

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วม
ระหว่างชุมชนศิวิลกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1

นางสาวปิยนัตร์ ชังมะ

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาประถมศึกษา ภาควิชาหลักสูตร การสอนและเทคโนโลยีการศึกษา

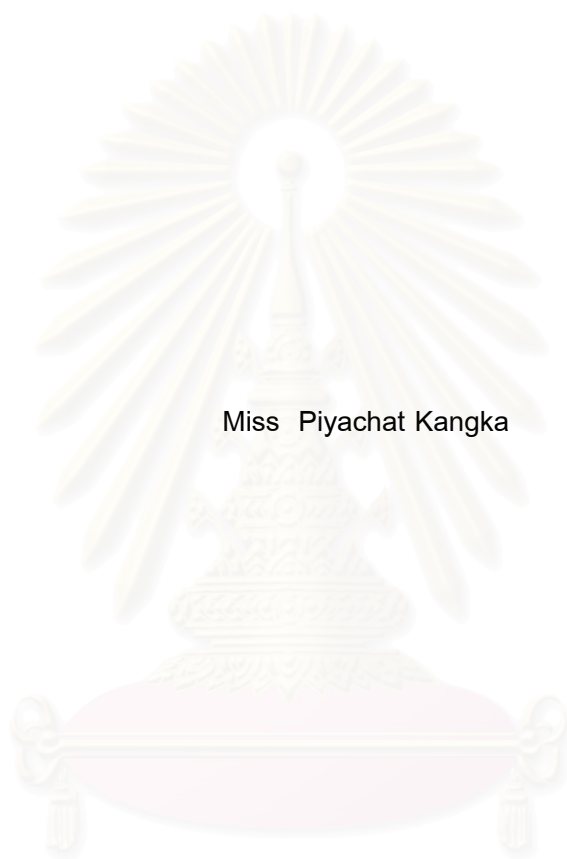
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2547

ISBN 974 - 17 - 6487 - 1

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A SCHOOL- BASED CURRICULUM DEVELOPMENT USING CO – VISIONS
BETWEEN KIRIWONG COMMUNITY AND THAIRATHWITTAYA 74 SCHOOL
FOR PRATHOM SUKSA SIX STUDENTS IN SCHOOLS UNDER THE JURISDICTIONAL
OF THE OFFICE OF NAKHON SI THAMMARAT EDUCATION SERVICE AREA ZONE 1

Miss Piyachat Kangka

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education in Elementary Education
Department of Curriculum, Instruction, and Educational Technology

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2004

ISBN 974 – 17 – 6487 - 1

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วม ระหว่างชุมชนศิรัวงกับ โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต1
โดย	นางสาวปิยฉัตร ผนังะ
สาขาวิชา	ประถมศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร. สำลี ทองธิว

คณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. พงษ์สิทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ดวงเดือน อ่อนน่วม)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร. สำลี ทองธิว)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. สมพงษ์ จิตระดับ)

ปิยฉัตร ผนังะ : การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรัวง
กับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช
เขต 1 (A SCHOOL- BASED CURRICULUM DEVELOPMENT USING CO – VISIONS BETWEEN KIRIWONG
COMMUNITY AND THAIRATHWITTAYA 74 SCHOOL FOR PRATHOM SUKSA SIX STUDENTS IN
SCHOOLS UNDER THE JURISDICTION OF THE OFFICE OF NAKHON SI THAMMARAT EDUCATIONAL
SERVICE AREA ZONE 1) อาจารย์ที่ปรึกษา: รองศาสตราจารย์ ดร. สาลี ทองธวิ, 255 หน้า. ISBN 974 – 17 – 6487 – 1

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยบูรณาการสาระการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้
สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ และกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โดยมีวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างสมาชิกใน
ชุมชนศิรัวงกับครูโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรัวง) เป็นแกนเป้าหมาย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1

ผลการวิจัย

1. กระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมมี 2 ขั้นตอน ดังนี้
 - 1.1 กำหนดวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนกับโรงเรียน ซึ่งมี 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ผู้วิจัยสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง
ชุมชนและครูในโรงเรียน ระยะที่ 2 ชุมชนและโรงเรียนร่วมกันดำเนินการสร้างวิสัยทัศน์โดยมีผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก
 - 1.2 จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยบูรณาการกลุ่มสาระการเรียนรู้ 3 กลุ่มสาระการเรียนรู้ คือ กลุ่มสาระการ
เรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ และกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วม มีทั้งหมด 6 ระยะ คือ

 - 1) ศึกษาและประมวลความรู้จากท้องถิ่น โดยการเก็บข้อมูลภาคสนามและแหล่งข้อมูลด้านเอกสารในชุมชน
 - 2) บูรณาการข้อมูลที่ได้ทั้งหมดร่วมกับมาตรฐานสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตรทั้ง 3 กลุ่มสาระการเรียนรู้
 - 3) ขกร่างหลักสูตร โดยการจัดทำหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร
 - 4) ประเมินความสมบูรณ์ของหลักสูตร โดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร
 - 5) ทดลองใช้หลักสูตรและประเมินผลการทดลอง
 - 6) แก้ไขปรับปรุงหลักสูตร
2. การกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนและโรงเรียน
 - 2.1 วิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรัวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 คือ นักเรียนในโรงเรียนนี้เป็นผู้ที่มีความรู้
อันเป็นท้องถิ่นและสากล นำความรู้ไปพัฒนาตนเองและท้องถิ่น มีคุณธรรม จริยธรรม สืบทอดศิลปวัฒนธรรม เอกสิทธิ์ของชุมชน และอยู่ร่วม
ในสังคมอย่างมีความสุข ภายในปีการศึกษา 2553
 - 2.2 ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกับโรงเรียนในลักษณะของความร่วมมืออย่างเป็นทางการ
โดยใช้วิธีการประชุม ซึ่งมีขั้นตอนในการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน ดังนี้ 1) ศึกษาข้อมูลสารสนเทศของโรงเรียน ชุมชน
วิเคราะห์ เปรียบเทียบและสรุปข้อมูลเพื่อประเมินสถานภาพของโรงเรียน 2) นำเสนอวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนและโรงเรียน
 - 2.3 ปัญหาและอุปสรรคหลักในการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนและโรงเรียน คือ ชุมชนและโรงเรียนขาดทักษะการ
เชื่อมโยงสภาพปัจจุบันกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภายนอกชุมชน
3. ผลของการทดลองใช้หลักสูตร มีดังนี้
 - 3.1 ค่าเฉลี่ยคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่ม
สาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ และกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
 - 3.2 ค่าเฉลี่ยคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่ม
สาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ และกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย หลังการทดลองสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
 - 3.3 ระดับความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับหลักสูตรที่นำมาทดลองใช้ พบว่า ในด้านสาระการเรียนรู้ นักเรียนเห็นว่าเนื้อ
เรื่องที่เรียนทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจ และรักท้องถิ่นของตนเองอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนรู้สึกสนุกสนานกับ
กิจกรรมที่ทำอยู่ในระดับมาก และด้านสื่อการเรียนรู้ นักเรียนเห็นว่าสื่อมีความหลากหลายและมีความเหมาะสมต่อการทำกิจกรรมอยู่ในระดับ
มากที่สุด

ภาควิชา หลักสูตร การสอนและเทคโนโลยีการศึกษา
สาขาวิชา ประถมศึกษา
ปีการศึกษา 2547

ลายมือชื่อนิติ.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาพร้อม.....-.....

4483741527: MAJOR ELEMENTARY EDUCATION

KEY WORD: A SCHOOL BASED CURRICULUM DEVELOPMENT, CO – VISION BETWEEN COMMUNITY AND SCHOOL, INTEGRATED CURRICULUM.

PIYACHAT KANGKA : THESIS TITLE. A SCHOOL- BASED CURRICULUM DEVELOPMENT USING CO – VISIONS BETWEEN KIRIWONG COMMUNITY AND THAIRATHWITTAYA 74 SCHOOL FOR PRATHOM SUKSA SIX STUDENTS IN SCHOOLS UNDER THE JURISDICTION OF THE OFFICE OF NAKHON SI THAMMARAT EDUCATIONAL SERVICE AREA ZONE 1. THESIS ADVISOR: ASSOC. PROFESSOR SUMLEE THONGTHEW. 258 pp. ISBN 974 – 17 – 6487 – 1

The purpose of this research was to develop a school – based curriculum by integrating the contents among the three strands namely: Social Studies, Religion and Culture, Science and Thai. This curriculum used the co-visions between Kiriwong community and Thairathwittaya 74 school as a core for Prathomsuksa six students in school under the jurisdiction of the office of Nakhorn si Thammarat educational service area zone 1.

Findings:

1. The process of the school –based curriculum development using co-visions include 2 major stages.

1.1 The construction of the co-visions between local people and school personnels through strengthening good relationship between the two parties and through the collaborating effort in building up the co-visions.

1.2 The development of the school-based curriculum through the integrating of the three subject strands: Social Study, Religion and Culture, Science and Thai.

The development of the school-based curriculum consists of 6 stages as the followings:

- 1) Researching local wisdom through field study and documentaries analysis.
- 2) Integrating the gained information with the subject contents from the three subject strands.
- 3) Developing lesson plans and instructional materials.
- 4) Evaluating the curriculum validity through specialists’ review.
- 5) Implementing the curriculum.
- 6) Revising of the curriculum.

2. Research results:

2.1 The Co-visions in the curriculum between Kiriwong Community and Thai Ruth Wittaya school are as follows: the students will be knowledgeable both localized and internationalized, capable to apply knowledge for their self-development and locality, full of morals and ethics able to preserve arts, cultures and community identity and to live happily in the society within the academic year 2553.

2.2 Kiriwong community members participate in the searching for the co-vision through formal meetings. Stages in the searching and establishing of the co-visions are 1) searching the necessary information through the SWOT technique 2) presenting the co-visions.

2.3 The main problem and obstacle in the establishment of vision was that the community and the school personnel lack necessary skills to connect the present conditions with the changing world outside their community.

3. The outcome of the school based curriculum implementation:

3.1 The students’ post-test means score of Social Studies, Religion and Culture, Science and Thai was significantly higher than the pre- test at the level of .05.

3.2 The students’ post-test means score of Social Studies, Religion and Culture, Science and Thai was higher than the stipulated criterion score 60 at the .05 level of significance.

3.3 The student’s view on curriculum implementation concerned contents as enhancing their pride and sense of their local belonging at the highest level; at high level on learning activity ; at the highest level on various kinds of materials that fit for learning activities.

Department Curriculum, Instruction, and Educational Technology
 Field of student Elementary Education
 Academic year 2004

Student’s signature.....
 Advisor’s signature.....
 Co-advisor’s signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งของรองศาสตราจารย์ ดร. ลำลี ทองธิว อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่คอยให้คำปรึกษาแนะนำแก้ไข ตลอดจนให้ข้อคิดต่างๆ อันเป็นประโยชน์แก่งานวิจัยด้วยความรัก ความเอาใจใส่ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.ดวงเดือน อ่อนน่วม ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ดร. สมพงษ์ จิตระดับ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่กรุณาตรวจสอบและให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้กรุณาตรวจสอบให้คำแนะนำ ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่องานวิจัย

ขอกราบขอบพระคุณดร. อมรรัตน์ วัฒนารุณ คุณกิตติมา ไกรพิรพรรณ คุณวัชรีย์ เหล่มตระกูล คุณพรพิมล ประสงค์พร และคุณศศิวรรณ พชรพรรณพงษ์ ที่คอยให้คำปรึกษาแนะนำ และให้กำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ต้นด้วยดีเสมอมา

ขอกราบขอบพระคุณชาวชุมชนคีรีวง และคณะครูโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) ทุกท่านที่คอยให้กำลังใจ ให้การช่วยเหลือและให้การสนับสนุนด้วยดีตลอดมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่ง จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณแม่อาจันต์ ฆังฆะ และคุณรัชนี การะนัด ผู้ที่มีพระคุณสูงสุดในชีวิต และคอยสนับสนุนให้ผู้วิจัยได้ศึกษาเล่าเรียนจนสำเร็จการศึกษาในครั้งนี้ นอกจากนี้ขอขอบคุณ คุณสิทธิพร ฆังฆะ คุณฤทธิศักดิ์ ฆังฆะญาติพี่น้องทุกท่าน รวมถึงรุ่นพี่และเพื่อนๆ ทุกคนที่คอยช่วยเหลือและให้กำลังใจเสมอมา จนทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จได้ในวันนี้

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญแผนภาพ.....	ฎ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
คำถามในการวิจัย.....	5
ขอบเขตการวิจัย.....	6
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
ปรัชญาการศึกษาสำหรับท้องถิ่น.....	10
ความหมายของปรัชญาการศึกษาสำหรับท้องถิ่น.....	10
การใช้ปรัชญาการศึกษาสำหรับท้องถิ่นในการพัฒนาหลักสูตร.....	11
การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในบริบทท้องถิ่น.....	14
เหตุผลในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.....	14
ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.....	17
วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการจัดการศึกษา.....	21
กระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.....	24
การบูรณาการหลักสูตร.....	33
บทบาทผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.....	38
ผู้วิจัยในฐานะผู้อำนวยการศูนย์.....	42
การมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.....	43
ความหมายของการมีส่วนร่วม.....	43
แนวคิด ลักษณะ รูปแบบการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับโรงเรียน.....	44

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
วิธีการของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียน.....	46
องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้การเข้าเป็นแนวร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีความเป็นไปได้.....	47
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	48
การเลือกพื้นที่ในการวิจัย.....	48
การเข้าสู่สนามวิจัย.....	49
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	50
การพัฒนาหลักสูตรแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับโรงเรียน ไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง).....	54
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	59
4 การกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างสมาชิกในชุมชนคีรีวงกับ โรงเรียนไทยรัฐวิทยา74 (ชุมชนบ้านคีรีวง).....	61
ระยะที่ 1 ผู้วิจัยสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและครูในโรงเรียน.....	62
ระยะที่ 2 ครูและสมาชิกในชุมชนร่วมกันดำเนินการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วม.....	63
5 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับ โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง).....	73
ศึกษาและประมวลความรู้ในท้องถิ่น โดยการเก็บข้อมูลภาคสนามและข้อมูล ทางด้านเอกสารของชุมชน.....	74
บูรณาการข้อมูลท้องถิ่นร่วมกับมาตรฐานการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ และกลุ่มสาระการเรียนรู้ ภาษาไทย.....	75
การยกร่างหลักสูตร.....	79
การทดลองใช้หลักสูตรและประเมินผลการทดลอง.....	107
การแก้ไขปรับปรุงหลักสูตร.....	118
6 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	119
สรุปผลการวิจัย.....	123
อภิปรายผลการวิจัย.....	125

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป.....	134
รายการอ้างอิง.....	135
ภาคผนวก.....	141
ภาคผนวก ก.....	142
ภาคผนวก ข.....	144
ภาคผนวก ค.....	225
ภาคผนวก ง.....	247
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	255

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญญัตราง

ตารางที่	หน้า
1	การวิเคราะห์สาระการเรียนรู้ในท้องถิ่นบูรณาการกับเนื้อหาสาระในมาตรฐาน การเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม.....76
2	การวิเคราะห์สาระการเรียนรู้ในท้องถิ่นบูรณาการกับเนื้อหาสาระในมาตรฐาน การเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์.....77
3	การวิเคราะห์สาระการเรียนรู้ในท้องถิ่นบูรณาการกับเนื้อหาสาระในมาตรฐาน การเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย..... 78
4	ข้อเสนอแนะสิ่งควรปรับปรุงในหลักสูตรสถานศึกษาแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วม ระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) ของ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักสูตร79
5	สาระการเรียนรู้เกี่ยวกับการแบ่งประเภทสรรพคุณของสมุนไพร.....95
6	สาระการเรียนรู้เกี่ยวกับสำนวนทั่วไปขนาดสั้น 2 พยางค์.....99
7	สาระการเรียนรู้เกี่ยวกับสำนวนขยายความ.....101
8	โครงสร้างสาระการเรียนรู้.....104
9	เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง)ก่อนและหลังการทดลอง.....107
10	เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มสาระ การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมก่อนและหลังการทดลอง.....108
11	เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มสาระ การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ก่อนและหลังการทดลอง.....109
12	เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ ภาษาไทย.....110
13	เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรสถานศึกษา แบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) ของนักเรียนหลังการทดลองเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด.....111
14	เปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของนักเรียนหลังการทดลองเปรียบเทียบกับเกณฑ์.....112

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
15	เปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของนักเรียนหลังการทดลองเปรียบเทียบกับเกณฑ์.....116
16	เปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยของนักเรียนหลังการทดลองเปรียบเทียบกับเกณฑ์.....116
17	ระดับความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง).....115
18	ระดับความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง).....116
19	ระดับความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับสื่อการเรียนรู้ในหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง).....117
20	ค่าระดับความยากและค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง).....251
21	คะแนนความรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง).....254
22	คะแนนความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับสาระการเรียนรู้ในหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง).....256
23	คะแนนความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ในหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง).....256
24	คะแนนความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับต่อสื่อการเรียนรู้ในหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง).....257

สารบัญแผนภาพ

แผนภูมิที่

หน้า

- 1 ผังบูรณาการสาระการเรียนรู้เนื้อหาสาระในบริบทท้องถิ่น (ชุมชนคีรีวงกับการประกอบอาชีพการทำสวนสมรม) กับมาตรฐานสาระการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โดยมีวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) เป็นแกน.....75

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นรายละเอียดและข้อกำหนดต่างๆ เกี่ยวกับสาระที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ซึ่งกำหนดให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศไทย การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ โดยให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศไทย (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2547) ดังนั้นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นจะมีมาตรฐานเป็นตัวกำหนดคุณภาพผู้เรียน มีลักษณะเป็นเอกภาพ มีความยืดหยุ่น เน้นความรู้คู่คุณธรรม ความเป็นไทยและความเป็นสากล ซึ่งสถานศึกษาจะต้องมีบทบาทและหน้าที่โดยตรงที่จะต้องแปลงรายละเอียดและข้อกำหนดต่างๆที่กำหนดไว้ โดยเฉพาะมาตรฐานกลุ่มสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น ไปสู่รายละเอียดในการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีคุณภาพที่กำหนด เพื่อสนองความต้องการของชุมชน ตลอดจนเพื่อสนองความถนัด ความสนใจและความสามารถของผู้เรียนให้เกิดการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ (กรมวิชาการ, 2544)

ด้วยเหตุนี้บทบาทใหม่ของสถานศึกษาจึงต้องเน้นเรื่องการกำหนดวิสัยทัศน์เพื่อมองอนาคตว่าโลกและสังคมรอบๆจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร และสถานศึกษาจะต้องปรับตัวปรับหลักสูตรอย่างไร จึงจะพัฒนาผู้เรียนให้เหมาะสมกับยุคสมัย ในการสร้างหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งสถานศึกษาจะต้องมีวิสัยทัศน์ ซึ่งทำได้โดยอาศัยความร่วมมือของชุมชน พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ ผู้เรียน ภาคธุรกิจ ภาครัฐในชุมชนร่วมกันกับกรรมการสถานศึกษา แสดงความประสงค์อันสูงส่งหรือวิสัยทัศน์ที่ปรารถนาให้สถานศึกษาเป็นสถาบันพัฒนาผู้เรียน ที่มีพันธกิจหรือภาระหน้าที่ร่วมกันในการกำหนดงานหลักที่สำคัญๆ ของสถานศึกษา พร้อมด้วย เป้าหมาย มาตรฐาน แผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการและการติดตามผล ตลอดจนการจัดทำรายงาน แจ้งสาธารณชน และส่งผลย้อนกลับให้สถานศึกษาเพื่อการปฏิบัติงานที่เหมาะสมตามหลักสูตรของสถานศึกษา และมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของชาติที่กำหนดไว้ (กรมวิชาการ, 2545)

ส่วนในด้านเนื้อหาสาระของหลักสูตรจะต้องมีการปรับเปลี่ยนให้สนองตอบต่อวัฒนธรรมชุมชนด้วย โดยจะต้องมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับปัญหาและวิกฤติในชุมชน เกี่ยวกับทรัพยากรในชุมชน ที่นักเรียนจะต้องเรียนรู้และเข้าใจถึงศักยภาพของทรัพยากรและมองวิธีที่จะทำให้ทรัพยากรเหล่านี้คงอยู่ในชุมชนต่อไป นอกจากนี้นักเรียนต้องเรียนรู้ถึงโลกที่กว้างออกไปจากชุมชนของตน และสามารถนำความรู้ที่ได้จากการเข้าใจโลกภายนอกมาช่วยสนับสนุนการแก้ปัญหาภายในชุมชน สามารถสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนได้ หลักสูตรที่สร้างจึงสอดคล้องกับแนวคิดของการให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้อย่างแท้จริง ทำให้นักเรียนสามารถมองเห็นความหมายของสาระที่กำลังเรียนกับสิ่งที่นักเรียนกำลังกระทำอยู่ในชีวิตจริง เมื่อสาระเป็นเรื่องใกล้ตัวเกี่ยวข้องกับชุมชนและวิถีชีวิตจริง กระบวนการเรียนการสอนก็ต้องตอบรับต่อลักษณะของเนื้อหา นั่นคือ การเรียนการสอนจะต้องเกิดขึ้นภายในชุมชนและใช้ชุมชนเป็นสถานที่ในการเรียนรู้ (สำลี ทองธิว, 2545) ดังนั้นจะเห็นได้ว่าชุมชนเป็นแหล่งทรัพยากรที่มีคุณค่า ทำให้เยาวชนได้รู้จักการใช้ชีวิตในสังคมและเรียนรู้ทักษะการมีส่วนร่วมที่สำคัญ รู้จักวิธีการที่จะใช้ชุมชนเป็นแหล่งข้อมูลในการแสวงหาความรู้ที่ต้องการ โดยการศึกษาชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ (Hendrikson, 2002)

การใช้ชุมชนเป็นสถานที่ให้ความรู้และประสบการณ์ตรงแก่นักเรียนนั้น นักเรียนจะต้องทำการศึกษาชุมชน โดยศึกษาความต้องการ ปัญหา สภาพบริบทตลอดจนเอกลักษณ์ของชุมชนที่ตนเป็นส่วนหนึ่งร่วมอยู่ด้วย ซึ่งเป็นการศึกษาจากคนในชุมชนตามวิธีการรับรู้สภาพชุมชนโดยคนในชุมชนเอง ทั้งนี้เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาความเป็นไปได้ในการเสริมจุดแข็งให้กับชุมชน และเพื่อช่วยกันหาทางป้องกันแก้ไขจุดอ่อนที่มีอยู่ในชุมชน ดังที่ Natchtigal, Hass, Parker และ Brown (1989) ได้กล่าวว่าการที่นักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมกับวิถีดำเนินชีวิต รับรู้สภาพความเป็นไปของชุมชนอย่างใกล้ชิด จะนำไปสู่ความผูกพันกับชุมชนของตนมากขึ้น ดังนั้นเมื่อกระบวนการเรียนการสอนเปลี่ยนไปจากเดิม บรรยากาศการเรียนการสอนจึงได้รับการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย คือ แทนที่นักเรียนจะเรียนรู้ภายในบรรยากาศของห้องเรียน เรียนรู้จากครู อภิปรายกันในกลุ่มเพื่อนนักเรียนหรือค้นคว้าจากตำราที่ครูมอบหมายให้ บรรยากาศการเรียนรู้แบบหลักสูตรใหม่นั้นกลับเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนผสมผสานแหล่งความรู้ที่หลากหลายเข้าด้วยกัน นักเรียนสามารถเรียนรู้จากครู จากคนในชุมชน จากเครือข่ายต่างๆ ในชุมชน จากสื่ออื่นๆ ตามอัธยาศัยหรือแม้แต่เพื่อนนักเรียนจากโรงเรียนอื่นๆ มีโอกาสเรียนรู้ จากการปฏิสัมพันธ์กับแหล่งข้อมูลในชุมชนมากขึ้น บทบาทของพ่อแม่ผู้ปกครองเปลี่ยนจากการทำหน้าที่ผู้สนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกับครู ไปเป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญอย่างต่อเนื่องให้กับนักเรียน มีความรับผิดชอบร่วมกันและอย่างเท่าเทียมกันกับครู (สำลี ทองธิว, 2545)

และการที่จะจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยให้มีความสอดคล้องกับสภาพของชุมชนตามที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ชุมชนควรจะต้องมีความเข้มแข็งและมีความเป็นเอกลักษณ์ของตนเองด้วย ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยตามรูปแบบการพัฒนาความสามารถในการมีส่วนร่วมของชุมชน ของ ลำลี ทองธิว (2544) ที่ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่จำเป็นของชุมชนที่ส่งผลผลักดันให้เกิดโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนนั้น ได้แก่ องค์ประกอบแรก คือ ชุมชนเองจะต้องมีความเข้มแข็งในตัวเองเป็นทุนเดิมอยู่บ้าง ซึ่งหมายความว่า ชุมชนนั้นจะต้องมีเครือข่ายทางสังคมที่มีความสัมพันธ์กันดีพอสมควร มีบริบททางเศรษฐกิจและมีทุนทางสังคมที่เป็นทรัพยากรบุคคลที่สามารถสนับสนุนการดำเนินการร่วมมืออยู่บ้าง องค์ประกอบที่สอง คือ โครงการหรือหลักสูตรที่สร้างขึ้นในโรงเรียนจะต้องมีทิศทางเดียวกันกับโครงการหรือกิจกรรมที่คนในชุมชนให้ความสำคัญอยู่เป็นวิถีการดำเนินชีวิตจริงของชาวบ้าน ชาวบ้านมีแนวโน้มจะให้การสนับสนุนให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ถ้าโครงการที่โรงเรียนทำอยู่นั้นมุ่งให้ความสำคัญต่อสิ่งเดียวกับที่ชุมชนกำลังทำอยู่ องค์ประกอบที่สาม คือ โครงการหรือหลักสูตรที่โรงเรียนกำลังทำอยู่ร่วมกับชุมชนมีลักษณะต่อเนื่อง ขยายทำเป็นโครงการระยะยาวได้ ซึ่งลักษณะนี้ทำให้โรงเรียนและชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของการเป็นแนวร่วมที่ต่อเนื่อง จากสถาบันที่ทำงานแยกจากชุมชน มีวิสัยทัศน์และทิศทางที่แตกต่างจากชุมชนไปเป็นสถาบันที่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ต้องทำงานประสานกับชุมชนอย่างใกล้ชิดและจริงจัง ที่สำคัญคือเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นหน่วยที่ดึงทรัพยากรจากชุมชนเข้าสู่โรงเรียนไปเป็นหน่วยหนึ่งของชุมชนที่ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และในทำนองเดียวกันก็สามารถเปลี่ยนแปลงสถานภาพของชาวบ้านจากบทบาทผู้ให้การสนับสนุนโครงการของโรงเรียนซึ่งส่วนใหญ่เป็นโครงการที่ไม่ได้สนองตอบความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ไปเป็นบทบาทผู้กำหนดเป้าหมายและออกแบบลักษณะโครงการ ควบคุมประเมินการดำเนินงานของโครงการหรือหลักสูตรร่วมกับโรงเรียน ดังนั้นด้วยศักยภาพทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชุมชนคีรีวง ชุมชนคีรีวงจึงน่าจะเป็นชุมชนนำร่องของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่สามารถสนองต่อพระราชบัญญัตินี้ได้ แต่สำหรับงานวิจัยนี้ต้องการเพียงให้ชุมชนเข้าร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์เท่านั้น

จากรายงานกิจกรรมการสร้างชุมชนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ณ ชุมชนคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยหน่วยปฏิบัติการสอนคณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยร่วมมือกับศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติและมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ (2545) พบว่า คณะครูโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) ยังไม่สามารถกำหนดวิสัยทัศน์เองได้ ซึ่งเนื่องมาจากสาเหตุสองประการ คือ

1. ครูยังไม่เข้าใจความหมายและความสำคัญของวิสัยทัศน์อย่างแท้จริง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากความเคยชินต่อการใช้หลักสูตรและแผนการสอนสำเร็จรูปที่มาจากกระทรวงศึกษาธิการ

ครูจึงไม่คุ้นกับบทบาทในการเป็นผู้พัฒนาหลักสูตรขึ้นใช้เอง และขาดความเข้าใจในเรื่องความสอดคล้องภายในหลักสูตร ดังนั้น โครงสร้างของเนื้อหาที่ครูนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนจึงไม่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของหลักสูตร

2. ครูขาดความรู้เรื่องวิธีการแสวงหาความรู้และเนื้อหาความรู้เชิงลึกของชุมชน เนื่องจากการศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนนั้น ครูจะต้องมีความรู้ความเข้าใจประวัติความเป็นมาและพื้นฐานทางสังคมวัฒนธรรมในแง่ลึก ซึ่งจะต้องใช้ระเบียบวิธีวิจัยโดยเฉพาะวิธีวิจัยภาคสนาม ซึ่งรวมถึงการสร้างและใช้เครื่องมือประเภทสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และการสังเกตในการเก็บรวบรวมข้อมูล การบันทึกข้อมูลและการตีความข้อมูล ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่สำคัญมากเงื่อนไขหนึ่งในการศึกษาข้อมูลและลักษณะทั่วไปของชุมชน

นอกจากนั้นจากการที่ผู้วิจัยได้ทดลองเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะจงในเรื่องของความคาดหวังของสมาชิกในชุมชนศิรีวังและคณะครู โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวัง) ที่มีต่อเด็กในชุมชนในเรื่องของการศึกษา พบว่า ชุมชนต้องการให้เด็กในชุมชนรักถิ่นฐานบ้านเกิด สามารถที่จะพึ่งตนเองและอยู่รอดในสังคมได้ โดยจะต้องมีความรู้อันเป็นสากล แต่ทั้งนี้จะต้องอยู่ภายใต้เอกลักษณ์ของชุมชนด้วย สามารถนำความรู้กลับมาพัฒนาตนและสังคมที่อาศัยอยู่ได้ แต่ในขณะที่เมื่อเก็บข้อมูลจากครู พบว่า คณะครูต้องการให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง รักษาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว และต้องการให้เด็กรักบ้านเกิดมีคุณธรรม จริยธรรมและมีการสืบสานภูมิปัญญาของชุมชน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าวิสัยทัศน์ที่ได้จากชุมชนและจากคณะครูในเรื่องของความคาดหวังต่อการจัดการศึกษาให้เด็กในชุมชนนั้นมีทั้งความคาดหวังที่เหมือนและแตกต่างกันดังนี้

1. ความคาดหวังที่มีต่อการจัดการศึกษาให้เด็กในชุมชนที่เหมือนกัน คือ ชุมชนและคณะครูในโรงเรียนต้องการให้เด็กในชุมชนรักถิ่นฐานบ้านเกิดและสามารถมีความรู้อันเป็นสากล และสามารถนำความรู้ที่ได้มาพัฒนาชุมชนของตนเองได้ แต่ทั้งนี้จะต้องอยู่บนพื้นฐานของความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

2. ความคาดหวังที่มีต่อการจัดการศึกษาให้เด็กในชุมชนที่แตกต่างกัน คือ ครูต้องการให้ชุมชนมีความเข้มแข็งเพื่อจะได้ส่งผลให้เด็กในชุมชนเกิดการเรียนรู้ ส่วนด้านชุมชนต้องการให้เด็กในชุมชนมีการพัฒนาการในด้านต่างๆ ซึ่งจะเห็นได้ว่าชุมชนต้องการเน้นวิสัยทัศน์ที่ตัวเด็กเป็นสำคัญ ในขณะที่ครูยังให้ความสำคัญกับความเข้มแข็งของชุมชนมากกว่าการจัดการศึกษาให้เด็ก

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า ครูอาจมีความรู้ในด้านเนื้อหาสาระการเรียนรู้ในกลุ่มรายวิชาต่างๆ แต่ขาดความรู้เกี่ยวกับชุมชน ในขณะที่ชาวบ้านแม้จะไม่ได้มีความรู้ทางด้านวิชาการเทียบเท่ากับครู แต่พบว่ามีความรู้เกี่ยวกับชุมชนของตนเอง มีเป้าหมายหรือวิสัยทัศน์เกี่ยวกับอนาคต

ของชุมชน และตระหนักถึงความต้องการที่จะให้สถานศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน ดังนั้น การที่จะพัฒนาหลักสูตรที่ทำให้ความต้องการของครูและชุมชนสอดคล้องกันต้องมีการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกับโรงเรียนด้วย

และจากการศึกษาสภาพปัญหาในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) พบว่าปัญหาที่สำคัญที่สุดก็คือครูยังไม่สามารถกำหนดวิสัยทัศน์เกี่ยวกับบทบาทของตนเองได้ นอกจากนี้ครูจึงยังมีความสับสนและไม่มีแนวทางที่ชัดเจน โดยเฉพาะในขั้นตอนของการกำหนดวิสัยทัศน์ดังกล่าว ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการที่จะศึกษาวิธีการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างสมาชิกในชุมชนคีรีวงกับครูในโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) และพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโดยเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับครูในโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) ทั้งนี้เพื่อให้สนองตอบต่อเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 ที่ต้องการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโดยบูรณาการสาระการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ และกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยโดยมีวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างสมาชิกในชุมชนคีรีวงกับครู โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) เป็นแกนเป้าหมาย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1

คำถามในการวิจัย

1. วิสัยทัศน์ร่วมระหว่างสมาชิกในชุมชนคีรีวงและครู โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) คืออะไร
2. สมาชิกในชุมชนคีรีวงและครู โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) มีลักษณะของการร่วมมือและขั้นตอนในการกำหนดวิสัยทัศน์อย่างไร
3. ในการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมของสมาชิกในชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 มีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานอะไรบ้าง
4. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) มีกระบวนการในการดำเนินงานอย่างไร
5. ผลที่ได้รับจากการทดลองใช้หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) เป็นอย่างไร และนักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรนี้ได้อย่างไรบ้าง

ขอบเขตการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องในขั้นตอนของการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างสมาชิกในชุมชนคีรีวงกับครูในโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) ประกอบด้วย คณะกรรมการสถานศึกษา คณะครูโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) ตัวแทนคณะกรรมการหมู่บ้าน 4 หมู่บ้านในชุมชนคีรีวง ซึ่งได้แก่ หมู่บ้านคีรีวง หมู่บ้านคีรีทอง หมู่บ้านคีรีธรรม และหมู่บ้านขุนคีรี หมู่บ้านละ 5 คน ซึ่งคัดเลือกโดยการพิจารณาจากความพร้อมและความสมัครใจของคณะกรรมการหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้าน ตลอดจนประวัติการให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมที่มีต่อโรงเรียนและชุมชน และตัวแทนคณะกรรมการนักเรียนโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง)

กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการทดลองหลักสูตร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ภาคต้น ปีการศึกษา 2547 ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 20 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง

เนื้อหาในหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) ที่จัดทำขึ้นครอบคลุม เนื้อหาสาระในบริบทชุมชนคีรีวง ได้แก่ ลักษณะทางกายภาพเชิงภูมิศาสตร์ของชุมชนคีรีวง ทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีในชุมชนคีรีวง การประกอบอาชีพการทำสวนสมรม ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตในสวนสมรม พืชสมุนไพรกับวิถีการดำเนินชีวิตของชาวคีรีวง สารสีธรรมชาติกับกลุ่มธุรกิจเชิงเกษตร ดำเนินวิถีชีวิตเรือเหนือและตำนานภาษาถิ่นใต้ที่ใช้ในชุมชนคีรีวง และเนื้อหาในกลุ่มสาระการเรียนรู้ ช่วงชั้นที่ 2 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้แก่ เนื้อหาในกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ได้แก่ การใช้แผนที่ทางภูมิศาสตร์เพื่อค้นหาข้อมูล ระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง สาเหตุผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และทรัพยากรในท้องถิ่น เนื้อหาในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศ ทรัพยากรทางธรรมชาติ และการเลือกใช้สารในชีวิตประจำวัน และเนื้อหาในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ได้แก่ ประโยคเพื่อการสื่อสาร คำและสำนวนภาษาถิ่น และการใช้ภาษาเพื่อการเขียนโฆษณาสินค้า

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

วิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนกับโรงเรียน หมายถึง ภาพการจัดการศึกษาและจุดหมายปลายทางของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่คนในชุมชนและครูในโรงเรียนมองเห็นสอดคล้องกันเป็นไปในแนวเดียวกัน ซึ่งโรงเรียนสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างหลักสูตร

หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) หมายความว่า แนวทางของการจัดการศึกษาและแผนการเรียนรู้ ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ โดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตน ซึ่งประกอบด้วย การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และจัดทำสาระการเรียนรู้ จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และกำหนดลักษณะอันพึงประสงค์จากจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานขั้นให้นักเรียน โดยการบูรณาการวิถีการดำเนินชีวิต กระบวนการเรียนรู้ และวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นเข้ากับเนื้อหาสาระทางวิชาการ ทั้งนี้หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในวิสัยจะบูรณาการเนื้อหาในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยระดับประถมศึกษาปีที่ 6 โดยมีวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างสมาชิกในชุมชนศิรีวงและครูในโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) เป็นแกน ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากโรงเรียนในเชิงพลวัตกับความคงอยู่ของชุมชนศิรีวง และการพัฒนาแบบยั่งยืนให้กับชุมชนนี้

เอกสารหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) หมายถึง บันทึกที่เป็นข้อเขียนเกี่ยวกับข้อกำหนดเกี่ยวกับมวลประสบการณ์สำหรับใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ บันทึกข้อเขียนแม่บทของหลักสูตรที่ให้รายละเอียดด้านเนื้อหาสาระในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยมีวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างสมาชิกในชุมชนศิรีวงกับครูในโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) เป็นแกน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ประกอบด้วย หลักการของหลักสูตร วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และลักษณะอันพึงประสงค์ จุดประสงค์ทั่วไป เนื้อหา โครงสร้างสาระการเรียนรู้ ระยะเวลาเรียน การจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

เอกสารประกอบหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) หมายถึง เอกสารที่ใช้ร่วมกับหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เน้นวิสัยทัศน์ระหว่างชุมชนศิรีวงและโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) เป็นแกน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ได้แก่ แผนการเรียนรู้สำหรับครู

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับครูโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) หมายความว่า กระบวนการสร้างหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการบูรณาการเนื้อหาสาระในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ และกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โดยมีวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับครูโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) เป็นแกน โดยมีขั้นตอนในการวิจัย 2 ขั้นตอนดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างสมาชิกในชุมชนศิรีวงกับครูในโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) ขั้นตอนที่ 2 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยบูรณาการสาระการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โดยประมวลเนื้อหาสาระการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ จัดทำสื่อการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ จากนั้นนำหลักสูตรที่ได้จัดทำขึ้นไปทดลองใช้ และนำผลการทดลองมาปรับปรุงแก้ไข ทั้งนี้เพื่อให้ได้หลักสูตรที่มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และมีความเหมาะสมในการนำไปใช้

ประโยชน์ที่จะได้รับ

1. เป็นการศึกษา นำร่องในการกำหนดวิสัยทัศน์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียน เพื่อให้สอดคล้องกับการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
2. ได้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เน้นการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) ซึ่งครูผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตร สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรในหน่วยอื่นๆ ได้ตามความเหมาะสม
3. ได้หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) ที่มีการบูรณาการกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ และกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
4. เป็นแนวทางให้ครูผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตร สามารถพัฒนาหลักสูตรในหน่วยอื่นๆ ได้ตามความเหมาะสม

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวังกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวัง) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งในรายละเอียดได้กล่าวถึงองค์ประกอบและกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรที่เป็นหลักสากล และการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ใช้กันอยู่ในกลุ่มนักการศึกษาของไทยบูรณาการควบคู่กับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เน้นให้ความสำคัญต่อการนำวิสัยทัศน์ของชุมชนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาหลักสูตร โดยนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1 ปรัชญาการศึกษาสำหรับท้องถิ่น

- 1.1 ความหมายของปรัชญาการศึกษาสำหรับท้องถิ่น
- 1.2 การใช้ปรัชญาการศึกษาสำหรับท้องถิ่นในการพัฒนาหลักสูตร

2 หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในบริบทท้องถิ่น

- 2.1 เหตุผลในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 2.2 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 2.3 วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการจัดการศึกษา
- 2.4 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 2.5 การบูรณาการหลักสูตร
- 2.6 บทบาทผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 2.7 ผู้วิจัยในฐานะผู้อำนวยความสะดวก

3 การมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

- 3.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม
- 3.2 แนวคิด ลักษณะ และรูปแบบการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับโรงเรียน
- 3.3 วิธีการของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียน
- 3.4 องค์ประกอบที่ทำให้การเข้าเป็นแนวร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีความเป็นไปได้

1 ปรัชญาการศึกษาสำหรับท้องถิ่น (Rural Philosophy for Education)

1.1 ความหมายของปรัชญาการศึกษาสำหรับท้องถิ่น

คำว่าปรัชญา ตรงกับคำว่า Philosophy ในภาษาอังกฤษซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษากรีก หมายถึง ความรักที่มีต่อความรู้ ส่วนในเชิงวิชาการ ปรัชญาหมายถึงการศึกษาถึงความจริงแท้ของสรรพสิ่งต่าง ๆ ปรัชญาการศึกษาจึงเป็นการค้นหาความจริงเกี่ยวกับการศึกษาว่า แท้จริงการศึกษา คืออะไร แก่นแท้ของการศึกษาคืออะไร เพื่อที่จะได้จัดการศึกษาให้บรรลุถึงความจริงแท่นั้น ปรัชญาการศึกษามีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาเป็นอย่างมาก ปรัชญาการศึกษาจะแสดงเจตจำนงทางการศึกษานับแต่ของประเทศมาสู่ระดับการศึกษาและกระบวนการวิธีการจัดการเรียนการสอน อันแสดงถึงลักษณะความรู้ของผู้เรียน ลักษณะเนื้อหาและกลวิธีการจัดการเรียนการสอน ปรัชญาทางการศึกษามีหลายสาขาตามความเชื่อซึ่งแสดงถึงความจริงแท้ทางการศึกษาที่แตกต่างกัน เป็นผลให้แนวทางในการจัดการศึกษาตามความเชื่อในปรัชญานั้นต่างกันออกไปด้วย

สำลี ทองธิว (2544) อธิบายว่า ปรัชญาการศึกษาสำหรับท้องถิ่นมองว่าธรรมชาติคือถิ่นที่อยู่ และแหล่งที่มาของชีวิตของคนในท้องถิ่นทุกคน ดังนั้นจึงถือว่าเป็นความรับผิดชอบของทุกคนที่ต้องช่วยกันรักษาความสมดุลของธรรมชาติที่อยู่รอบ ๆ ตัวและใช้ให้ได้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้ ปรัชญาการศึกษาสำหรับท้องถิ่นมองความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติแตกต่างไปจากปรัชญาการศึกษาทั่วไปที่ใช้กรอบชี้้นำการจัดการศึกษาให้กับคนส่วนใหญ่ในสังคมเมือง หรือปรัชญาการศึกษาแนวสังคมนิยม (สังคมนิยม) ซึ่งให้ความสำคัญกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบเศรษฐกิจของคนชุมชนเมืองเองและเพื่อใช้แข่งขันแสวงหาอำนาจให้กับตนเอง เน้นการให้ความรู้และทักษะตลอดจนสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้และวิถีคิดที่ทำให้ผู้เรียนเป็นผู้ผลิตที่มีประสิทธิภาพ สามารถผลิตได้รวดเร็วโดยการสร้างและใช้เทคโนโลยีการผลิตขั้นสูงที่มีประสิทธิภาพในการทำลายสภาวะแวดล้อมอย่างรวดเร็ว ผู้ที่คิดค้นการผลิตได้อย่างรวดเร็ว พลิกแพลงกว่าคนอื่น ๆ คือผู้ที่ประสบความสำเร็จมากที่สุด เป็นการส่งเสริมให้คนอยู่เหนือธรรมชาติและแสวงหาผลประโยชน์จากธรรมชาติไม่มีที่สิ้นสุด

Theobald (1992) กล่าวว่าความแตกต่างหลักระหว่างปรัชญาในการดำรงชีวิตในท้องถิ่นกับการดำรงชีวิตในเมืองคือความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ หากธรรมชาติเป็นบ้านของมนุษย์ มนุษย์จะต้องดูแลรักษาธรรมชาติซึ่งเป็นบ้านของตนเองให้ดีที่สุด การดำรงชีวิตในชนบทต้องอาศัยทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีวิต ดังนั้นทุกคนจะต้องช่วยกันบำรุงรักษา ดิน น้ำ และป่าไม้ ทั้งนี้เพื่อการดำรงชีวิตของตนในอนาคต ซึ่งหลักการนี้แตกต่างกับสภาพของสังคมเมือง ซึ่งให้ความสำคัญกับการผลิตและตลาดมากกว่าการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ปรัชญาการศึกษาสำหรับท้องถิ่นมีความสอดคล้องกับหลักการสำคัญในพุทธศาสนาที่มุ่งแก้ปัญหาของมนุษยชาติ

พระธรรมปิฎก (2539) กล่าวว่าจุดมุ่งหมายของพุทธศาสนาชัดเจนอยู่แล้วคือ “พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมปาย” แปลว่าเพื่อประโยชน์สุขของชนจำนวนมาก เพื่อเกื้อกูลโลก พระพุทธศาสนาคือความจริงที่มีอยู่ตามธรรมชาติของธรรมชาตินั่นเอง ที่เรารู้เข้าใจแล้วใช้ปัญญา นำมาจัดดำเนินการให้ทุกสิ่งในระบบสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยของธรรมชาตินั้น อยู่ร่วมสัมพันธ์กัน โดยมีการเบียดเบียนกันน้อยลง ๆ และเกื้อกูลกันมากขึ้น ๆ เช่นการพัฒนามนุษย์ให้อยู่กับสิ่งแวดล้อม ได้ด้วยดีโดยธรรมชาติที่อยู่คงงาม มนุษย์ก็มีความสุข พุทธศาสนาถือว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ และถือว่ามนุษย์จะต้องอยู่ด้วยดีกับธรรมชาติแวดล้อม ไม่ใช่แยกตัวต่างหากและเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน ซึ่งเป็นเหตุปัจจัยด้านหนึ่งที่ทำให้ตะวันตกเริ่มหันมาสนใจพุทธศาสนาในการแก้ไขปัญหาล้างแควล้อม อย่างไรก็ตามพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญในเรื่องศักยภาพของมนุษย์ ถือว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้ ศักยภาพของมนุษย์ที่ว่าคือ ความสามารถที่จะช่วยให้หรือทำให้ระบบความสัมพันธ์ของสิ่งทั้งหลาย คือ ชีวิต สังคม ธรรมชาติแวดล้อม อยู่ร่วมและดำเนินไปด้วยกันด้วยดี โดยเบียดเบียนกันน้อยลงและเกื้อกูลกันมากขึ้น นี่คือความสามารถที่แท้จริงของมนุษย์ ไม่ใช่เป็นเพียงความสามารถที่จะพิชิตหรือเอาชนะธรรมชาติ และหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนาในข้อนี้คือ มัชฌิมาปฏิปทา เป็นทางสายกลาง ไม่เอียงสุดทั้งในข้างที่ปล่อยตัวไปตามธรรมชาติ และในข้างที่จะพิชิตหรือรุกรานทำลายธรรมชาติ แต่เป็นหลักไม่เบียดตนและไม่เบียดเบียนผู้อื่น ทั้งได้ประโยชน์แก่ตนและเอื้อประโยชน์แก่ผู้อื่น เป็นวิถีแห่งความพอดี ที่ช่วยให้สิ่งทั้งหลายในระบบสัมพันธ์เจริญงอกงามขึ้น ไปอย่างมีคุณภาพที่เกื้อกูลกัน

สรุปได้ว่า ปรัชญาการศึกษาสำหรับท้องถิ่น เป็นปรัชญาที่ให้ความสำคัญต่อความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ โดยมองว่า ธรรมชาติคือถิ่นที่อยู่และแหล่งที่มาของชีวิตของคนในท้องถิ่นทุกคน ดังนั้นจึงถือว่า ทุกคนจะต้องรักธรรมชาติเหมือนรักชีวิตของตน

1.2 การใช้ปรัชญาการศึกษาท้องถิ่นในการพัฒนาหลักสูตร

สำหรับการพัฒนาหลักสูตร โดยใช้ปรัชญาการศึกษาสำหรับท้องถิ่นมีประวัติความเป็นมา เริ่มมาจากการถูกทดแทนหลักสูตรตามแนวสาระความรู้ตามศาสตร์เพื่อฝึกศักยภาพทางสมอง (Mental Discipline) ที่เคยใช้ในยุคนก่อนศตวรรษที่ 20 ด้วยทฤษฎีหลักสูตรแนวกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่นำเสนอโดยนักสร้างหลักสูตร 2 คน คือ Franklin and Bobbitt (1981) ซึ่งเป็นหลักสูตรที่มีหลักการสร้างเน้นการตั้งวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ชัดเจน มีขั้นตอนที่สะดวกต่อการวัดและประเมินผล รวมทั้งสร้างแนวคิดและหลักการสร้างหลักสูตรที่เป็นรูปธรรมและระบุอย่างชัดเจนว่าผู้ที่จะสร้างหลักสูตรที่ประกอบด้วย การเลือกสรรเนื้อหา การกำหนดกระบวนการเรียนการสอน การสร้างและใช้สื่อตลอดจนการวัดและประเมินผลตามวัตถุประสงค์ต้องเป็นผู้ที่ได้รับการฝึกฝนมาโดยเฉพาะ อย่างไรก็ตามการคัดเลือกวัตถุประสงค์เป็นเรื่องของค่านิยมเฉพาะของกลุ่มคนที่สร้างหลักสูตรมากกว่าสิ่งที่เป็นทักษะที่จำเป็นที่คนส่วนใหญ่สามารถนำไปใช้ได้ นักสร้าง

หลักสูตรการศึกษาค้นคว้าของสังคมและแนวดำเนินชีวิตของคนจากความเชื่อของนักการศึกษาส่วนใหญ่และคาดการณ์บนพื้นฐานประสบการณ์ส่วนตัวของตนเองเท่านั้น นอกจากนี้ Dewey (1967) นักการศึกษาคนสำคัญอีกคนหนึ่งกล่าวว่าบทบาทของการศึกษาอยู่ที่กระบวนการเรียนรู้เพื่อชีวิตปัจจุบัน การเตรียมผู้เรียนสำหรับสังคมอนาคตตามความเชื่อของนักการศึกษาที่ไม่ได้รู้จักสภาพวิถีชีวิตที่แท้จริงและที่เป็นรากฐานเดิมของผู้เรียนเท่ากับเป็นการดึงศักยภาพการเป็นสมาชิกที่สมบูรณ์ในสังคมที่ผู้เรียนกำลังดำเนินกิจกรรมอยู่ ที่สำคัญคือการพยายามขัดเขี่ยสิ่งที่ผู้เรียนไม่เข้าใจ มองไม่เห็นความสำคัญและอาจแปลกลบไปจากสิ่งที่พวกเขาพบในวิถีชีวิต

Berry (1978,1981,1989 และ 1990 อ้างถึงใน สำลี ทองธิว, 2544) ได้นำเอาปรัชญาการศึกษาที่เน้นวิถีชีวิตของชาวบ้านในท้องถิ่นเข้ามาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนในท้องถิ่นและการจัดกระบวนการเรียนรู้ทั้งหลายที่มุ่งสู่ความเข้าใจวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น โดยเขามองว่าวิถีชีวิตของคนในชุมชนตามลักษณะวัฒนธรรมท้องถิ่นเท่านั้นที่สามารถเรียกได้ว่าเป็นวิถีชีวิตที่แท้จริงของมนุษย์ที่สมบูรณ์ โรงเรียนจะต้องให้ความรู้ผ่านกระบวนการเรียนรู้อย่างอิสระเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (Liberal Learning) เพื่อปลดปล่อยมนุษย์จากพันธนาการทางวัตถุนิยมที่ทำลายความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ โรงเรียนในชุมชนชนบทจะต้องบูรณาการความรู้ทั้งหลายที่จำเป็นเกี่ยวกับเอกลักษณ์ของความเป็นชุมชนชนบทและวิกฤตที่กำลังคุกคามสภาพความสมดุลของชุมชนที่ตนอาศัยอยู่เข้ากับความรู้ที่จำเป็นด้านอื่น ๆ และโรงเรียนควรมีการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในอันที่จะลุกขึ้นดำเนินการหรือเรียกร้องอย่างเหมาะสมและมีน้ำหนักรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการคงอยู่ของคนในชุมชนชนบท นอกจากนี้ถ้าจะทำให้ชุมชนชนบทมีความเป็นชนบทอย่างแท้จริงจะต้องผลิตพื้นที่ดินความสมดุลทางธรรมชาติให้กับชนบท คนในชนบทจะต้องมีความผูกพันซึ่งกันและกันจับมือกันอย่างมั่นคงในอันที่จะสร้างความสมบูรณ์ให้กับถิ่นที่อยู่อาศัยของตน คนในชนบทเหล่านี้จะต้องหันมาให้ความสำคัญต่อวิถีชีวิตและเข้าใจกระบวนการทางวัฒนธรรมของ ชุมชนที่ผูกพันกันและกันทั้งยังต้องเรียนรู้ให้เข้าใจถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีบทบาทสำคัญต่อการ

ปรับเปลี่ยนการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่นเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติอย่างกลมกลืนกัน

Bailey (อ้างถึงใน Berry, 1990 และ สำลี ทองธิว, 2544) ใช้ทฤษฎีการศึกษาสำหรับท้องถิ่นเป็นฐานในการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนในชุมชนชนบทโดยมองว่าชาวบ้านในชุมชนชนบทคือศูนย์กลางความเจริญที่แท้จริงของสังคมเมือง เป็นพลังที่ทำให้เกิดความสมดุลระหว่างสังคมเมืองกับชุมชนชนบท ถ้าสามารถปฏิรูปหลักสูตรและระบบการสอนภายในโรงเรียนชนบทโดยให้ละทิ้งการจัดการศึกษาแบบให้ท่องจำหรือเน้นให้นักเรียนคุ้นเคยกับวิถีชีวิตตลอดจนวิธีการเรียนรู้ของคนในชนบทอย่างแท้จริง จะทำให้นักเรียนหันมาศึกษาตนเอง ชื่นชมความงดงามของวิถีชีวิตชนบทที่มี

ธรรมชาติเป็นทรัพยากรที่สำคัญได้ดีขึ้น นอกจากการปฏิรูปการศึกษาในแนวดังกล่าวแล้ว ระบบการคมนาคม การส่งเสริมการเกษตรกรรม โครงสร้างสหกรณ์ออมทรัพย์ และโครงการความร่วมมือของเครือข่ายชุมชนก็ต้องได้รับการพัฒนาด้วยเช่นกัน เพื่อให้คนในชุมชนชนบทหันกลับมาสนใจที่จะอยู่ในชุมชนของตนเอง ไม่ต้องขนขวายออกไปแสวงหาความสะดวกสบายหรือหางานทำในชุมชนเมืองให้เดือดร้อน ถ้าสามารถทำได้ดังนี้แล้วเชื่อว่าชาวบ้านในชนบทจะไม่ละทิ้งถิ่นฐานในชนบทหลังไหลเข้ามาแออัดในชุมชนเมืองก่อปัญหาทางสังคมให้กับคนในชุมชนเมือง การที่คนในชนบทเข้ามารวมกับคนในเมืองทำให้สังคมเสียสมดุล ส่งผลให้สังคมส่วนรวมไม่สามารถคงไว้ซึ่งโครงสร้างของสังคมที่สงบและมั่นคงได้ดังเดิม

แม้ว่าทั้ง Bailey และ Berry จะใช้ทฤษฎีการศึกษาสำหรับท้องถิ่นเป็นฐานในการสร้างระบบการศึกษาสำหรับโรงเรียนชุมชนชนบท แต่การนำทฤษฎีดังกล่าวมาตีความใช้มีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก ในขณะที่ Bailey ใช้ทฤษฎีการศึกษาสำหรับท้องถิ่นเพื่อเป้าหมายคงสภาพความสมดุลระหว่างชุมชนเมืองกับชุมชนชนบทซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับบทบาทของหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนที่สร้างจากส่วนกลางระดับประเทศ แต่ให้ท้องถิ่นสามารถปรับใช้ได้ตามความเหมาะสมและความจำเป็นเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อให้คนในท้องถิ่นมีโอกาสพัฒนาตนเองและท้องถิ่นให้เท่าเทียมกับคนในชุมชนเมืองได้โดยไม่ต้องย้ายถิ่นฐานเข้าเมือง Berry กลับให้ความสำคัญต่อการคงสภาพความสมดุลระหว่างสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในชนบทกับคนในชุมชนชนบทเป็นหลักซึ่งการมองทฤษฎีการศึกษาสำหรับท้องถิ่นในแนวนี้นุ่งเน้นการพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable Development) ของชุมชนชนบทเป็นอย่างมากทำให้นักสร้างหลักสูตรที่ต้องการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นในแนวของ Berry ต้องศึกษาและทำงานมากกว่าแค่ปรับเปลี่ยนหลักสูตรแกนกลางให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่นเท่านั้น แต่หมายถึงการสร้างมิติใหม่ของความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติกับคนในชนบท สร้างความเข้าใจระบบการผลิตรูปแบบใหม่ให้กับคนในชนบทและรู้ถึงความสำคัญของกระบวนการดำเนินชีวิตตามวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ที่สำคัญที่สุดดูเหมือนจะเป็นเรื่องของการสร้างศักยภาพของคนในชุมชนชนบทให้สามารถเรียกร้องเพื่อการมีส่วนร่วมในการกำหนดวิถีการดำเนินชีวิตและทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นของตนเพื่อคงสภาพผูกพันระหว่างธรรมชาติกับมนุษย์ ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกันอย่างสมดุล

ในปัจจุบันนักสร้างหลักสูตรยังคงใช้หลักการสร้างหลักสูตรตามแนวของ Bobbitt โดยเฉพาะในขั้นการเลือกวัตถุประสงค์สำหรับผู้เรียนกลุ่มใหญ่ในระดับประเทศ หัวใจของปัญหาการเลือกวัตถุประสงค์ไม่ได้ขึ้นอยู่กับว่านักสร้างหลักสูตรมีวิธีการอะไรในการได้มาซึ่งวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนเป็นเรื่องของทักษะและความรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน สามารถนำไปใช้ได้และ

เป็นรูปธรรม แต่อยู่ที่ว่าวัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้นนั้นมีความชอบธรรมแค่ไหนที่จะกำหนดบ่งบอกว่าคุณในสังคมจะต้องเป็นไปเช่นนั้นเท่านั้น คนในสังคมมีสิทธิของเขาเองในการเลือกที่จะเรียนรู้และฝึกทักษะที่จำเป็นอื่น ๆ มีสิทธิจะเลือกเป็นคนที่สมบูรณ์ตามแนวอุดมการณ์ของเขาเองได้หรือไม่ด้วย (สำลี ทองธิว, 2544)

สำหรับในประเทศไทยนั้นเมื่อมีการประกาศใช้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แม้จะไม่มีคำว่า “ปรัชญาการศึกษาสำหรับท้องถิ่น” หรือ “หลักสูตรท้องถิ่น” ปรากฏไว้ในสาระ แต่ถ้าพิจารณาข้อกำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตรา 23 (2) และมาตรา 27 จะเห็นว่ารัฐได้กระจายอำนาจให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในท้องถิ่นของตน รวมทั้งยังให้ความสำคัญกับองค์ความรู้ที่อยู่ใกล้ตัวผู้เรียนที่เรียกว่าทรัพยากรในท้องถิ่น โดยเน้นให้ความสำคัญกับการบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน ซึ่งเป็นหลักปรัชญาการศึกษาสำหรับท้องถิ่น ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น โรงเรียนจะต้องให้ความสำคัญของกระบวนการดำเนินชีวิตตามวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเลือกที่จะเรียนรู้และฝึกทักษะที่จำเป็นอื่น ๆ มีสิทธิจะเลือกเป็นคนที่สมบูรณ์ตามแนวอุดมการณ์ของชุมชนเอง ทั้งนี้เป็นการสร้างศักยภาพของคนในชุมชนชนบทให้สามารถเรียกร้องเพื่อการมีส่วนร่วมในการกำหนดวิถีการดำเนินชีวิตและทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นของตนอย่างยั่งยืน

2 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในบริบทท้องถิ่น

2.1 เหตุผลในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 เป็นการพัฒนาหลักสูตรที่ให้ความสำคัญต่อความต้องการของท้องถิ่นอย่างมาก โดยได้กำหนดให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งอาศัยความร่วมมือของโรงเรียนและชุมชนเป็นสำคัญ ทั้งนี้เนื่องมาจากสาเหตุหลายประการซึ่งได้มีนักการศึกษาหลายท่านกล่าวถึงเหตุผลและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรไว้หลายทรรศนะ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

1) หลักสูตรที่สร้างขึ้นจากส่วนกลางไม่สามารถลงถึงความเป็นท้องถิ่นได้ เพราะมีเนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนการสอน การจัดทำสื่อและการวัดประเมินผลอยู่ภายใต้กรอบกำหนด รวมทั้งภายใต้ ขั้นตอนการบริหารและการจัดงบประมาณสนับสนุนของฝ่ายวิชาการส่วนกลาง จุดมุ่งหมายเน้นที่ความมั่นคงของระบบเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมในระดับประเทศ สนับสนุนให้มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล เน้นความเป็นนานาชาติตลอดจนค่านิยมและความรู้ที่จำเป็นต่อการพัฒนาตนเองและประเทศตามแบบตะวันตก ทำให้หลักสูตรที่สร้างขึ้นไม่สามารถลงถึงความเป็นท้องถิ่นได้เลย

เนื่องจากถูกรอบและเงื่อนไขต่าง ๆ จากส่วนกลางซึ่งนำไปเป็นไปตามกลุ่มคณะกรรมการ นักวิชาการจากส่วนกลางซึ่งนักวิชาการเหล่านี้ส่วนใหญ่ไม่เคยย่างก้าวเข้าสู่ห้องเรียนในท้องถิ่นที่สร้างหลักสูตรให้ ไม่เคยรู้จักสภาพและวิถีวัฒนธรรมที่ซับซ้อนหรือกระบวนการเรียนรู้และวิถีแก้ปัญหาของคนในชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่

(สำลี ทองธิว, 2544)

2) การคัดเลือกวัตถุประสงค์ในการพัฒนาหลักสูตรแกนกลางนั้นเป็นเรื่องของค่านิยมเฉพาะของกลุ่มคนที่สร้างหลักสูตรมากกว่าสิ่งที่เป็นทักษะที่จำเป็นที่คนส่วนใหญ่สามารถนำไปใช้ได้ ซึ่งเป็นข้อคำถามว่าวัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้นนั้นมีความชอบธรรมแค่ไหนที่จะกำหนดบ่งบอกว่าคนในสังคมจะต้องเป็นไปเช่นนั้นเท่านั้น คนในสังคมมีสิทธิของตัวเองในการเลือกที่จะเรียนรู้และฝึกทักษะที่จำเป็นอื่นๆ มีสิทธิจะเลือกเป็นคนที่เหมาะสมตามแนวอุดมการณ์ของเขาเองได้หรือไม่ด้วย บ่อยครั้งที่ความเชื่อ ค่านิยม ความคาดหวังและอุดมการณ์ของฝ่ายสร้างหลักสูตร โดยเฉพาะฝ่ายสร้างหลักสูตรที่เป็นบุคคลภายนอก (สำลี ทองธิว, 2544)

3) หลักสูตรที่สร้างมาจากส่วนกลางจะมีความแตกต่างไปจากของฝ่ายปฏิบัติซึ่งหมายถึงครูนักเรียน และโดยเฉพาะต่างไปจากชาวบ้านในชุมชน (ผู้ใช้หลักสูตรและเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการใช้หลักสูตร) ทำให้สิ่งที่กำหนดไว้ในหลักสูตรไม่สามารถเข้าถึงวิถีชีวิตและอุดมการณ์ของผู้รับและผู้นำไปใช้ได้ หลักสูตรที่แปลกล้อมไปจากวิถีการดำเนินชีวิตของกลุ่มปฏิบัติทำให้ผู้ปฏิบัติมองไม่เห็นประโยชน์ ไม่สามารถรับรู้ถึงจุดหมายปลายทางของหลักสูตรได้ชัดเจน ดังนั้นการรับหลักสูตรมาใช้จึงเป็นเพียงนำมาใช้แต่รูปแบบไม่ได้รับจิตวิญญาณของหลักสูตรมาด้วย สิ่งที่เป็นผลตามมาก็คือความรู้ ทักษะและทัศนคติที่ถูกถ่ายทอดให้กับผู้เรียนไม่สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจได้อย่างถ่องแท้เนื่องจากสาเหตุสำคัญสามประการคือ ประการแรกคือผู้ที่สร้างหลักสูตรเป็นบุคคลภายนอกสังคมหรือชุมชนของกลุ่มคนที่รับหลักสูตรมาใช้ ประการที่สองผู้รับหลักสูตรมาใช้ซึ่งหมายถึงครูในโรงเรียนไม่สามารถทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งกับสิ่งที่ถ่ายทอดและไม่เข้าใจวัฒนธรรมของนักเรียนและชาวบ้านในชุมชนได้ลึกซึ้งพอจึงไม่สามารถถ่ายทอดสิ่งที่มีอยู่ในหลักสูตรโดยพลิกแพลงให้สอดคล้องกับสภาวะการณ์ในชุมชน ไม่สามารถนำสิ่งที่เป็หัวใจของข้อความรู้ในหลักสูตรออกมาถ่ายทอดต่อและทำให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ใช้หลักสูตรได้ และประการที่สามคือผู้เรียนหรือผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดเนื้อหาในลักษณะเช่นนี้มองไม่เห็นประโยชน์ของการนำไปใช้ ไม่เห็นความสอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของตน และไม่อาจทำความเข้าใจและเชื่อมโยงสิ่งที่แปลกล้อมกับสิ่งที่ได้รับการถ่ายทอดจากครอบครัวและชุมชนได้ (สำลี ทองธิว, 2544)

4) แนวปรัชญาการศึกษาที่ใช้เป็นฐานในการสร้างหลักสูตรแกนกลางระดับชาติใช้แนวปรัชญาการศึกษาไม่ว่าจะเป็นปรัชญาพัฒนานิยม ปรัชญาสารัตถนิยม ปรัชญาจิตนิยม ซึ่งล้วนแต่เป็นปรัชญาการศึกษาที่นักการศึกษาจำนวนมากมองว่าเป็นปรัชญาที่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนา

หลักสูตรสำหรับคนในสังคมเมืองและเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับคนในระบบพัฒนาอุตสาหกรรมเป็นหลัก หลักสูตรระดับท้องถิ่นที่แท้จริงควรจะพัฒนาขึ้นจากแนวปรัชญาการศึกษาสำหรับท้องถิ่น ซึ่งปรัชญานี้มีหลักการและมุมมองเป้าหมาย สาระและระบบการจัดการศึกษาที่แตกต่างไปจากปรัชญาการศึกษาของสังคมเมือง (สำลี ทองธิว, 2544)

5) หลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บทได้กำหนดจุดหมาย เนื้อหาสาระ และกิจกรรมอย่างกว้าง ๆ เพื่อให้ทุกคนได้เรียนรู้คล้ายคลึงกัน ดังจะเห็นได้จากการกำหนดจุดมุ่งหมายซึ่งกำหนดออกมาเป็นค่านิยมทางการศึกษามากกว่าที่จะออกมาเป็นแนวปฏิบัติไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนอย่างชัดเจน ส่วนเนื้อหาสาระก็กำหนดไว้เป็นประเด็นใหญ่ ๆ สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะผู้พัฒนาหลักสูตรระดับชาติไม่อาจประมวลรายละเอียดเกี่ยวกับสาระความรู้ตามสภาพได้ทั้งหมด จึงต้องพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นได้มากที่สุด และเป็นการเสริมพื้นฐานการเรียนรู้ ทักษะคิดให้แก่นักเรียนเพื่อจะได้รู้จักชีวิตจริงและประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับท้องถิ่นของตน เนื่องจากการเรียนรู้ที่ดีควรจะเรียนรู้จากสิ่งที่ใกล้ตัว ไปยังสิ่งไกลตัว เพราะเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่นักเรียนสามารถดูดซับได้เร็วกว่า และจะได้มีความรัก ความภูมิใจ และส่งเสริมความเจริญให้กับท้องถิ่นของตนได้ (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539)

6) การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีผลกระทบโดยตรงต่อทัศนคติและการดำเนินชีวิตของคนไทยทั้งในเมืองและชนบท จึงต้องมีหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อปรับสภาพของนักเรียนให้สามารถรับกับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ดังกล่าว โดยเฉพาะผลกระทบที่เกิดขึ้นกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน เพื่อให้ นักเรียนสามารถนำความรู้และประสบการณ์ไปพัฒนาตน ครอบครัว และท้องถิ่น ตลอดจนดำเนินชีวิตอยู่ในท้องถิ่นของตนอย่างมีความสุข (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539)

7) หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นจะทำให้ นักเรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงตามสภาพเศรษฐกิจ สังคมของท้องถิ่นตน แทนที่จะเรียนรู้เรื่องไกลตัวซึ่งทำให้นักเรียนไม่รู้จักตนเอง ไม่รู้จักชีวิต ไม่เข้าใจ และไม่มีความรู้สึที่ดีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบตัวเอง นอกจากนี้การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นจะช่วยปลูกฝังให้นักเรียนมีความรักและความผูกพันรวมทั้งภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539)

8) หลักสูตรแม่บทหรือหลักสูตรแกนกลางไม่สามารถนำเอาทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ได้ แต่หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นสามารถบูรณาการเอาทรัพยากรท้องถิ่นและภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีค่าบ่งบอกถึงความเจริญมาเป็นเวลานาน มาใช้ในการเรียนการสอนได้ ไม่ว่าจะด้านอาชีพ หัตถกรรม เกษตรกรรม ดนตรี การแสดง วรรณกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีซึ่งมีผลทำให้นักเรียนได้รู้จักท้องถิ่นของตน เกิดความรัก ความผูกพันกับ

ท้องถิ่นของตนและสามารถใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในการประกอบอาชีพได้ (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539)

2.2 ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

หลักสูตรสถานศึกษาเป็นแผนหรือแนวทาง หรือข้อกำหนดของการจัดการศึกษาที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ โดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตน รวมถึงลำดับขั้นของมวลประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้สะสม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติได้ ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ชุมชน สังคม และโลกอย่างมีความสุข ดังนั้นหลักสูตรสถานศึกษาจะต้องประกอบด้วยการเรียนรู้ทั้งมวลและประสบการณ์อื่นๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งวางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียน หลักสูตรสถานศึกษามีความสำคัญต่อการช่วยพัฒนาผู้เรียนในทุกๆด้าน สามารถชี้แนะให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้พยายามจัดมวลประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์บรรลุตามจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา (กรมวิชาการ, 2545)

ถวัล มาศจรัส (2545) ให้ความหมายไว้ว่า หลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง มวลประสบการณ์ที่สถานศึกษาจัดให้แก่ผู้เรียนตามสภาพและความต้องการของท้องถิ่นนั้นๆ หรือเป็นแผนหรือแนวทางหรือข้อกำหนดให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ โดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตน

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2545) กล่าวว่า หลักสูตรสถานศึกษาเป็นหลักสูตรระดับท้องถิ่นที่สถานศึกษาจะนำข้อมูลสภาพที่เป็นปัญหาหรือความต้องการของชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ มาจัดทำสาระของหลักสูตรและจัดการเรียนรู้โดยยึดหลักการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นกรอบแนวทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

จากความหมายของหลักสูตรสถานศึกษาดังกล่าว สรุปได้ว่า หลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง มวลประสบการณ์ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งวางแผนเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มศักยภาพของตน โดยมุ่งให้สอดคล้องกับสภาพ ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่น ตามแนวทางของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำหรับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในบริบทท้องถิ่นในประเทศไทยนั้น ได้ถูกนักการศึกษาให้ความหมายไว้อย่างหลากหลายมีทั้งความหมายที่ใกล้เคียงกัน และที่แตกต่างกัน ซึ่งสำลี ทองธิว (2544) ได้วิเคราะห์ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษาในบริบทท้องถิ่นที่นักการศึกษาจำนวนมากได้ให้ไว้ โดยใช้เกณฑ์ว่าใครคือผู้ที่มีบทบาทในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้น

พื้นฐานในบริบทท้องถิ่น และที่มาของหลักสูตรเป็นหลักในการแบ่งแยกความแตกต่างของความหมาย ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

กลุ่มที่ 1 หลักสูตรท้องถิ่นที่อิงหลักสูตรแกนกลาง สำลี ทองธิว (2544) อธิบายว่าเป็นหลักสูตรที่ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาจากส่วนกลางเป็นผู้กำหนดเป้าหมายและรูปแบบการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น ที่มาของหลักสูตรท้องถิ่นในกลุ่มที่หนึ่งคือหลักสูตรแกนกลางของกระทรวงศึกษาธิการ การปรับเปลี่ยนหลักสูตรแกนกลางให้เป็นท้องถิ่นมักจะเน้นที่การเสริมเพิ่มเติมหลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรระดับชาติ นักวิชาการจากส่วนกลางจะทำหน้าที่เป็นผู้นำครูและนักวิชาการท้องถิ่นในการปรับรายละเอียดของหลักสูตรส่วนกลางระดับชาติโดยให้ส่วนที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรส่วนกลางระดับชาติ(Highly Technical Assistant / Technical – Version Local Curriculum) ผู้ที่ให้ความหมายของคำว่าหลักสูตรท้องถิ่นในกลุ่มนี้มีอาทิ

ชอุ่ม กรไกร (2537) ให้ความหมายไว้ว่าหลักสูตรท้องถิ่นเป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นจากหลักสูตรแม่บทระดับชาติ มีลักษณะสอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการและสภาพชีวิตจริง โดย ส่งเสริมสนับสนุนให้นำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด เพื่อพัฒนาชีวิต เศรษฐกิจและสังคม ปลูกฝังให้รักและมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นอีกทั้งส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการเฉพาะกลุ่มตามศักยภาพสูงสุดของแต่ละบุคคล

บุญเรียง ขจรศิลป์ (2543) ได้สรุปความหมายของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นซึ่งมีนักวิชาการให้ความหมายไว้หลายท่านซึ่งสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นหมายถึง การนำหลักสูตรแม่บทไปสู่การปฏิบัติในห้องเรียน โดยการปรับ ขยาย และ/หรือสร้างหลักสูตรย่อยขึ้นมาเสริมหลักสูตรแม่บท เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่น นักเรียนจะได้นำความรู้และประสบการณ์ไปใช้ในชีวิตจริงหรือเป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน คำว่าขยาย และปรับ นั้น บุญเรียงและคณะ (2543) ได้กล่าวว่า การขยาย หมายถึงการนำเอาทั้งจุดมุ่งหมายและเนื้อหาขยายความ ขยายให้จุดมุ่งหมายกลายจากนามธรรมเป็นรูปธรรมเพิ่มเติมข้อปลีกย่อยและรายละเอียดซึ่งจะช่วยให้ครูผู้สอนรู้ว่า ถ้านำจุดมุ่งหมายนั้นไปปฏิบัติให้สัมฤทธิ์ผลจะต้องสอนอะไรบ้าง และจะต้องให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ทางด้านใด มีทักษะอะไร และมีทัศนคติ อย่างไร ส่วนเนื้อหาวิชาที่เช่นกันควรขยายความเพิ่มเติมให้มีรายละเอียดพอที่ครูจะทราบได้ว่าจะสอนอะไร ส่วนการปรับหมายถึง การนำเอาจุดมุ่งหมายและเนื้อหาวิชามาปรับให้สอดคล้องกับสภาพทางสังคม ภูมิศาสตร์ และความต้องการของประชาชนในแต่ละเขตการศึกษา

ทัศนีย์ ศุภเมธี (2535, อ้างถึงในสุกัญญา ร้อยพิลา, 2543) กล่าวว่าการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นสามารถทำได้โดยการปรับเนื้อหาสาระหรือมวลประสบการณ์ในหลักสูตรแกนกลางที่

สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของท้องถิ่น โดยการขยายเนื้อหาในท้องถิ่นให้ผู้เรียนได้เรียนลึก ลงไปอีก โดยการเพิ่มเนื้อหาบางเนื้อหาที่เป็นเรื่องของท้องถิ่นที่คนในท้องถิ่นนั้นควรเรียนรู้

กลุ่มที่ 2 กลุ่มหลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างขึ้นภายในขอบเขตโรงเรียน ลำลี ทองธิว (2544) กล่าวว่า เป็นหลักสูตรที่ครูและนักเรียนร่วมกันสร้างหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อนำให้นักเรียนสามารถนำ ความรู้และประสบการณ์ในหลักสูตร ไปใช้ในชีวิตจริงได้ (School-based Local Curriculum)

ลำลี รักสุทธิ (2544) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึงมวลงประสบการณ์ที่จัดขึ้นทั้งใน ห้องเรียน และนอกห้องเรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ ทักษะ เจตนาคติ และ คุณภาพการดำรงชีวิตโดยพยายามใช้ทรัพยากรท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้บน พื้นฐานของสภาพชีวิต เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของตนเองตลอดจนมีส่วนร่วมในการ แก้ปัญหาต่าง ๆ ของชาติบ้านเมือง หลักสูตรท้องถิ่นเป็นคำที่เกิดมาพร้อมกับการปฏิรูปการศึกษา พระราชบัญญัติเกี่ยวกับการศึกษาทุกฉบับมีเจตนาให้ครูสร้างหลักสูตรขึ้นมาใช้และนำท้องถิ่น ภูมิ ปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม ดังนั้นครูจำเป็นต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่น ว่ามี ลักษณะอย่างไร มีองค์ประกอบอะไรบ้าง

กรณีการ แยมเกษร (2540) ให้ความหมายของคำว่าหลักสูตรท้องถิ่นไว้ว่า หลักสูตร ท้องถิ่นคือหลักสูตรที่โรงเรียนหรือครูและนักเรียนร่วมกันสร้างขึ้นเพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้นำไปใช้ ในชีวิตจริง เรียนแล้วเกิดความรู้สามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมได้ อย่างมีความสุข หลักสูตรท้องถิ่นจึงเป็นหลักสูตรที่มาจากปัญหาและความต้องการของผู้เรียน เป็น หลักสูตรที่ปรับให้เข้ากับชีวิตจริงของนักเรียนตามท้องถิ่นอย่างครบวงจรหรือเป็นเหตุการณ์ที่ เกิดขึ้นในปัจจุบันแต่ไม่มีในหลักสูตร

กลุ่มที่ 3 กลุ่มหลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างขึ้นโดยการเข้าเป็นแนวร่วมระหว่างชุมชนกับ โรงเรียน ลำลี ทองธิว (2544) อธิบายว่า คือหลักสูตรที่ชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่นจะเข้าเป็นแนว ร่วมกับโรงเรียนซึ่งในที่นี้ทั้งชาวบ้านและครูคือคนภายในชุมชน (insider) ด้วยความร่วมมือจากนัก การศึกษาหรือนักวิชาการซึ่งหมายถึงคนกลางจากภายนอก (outsider) สร้างหลักสูตรที่สอดคล้องกับ ความต้องการวิถีชีวิตและสนองต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชน (Community-based School Curriculum) เนื้อหาสาระและประสบการณ์ตลอดจนกระบวนการเรียนรู้ที่นำมาสร้างเป็นหลักสูตร แม้จะไม่ได้ยึดหลักสูตรแกนกลางเป็นหลัก แต่ได้คัดสรรข้อความรู้และทักษะที่จำเป็นจากหลักสูตร แกนกลางบางเรื่อง และเสริมเนื้อหาสาระที่จำเป็นอื่น ๆ จากภายนอกเข้ามาบูรณาการในลักษณะ Interdisciplinary และ Transdisciplinary กับเนื้อหาสาระท้องถิ่น ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ทักษะ หรือประสบการณ์จากหลักสูตรแกนกลางหรือจากแหล่งข้อมูลภายนอกจะต้อง ได้รับการเห็นชอบ จากชาวบ้านก่อนที่จะทำ การสอน

วิรุช ปิณชาวณิช (2543) อธิบายว่า หลักสูตรท้องถิ่นคือ หลักสูตรที่กำหนดให้ผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานได้เรียนรู้เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่ ในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ประเพณีและวัฒนธรรม ตลอดจนอาชีพและภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งในทางทฤษฎี และปฏิบัติ ในห้องและนอกห้องเรียน ผู้ร่วมสร้างหลักสูตรประกอบด้วย โรงเรียน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยทุกฝ่ายจะกำหนดและพัฒนาหลักสูตรขึ้นตามความเหมาะสม และความต้องการของตน

สำหรับตัวอย่างหลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างขึ้นโดยการเข้าเป็นแนวร่วมระหว่างชุมชนกับโรงเรียนในประเทศไทยมีดังนี้

หลักสูตรท้องถิ่นแนวโรงเรียนศรีบัวบาน จังหวัดลำพูน ซึ่งสำลี ทองธิว (2544) วิเคราะห์ว่า การสร้างหลักสูตรใช้แนวการพัฒนาหลักสูตรบนพื้นฐานการเป็นแนวร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน แม้ว่าครูจะเป็นกลุ่มสร้างแผนการสอน วางแนวการจัดกิจกรรม ทั้งในและนอกห้องเรียนแต่เนื้อหาสาระและประสบการณ์ทั้งหมดได้มาจากท้องถิ่น

หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนม ในจังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นผลงานวิจัยของ บุญเรียง ขจรศิลป์ (2543) หลักสูตรที่ได้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นที่เอื้อต่อการพัฒนาการเลี้ยงโคนม ตัวหลักสูตรเป็นที่ต้องการของชุมชน ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ อาจารย์ผู้สอนและนักเรียน นอกจากนี้สภาพแวดล้อมและองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนยังมีศักยภาพสูงในการให้ความร่วมมือและสนับสนุนการจัดทำหลักสูตร

กลุ่มที่ 4 กลุ่มหลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างโดยชาวบ้านในชุมชน (Self-Help Local Curriculum) สำลี ทองธิว (2544) อธิบายว่าเป็นหลักสูตรที่ชาวบ้านในท้องถิ่นทุกหน่วยสังคมเข้าเป็นแนวร่วมในลักษณะเครือข่ายความร่วมมือสร้างหลักสูตรที่มุ่งเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชนหรือแก้ปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นในชุมชน การพัฒนาและสร้างหลักสูตรในกลุ่มที่สี่ดำเนินการโดยชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่นรวมตัวกันเป็นเครือข่ายจากหลาย ๆ องค์กรทั้งภาครัฐ เอกชน และกลุ่มธุรกิจ เนื้อหาสาระและประสบการณ์ที่บรรจุลงในหลักสูตรเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยตรง เป็นสิ่งที่ชาวบ้านให้ความสำคัญและเป็นสิ่งที่ชาวบ้านลงความเห็นร่วมกันว่าสามารถช่วยให้ชุมชนพัฒนาตนเองได้โดยคงความเป็นเอกลักษณ์ของตนไว้ นอกจากนี้จะเป็นหลักสูตรที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นและพลังการรวมตัวของคนในชุมชนโดยมีองค์กรชุมชนในระดับตำบลเป็นผู้ประสานงานแล้วงบประมาณทั้งหมดที่ใช้ในการพัฒนาและดำเนินการเป็นเรื่องของชาวบ้านทั้งสิ้น สิ่งที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่งสำหรับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในกลุ่มที่สี่คือ สถาบันโรงเรียนถูกมองว่าเป็นเพียงหน่วยๆ หนึ่ง ในสังคมได้ได้รับการเน้นให้มีความสำคัญในฐานะเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หรือเป็นหน่วยสังคมเพียงหน่วยเดียวหรือเป็นหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่ส่งผ่าน

ข้อความรู้เหมือนกับการพัฒนาหลักสูตรในสามแบบแรก กระบวนการถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาชาวบ้านได้รับการมองว่าเป็นหน้าที่ของหน่วยงานทุกหน่วยในชุมชน สำหรับตัวอย่างหลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างโดยชาวบ้านในชุมชนในประเทศไทยคือ หลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างโดยชาวบ้านในประชาคมตำบลหัวสำโรง อำเภอท่าม่วง จังหวัดลพบุรี หลักสูตรท้องถิ่นของชาวตำบลหัวสำโรงนั้นแม้จะไม่ได้สร้างขึ้นตามทฤษฎีหรือตามรูปแบบการสร้างหลักสูตรที่กำหนดไว้โดยนักวิชาการหรือนักสร้างหลักสูตร แต่องค์ประกอบของหลักสูตรท้องถิ่นมีอยู่ครบถ้วนในสิ่งที่ชาวบ้านหัวสำโรงเรียกว่า โครงการ ไม่ว่าจะเป็นเป้าหมาย สาระเนื้อหา ประสบการณ์ กระบวนการถ่ายทอดความรู้ ไปจนถึงการประเมินผล เป้าหมายของโครงการหรือหลักสูตรท้องถิ่นที่ชาวบ้านหัวสำโรงเน้นการถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน ประวัติความเป็นมา เอกลักษณะและความภาคภูมิใจของชาวบ้านในตำบลท่าม่วงให้กับคนในชุมชนนั้น ๆ เช่นเดียวกับหลักสูตรสามแบบแรก แต่ได้เพิ่มเป้าหมายที่เป็นรูปธรรมและกว้างกว่า ทั้งนี้เพราะได้มองที่ประโยชน์ของการดำเนินโครงการและผลของโครงการไม่เฉพาะที่ตัวเยาวชนแต่ให้ความสำคัญต่อคนในชุมชน หัวสำโรงและชาวบ้านตำบลท่าม่วงทุกคน

2.3 วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการจัดการศึกษา

2.3.1 ความหมาย ลักษณะ และแนวทางการสร้างวิสัยทัศน์

2.3.1.1 ความหมายของวิสัยทัศน์

วิสัยทัศน์ หมายถึง การสร้างภาพอนาคตที่มีเอกลักษณ์ เป็นอุดมคติ มีความน่าฟังปรารถนา มีความเป็นไปได้ เหมาะกับสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาของตน และมุ่งมั่นผลักดันทุกวิถีทางที่จะให้วิสัยทัศน์นั้นเป็นจริง (วัฒนาพร ระงับทุกข์, 2545)

วิสัยทัศน์เป็นเจตนารมณ์ อุดมการณ์ หลักการ ความเชื่อ อนาคตที่พึงประสงค์ เป็นการคิดไปข้างหน้า มีเอกลักษณ์ วิสัยทัศน์ต้องสามารถสร้างศรัทธา และจุดประกายความคิดในสภาพการพัฒนาสูงสุด (กรมวิชาการ, 2544)

ชัยสิทธิ์ เฉลิมมีประเสริฐ ให้ความหมายวิสัยทัศน์ไว้ว่า วิสัยทัศน์หมายถึง เป้าหมายที่มีลักษณะกว้างซึ่งเป็นการต้องการในอนาคต โดยมีได้กำหนดวิธีการไว้ เป็นข้อความทั่วไปซึ่งกำหนดทิศทางของภารกิจ เป็นความมุ่งหมายในสถานภาพที่เราจะไปเป็นอยู่ ณ วันหนึ่งในอนาคต หรือสถานภาพอย่างใดอย่างหนึ่ง (หรือหลายอย่าง) ที่องค์กรมุ่งหมาย มุ่งหวังหรือประสงค์จะให้ เป็น หรือจะมีในอนาคต (กรมสามัญ, 2544)

จิระ หงส์ถาวรย์ กล่าวว่า วิสัยทัศน์ หมายถึง จุดมุ่งหวัง ความตั้งใจ ความมุ่งมั่น หรือสิ่งที่คิดว่าควรจะเป็นในอนาคต โดยมองจากอนาคตจากการสำรวจสภาพที่แท้จริงทั้งภายในและภายนอก โดยเน้นความเป็นเลิศและการสร้างโอกาส คู่อคิดเพื่อประกอบการมองอนาคต แต่มีใช่อคิดเพียงอย่างเดียว จะต้องมิจินตนาการหรือความฝันด้วย (กรมสามัญ, 2544)

2.3.1.2 ลักษณะวิสัยทัศน์ที่ดี

กระทรวงศึกษาธิการ (2544) ได้สรุปลักษณะวิสัยทัศน์ที่ดี ควรมีลักษณะดังนี้

- 1) ลึก หมายถึง เป็นสิ่งที่ไม่ผิวเผิน มีมาตรการรองรับที่เหมาะสม ชัดเจน เป็นไปได้
- 2) กว้าง หมายถึง การสร้างภาพมุมมองอันเกิดจากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ จุดเด่น จุดด้อย โอกาส สภาพปัญหา และปัจจัยสนับสนุนหรือบั่นทอนแล้วอย่างรอบคอบ
- 3) ไกล หมายถึง การมองไปข้างหน้าเพื่อหวังผลในระยะยาว อาจจะเป็นอายุคน ก็ได้ เพื่อผลที่พึงปรารถนา
- 4) ใฝ่สูง หมายถึง เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากคนที่มีสภาพสูงกว่าคนโดยปกติ อาจจะเป็น

โดยชาติวุฒิ วยวุฒิ คุณวุฒิ ประสพการณ์ ความคิดสร้างสรรค์ ความมุ่งมั่น สมานีแน่วแน่ เป็นต้น

กรมสามัญศึกษา (2543) สรุปลักษณะของวิสัยทัศน์ที่ดีนั้นควรประกอบด้วย

- 1) มีความชัดเจน เป็นไปได้
- 2) เป็นภาพเชิงบวกที่สะท้อนถึงความเป็นเลิศขององค์กร
- 3) ต้องท้าทายความสามารถของสมาชิกทุกคนในองค์กร
- 4) คำนึงถึงผู้รับบริการเป็นสำคัญ
- 5) มีความสอดคล้องกับแนวโน้มในอนาคต

2.3.2 การกำหนดภารกิจและเป้าหมายของสถานศึกษา

การกำหนดภารกิจและเป้าหมายของสถานศึกษานั้น วัฒนาพร ระวังทุกข์ (2545) เสนอแนวทางไว้ดังนี้

2.3.2.1 ภารกิจ เป็นการแสดงวิธีการดำเนินการของสถานศึกษาเพื่อบรรลุวิสัยทัศน์และนำไปสู่การวางแผนปฏิบัติต่อไป การกำหนดภารกิจทำได้โดยการวิเคราะห์วิสัยทัศน์เพื่อกำหนดข้อความที่แสดงถึงวิธีการดำเนินงาน ผู้รับประโยชน์และบริการโดยตรงจากองค์กร ลักษณะผลผลิตและบริการ ประโยชน์ที่ได้รับจากองค์กร ความเชื่อ ค่านิยมพื้นฐานในการดำเนินงานของบุคลากรและหลักการพื้นฐานขององค์กร

2.3.2.2 เป้าหมาย เป็นความคาดหวังด้านคุณภาพที่เกิดกับผู้เรียนซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ที่สถานศึกษากำหนดและสอดคล้องกับจุดหมายของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน การกำหนดเป้าหมายมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

- 1) ศึกษาจุดหมายของหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ว่ามีความคาดหวังให้ผู้เรียนเป็นอย่างไบบ้างหลังจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขียนแยกประเด็นเป็นด้านให้ชัด
- 2) ศึกษาวิเคราะห์วิสัยทัศน์ของสถานศึกษาที่กำหนดภาพอนาคตหรือ

ความคาดหวังต่อผู้เรียนอย่างไรบ้างที่เพิ่มเติมหรือแตกต่างจากจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะส่วนที่เป็นจุดเน้น จุดเด่นของสถานศึกษา ส่วนที่เป็นความต้องการของผู้เรียน ชุมชนและท้องถิ่น เขียนแยกประเด็นให้ชัดเจน

3) ศึกษาวิเคราะห์ภารกิจของสถานศึกษาที่กำหนดไว้ว่าแต่ละด้าน สามารถส่งเสริม สนับสนุนให้การพัฒนาผู้เรียนบรรลุความสำเร็จด้านใดบ้าง เขียนระบุประเด็นให้ชัดเจน

4) นำประเด็นต่างๆที่เขียนไว้ในข้อ 1 – 3 มาเรียบเรียงเป็นเป้าหมายของหลักสูตรสถานศึกษา โดยเขียนเป็นความคาดหวังที่ต้องการให้ผู้เรียนเป็นเมื่อจบการศึกษา

5) ตรวจสอบเป้าหมายของหลักสูตรสถานศึกษา โดยเขียนเป็นคุณภาพผู้เรียนที่ต้องการให้เกิดขึ้นเมื่อจบการศึกษา ครอบคลุมความหมายของหลักสูตรสถานศึกษา สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชนและท้องถิ่น สอดคล้องกับภารกิจของสถานศึกษา

2.3.3 การกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์

คุณลักษณะที่พึงประสงค์เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน ด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม สถานศึกษาต้องร่วมกับชุมชนกำหนดขึ้น (วัฒนพร ระวังทุกข์, 2545) คุณธรรม จริยธรรม และ ค่านิยมที่สถานศึกษาจะกำหนดเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์นั้นสามารถกำหนดขึ้นได้ตามความต้องการ โดยให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความจำเป็นที่จะต้องมีการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมดังกล่าวให้แก่ผู้เรียนเพิ่มจากที่กำหนดไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ในแต่ละภาคเรียนหรือปีการศึกษาครูผู้สอนต้องจัดให้มีการวัดและประเมินผลด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน โดยเป็นการประเมินเชิงวินิจจัยเพื่อการปรับปรุงพัฒนาต่อการส่งต่อ ทั้งนี้ควรประสานสัมพันธ์กับผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้องกันประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์รายปี หรือรายภาค

(กรมวิชาการ, 2545)

ดังนั้นการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการจัดการศึกษา เป็นสิ่งที่สถานศึกษาต้องกำหนดขึ้น โดยอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย เช่น ชุมชน พ่อแม่ ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา ช่วยกันแสดงความประสงค์หรือความต้องการให้สถานศึกษาเป็นสถาบันพัฒนาผู้เรียนที่มีพันธกิจหรือภาระหน้าที่ร่วมกัน ในการกำหนดงานหลักๆของสถานศึกษาพร้อมด้วยเป้าหมาย แผนปฏิบัติการและการติดตามผล เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตรสถานศึกษา และจุดหมายของหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของชาติที่ตั้งไว้

2.4 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในบริบทท้องถิ่น

2.4.1 แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบของกระบวนการสร้างหรือพัฒนาหลักสูตรทั่วไปตามหลักสากล ตามแนวคิดของชาวต่างประเทศ นักการศึกษาหลายท่านได้เสนอรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

2.4.1.1 ไทเลอร์ (1949) เสนอรูปแบบการพัฒนาหลักสูตร(Curriculum Development) ไว้ 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผนหลักสูตร (Curriculum Planning) โดยอาศัยการระดมความคิดแสวงหาคำตอบ 4 ประการต่อไปนี้ เพื่อใช้เป็นแนวทางการจัดทำหลักสูตร คือ

- 1) จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาของสถานศึกษาคืออะไร
- 2) การที่จะบรรลุจุดมุ่งหมายของการศึกษาของสถานศึกษาดังกล่าว ผู้เรียนจะต้องใช้ประสบการณ์การศึกษาและการเรียนรู้เกี่ยวกับอะไรบ้าง
- 3) ประสบการณ์การศึกษาของผู้เรียนดังกล่าว จะมีหลักและวิธีการจัดการเรียนรู้อย่างไรให้บรรลุตามจุดมุ่งหมาย
- 4) และเพื่อให้แน่ใจว่า จุดมุ่งหมายของหลักสูตรบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ จะมีวิธีการประเมินผลคุณภาพของหลักสูตรได้อย่างไร

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Development) แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรไทเลอร์ ขั้นตอนการวางแผนหลักสูตรจึงเป็นขั้นตอนสำคัญ เพราะข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์นี้ สามารถนำไปกำหนดเป็นแนวคิดในการจัดทำหลักสูตรให้ครอบคลุมประเด็นสำคัญ โดยแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรไทเลอร์ เน้นกระบวนการสำรวจ ศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นต่อการกำหนด เป้าหมายของการจัดการศึกษาจาก 3 แหล่ง คือแหล่งข้อมูลแรก คือ แหล่งข้อมูลด้านสังคม ได้แก่ การศึกษาค่านิยม ความเชื่อและบรรทัดฐานการดำรงชีวิตของคนในสังคม โครงสร้างที่สำคัญของสังคม รวมทั้งความมุ่งหวังจากคนในท้องถิ่น ชุมชนที่สถานศึกษาตั้งอยู่ แหล่งข้อมูลที่สอง คือ แหล่งข้อมูลด้านผู้เรียน ได้แก่ ความต้องการ ความเข้าใจ ความสามารถ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่หลักสูตรแห่งชาติต้องการ และแหล่งข้อมูลที่สามจากผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาต่างๆ ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องในกลุ่มวิชาชีพ เช่น แพทย์ วิศวกร นักวิทยาศาสตร์ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง เป็นต้น รวมถึงงานวิจัยที่สรุปผลการวิจัยและข้อคิดที่เป็นประโยชน์ ซึ่งเมื่อรวบรวมข้อมูลเหล่านี้ได้แล้ว ต้องนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประมวลเป็นเป้าหมายของการจัดการศึกษา และเมื่อกำหนดเป้าหมายได้แล้ว ต้องนำมาศึกษาร่วมกันกับทฤษฎีการเรียนรู้ของนักจิตวิทยาการศึกษา กลุ่มต่างๆ เพื่อนำผลการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ที่คาดหวังมาผสมผสานกับแนวคิดพื้นฐานด้านปรัชญาการศึกษา จึงสามารถสรุปเป็นจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้ชัดเจนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 3 การเลือกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่คาดหวัง ไทเลอร์ได้เสนอเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ไว้ดังนี้

- 1) ผู้เรียนควรมีโอกาสฝึกพฤติกรรม และเรียนรู้เนื้อหาตามที่ระบุไว้ในจุดประสงค์
- 2) กิจกรรมและประสบการณ์นั้นควรจะทำให้ผู้เรียนพึงพอใจที่จะปฏิบัติตามพฤติกรรมที่ได้ระบุไว้ในจุดประสงค์
- 3) กิจกรรมและประสบการณ์นั้นควรจะอยู่ในขอบข่ายความพอใจที่พึงปฏิบัติได้
- 4) กิจกรรมและประสบการณ์หลายๆด้านของการเรียนรู้ อาจนำไปสู่จุดประสงค์ที่กำหนดไว้เพียงข้อเดียว
- 5) ในทำนองเดียวกันกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้เพียงอย่างหนึ่ง อาจตอบสนองจุดประสงค์หลายๆข้อได้

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผล เพื่อที่จะตรวจสอบว่าการจัดการเรียนการสอนได้บรรลุตามจุดประสงค์ตามที่กำหนดไว้หรือไม่ สมควรจะมีการปรับแก้ในส่วนใดบ้าง ควรพิจารณาจากสิ่งต่อไปนี้

- 1) กำหนดจุดประสงค์ที่จะวัดและพฤติกรรมที่คาดหวัง
- 2) วัดและวิเคราะห์สถานการณ์ที่จะทำให้เกิดพฤติกรรมเหล่านั้น
- 3) ศึกษาสำรวจข้อมูลเพื่อสร้างเครื่องมือที่จะวัดพฤติกรรมเหล่านั้นได้อย่างเหมาะสม
- 4) ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยใช้เกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้ ความเป็นปรนัย (Objectivity) ความเชื่อมั่นได้ (Reliability) และความเที่ยงตรง (Validity)
- 5) การพิจารณาผลการประเมินให้เป็นประโยชน์เพื่ออธิบายผลการเรียนรู้เป็นรายบุคคลหรือเป็นรายกลุ่ม การอธิบายถึงส่วนดีของหลักสูตรหรือสิ่งที่ต้องปรับแก้ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

จากรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์เมื่อได้ศึกษาวิเคราะห์แล้วจะพบว่า การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนคล้ายกับวิธีของไทเลอร์มาก เช่น การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตร ไทเลอร์ได้ใช้สังคมปัจจุบันเป็นพื้นฐาน และการจัดการศึกษาของเราในปัจจุบันได้ทำการศึกษาวิเคราะห์สังคมจนสรุปออกมาเป็นแนวคิดในการจัดการศึกษาว่าเป็น “การศึกษาเพื่อพัฒนาคนและทำประโยชน์ให้กับสังคม” แนวคิดของไทเลอร์ได้สนับสนุนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร และกระบวนการเรียนการสอน และนอกจากนี้การพัฒนาหลักสูตรจะต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมภายนอกที่สัมพันธ์กับการเรียนรู้ของผู้เรียนอีกด้วย

2.4.1.2 Taba (1962) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างหรือพัฒนาหลักสูตรซึ่งเป็นรูปแบบที่มีขั้นตอนคล้ายรูปแบบของไทเลอร์ ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาวิเคราะห์ความต้องการ (Diagnosis of Need) สำรวจปัญหา ความต้องการ และความจำเป็นต่างๆของสังคมและผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดจุดหมาย (Formulation of Objectives) กำหนดจุดประสงค์ให้ชัดเจนหลังจากได้วิเคราะห์ความต้องการแล้ว

ขั้นตอนที่ 3 เลือกเนื้อหาสาระ (Selection of Content) จุดมุ่งหมายที่กำหนดแล้วจะมีส่วนช่วยในการเลือกเนื้อหาสาระ ซึ่งนอกจากจะต้องให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย วัย และความสามารถของผู้เรียนแล้ว ยังต้องมีความเชื่อถือได้ และมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ด้วย

ขั้นตอนที่ 4 จัดรวบรวมเนื้อหาสาระ (Organization of Content) เนื้อหาสาระที่เลือกได้ยังต้องนำมาจัดลำดับโดยคำนึงถึงความต่อเนื่อง และความยากง่ายของเนื้อหา ภูมิภาค ความสามารถ และความสนใจของผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 5 คัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ (Selection of Learning Experiences) ประสบการณ์การเรียนรู้ควรจัดโดยคำนึงถึงเนื้อหาสาระและความต่อเนื่อง

ขั้นตอนที่ 6 จัดประสบการณ์การเรียนรู้ (Organization of Learning Experiences) ประสบการณ์การเรียนรู้ควรจัดโดยคำนึงถึงเนื้อหาสาระและความต่อเนื่อง

ขั้นตอนที่ 7 กำหนดสิ่งที่จะประเมินและวิธีการประเมินผล (Determination of What to Evaluate and of the Means of Doing it) คือ การตัดสินใจว่าจะต้องประเมินอะไร เพื่อตรวจสอบผลว่าบรรลุตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ และกำหนดด้วยว่าจะใช้วิธีประเมินผลอย่างไร ใช้เครื่องมืออะไร

จากแนวคิดของทาบ่า จะเห็นได้ว่า มีแนวความคิดที่คล้ายกับแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ แต่ในขณะที่ไทเลอร์ให้ความสำคัญต่อการกำหนดจุดหมายของหลักสูตรซึ่งจะเป็นหลักในการเลือกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้และประเมินผล ทาบ่ากลับให้ความสำคัญต่อการคัดเลือกและการจัดเนื้อหาสาระและประสบการณ์ และเชื่อว่าผู้สอนซึ่งเป็นผู้ใช้หลักสูตรควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร

2.4.1.2 Saylor และ Alexander (1974) ได้เสนอรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรไว้ 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดเป้าหมาย จุดมุ่งหมาย และขอบเขต (Goals, Objectives, and Domains) นักพัฒนาหลักสูตรควรกำหนดเป้าหมายและจุดหมายของหลักสูตรเป็นสิ่งแรก เซเลอร์ และ อเล็กซานเดอร์ได้เสนอขอบเขต 4 ขอบเขต ที่สำคัญที่ควรให้ความสนใจ ซึ่งได้แก่ พัฒนาส่วนบุคคล มนุษยสัมพันธ์ ทักษะการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และความชำนาญเฉพาะด้าน อย่างไรก็ตาม อาจจะมีขอบเขตสำคัญอื่นๆอีก ซึ่งนักพัฒนาหลักสูตรหรือผู้วางแผนหลักสูตรอาจพิจารณาตาม

ความเหมาะสมกับผู้เรียน และลักษณะทางสังคม ในการกำหนดเป้าหมาย จุดมุ่งหมาย และขอบเขตต่างๆ จะได้รับการคัดเลือกพิจารณาตัวแปรภายนอกอย่างรอบคอบ ตัวแปรดังกล่าวได้แก่ ทัศนคติและความต้องการของสังคม ข้อบังคับทางกฎหมายของรัฐ และข้อค้นพบจากงานวิจัยต่างๆ ตลอดจนปรัชญาของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบหลักสูตร (Curriculum Design) หลังจากที่ได้กำหนดเป้าหมายและจุดหมายของหลักสูตรแล้ว นักพัฒนาหลักสูตรจะต้องวางแผนออกแบบหลักสูตร การตัดสินใจเกี่ยวกับการเลือกและจัดเนื้อหาสาระที่ได้เลือกมาแล้ว เป็นต้น อย่างไรก็ตามรูปแบบของหลักสูตรที่เลือกแล้วควรจะให้เหมาะสม และสอดคล้องกับเป้าหมายและจุดหมายของหลักสูตร ความต้องการของผู้เรียน และลักษณะทางสังคม ตลอดจนข้อกำหนดต่างๆของสังคม และปรัชญาการศึกษา

ขั้นตอนที่ 3 การใช้หลักสูตร (Curriculum Implementation) หลังจากที่ได้ตัดสินใจเลือกรูปแบบของหลักสูตรแล้ว ก็จะเป็นขั้นตอนของการนำหลักสูตรไปใช้ โดยครูผู้สอนควรวางแผนและจัดทำแผนการสอนในรูปแบบต่างๆ ครูผู้สอนจะเลือกวิธีสอนและวัสดุเพื่อการเรียนการสอนที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามที่ได้กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลหลักสูตร (Curriculum Evaluation) การประเมินผลหลักสูตรจะเป็นขั้นตอนสุดท้ายของรูปแบบนี้ นักพัฒนาหลักสูตรและครูผู้สอนจะต้องตัดสินใจเลือกเทคนิคการประเมินผลที่สามารถตรวจสอบความสำเร็จของหลักสูตร กล่าวอีกนัยหนึ่งคือสามารถบอกได้ว่า หลักสูตรบรรลุตามเป้าหมายหรือจุดหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ การประเมินผลหลักสูตรควรเน้นที่การประเมินตัวหลักสูตร คุณภาพของการสอนและพฤติกรรมของการเรียนของผู้เรียน ผลการประเมินด้วยเทคนิควิธีการประเมินที่เลือกแล้วนี้ จะช่วยให้นักพัฒนาหลักสูตรสามารถตัดสินใจได้ว่ายังคงใช้หลักสูตรนี้ต่อไป ควรปรับปรุงแก้ไข หรือควรที่จะยกเลิกหลักสูตรดังกล่าว

จากรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของเซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ เป็นการพัฒนาหลักสูตรที่มีแนวคิดและรูปแบบในการพัฒนาหลักสูตรเหมือนของไทเลอร์และทาบา แต่มีการนำมาปรับขยายให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนเป็นรายบุคคลมากขึ้น

2.4.2 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในประเทศไทย

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในประเทศไทย นักการศึกษาได้วิเคราะห์กระบวนการพัฒนาหลักสูตรไว้หลายกระบวนการ มีทั้งกระบวนการที่คล้ายคลึงกัน และที่แตกต่างกัน ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่ม โดยใช้เกณฑ์ในการจำแนกกลุ่มคือผู้ที่มีบทบาทในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นใคร และที่มาของหลักสูตรท้องถิ่น ดังมีขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรแต่ละกลุ่มต่อไปนี้

2.4.2.1 กลุ่มหลักสูตรท้องถิ่นที่อิงหลักสูตรแกนกลาง

บุญเรียง ขจรศิลป์ (2543) ได้สรุปกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นซึ่งมีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายไว้เป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อพัฒนาหลักสูตร ควรมีการจัดตั้งคณะทำงานซึ่งมีประมาณ 5-8 คน ควรคัดเลือกบุคคลที่มีความตั้งใจจริงในการปฏิบัติงาน มีความรู้ความสามารถ และประสบการณ์หลาย ๆ ด้านเป็นกรรมการ เช่น ด้านเนื้อหา ด้านการสอน ด้านสภาพท้องถิ่น และด้านการพัฒนาหลักสูตร บุคคลสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้แก่ ครู หรือผู้สอน ผู้บริหาร โรงเรียน ศึกษานิเทศก์ วิทยากรท้องถิ่น และนักวิชาการ (สุมิตร คุณานุกร, 2523, สงัด อุทรานันท์, 2532 และใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539)

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ในขั้นตอนของการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานคณะทำงานต้อง

1) ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและความต้องการของชุมชนหรือท้องถิ่นนั้น ๆ เพื่อให้หลักสูตรที่จัดทำขึ้นเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของท้องถิ่น ข้อมูลดังกล่าวสามารถรวบรวมได้จากประชาชนในท้องถิ่น ผู้ปกครองนักเรียน ผู้ใหญ่บ้าน โดยวิธีการวิจัยแบบสัมภาษณ์ สงแบบสอบถาม การสังเกต การสัมมนา และ/หรือการประชุมระดมความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้อง

2) สสำรวจสภาพและความต้องการของนักเรียนเพื่อให้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกับพัฒนาการทางด้านร่างกาย สติปัญญา และจิตใจ รวมทั้งสอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของนักเรียนด้วย ข้อมูลเหล่านี้สามารถศึกษาได้จากนักเรียน ครู ผู้ปกครอง ซึ่งอาจใช้วิธีการพูดคุยกับนักเรียนและผู้ปกครองและสังเกตนักเรียน

3) ศึกษาทำความเข้าใจในหลักสูตรแม่บทเพื่อพิจารณาว่ามีส่วนใดที่หลักสูตรเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม

4) วิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียนเป็นการศึกษาสภาพโดยทั่วไปของโรงเรียนในด้านต่าง ๆ เช่น บุคลากร การบริหาร วัสดุอุปกรณ์ ความร่วมมือระหว่างบุคลากรภายในโรงเรียน ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนหรือท้องถิ่น ฯลฯ เพื่อให้ทราบว่าโรงเรียนมีความพร้อมหรือขาดแคลนในเรื่องใดบ้าง มีปัญหาและข้อจำกัดในการเรียน การสอนอะไร จะได้ใช้เป็นข้อมูลในการพิจารณาตัดสินใจในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ข้อมูลเหล่านี้สามารถรวบรวมได้จากการสัมภาษณ์ การประชุม และสัมมนา หลังจากที่ได้ข้อมูลดังกล่าวแล้วจึงประมวลข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และความต้องการเหล่านั้น (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539)

ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรท้องถิ่น ในการกำหนด

จุดประสงค์ของหลักสูตรรายวิชานั้น คณะทำงานควรศึกษาจากสภาพ ปัญหา และความต้องการ ของ ท้องถิ่นและนักเรียน จุดประสงค์ในระดับกลุ่มวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์ของรายวิชานั้น ๆ เพื่อกำหนดสภาพที่ต้องการให้เกิดกับนักเรียนเมื่อเรียนจบรายวิชาแล้ว (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539)

ขั้นตอนที่ 4 การกำหนดเนื้อหา คณะทำงานจะต้องนำจุดประสงค์ที่ระบุไว้ แล้วจากขั้นตอนที่ 3 มาวิเคราะห์แล้วกำหนดเนื้อหาสาระของรายวิชาอย่างกว้าง ๆ ให้สอดคล้องกับ จุดประสงค์รายวิชาดังกล่าวและครอบคลุมส่วนที่เป็นทั้งความรู้และทักษะด้วย จากนั้นจึงแยกแยะ ออกเป็นเนื้อหาย่อยซึ่งในส่วนนี้เองที่คณะทำงานสามารถปรับเปลี่ยนเนื้อหาที่จะนำมาสอนให้ เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 5 การกำหนดกิจกรรม เมื่อได้เนื้อหาวิชาแล้วคณะทำงานควร จะ กำหนดกิจกรรมที่จะจัดให้นักเรียนเกิดประสบการณ์การเรียนรู้โดยพิจารณาจากจุดประสงค์แต่ละ ข้ออย่างละเอียด กิจกรรมที่กำหนดไม่ควรมากหรือน้อยเกินไป เน้นทักษะกระบวนการ เปิดโอกาส ให้นักเรียนได้กระทำกิจกรรมโดยครูผู้สอนเป็นผู้ประสานกิจกรรมและชี้แนะ (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ , 2539)

ขั้นตอนที่ 6 การกำหนดคาบเวลาเรียน ในการกำหนดคาบเวลาเรียนของ รายวิชานั้นมักถือเอาโครงสร้างของหลักสูตรแม่บท และปริมาณของเนื้อหาที่นักเรียนจะต้องเรียน เป็นเครื่องกำหนด กล่าวคือ ในระดับประถมศึกษาจำนวนคาบเวลาเรียนที่กำหนดนั้นจะต้องไม่ทำ ให้คาบเวลาเรียนสำหรับกลุ่มประสบการณ์/หน่วยย่อยที่มีอยู่เปลี่ยนแปลงไป ส่วนในระดับ มัธยมศึกษาถ้ารายวิชาที่จัดทำกำหนดให้เป็นรายวิชาบังคับเลือก คาบเวลาเรียนที่กำหนดจะต้อง เป็นไปตามที่ระบุไว้ใน โครงสร้างของหลักสูตร ถ้าเป็นรายวิชาเสรีสามารถกำหนดตามความ เหมาะสมกับจุดประสงค์และเนื้อหาที่กำหนดให้เรียน แต่ควรให้สัมพันธ์กับ โครงสร้างของกลุ่มวิชา ที่เป็นอยู่เดิมด้วย ในกรณีที่มีเนื้อหามากก็อาจจัดทำเป็นหลายวิชาได้ อย่างไรก็ตาม เมื่อคณะทำงาน ทราบแล้วว่ารายวิชาที่สร้างมีคาบเวลาทั้งหมดเท่าใด คณะทำงานควรจัดเนื้อหาของรายวิชาออกเป็น ส่วน ๆ หรือแบ่งซอยเป็นเนื้อหาย่อย เรียงตามลำดับก่อนหลัง แล้วแจกแจงจำนวนคาบเวลาในแต่ละ ส่วน โดยในแต่ละส่วนของเนื้อหาอาจแบ่งเป็นจำนวนคาบเวลาในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติได้อีก ด้วย (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539)

ขั้นตอนที่ 7 การกำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผล คณะทำงานควร กำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผลในรายวิชาที่จัดทำขึ้นใหม่ เพื่อผู้ปฏิบัติจะได้ดำเนินการวัดและ ประเมินผลตรงกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร ซึ่งจะส่งผลต่อการใช้หลักสูตรในที่สุด (ใจทิพย์ เชื้อรัต นพงษ์, 2539)

ขั้นตอนที่ 8 การจัดทำเอกสารหลักสูตร หลังจากทีสร้างหรือจัดทำ

หลักสูตรรายวิชาใหม่แล้ว คณะทำงานควรจะทำเอกสารหลักสูตร เช่น แผนการเรียนรู้ คู่มือครู หนังสืออ่านเพิ่มเติม และสื่อต่าง ๆ เป็นต้น เพื่อให้ผู้ใช้หลักสูตรหรือครูผู้สอนสามารถนำหลักสูตรไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539)

ขั้นตอนที่ 9 การตรวจสอบคุณภาพและการทดลองใช้หลักสูตร ในขั้นนี้ เป็นการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรและวัสดุหลักสูตรต่าง ๆ เพื่อนำผลมาปรับปรุงข้อบกพร่องก่อนนำไปใช้จริง โดยคณะทำงานต้องกำหนดเป็นแผนอย่างมีขั้นตอนและระบบ เมื่อพิจารณาพบข้อบกพร่องหรือปัญหาแล้วจึงนำไปปรับปรุงแก้ไขก่อน จากนั้นคณะทำงานจึงคัดเลือกกลุ่มทดลองและกำหนดวิธีการประเมินผลเพื่อพิจารณาว่า หลักสูตรที่สร้างขึ้นใหม่ วัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงหรือไม่อย่างไร ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ก่อนนำหลักสูตรไปใช้จริง โดยในการนำหลักสูตรไปทดลองใช้นั้น คณะทำงานจะต้องเตรียมครูผู้สอนให้เข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและการใช้หลักสูตรเสียก่อน จากนั้นจึงทดลองให้ครูนำไปใช้ในชั้นเรียน โดยคณะทำงานต้องวางแผนนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตร และทำความเข้าใจร่วมกับครูผู้สอนแล้วร่วมกันวิเคราะห์หาข้อบกพร่องเพื่อนำมาปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นก่อนนำไปใช้จริงต่อไป (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539)

ขั้นตอนที่ 10 การเสนอขออนุมัติใช้หลักสูตร เมื่อได้ตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรเรียบร้อยแล้ว คณะทำงานต้องนำหลักสูตรที่สร้างขึ้นใหม่แล้วเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามลำดับชั้นเพื่อขออนุมัติการใช้หลักสูตร (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539)

ขั้นตอนที่ 11 การนำหลักสูตรไปใช้ ขณะรอการอนุมัติใช้หลักสูตรคณะทำงานจำเป็นต้องดำเนินการวางแผนการใช้หลักสูตรควบคู่กันไป และเมื่อหลักสูตรได้รับอนุมัติเรียบร้อยแล้วจะได้ดำเนินการใช้หลักสูตรได้ทันที คณะทำงานจะต้องเตรียมจัดการอบรมครูเกี่ยวกับวิธีการใช้หลักสูตร เพราะถึงแม้จะมีคู่มือครูในการใช้หลักสูตรหรือเอกสารประกอบหลักสูตรอื่น ๆ แต่ผู้อ่านอาจจะเข้าใจไม่ตรงกันหรือไม่เข้าใจอย่างชัดเจนก็ได้ การจัดการอบรมควรจัดในรูปการประชุมเชิงปฏิบัติการและควรคำนึงถึงจำนวนผู้เข้ารับการอบรม งบประมาณที่ต้องใช้ วัสดุหลักสูตร วิทยากร สถานที่ที่ใช้ฝึกอบรม เป็นต้น เมื่อการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการสิ้นสุดลงแล้วผู้บริหารหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย จะต้องนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตรของครูด้วย เพื่อให้การสอนเป็นไปตามจุดประสงค์ของหลักสูตร (สัจจ อูทรานันท์, 2532 และใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539)

ขั้นตอนที่ 12 การประเมินผลหลักสูตร หลังจากที่ได้นำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียนระยะหนึ่งแล้วในขั้นการดำเนินการต่อไปคือ โรงเรียนควรมีการพิจารณาเกี่ยวกับคุณค่าของหลักสูตรว่าเป็นอย่างไร ให้ผลตรงตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ มีส่วนใดที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้หลักสูตรมีความเหมาะสม และสามารถก่อประโยชน์แก่การศึกษาภายใน

สังคมส่วนรวมและสังคมท้องถิ่น ได้มากที่สุด (สังค อุทรานันท์, 2532 และใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539)

ซึ่งจะเห็นได้ว่าขั้นตอนการสร้างหลักสูตรของนักการศึกษาหลายท่านมีลักษณะคล้ายคลึงกันคือมีการจัดตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงานที่ประกอบด้วยนักวิชาการเป็นหลักเป็นผู้พัฒนา สร้าง ดำเนินการทดลอง ใช้และประเมินผลโดยนักวิชาการ แต่ไม่ได้กล่าวถึงผลกระทบของหลักสูตรท้องถิ่นในส่วนที่ช่วยแก้ปัญหา หรือสนองต่อความต้องการของชาวบ้านตามที่ระบุไว้ในความเป็นมาของการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นแต่อย่างไร

2.4.2.2 กลุ่มหลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างขึ้นภายในขอบเขตโรงเรียน

สำลี ทองธิว (2544) ได้สรุปกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของนักการศึกษาที่มองว่าหลักสูตรท้องถิ่นเป็นหลักสูตรที่สร้างขึ้นภายในโรงเรียน โดยครูและนักเรียนร่วมกันสร้างหลักสูตรว่ามีขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ครูหรือคณะครูศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (ข้อมูลเกี่ยวกับท้องถิ่นและข้อมูลเกี่ยวกับกรอบโครงสร้างและเนื้อหาของหลักสูตรแกนกลาง) ครูร่วมกับนักเรียนช่วยกันกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรระดับท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดเนื้อหา

ขั้นตอนที่ 3 กำหนดกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 4 กำหนดคาบเวลาเรียน

ขั้นตอนที่ 5 กำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผล

ขั้นตอนที่ 6 ครูหรือคณะครูจัดทำเอกสารหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 7 ตรวจสอบคุณภาพและทดลองใช้หลักสูตร

ขั้นตอนที่ 8 เสนอขออนุมัติใช้หลักสูตรจากกระทรวงศึกษาธิการ

ขั้นตอนที่ 9 นำหลักสูตรไปใช้ในบริบทของโรงเรียนสังกัดกระทรวง

ศึกษาธิการ

ขั้นตอนที่ 10 การประเมินผลหลักสูตร โดยครูภายในบริบทของโรงเรียน

2.4.2.3 กลุ่มหลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างขึ้น โดยการเข้าเป็นแนวร่วมระหว่างชุมชนกับโรงเรียน สำลี ทองธิว (2544) ได้อธิบายกระบวนการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างขึ้นโดยการเข้าเป็นแนวร่วมระหว่างชุมชนกับโรงเรียนว่าประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ครูศึกษาข้อมูลท้องถิ่น ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม การประกอบอาชีพ วิถีชีวิตความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและแนวการมองปัญหาของชาวบ้าน ตลอดจนกระบวนการเรียนรู้และวิธีการแก้ปัญหาเพื่อนำข้อมูลเหล่านี้มาสร้างเนื้อหาสาระและประสบการณ์ในหลักสูตรท้องถิ่น พร้อมกันนั้นครูได้สร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้านในลักษณะ

แนวราบ (Horizontal Relationship) สร้างบรรยากาศการเข้าเป็นเครือข่ายหนึ่งของชุมชนเพื่อเริ่มกระบวนการทำงานในรูปแบบแนวร่วมกับชาวบ้าน (Collaborative Model)

ขั้นตอนที่ 2 ครูและชาวบ้านเข้าเป็นแนวร่วมจัดตั้งคณะกรรมการการกำหนดรูปแบบของหลักสูตรท้องถิ่นตามแนวปรัชญาการศึกษาสำหรับท้องถิ่น (Rural Philosophy for Education) โดยยึดเป้าหมาย สาระ และกระบวนการเรียนรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นหลักและช่วยกันคัดสรรนำข้อความรู้รวมทั้งประสบการณ์บางเรื่องเท่าที่จำเป็นที่นำเสนอในหลักสูตรแกนกลางมาบูรณาการเข้ากับสาระของท้องถิ่นเพื่อเสริมให้หลักสูตรท้องถิ่นมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 3 ครูสร้างหลักสูตรท้องถิ่นพร้อมทั้งจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตรเป็นเอกเทศจากหลักสูตรแกนกลาง ทั้งนี้กระทำภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการชุมชน

ขั้นตอนที่ 4 ครูนำหลักสูตรที่ได้ไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นตรวจสอบความสมบูรณ์ตามหลักการสร้างหลักสูตร แล้วจึงนำไปเสนอคณะกรรมการชุมชนเพื่อตรวจรับรองขั้นสุดท้ายก่อนนำไปทดลองใช้

ขั้นตอนที่ 5 ครูทำการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรท้องถิ่นตามคำแนะนำของคณะกรรมการชุมชนและตามผลการทดลอง

ขั้นตอนที่ 6 ครูนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ตามกระบวนการ Community as Curriculum ผสมผสานกับในบริบทของโรงเรียน

ขั้นตอนที่ 7 ครูและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ร่วมกันให้ความรู้และฝึกทักษะนักเรียนประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

ขั้นตอนที่ 8 คณะกรรมการชุมชนประเมินผลกระทบของหลักสูตรต่อชุมชนและนำเสนอผลต่อองค์กรเครือข่ายชุมชน

2.4.2.4 กลุ่มหลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างโดยชาวบ้านในชุมชน

สำลี ทองธิว (2544) ได้สรุปขั้นตอนกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นหรือโครงการสำหรับท้องถิ่นที่จัดทำโดยชาวบ้านในชุมชนหัวสำโรง อำเภอบางบาล จังหวัดลพบุรีไว้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เป็นขั้นเตรียมการ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างหลักสูตรซึ่งได้แก่ครู ผู้แทนจากองค์กรบริหารตำบล กลุ่มอาสาสมัครจากหน่วยต่าง ๆ ข้าราชการบำนาญในพื้นที่เป็นจำนวนเท่ากันในแต่ละองค์กรศึกษาวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นลงมือเก็บข้อมูลจาก ชุมชนโดยใช้การสัมภาษณ์เจาะลึก สัมภาษณ์เฉพาะกลุ่ม ศึกษาจากเอกสารหลักฐานของจริงซึ่งในระหว่างการเก็บข้อมูลมีการประชุม ตรวจสอบความถูกต้อง ความครบถ้วนและความชัดเจนของข้อมูลเป็นระยะ ๆ

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากชุมชนมาจัดทำเป็นองค์ความรู้ท้องถิ่นของตำบลหัวสำโรง ในรูปของหนังสือ สื่อต่าง ๆ เช่น วิดิทัศน์ และแผ่นภาพ

ขั้นตอนที่ 4 เผยแพร่องค์ความรู้ที่ได้ด้วยกระบวนการต่าง ๆ เช่น การจัดประชุม จัดค่ายเยาวชน แจกหนังสือและเอกสารให้ชาวบ้านได้นำไปศึกษา และติดต่อโรงเรียนเพื่อนำไปสอนนักเรียน

ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผลจากความภาคภูมิใจ ความสามัคคีของคนในชุมชนและการนำองค์ความรู้ที่ได้รับการเผยแพร่ไปใช้ ถ้าเป็นในกรณีของโครงการการบูรณะถาวรวัตถุ สถานที่ที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่ได้รับการบูรณะตลอดจนการดูแลรักษาที่ต่อเนื่องโดยชาวบ้านในชุมชน

2.5 การบูรณาการหลักสูตร

2.5.1 ความหมายของการบูรณาการหลักสูตร

หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กำหนดให้จัดการเรียนรู้เป็นไปในลักษณะองค์รวม “การบูรณาการ” ซึ่งเป็นการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกันยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยนำกระบวนการเรียนจากกลุ่มสาระเดียวกัน หรือต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้มาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน จะทำให้ผู้เรียนเห็นความสัมพันธ์ของศาสตร์สาขาต่างๆ สามารถเชื่อมโยงและสามารถถ่ายโอนความรู้นำไปใช้ในชีวิตจริงได้

Lake (2002) ได้กล่าวว่า การบูรณาการหลักสูตร เป็นการเชื่อมโยงความรู้ ความคิดรวบยอด ในวิชาต่างๆหรือทักษะเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้โดยองค์รวม ทั้งทางด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย ซึ่งสอดคล้องกับแนวการจัดการศึกษา ที่เน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสม ซึ่งเป็นไปตามสภาพจริงของสังคม การเรียนรู้แบบบูรณาการ เป็นการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงเนื้อหาสาระทั้งหลายเข้าด้วยกันอย่างมีความหมาย และสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริง อีกทั้งการบูรณาหลักสูตรยังเป็นวิธีการสร้างการศึกษาให้มีความหมายยิ่งขึ้นด้วย

Tyler (อ้างถึงใน Oliva, 2001) กล่าวถึงบูรณาการว่า เป็นการเชื่อมโยงสัมพันธ์ประสบการณ์ ในหลักสูตรตามแนวนอนกับวิชาอื่นในชั้นเดียวกัน ซึ่งอาจเป็นวิธีการสอนและวิธีการจัดโปรแกรม เนื้อหาวิชาต่างๆ ในหลักสูตรและทักษะสามารถเชื่อมโยงให้เป็นสิ่งเดียวกันได้ ประยุกต์ให้เข้ากับบริบทของหัวข้อ กิจกรรม โครงการ หรือหัวข้อเรื่องได้

Lemlect (2002) กล่าวว่า การบูรณาการ มิใช่การเน้นที่เนื้อหาวิชาใดวิชาหนึ่ง แต่เป็นการเชื่อมโยงเนื้อหาวิชาและกระบวนการเรียนรู้ การบูรณาการช่วยให้ผู้เรียนเห็นความสัมพันธ์ของเวลา มิติ การกระทำ ความคิดรวบยอด ปัญหา และการตัดสินใจ การบูรณาการเป็นการสร้างสิ่งที่เรียนรู้ที่มีความเกี่ยวข้องกันมากสำหรับผู้เรียนที่จะได้รับประสบการณ์และการใช้บริบทของสังคมสำหรับ

การเรียนรู้อยู่เสมอ การบูรณาการเป็นการลงมือปฏิบัติที่ได้ตั้งไว้ และเป็นการสอนทั้งเนื้อหาและทักษะที่ผู้เรียนต้องการ

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า การบูรณาการหลักสูตร หมายถึง การรวมเนื้อหาสาระของวิชาต่างๆ ในหลักสูตรที่มีลักษณะเหมือนกันหรือคล้ายกัน และทักษะในการเรียนรู้ให้เชื่อมโยงสัมพันธ์เป็นสิ่งเดียวกัน โดยการตั้งเป็นหัวข้อเรื่องขึ้นใหม่ และมีหัวข้อย่อยตามเนื้อหาสาระ อีกทั้งสอดคล้องกับบริบทการเรียนรู้ของสังคมอย่างสมดุล มีความหมายแก่ผู้เรียน และให้โอกาสผู้เรียนในการปฏิบัติ กิจกรรมด้วยตนเองให้มากที่สุด

2.5.2 จุดมุ่งหมายของการบูรณาการ

สิริพัชร เจษฎาวิโรจน์ (2546) กล่าวถึง จุดมุ่งหมายของการบูรณาการหลักสูตร และการสอนแบบบูรณาการ ไว้ดังนี้

- 1) เพื่อให้นักเรียนเกิดความตระหนักว่า การเรียนรู้ทุกสิ่งมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ในชีวิตคนเราทุกสิ่งทุกอย่างเกี่ยวข้องกันอยู่เสมอ หลักสูตรบูรณาการจะมีความสัมพันธ์กับชีวิตของนักเรียนมากกว่า และนักเรียนจะเกิดแรงจูงใจในการเรียนมากกว่าหลักสูตรเดิม
- 2) เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้ที่สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง ซึ่งในการแก้ปัญหา นักเรียนจะต้องอาศัยความรู้จากหลายสาขาวิชาในเวลาเดียวกัน
- 3) เพื่อให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้โดยตรงอย่างมีจุดหมาย และมีความหมาย นักเรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การแสดงความคิดเห็นในการจัดการเรียนการสอน และช่วยสร้างความเข้าใจให้นักเรียนอย่างลึกซึ้ง
- 4) เพื่อตอบสนองความสนใจของนักเรียนแต่ละคน โดยการเรียนรู้ตามเอกัตภาพ ออกแบบกิจกรรมให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามที่ต้องการจะรู้ บรรยากาศในชั้นเรียนจะไม่เครียด สามารถกระตุ้นให้นักเรียนเรียนอย่างสนุกสนานและบรรลุผลในการเรียนมากขึ้น
- 5) มีการถ่ายโอนและค้นคว้าความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาสาระ ความคิด ทักษะ และเจตคติ ช่วยให้นักเรียนเข้าใจความคิดรวบยอดที่เรียนได้อย่างลึกซึ้ง เป็นระบบ และถ่ายโอนความเข้าใจจากเรื่องหนึ่งไปสู่อีกเรื่องหนึ่งได้ดี
- 6) ส่งเสริมการเรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกัน ให้นักเรียนรู้สึกปลอดภัย มีความพึงพอใจ มีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะและยอมรับผู้อื่น เต็มใจที่จะทำงานร่วมกับกลุ่มและเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม
- 7) ช่วยพัฒนาค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม มาตรฐานการทำงาน มีวินัยในตนเอง ส่งเสริมความสามารถในการทำงาน และควบคุมอารมณ์ของผู้เรียน
- 8) ช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และพัฒนาการแสดงออกทางด้านศิลปะ คนตรีไปพร้อมกับทางด้านความรู้ เนื้อหาสาระ อีกทั้งให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ร่วมกิจกรรมในสังคม

จากจุดมุ่งหมายในการบูรณาการหลักสูตร และการสอนแบบบูรณาการ เป็นสิ่งที่ทำให้เห็นกระบวนการเรียนรู้ตามธรรมชาติของนักเรียน ความรู้ ปัญหาและประสบการณ์ต่างๆ เป็นสิ่งที่นักเรียนเรียนรู้ได้ในชีวิตประจำวันอย่างสัมพันธ์กัน การบูรณาการจึงเป็นสิ่งที่ช่วยตอบสนองธรรมชาติการเรียนรู้ของนักเรียนได้เป็นอย่างดี

2.5.3 ลักษณะของการบูรณาการหลักสูตร

ลำลี ทองธิว (2544) กล่าวถึง ลักษณะสำคัญของการบูรณาการองค์ความรู้ในศาสตร์ต่างๆ ตามแนวปรัชญาการศึกษาสำหรับท้องถิ่นไว้ 3 แบบ ดังนี้

แบบที่ 1 Multidisciplinary Curriculum เป็นการบูรณาการที่นำข้อความรู้จากศาสตร์ในด้านต่างๆ มาผสมผสานกันเข้า โดยที่ลักษณะของศาสตร์แต่ละอย่างยังคงแยกเห็นได้ชัดไม่ว่าจะเป็นจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ กระบวนการเรียนรู้ของแต่ละศาสตร์ การนำศาสตร์ต่าง ๆ มาผสมผสานกันก็เพื่อให้สะดวกในการนำไปประยุกต์ใช้ได้กว้างขึ้น สิ่ง que ผู้เรียนเรียนคือตัวข้อความรู้ของแต่ละศาสตร์

แบบที่ 2 Interdisciplinary Curriculum เป็นการบูรณาการที่สลายกรอบที่เป็นลักษณะเฉพาะของศาสตร์แต่ละศาสตร์ลง บูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ เข้าเป็นเนื้อเดียวกัน โดยมุ่งให้ผู้เรียนเข้าถึงเป้าหมายที่สูงกว่าการเรียนรู้เนื้อหาสาระในแต่ละศาสตร์เท่านั้น เป็นหลักสูตรที่มีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนรู้จักกระบวนการเรียนรู้ รู้จักทักษะการคิด การแก้ปัญหาและการตัดสินใจ สิ่ง que ผู้เรียนเรียนรู้ไม่ใช่เนื้อหาสาระในแต่ละศาสตร์หรือแต่ละวิชาแต่เป็นความเข้าใจ โครงเรื่องหรือหัวข้อหลัก ๆ (themes) ที่ต้องใช้ความรู้จากหลาย ๆ ศาสตร์เข้ามาอธิบาย ดังนั้นเป้าหมายของการจัดหลักสูตรแบบ interdisciplinary คือการมุ่งที่กระบวนการมากกว่าสาระความรู้ การวัดและประเมินผลจึงเป็นเรื่องของพฤติกรรมการเรียนรู้ไม่ใช่วัดรายละเอียดความรู้ของผู้เรียน

แบบที่ 3 Transdisciplinary Curriculum เป็นหลักสูตรที่สร้างโดยสลายกรอบที่เป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละศาสตร์เช่นเดียวกับแบบ Interdisciplinary Curriculum เป็นการบูรณาการศาสตร์ต่างๆ เข้าเป็นเนื้อเดียวกันเหมือนกัน แต่สิ่งที่เป็นเป้าหมายสำคัญของหลักสูตรแบบที่สามอยู่ที่การเรียนรู้สิ่ง que ผู้เรียนสามารถเป็นสมาชิกที่ช่วยสร้างสรรค์สังคมอนาคตได้อย่างเป็นรูปธรรม นั่นคือเน้นทั้งกระบวนการเรียนรู้และผลผลิตจากกระบวนการเรียนรู้ การจัดหลักสูตรแบบที่สามเป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับความหมายของบริบทสังคมรอบ ๆ ตัวของผู้เรียน เป็นบริบทที่เป็นความจริงเกี่ยวข้องกับผู้เรียนโดยตรงไม่ว่าจะเป็นเรื่องปัญหาหรือโครงเรื่อง

ซึ่งจะเห็นได้ว่าหลักสูตรบูรณาการทั้งสามแบบมีความแตกต่างกันทั้งด้านของวิธีการบูรณาการและการจัดระเบียบเรียงเนื้อหาสาระ นอกจากนี้แต่ละแบบยังมีพื้นฐานการมองข้อความรู้และกระบวนการเรียนรู้ที่ต่างจากกัน ถ้าจะระบุถึงความแตกต่างที่เห็นได้อย่างชัดเจนแล้วสามารถดูได้จากตัวข้อความรู้ที่นำมาให้ผู้เรียนเรียนนั่นคือแต่ละแบบให้ความสำคัญกับสิ่ง que ผู้เรียน

จำเป็นต้องเรียนรู้ต่างกัน อย่างไรก็ตามนักพัฒนาหลักสูตรมักจะใช้ทั้งสามแบบไปพร้อม ๆ กัน ไม่ได้แยกว่าต้องใช้แบบใดแบบหนึ่งในการพัฒนาหลักสูตรแต่ละครั้ง

2.5.4 รูปแบบของการบูรณาการหลักสูตร

การบูรณาการหลักสูตรสามารถทำได้หลายรูปแบบ ซึ่งมีลักษณะและวิธีการที่ต่างกันไป Fogarty (2002) ได้เสนอวิธีการบูรณาการหลักสูตรไว้ 10 แบบดังนี้

แบบที่1 Fragmented เป็นวิธีการบูรณาการเนื้อหาสาระภายในวิชาเดียวกัน โดยสัมพันธ์ต่อเนื่องกันในลักษณะการเรียงหัวข้อตามความเหมาะสม เช่น เรียงเรื่องง่ายไปหาเรื่องยาก เรื่องที่มีความซับซ้อนน้อยไปหาเรื่องที่มีความซับซ้อนมากขึ้น หรือเรียงจากเรื่องที่เป็นพื้นฐานไปหาเรื่องที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันและกว้างขวางขึ้น ในการสอนตามหัวข้อที่กำหนด เมื่อจบหัวข้อหนึ่งก็ขึ้นหัวข้อใหม่ต่อไป จากรูปภาพแสดงให้เห็นวิชาแต่ละวิชาที่แยกจากกัน และแต่ละวิชาดำเนินการสอนไปตามหัวข้อหรือประเด็นที่กำหนดไว้

แบบที่2 Connected เป็นวิธีการบูรณาการเนื้อหาสาระภายในเนื้อหาของแต่ละวิชา เช่นเดียวกัน แต่ในการสอนมีการเชื่อมโยงหัวข้อ หรือความคิดรวบยอดถึงกัน เชื่อมโยงความคิดต่างๆให้สัมพันธ์กัน ทำให้เห็นความต่อเนื่องหรือเกี่ยวข้องกันของเนื้อหาที่เรียนในหัวข้อต่างๆ เช่น หัวข้อร่างกายของฉันทน์ และอาหารที่มีประโยชน์ ในการสอนสองหัวข้อนี้สามารถเชื่อมโยงให้เห็นว่าร่างกายต้องการอาหารเพราะอะไร และอาหารมีความจำเป็นต่อคนอย่างไร เป็นต้น

แบบที่3 Nested เป็นวิธีการบูรณาการเนื้อหาสาระภายในวิชาเดียวกันอีกรูปแบบหนึ่ง แต่เพิ่มความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมากขึ้น คือ มีการบูรณาการทักษะหลายๆทักษะเข้าด้วยกันในการรวมเป็นเป้าหมายหลักของหัวข้อ เช่น หัวข้อสิ่งแวดล้อมจะนำทักษะต่างๆมาบูรณาการสอน หัวข้อนี้ได้หลายทักษะ ได้แก่ ทักษะการตัดสินใจ ทักษะทางสังคม หรือทักษะการจัดข้อมูล โดยตั้งประเด็นปัญหาหรือคำถามขึ้นแล้วให้นักเรียนนำทักษะเหล่านี้ไปฝึกคิด อภิปราย และหาคำตอบ

แบบที่4 Sequenced รูปแบบนี้เป็นการบูรณาการระหว่าง 2 วิชา วิธีการนี้สามารถทำได้ง่าย โดยการนำหน่วยการเรียนรู้ที่ใช้สอนกันอยู่มาพิจารณาความคิดรวบยอด ทักษะหรือเจตคติของหน่วยใดคล้ายกันบ้าง ให้นำมาสอนในเวลาเดียวกันแต่ทั้ง 2 วิชายังสอนแยกกันอยู่ ดังนั้นจะต้องมีการจัดลำดับการสอนหัวข้อเรื่องหรือหน่วยการเรียนรู้ต่างๆใหม่ เพื่อจะได้สอนในช่วงเวลาเดียวกันได้ อาจมีการปรับกิจกรรมการแสดงถึงเนื้อหาสาระของวิชาต่างๆ

แบบที่5 Shared เป็นการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ 2 กลุ่ม โดยเนื้อหาสาระที่สอนทั้ง 2 กลุ่มนั้นมีสาระความรู้ หรือความคิดรวบยอดที่คาบเกี่ยวหรือเหลื่อมล้ำกันอยู่ส่วนหนึ่ง ในการบูรณาการรูปแบบนี้ขึ้นอยู่กับ การแสดงความคิดเห็นร่วมกัน ซึ่งมาจากเนื้อหาสาระในกลุ่มต่างๆ

แบบที่6 Webbed การบูรณาการรูปแบบนี้อาจเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า แบบไข่มวง

มุมมองซึ่งเป็นวิธีการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้หลายกลุ่ม มีลักษณะเป็นการกำหนดหัวข้อเรื่อง (Theme) ขึ้นมาแล้วเชื่อมโยงไปหาเนื้อหาสาระของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ที่เห็นว่ามี ความสัมพันธ์กัน คล้ายคลึงกัน หรือต่อเนื่องกันที่สามารถนำมาจัดรวมเป็นหัวข้อเรื่องเดียวกัน เพื่อที่จะได้จัดสอนร่วมกันไปอย่างกลมกลืน การบูรณาการรูปแบบนี้จะบูรณาการกลุ่มสาระ การเรียนรู้ที่กลุ่มก็ได้ ขึ้นอยู่กับประเด็นเนื้อหาสาระ ความคิดรวบยอดหรือทักษะ ที่เห็นว่าจะนำมา ร่วมกันสอนเป็นหัวข้อเรื่องเดียวกันได้ ซึ่งลักษณะการบูรณาการด้วยรูปแบบนี้ เป็นการบูรณาการที่ สมบูรณ์ที่สุด เพราะสามารถบูรณาการเนื้อหาสาระได้หลายกลุ่มสาระการเรียนรู้ และในการจัด กิจกรรมการเรียนการสอนก็สามารถบูรณาการวิธีสอนเทคนิค ทักษะ และสื่อการเรียนการสอนได้ อย่างมากมาย สอดคล้องกับชีวิตจริงของนักเรียน และให้นักเรียนเห็นความหมายของการเรียนรู้มาก ที่สุด

แบบที่ 7 Threaded การบูรณาการแบบ Threaded เป็นการบูรณาการที่ใช้ทักษะใดทักษะ หนึ่งที่ต้องฝึกเป็นหลัก เช่น ทักษะการคาดเดา ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการวิเคราะห์ แล้วกำหนด เนื้อหาสาระและกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ให้สัมพันธ์กันกับทักษะที่ กำหนด ซึ่งอาจจะเป็นที่กลุ่มสาระการเรียนรู้ก็ได้ รูปแบบนี้เหมาะที่จะใช้เป็นทางเลือกหนึ่งของ การบูรณาการ เพราะสร้างง่าย เนื้อหาสาระกลุ่มต่างๆยังคงอยู่ เพียงแต่ในการจัดกิจกรรมใส่ทักษะ ต้องการเน้นเข้าไปเพื่อให้นักเรียนฝึกเท่านั้น แต่ทักษะนั้นควรมีความเหมาะสมกับเนื้อหาสาระกลุ่ม ต่างๆ

แบบที่ 8 Integrated รูปแบบนี้เป็นการบูรณาการแบบสหวิทยาการที่นำเอาสาระความรู้ ต่างๆ เช่น คณิตศาสตร์ ภาษาไทย วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม หรือศิลปะ มา วางแผนจัดการเรียนการสอนร่วมกันเป็นทีม เพื่อให้นักเรียนเกิดความซาบซึ้งระหว่างกลุ่มสาระ การเรียนรู้ และช่วยความเข้าใจได้ดี ในการสอนส่วนที่คาบเกี่ยวกันนั้น ครูอาจสอนร่วมกันเป็นทีม หรือ ครูคนใดคนหนึ่งหรือสองคนรับหน้าที่เป็นผู้สอนก็ได้ ให้นักเรียนทำงานชิ้นเดียวกัน และประเมิน ร่วมกัน

แบบที่ 9 Immersed รูปแบบนี้เป็นวิธีการบูรณาการของนักเรียนแต่ละคน ในการใช้ข้อมูล ทั้งหมดที่ได้จากการเรียนรู้เนื้อหาสาระการเรียนรู้ต่างๆ และมีความสนใจในเนื้อหาสาระด้านใดด้าน หนึ่งเพิ่มเติมโดยนักเรียนใช้ความรู้เนื้อหาสาระจากหลักสูตรทั้งหมด เป็นการบูรณาการที่เกิดจาก ภายในของนักเรียนเอง และเป็นการบูรณาการตามชีวิตจริงของนักเรียน ซึ่งเปรียบเสมือนการใช้แว่น ขยายประสบการณ์ของตนเอง สร้างประสบการณ์ของตนเองให้กว้างขวางขึ้น

แบบที่ 10 Networked เป็นการบูรณาการที่กลั่นกรองความรู้ที่มีไต่จากการศึกษาค้นคว้าของ นักเรียนเพียงอย่างเดียว แต่นักเรียนจะได้เรียนรู้จากครู ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ รวมทั้ง การใช้ข่ายการเรียนรู้ที่หลากหลาย เรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกกลุ่มสาระการเรียนรู้ องค์กรความรู้ ขยายกว้างขวาง โดยการบูรณาการแบบนี้ไม่เหมือนรูปแบบที่ผ่านมา นักเรียนสามารถกำหนด

การบูรณาการของตนด้วยการเลือกเครือข่ายของตนเอง ซึ่งมีความละเอียด ชับซ้อนและกลุ่มลึกในสาขาของตน สามารถวางเป้าหมายแหล่งเรียนรู้ที่จำเป็น ความสนใจตามธรรมชาติของนักเรียนจะนำไปสู่ความสนใจในสาขาอื่นๆ จะทำให้เกิดความเข้าใจลึกซึ้ง และการเรียนขยายกว้างขวางขึ้น รูปแบบนี้นิยมใช้ในการฝึกงานหรือฝึกอาชีพ เป็นการบูรณาการข้ามหลายกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เหมือนชีวิตจริง

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า รูปแบบของการบูรณาการหลักสูตรมีหลากหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับเนื้อหาสาระ ทักษะกระบวนการที่ต้องการนำไปใช้ในการบูรณาการหลักสูตรให้มีความเหมาะสมกับนักเรียนในแต่ละช่วงชั้น

2.6 บทบาทผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จะต้องมีบุคคลทั้งจากภายในและภายนอกสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการเพื่อให้หลักสูตรนั้นๆสามารถบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ตั้งไว้ กรมวิชาการ (2544) กล่าวว่า เพื่อให้การบริหารจัดการหลักสูตรของสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เกี่ยวข้องทุกระดับ ทุกฝ่ายต้องมีความรู้ความเข้าใจ รวมทั้งรับทราบบทบาทภารกิจหน้าที่ตลอดจนแนวปฏิบัติที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุนการใช้หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษามีดังนี้

2.6.1 ผู้บริหารสถานศึกษา

สถานศึกษาที่จัดการศึกษาประสบผลสำเร็จได้ดีมีคุณภาพ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะมีผู้บริหารที่ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการศึกษา และเข้าใจบทบาท หน้าที่ของผู้บริหารอย่างถ่องแท้ และนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง ผู้บริหารจึงนับเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งของการจัดการศึกษาสำหรับบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่

- 1) จัดให้มีแผนการพัฒนาการศึกษา เพื่อใช้ในการดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
- 2) เป็นผู้นำในการจัดทำหลักสูตร โดยร่วมประสานกับบุคลากรทุกฝ่ายเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ตลอดจนสาระของหลักสูตรสถานศึกษา
- 3) จัดให้มีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรสถานศึกษา
- 4) สนับสนุนการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้
- 5) สนับสนุนให้บุคลากรทุกฝ่ายของสถานศึกษาได้รับความรู้ และสามารถจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษา รวมทั้งพัฒนาบุคลากรให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้
- 6) จัดให้มีการนิเทศภายใน เพื่อนิเทศ กำกับ ติดตามการใช้หลักสูตรอย่างมีระบบ
- 7) ให้มีการประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้ เพื่อการปรับปรุงพัฒนาสาระของหลักสูตรสถานศึกษาให้ทันสมัย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชนและท้องถิ่น

2.6.2 ครู

ครูเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญในการจัดการศึกษาให้ประสบผลสำเร็จด้วยดี เพราะการจัดการศึกษาที่ยึดหลักผู้เรียนสำคัญที่สุด ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 นั้น กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเต็มตามศักยภาพ ดังนั้นบทบาทของครูจะปรับเปลี่ยนไป สำหรับบทบาทหน้าที่ของครูตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่

- 1) วางแผนสร้างหน่วยการเรียนรู้ กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้
- 2) จัดทำแผนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง

แสดงออกอย่างอิสระ และมีส่วนร่วมทุกกิจกรรม

3) จัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ซึ่งและจัดหาแหล่งการเรียนรู้อื่นๆ ในชุมชน เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สวนสาธารณะ แหล่งผลิตศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน เป็นต้น

- 4) พัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลใฝ่รู้ทันต่อเหตุการณ์
- 5) เป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณธรรม ปฏิบัติดีต่อเพื่อครู และนักเรียน
- 6) จัดสภาพแวดล้อมของห้องเรียนและสถานศึกษาให้เอื้อต่อการเรียนรู้ให้มี

บรรยากาศดึงดูดความสนใจ ทำท่ายให้ผู้เรียนอยากมีส่วนร่วม

7) จัดการวัดประเมินผลการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพจริง โดยประเมินจากการปฏิบัติ การสังเกต การสัมภาษณ์ จากแฟ้มสะสมงาน เป็นต้น

- 8) จัดทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อการพัฒนาหลักสูตรและพัฒนาการเรียนรู้

9) จัดทำข้อมูลผู้เรียนเป็นรายบุคคล โดยให้มีการประสานกันระหว่างสถานศึกษา บ้านและชุมชน เพื่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์

2.6.3 ผู้เรียน

การจัดการศึกษายึดผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เพราะผู้เรียนเป็นผลผลิตของการจัดการศึกษา เป็นเป้าหมายของการจัดการศึกษาของรัฐที่มุ่งหวังพัฒนาให้คนไทยมีความสมบูรณ์และสมดุลทั้งร่างกาย จิตใจ ความรู้และคุณธรรม จริยธรรม การจะให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คือ เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุขนั้น ตัวผู้เรียนเองก็ต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้จากการเป็นผู้รับความรู้ มาเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเอง เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความสามารถของตนเอง สำหรับบทบาทหน้าที่ของผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่

1) มีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับผู้ปกครองและครู วางแผนการเรียนรู้ของตนเองให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัดและความสนใจของตนเอง

2) มีความรับผิดชอบในการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ บริหารจัดการเรียนรู้ของตนเองให้มีคุณภาพ

3) ปฏิบัติตนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ รู้วิธีการแสวงหาความรู้ สามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

- 4) มีการประเมินผลและพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง
- 5) รักษาสิทธิและโอกาสในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี
- 6) มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับครูและเพื่อน ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน

2.6.4 ผู้ปกครอง

การปฏิรูปการศึกษาที่มีขึ้นตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ให้มีการเปิดโอกาสให้ทุกส่วนในสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน บิดามารดาหรือผู้ปกครองมีหน้าที่จัดให้บุตรหรือบุคคลที่อยู่ในความดูแลได้รับการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ตลอดจนให้ได้รับการศึกษานอกเหนือจากการศึกษาภาคบังคับตามความพร้อมของครอบครัว ผู้ปกครองจึงต้องให้ความร่วมมือและรับผิดชอบต่อการเรียนรู้และดูแลเอาใจใส่ผู้เรียนให้พัฒนาตนเองตามศักยภาพ ให้ได้พัฒนาตนตามศักยภาพ สำหรับบทบาทหน้าที่ของผู้ปกครองตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่

- 1) กำหนดแผนการเรียนรู้ของผู้เรียนร่วมกับครูและผู้เรียน
- 2) มีส่วนร่วมในการกำหนดสาระของหลักสูตรและกำหนดแผนพัฒนา

สถานศึกษาหรือธรรมนุญสถานศึกษา

- 3) ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ
- 4) จัดบรรยากาศภายในบ้านให้เอื้อต่อการเรียนรู้
- 5) อบรมเลี้ยงดู เอาใจใส่ให้ความรัก ความอบอุ่น ส่งเสริมการเรียนรู้ และ

พัฒนาการด้านต่างๆของผู้เรียน

- 6) สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษาตามความเหมาะสมและความจำเป็น
- 7) ร่วมมือกับครูและผู้ที่เกี่ยวข้อง ประสานงานป้องกันและแก้ไขปัญหาลักษณะ

พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของผู้เรียน

- 8) ปฏิบัติตนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีความรู้คู่คุณธรรมเป็นแบบอย่างที่ดีนำไปสู่การพัฒนาให้เป็นสถาบันแห่งการเรียนรู้

9) มีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน และในการประเมินการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

- 10) จัดให้บุตร ธิดา หรือบุคคลที่อยู่ในความดูแลได้รับการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี

2.6.5 ประชาชน

การศึกษาของไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญส่งผลต่อคุณภาพของพลเมืองใน

อนาคต คือ การจัดให้มีการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับทุกคน ประชาชนมีสิทธิในการมีส่วนร่วมกับการศึกษาขั้นพื้นฐานและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของตนเอง ตลอดจนพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ มีการส่งเสริมให้ทุกๆ ส่วนในสังคมได้ร่วมในการจัดการศึกษาดังนั้น ประชาชนจึงบทบาทสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร สนับสนุนให้มีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด สำหรับบทบาทหน้าที่ของประชาชนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่

- 1) มีส่วนร่วมในการกำหนดสาระของหลักสูตรและแผนพัฒนาการศึกษา หรือ ธรรมนูญของสถานศึกษา
- 2) สนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษาในด้านการจัดการเรียนรู้ และทรัพยากรต่างๆ เพื่อการศึกษาตามความเหมาะสมและจำเป็น
- 3) มีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน
- 4) มีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษา เพื่อให้สถานศึกษาเป็นสถานศึกษาของชุมชนอย่างแท้จริง

2.6.6 ชุมชน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้เปิดแนวทางให้แก่ชุมชนในการร่วมจัดทำหลักสูตรและบริหารจัดการให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่กลมกลืนกับท้องถิ่น จึงได้กำหนดให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ดังนี้ ให้ชุมชนมีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง สำหรับการจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้มีการประสานความร่วมมือเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษา สำหรับบทบาทหน้าที่ของชุมชนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่

- 1) มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษา หรือธรรมนูญของสถานศึกษา
- 2) มีส่วนร่วมในการกำหนดสาระตามหลักสูตรของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงความต้องการของสังคมและชุมชน
- 3) เป็นศูนย์การเรียนรู้ เครือข่ายการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์จากสถานการณ์จริง

4) ให้การสนับสนุนในการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา

5) มีส่วนร่วมในการตรวจสอบและประเมินผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

6) เสนอแนะแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

2.6.7 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 40 ได้กำหนดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกรรมการ

และเลขานุการของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามแนวทางที่กำหนด สำหรับบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่

- 1) กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาของสถานศึกษา
- 2) ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา
- 3) ให้ความเห็นชอบในการจัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของ
ท้องถิ่น
- 4) ให้ความเห็นชอบในการแต่งตั้งคณะทำงาน อนุกรรมการต่างๆที่สถานศึกษา
แต่งตั้ง
- 5) สนับสนุน ส่งเสริมให้การบริหารด้านวิชาการของสถานศึกษา
- 6) สนับสนุนให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ตลอดจนวิทยากรภายนอก
และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน รวมทั้งสืบสานจารีตประเพณี
ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ
- 7) เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ตลอดจนประสานงาน
กับองค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยากรของชุมชนและมีส่วนในการ
พัฒนาชุมชนและท้องถิ่น

สรุปได้ว่า ผู้ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ทรงคุณวุฒิ และชุมชนจะต้องร่วมกันคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาจึงจะเกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผล บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

2.7 บทบาทของผู้วิจัยในฐานะผู้อำนวยความสะดวก

2.7.1 ความหมายของการอำนวยความสะดวก (Facilitation)

Page and Thomas (1977 cited in Burrow, 1997) การอำนวยความสะดวก คือ กระบวนการที่ผู้อำนวยความสะดวกกระตุ้นให้คนในกลุ่มได้วิพากษ์วิจารณ์มากกว่าการบอกหรือแจ้งข้อมูลแก่เขา

Kushnir (1986 cited in Burrow, 1997) การอำนวยความสะดวก คือ กระบวนการในการช่วยเหลือบุคคลให้เป็นไปตามความต้องการของเขา ด้วยการสนับสนุนให้อำนาจเพื่อให้สามารถบรรลุตามจุดมุ่งหมายด้วยวิธีการที่ง่ายขึ้น

Burrow (1997) การอำนวยความสะดวก หมายถึง กระบวนการที่ทำให้ผู้เรียนสามารถบรรลุจุดหมาย โดยเคารพในการมีส่วนร่วมในการทำงาน และสร้างบรรยากาศให้มีการสะท้อนการสะท้อนการคิดวิเคราะห์ (Critical Reflection)

2.7.2 บทบาทของผู้วิจัยในฐานะผู้อำนวยการความสะดวก

กิริษฐ์ สหเสวียนต์ (2546) ได้กล่าวถึง บทบาทหน้าที่ของผู้อำนวยความสะดวกว่า ผู้อำนวยความสะดวกมีหน้าเป็นผู้ติดตามการดำเนินงาน เป็นที่ปรึกษา เป็นที่พึ่งและเป็นหลักในการทำงาน ทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างต่อเนื่อง โดยมีบทบาทหลักๆ ดังนี้

- 1) วางกรอบในการดำเนินงาน
- 2) เตรียมเอกสารเพื่อให้ความรู้พื้นฐาน
- 3) คอยให้คำแนะนำในการดำเนินงาน

2.7.3 คุณสมบัติของผู้อำนวยความสะดวก

Case (2004) ได้กล่าวถึง คุณสมบัติของผู้อำนวยความสะดวก ดังนี้

- 1) รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
- 2) อ่อนน้อมถ่อมตน
- 3) มีอารมณ์ขัน
- 4) เปิดใจกว้าง ยืดหยุ่น
- 5) มีความเชื่อมั่นในตนเอง
- 6) ไม่คาดหวังกับผลการทำงาน

สรุปได้ว่า ผู้อำนวยความสะดวกมีหน้าที่ช่วยให้ผู้ดำเนินงานมีอิสระภาพในด้านความคิด โดยให้ผู้ดำเนินงานเป็นตัวของตัวเอง รู้จักคิด ตัดสินใจ มีความรับผิดชอบ และรู้จักการเรียนรู้ด้วยตนเอง ด้วยการให้ผู้ดำเนินงานรับทราบถึงความต้องการทางวัตถุประสงค์ ร่วมวางแผนการดำเนินงาน สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการทำงาน ช่วยเหลือผู้ทำงานเมื่อมีปัญหาประเด็นที่ไม่เข้าใจ และช่วยสรุปผลการประชุมเมื่อเสร็จสิ้นการประชุมแล้ว นอกจากนี้ในการทำงาน ผู้อำนวยความสะดวกจะต้องเปิดใจกว้าง เคารพ และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้ทำงานด้วย

3 การมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

กรรณิกา ชมดี (2524) ให้คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง ความร่วมมือของประชาชนไม่ว่าปัจเจกชน บุคคล หรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกันและเข้ามารับผิดชอบต่อดำเนินการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ต้องการ โดยการกระทำผ่านกลุ่มหรือองค์กรเพื่อให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์

โอวาท สุทนารักษ์ (2528) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา จะต้องหมายถึง การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น การกำหนดความต้องการทางการศึกษา ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตรให้สอดคล้องกับความเป็นจริง และการติดตามผล

ปรัชญา เวสารัชช (2530) ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมขอประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นและชนบทว่า หมายถึง การที่ประชาชนหรือชุมชน หรือองค์กรของประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาท้องถิ่นและชนบทในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือทุกขั้นตอนในรูปแบบของการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตน โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนา หรือยกระดับขีดความสามารถของตนในการจัดการเกี่ยวกับทรัพยากร และปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในทุกๆด้านที่เป็นอยู่ให้ดีขึ้นกว่าเดิม

พจนานา เทียนธาดา (2543) สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การที่บุคคล ชุมชนได้มีบทบาทหรือพฤติกรรมในการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ร่วมเสียสละเวลา แรงงาน วัสดุอุปกรณ์ต่างๆและอื่นๆ

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคล ชุมชน สถาบัน หรือ องค์กรต่างๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมที่เกิดขึ้น เช่น กิจกรรมการวางแผนการดำเนินงาน การปฏิบัติงาน และการติดตามประเมินผลงาน เป็นต้น

3.2 แนวคิด ลักษณะ รูปแบบและวิธีการมีส่วนร่วม

3.2.1 แนวคิดการมีส่วนร่วม

อภิญญา เวชยชัย (2544) ได้พูดถึงแนวคิดการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ในการพัฒนาการศึกษาที่สำคัญๆ ดังนี้

1) แนวคิดการมีส่วนร่วมในฐานะเป็นหุ้นส่วนของโรงเรียนหรือเป็นแบบ “เพื่อน” ผู้ปกครองและชุมชนทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในทุกกระบวนการ โดยมุ่งเน้นการทำงานร่วมกันอย่างเสมอภาคมากกว่าความร่วมมืออย่างเป็นพิธีการ หรือเป็นความร่วมมือที่ฝ่ายผู้ปกครอง ชุมชนเป็นฝ่ายให้และโรงเรียนเป็นฝ่ายรับ เป็นการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เป็นการเรียนรู้ร่วมกัน

2) แนวคิดการสร้างความสัมพันธ์ที่เหมาะสม โดยอยู่บนพื้นฐานความเป็นตัวของตัวเอง ยอมรับความแตกต่างของบุคคลเป็นความสัมพันธ์ที่เป็นไปตามธรรมชาติมากกว่าเป็นแบบทางการ และควรเป็นความสัมพันธ์แบบสองทาง มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ ซึ่งจำเป็นต้องมีการฝึกทักษะในการสื่อสาร การยอมรับความเห็นต่าง การเรียนรู้ร่วมกัน การสร้างสัมพันธ์อย่าง ต่อเนื่องสม่ำเสมอ

3) การสื่อสารข้อมูลข่าวสารสองทางทำให้เกิดความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพ ข้อมูลข่าวสารต้องเป็นข้อมูลจริง โปร่งใส มีการใช้การสื่อสารหลายรูปแบบ มีความจริงใจ ใช้ภาษาที่ง่าย ไม่เป็นทางการและมีการสื่อสารที่สม่ำเสมอ

3.2.2 ลักษณะการมีส่วนร่วม

อคิน ระพีพัฒน์ (2527) และเจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2526 อ้างถึงในอภิญา เวชชชัย, 2544) ได้ศึกษาขั้นตอนการมีส่วนร่วมจากประสบการณ์ภาคสนามในประเทศไทย ซึ่งสรุปไว้คล้ายคลึงกันว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนน่าจะมี 4 ลักษณะคือ

- 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุ
- 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
- 3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติตามแผน
- 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

แสวง รัตนมงคลมาศ (2538) ได้สรุปลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในขั้นตอนต่างๆของกิจกรรมของการมีส่วนร่วม มี 2 ด้าน คือ ด้านแรกเป็นด้านแนวคิดหรือกำหนดนโยบาย ซึ่งมีทั้งหมด 3 ระดับ คือ ระดับแรก มีส่วนร่วมเพียงผู้ให้ข้อมูลข่าวสาร ข้อคิดเห็น การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และมีส่วนร่วมเป็นผู้กำหนดนโยบาย และด้านที่สอง คือ ด้านปฏิบัติหรือด้านการดำเนินตามนโยบาย แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ การร่วมกำหนดเป้าหมาย แผนงาน การร่วมดำเนินการในกระบวนการจัดการและร่วมหนุนช่วยทรัพยากรบริหาร

3.2.3 รูปแบบการการมีส่วนร่วม

ไพรัตน์ เคะชรินทร์ (2527 อ้างถึงในอภิญา เวชชชัย, 2544) ได้กำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

- 1) มีส่วนร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นของชุมชนและการศึกษาของชุมชน
 - 2) ร่วมคิดหา และสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนหรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนหรือสนองความต้องการของชุมชน
 - 3) ร่วมประชุมเพื่อวางแผน หรือโครงการ หรือกิจกรรม เพื่อจัดและแก้ปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน
 - 4) ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อ
- ส่วนรวม
- 5) ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงาน พัฒนาให้มีประสิทธิภาพ
 - 6) ร่วมการลงทุนในกิจกรรม โครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเอง และหน่วยงาน
 - 7) ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้
 - 8) ร่วมควบคุม ติดตามประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไป

ดังนั้นรูปแบบการมีส่วนร่วมมีหลายประการ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการประชุมเพื่อวางแผนงาน หรือตัดสินใจในปัญหาต่างๆที่มี การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ การมีส่วนร่วมในการเป็นผู้นำ รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการออกเสียงสนับสนุน หรือคัดค้านด้านปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น

3.3 วิธีการของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

อุทัย คลยเกษม และ อรศรี งามวิทยาพงศ์ (2540) กล่าวถึงวิธีการของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียน ดังนี้

1) แสวงหาระบบหรือกลไกที่จะสร้างหรือพัฒนาบุคลากร ให้มีทัศนคติและวิสัยทัศน์ที่เอื้อต่อการเกิดความร่วมมือและการทำงานร่วมกัน เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน หรือแสวงหาช่องทางที่จะนำมาซึ่งการปรึกษาหารืออย่างจริงจังร่วมกัน ระหว่างผู้ที่มองเห็นประเด็นปัญหาที่มีทัศนคติ หรือมีวิสัยทัศน์ร่วมกันอยู่แล้ว

2) เมื่อผ่านการปรึกษาหารือและมองเห็นปัญหาร่วมกันแล้ว ขยายไปสู่การร่วมคิดวิเคราะห์กำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาและวางแผนกิจกรรมเพื่อนำไปสู่การร่วมมือกันจัดกิจกรรมพัฒนาต่างๆ ที่จะช่วยแก้ปัญหาที่ประสบอยู่ และพัฒนาเจตคติ ความสามารถ สติปัญญาของบุคคล เพื่อให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง และเกิดการบูรณาการทางการศึกษาในชุมชน

3) จัดกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติและการจัดการ ตามกิจกรรมที่กำหนดไว้ในข้อ 2 โดยมีการสรุปประเมินผลการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอเพื่อมาพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ใหม่อย่างต่อเนื่อง

4) แสวงหาแนวทางของการขยายความคิด กิจกรรม การเรียนรู้ไปสู่ประชาชนในชุมชน และภาคีต่างๆ เพื่อการขยายการมีส่วนร่วมให้ทั่วถึงและผลักดันให้เกิดโครงสร้างของกิจกรรมแบบแนวราบอย่างต่อเนื่องในชุมชน

5) สำรวจหารูปแบบระบบของความร่วมมือและความสัมพันธ์กับภาคีอื่นๆ ภายนอกชุมชนที่จะพัฒนาการศึกษาของท้องถิ่น เพื่อความเข้มแข็งของบุคคล โรงเรียนและชุมชน เช่น เครื่องข่ายงานพัฒนาในด้านการศึกษา เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม เป็นต้น โดยมุ่งให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นบูรณาการ

จากวิธีการของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานั้น จะเห็นได้ว่าเริ่มต้นจากการแสวงหาระบบหรือกลไกที่จะสร้างหรือพัฒนาบุคลากร มีทัศนคติและวิสัยทัศน์ที่เอื้อต่อการเกิดความร่วมมือก่อนเป็นลำดับแรก ซึ่งหากบุคลากรเข้าใจวิสัยทัศน์ที่ตรงกันแล้ว จะนำไปสู่การดำเนินงานใน ขั้นตอนอื่นๆให้มีความสะดวกและสอดคล้องกับเป้าหมายที่ตั้งไว้

3.4 องค์ประกอบที่ทำให้การเข้าเป็นแนวร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีความเป็นไปได้

ลำลี ทองธิว (2545) ได้เสนอองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้การเข้าเป็นแนวร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีความเป็นไปได้ ดังนี้

1) ชุมชนเองจะต้องมีความเข้มแข็งในตัวเองเป็นทุนเดิมอยู่บ้าง ซึ่งหมายความว่า ชุมชนนั้นจะต้องมีเครือข่ายทางสังคมที่มีความสัมพันธ์กันดีพอสมควร มีบริบททางเศรษฐกิจและมีทุนทางสังคมที่เป็นทรัพยากรบุคคลที่สามารถสนับสนุนการดำเนินโครงการร่วมมืออยู่บ้าง

2) โครงการหรือหลักสูตรท้องถิ่นหรือหลักสูตรสถานศึกษาที่สร้างขึ้นในโรงเรียนจะต้องมีทิศทางเดียวกันกับโครงการหรือกิจกรรมที่คนในชุมชนให้ความสำคัญอยู่ เป็นวิถีการดำเนินชีวิตจริงของชาวบ้าน ชาวบ้านมีแนวโน้มจะให้การสนับสนุนให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ ถ้าโครงการที่โรงเรียนทำอยู่นั้นมุ่งให้ความสำคัญต่อสิ่งเดียวกับที่ชุมชนกำลังทำอยู่

3) โครงการหรือหลักสูตรที่โรงเรียนกำลังทำอยู่ร่วมกับชุมชนมีลักษณะต่อเนื่อง ขยายทำเป็นโครงการระยะยาวได้ ซึ่งลักษณะนี้ทำให้โรงเรียนและชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของการเป็นแนวร่วมที่ต่อเนื่องตามไปด้วย ผลที่เกิดตามมาคือ โครงการเหล่านี้สามารถเปลี่ยนแปลงบทบาทของโรงเรียนได้ จากสถาบันที่ทำงานแยกจากชุมชน มีวิสัยทัศน์และทิศทางที่แตกต่างจากชุมชนไปเป็นสถาบันส่วนหนึ่งของชุมชน ต้องทำงานประสานกับชุมชนอย่างใกล้ชิดและจริงจัง ที่สำคัญคือ เปลี่ยนบทบาทจากการเป็นหน่วยที่ดึงทรัพยากรจากชุมชนเข้าสู่โรงเรียน ไปเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และในทำนองเดียวกันก็สามารถเปลี่ยนแปลงสภาพของชาวบ้านจากบทบาทผู้ให้การสนับสนุนโครงการของโรงเรียนซึ่งส่วนใหญ่เป็นโครงการที่ไม่ได้สนองตอบความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ไปเป็นบทบาทผู้กำหนดเป้าหมาย ออกแบบลักษณะโครงการและควบคุมการดำเนินงานของโครงการหรือหลักสูตรร่วมกับโรงเรียน

ดังนั้นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้การเข้าเป็นแนวร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีความเป็นไปได้ นั่นคือ ชุมชนจะต้องมีความเข้มแข็งในตัวเองเป็นทุนเดิมอยู่บ้าง และโครงการ หรือหลักสูตรสถานศึกษาที่สร้างขึ้นในโรงเรียนจะต้องมีความต่อเนื่องและต้องมีทิศทางเดียวกันกับโครงการหรือกิจกรรมที่คนในชุมชนให้ความสำคัญอยู่

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตั้งกีดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 เป็นการศึกษาภาคสนาม (Field Research Study) ซึ่งมุ่งเน้นที่จะศึกษารายละเอียด เพื่ออธิบายการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างสมาชิกในชุมชนศิรีวงกับครูในโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) และนำวิสัยทัศน์ร่วมที่ได้มาใช้เป็นแกนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบบูรณาการสาระการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ และกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการตามวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. เลือกพื้นที่ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้เลือกชุมชนศิรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช และโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) เป็นพื้นที่ในการวิจัยด้วยลักษณะพิเศษของพื้นที่ ดังนี้

1.1 ชุมชนศิรีวงเป็นชุมชนที่มีความโดดเด่นทางด้านการพึ่งตนเอง และมีแนวทางในการดำเนินชีวิตที่มีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ของตนเองสูง กล่าวคือ ชุมชนศิรีวงมีลักษณะภูมิประเทศที่มีความสมบูรณ์และมีความหลากหลายทางชีวภาพจึงเอื้ออำนวยต่อการประกอบอาชีพการทำสวนสมรม (การปลูกพืชหลายๆชนิดในพื้นที่เดียวกัน) ซึ่งส่งผลให้คนในชุมชนยังคงรักษาเอกลักษณ์การทำสวนสมรมสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีการขยายแนวคิดในการสร้างเครือข่ายแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรให้กับชุมชนของตน ในรูปแบบของกลุ่มองค์กรต่างๆในชุมชน เช่น กลุ่มผ้าฝ้ายย้อม กลุ่มสมุนไพรบ้านศิรีวง กลุ่มหัตถกรรมพื้นบ้านศิรีวง กลุ่มแปรรูปผลไม้ กลุ่มทุเรียนกวน เป็นต้น กลุ่มองค์กรต่างๆเหล่านี้สามารถสร้างรายได้เข้าสู่ชุมชนเป็นอย่างมาก แต่ทั้งนี้กิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นในองค์กรจะต้องไม่ทำลายธรรมชาติ ดังนั้นแนวทางการประกอบอาชีพและแนวคิดต่างๆที่มีของชาวศิรีวง จึงส่งผลให้ชุมชนศิรีวงได้รับการยอมรับให้เป็นชุมชนหนึ่งของจังหวัดนครศรีธรรมราชที่เป็นชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งปัจจัยที่ได้กล่าวข้างต้นเอื้ออำนวยต่อการจัดการศึกษาในปัจจุบันอย่างมาก เพราะตามพระราชบัญญัติการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 เน้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งการที่จะจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยให้มีความสอดคล้องกับสภาพของชุมชนนั้น ชุมชนควรจะต้องมีความเข้มแข็งและมีความเป็นเอกลักษณ์ของตนเองด้วย

1.2 โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) เป็นโรงเรียนแห่งเดียวที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของชุมชนคีรีวงและทางโรงเรียนยังมีความสัมพันธ์ต่อกระบวนการกำหนดวิสัยทัศน์และการสร้างหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่สอดคล้องกับสภาพบริบทของชุมชน

1.3 ผู้วิจัยเป็นคนในพื้นที่ (Insider) จึงมีพื้นความรู้เกี่ยวกับสังคม วัฒนธรรมและวิถีการดำรงชีวิตของสมาชิกในชุมชนคีรีวงและรับรู้สภาพและปัญหาของชุมชนอยู่บ้าง รวมทั้งสามารถพูดภาษาถิ่นได้เป็นอย่างดี จึงสามารถปรับตัวให้เข้ากับคนในพื้นที่ได้อย่างสะดวกและสร้างความคุ้นเคยได้ง่ายกว่านักวิจัยภายนอกที่เป็นคนแปลกหน้าสำหรับชุมชนคีรีวง(Complete Outsider)

จากเหตุผลข้างต้นสามารถสรุปด้วยเหตุผลที่สอดคล้องกับสุภางศ์ จันทวานิช (2543) ที่กล่าวว่า การเลือกสนามวิจัยควรเป็นพื้นที่ที่ผู้วิจัยมีความสนใจเป็นพิเศษ หรือเกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องที่กำลังคิด และพื้นที่วิจัยในสนามวิจัยสามารถติดต่อไปมาได้สะดวก

2. การเข้าสู่สนามการวิจัย

ผู้วิจัยเลือกเข้าสู่สนามการวิจัยเพื่อทำการศึกษาค้นคว้า ในบทบาทของผู้สังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) ที่มีลักษณะการมีส่วนร่วมแบบเปิดเผย (Overt Role) โดยผู้วิจัยจะแนะนำตนเองกับคนในสนามให้เป็นที่รู้จักว่ามาทำงานวิจัย เพื่อขอความร่วมมือจากคนในสนาม โดยบอกว่ากำลังจะขอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความคาดหวังของชุมชนและโรงเรียนในการจัดการศึกษาให้กับเด็กในชุมชนคีรีวง เพื่อนำข้อมูลที่ได้กำหนดเป็นวิสัยทัศน์และนำมาเป็นแกนเป้าหมายในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) และเมื่องานวิจัยเสร็จแล้ว โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) จะได้หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) สำหรับใช้สอนให้แก่นักเรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและคณะครูในโรงเรียนอย่างแท้จริง ดังนั้นผู้วิจัยจำเป็นต้องขอเข้าพบพร้อมขออนุญาตจากผู้มีอำนาจในท้องถิ่นอย่างเป็นทางการ คือ 1) ผู้อำนวยการและคณะครูโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) 2) กรรมการมูลนิธิไทยรัฐวิทยา 74 3) คณะกรรมการสถานศึกษาของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) 4) ประธานคณะกรรมการองค์การบริหารตำบลกำโลน ซึ่งเหตุผลที่ต้องรู้จักกับผู้มีอำนาจ (Gatekeeper) เพื่อผู้วิจัยจะได้รับการอนุญาตจากผู้มีอำนาจในพื้นที่ในการชี้แจงให้ละเอียดถึงงานวิจัยที่ต้องการ รวมทั้งผู้มีอำนาจในท้องถิ่นสามารถแนะนำและให้การรับรองตัวผู้วิจัยแก่คนในพื้นที่ ทำให้ผู้วิจัยจะได้รับความสะดวกในการทำงานวิจัยในท้องถิ่นมากขึ้น (Bogdan and Biklen, 1992)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างสมาชิกในชุมชนศิรีวงกับครูในโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74
(ชุมชนบ้านศิรีวง) มีการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อสร้างวิสัยทัศน์

3.1.1 ผู้วิจัยสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและครูในโรงเรียน โดยการเข้าร่วมกิจกรรมที่ทาง
โรงเรียนหรือทางชุมชนจัดขึ้น เพื่อสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้วิจัยและชุมชน กิจกรรมที่ผู้วิจัยเข้า
ร่วม ได้แก่ กิจกรรมล่องลำน้ำตำนานเมืองนคร กิจกรรมการประชุมผู้อาวุโสในชุมชนเพื่อจัดทำ
เว็บไซต์เพื่อนำชุมชนศิรีวงของสถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราชร่วมกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา
74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) งานแข่งขันกีฬาของชุมชนศิรีวง งานพฤศจิกายน 22 พฤศจิกายน เป็นต้น
ซึ่งระหว่างการสร้างความสัมพันธ์ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อค้นหาประเด็นสำคัญ
เกี่ยวกับมุมมองของชุมชนและคณะครู โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) ที่มีต่อผู้วิจัย ใน
ขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยสร้างแบบบันทึกภาคสนามประจำวัน เพื่อใช้บันทึกเหตุการณ์ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับ
ความสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยกับชุมชนศิรีวงและคณะครู โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง)
ซึ่งแบบบันทึกภาคสนามประกอบไปด้วยวัน เวลา สถานที่ของการบันทึก และสิ่งที่สังเกตตามความ
จริงในเรื่องมุมมองความคิดเห็นของชุมชนศิรีวงและคณะครู โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้าน
ศิรีวง)ที่มีต่อผู้วิจัยในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่าง
ชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา74 (ชุมชนบ้านศิรีวง)

3.1.2 ผู้วิจัยอำนวยความสะดวกในการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียน
ไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) โดยการ

3.1.2.1 เตรียมการประชุม

ในการเตรียมการประชุมเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74
(ชุมชนบ้านศิรีวง)นั้น มีการจัดประชุมเพื่อวางแผนการดำเนินงาน 2 ครั้ง คือ ครั้งที่ 1 เป็นการ
ประชุมเพื่อขอความร่วมมือและความเห็นชอบของชุมชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนด
วิสัยทัศน์ร่วมกับโรงเรียน การประชุมครั้งที่ 2 เป็นการจัดประชุมในกลุ่มครูในโรงเรียนไทยรัฐวิทยา
74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) เพื่อวางแผนการประชุมการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนกับโรงเรียน
ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และแบบบันทึกประจำวัน เพื่อใช้จดบันทึก
ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวกับวิธีการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74
(ชุมชนบ้านศิรีวง) ปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน ความคาดหวังของครูและชาวชุมชนศิรีวงที่มี
ต่อผู้วิจัยในการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการกำหนดวิสัยทัศน์ และในขั้นเตรียมการประชุมนี้
ผู้วิจัยร่วมมือกับครูในการกำหนดหัวข้อในการประชุมและสร้างแบบบันทึกข้อมูลที่ได้จากการ

ประชุมวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวง คณะครูและนักเรียนโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) ซึ่งแบบบันทึกข้อมูลประกอบไปด้วย 2 ประเด็นหลัก คือ ประเด็นแรก เป็นประเด็นเกี่ยวกับการวิเคราะห์สภาพการณ์เฉพาะของชุมชนศิรีวงที่เกิดขึ้น และส่งผลกระทบต่อนักเรียนทั้งด้านดีและด้านไม่ดี ซึ่งไม่ใช่พฤติกรรมของนักเรียน ทั้งนี้หากชุมชนสามารถระบุสถานการณ์เฉพาะได้ด้วยความเป็นจริง ชัดเจน และเข้าใจตรงกัน จะนำไปสู่การกำหนดวิสัยทัศน์ที่สอดคล้องกับความคิดหวังหรือความต้องการในการจัดการศึกษาให้กับเด็กในชุมชนได้ และประเด็นที่ 2 เป็นประเด็นคำถามเพื่อให้สมาชิกในที่ประชุมได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นที่มีต่อเด็กในชุมชนศิรีวงในเรื่องของความรู้เกี่ยวกับชุมชน สภาพปัญหาในชุมชน ความรู้เกี่ยวกับสังคมภายนอกของเด็ก และความคิดหวังที่ชุมชนและ ครู มีต่อการจัดการศึกษาให้กับเด็กในชุมชนศิรีวง จากนั้นผู้วิจัยนำแบบบันทึกข้อมูลที่สร้างขึ้นไปให้ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้าฝ่ายวิชาการ ระดับมัธยมและหัวหน้าฝ่ายวิชาการระดับประถมศึกษาโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) ตรวจสอบ แก้ไขและปรับปรุงในด้านความถูกต้องและความเหมาะสมของประเด็นในการประชุม และความเหมาะสมของภาษา

3.1.2.2 ดำเนินการประชุม เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) มีขั้นตอนการในดำเนินการประชุม 2 ช่วง ดังนี้ ช่วงที่ 1 เป็นการประชุมแยกกลุ่ม ทั้งนี้เพื่อให้สมาชิกทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นของตนเองได้อย่างเต็มที่ และเพื่อให้ได้ประเด็นที่มีความหลากหลายและตรงต่อความต้องการของชุมชน คณะครูและนักเรียนอย่างแท้จริง และช่วงที่ 2 เป็นการนำผลสรุปของที่ประชุมกลุ่มเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ เพื่อนำไปสู่การกำหนดวิสัยทัศน์ในการศึกษาให้กับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) ซึ่งมีรายละเอียดการดำเนินการประชุม ดังนี้

ช่วงที่ 1 การประชุมแยกกลุ่ม ผู้วิจัยได้แบ่งผู้เข้าร่วมประชุมเป็น 5 กลุ่มย่อย ซึ่งแต่ละกลุ่มจะประกอบไปด้วยตัวแทนของคณะกรรมการสถานศึกษาจำนวน 4 คน คณะครูจำนวน 6 คน ตัวแทนคณะกรรมการหมู่บ้าน 5 คน และตัวแทนของคณะกรรมการนักเรียนจำนวน 2 คน จากนั้นให้แต่ละกลุ่มดำเนินการประชุมกลุ่มย่อยตามสถานที่ที่กำหนดไว้ให้ โดยหัวข้อในการประชุมจะใช้แบบการประชุมย่อยที่ได้มาจากการพัฒนาในขั้นตอนการเตรียมการประชุมสำหรับในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้ใช้แบบบันทึกเสียงเพื่อบันทึกรายละเอียดในด้านเนื้อหาและบรรยากาศจากน้ำเสียงที่แสดงถึงอารมณ์และความรู้สึกของผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อยในขณะที่สุด

ช่วงที่ 2 การนำเสนอผลการประชุมกลุ่มต่อที่ประชุมรวมเพื่อนำไปสู่การกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกัน ผู้วิจัยใช้แบบบันทึกข้อมูลภาพถ่ายและวิดีโอ โดยบันทึกเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นประกอบการสรุปผลประเด็นในการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวง คณะครูและนักเรียนโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง)

3.1.2.3 การตรวจสอบข้อมูลด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ จากข้อมูลที่ได้จากการประชุมร่วมกันระหว่างชุมชนศิรีวงกับคณะครูและนักเรียน โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodology Triangulation) ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากหลายแหล่งข้อมูล ซึ่งในที่นี้ได้แก่ จากการสังเกต การประชุม และจากข้อมูลการบันทึกข้อมูลเทปเสียงและข้อมูลภาพถ่ายของการประชุมวิสัยทัศน์ร่วมคณะครูและนักเรียน โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง)

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อสร้างหลักสูตรสถานศึกษาแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงและโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง)

3.2.1 ศึกษาและประมวลความรู้จากท้องถิ่น ในเรื่องต่อไปนี้

3.2.1.1 ชุมชนศิรีวงกับการประกอบอาชีพการทำสวนสมรม ได้แก่ ลักษณะทางกายภาพเชิงภูมิศาสตร์ ทรัพยากรทางธรรมชาติ ลักษณะการประกอบอาชีพการทำสวนสมรม

3.2.1.2 ระบบนิเวศและพืชสมุนไพรในสวนสมรม ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศของสวนสมรม พืชสมุนไพรกับวิถีการดำเนินชีวิตของชาวศิรีวง รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากสารสีในธรรมชาติของธุรกิจเกษตร

3.2.1.3 ดำเนินการสัมภาษณ์และ การใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารในท้องถิ่น ได้แก่ ดำเนินการวิถีชีวิตเรื้อรื้อเหนือ ประโยค และสำนวนภาษาถิ่นได้ในชุมชนศิรีวง

สำหรับการศึกษาและประมวลข้อมูลความรู้จากชุมชนจากท้องถิ่น ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้รู้ในท้องถิ่นจำนวน 10 คน ซึ่งเป็นผู้รู้ในเรื่องข้อมูลพื้นฐานของชุมชนศิรีวงและลักษณะการประกอบอาชีพการทำสวนสมรม จำนวน 4 คน ผู้รู้ในเรื่องระบบนิเวศและพืชสมุนไพรในสวนสมรมจำนวน 3 คน และผู้อาวุโสในชุมชนศิรีวงในเรื่องภาษาและสำนวนถิ่นได้ จำนวน 3 คน สำหรับรายชื่อของผู้รู้ได้มาจากการกำหนดจากการประชุมผู้รู้และผู้อาวุโสในชุมชน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ศึกษาและประมวลความรู้จากหนังสือ เอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชนศิรีวงเพิ่มเติม ดังนี้ ศึกษาข้อมูลจากหนังสือ ได้แก่ หนังสือเรื่องศิรีวงจากไพร่หนีนายถึงธนาคารแห่งขุนเขา วัฒนธรรมหมู่บ้านไทย และเอกสารรายงานวิจัย ได้แก่ รายงานการวิจัยเรื่องลักษณะของชั้นเรือนยอดและความหลากหลายของนกในป่าสวนผสมผลไม้ รายงานการศึกษาเพื่อจัดทำแผนแม่บทและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนศิรีวง ตำบลกำลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช และรายงานข้อมูลทั่วไปขององค์การบริหารส่วนตำบลกำโลน พ.ศ. 2546 จากนั้นผู้วิจัยดำเนินการประมวลสรุปข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมทั้งทางการสัมภาษณ์และเอกสารรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำเสนอต่อผู้รู้ที่ให้ข้อมูลในชุมชนเพื่อทำการตรวจสอบความถูกต้อง และความเกี่ยวข้องของข้อมูลต่างๆอีกครั้ง

3.2.2 นำเนื้อหาสาระในบริบทท้องถิ่นที่ได้บูรณาการร่วมกับมาตรฐานสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ และกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยช่วงชั้นที่ 2 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยยึดข้อมูลที่ได้จากการประมวลข้อมูลท้องถิ่นเป็นแกน และดึงมาตรฐานสาระการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเนื้อหาสาระการเรียนรู้ในบริบทท้องถิ่นมาบูรณาการร่วม ดังนี้

3.2.2.1 เนื้อหาในเรื่องข้อมูลพื้นฐานของชุมชนศิรีวงและการประกอบอาชีพการทำสวนสมรม โดยเน้นเนื้อหาสาระในเรื่องลักษณะทางกายภาพเชิงภูมิศาสตร์ของชุมชนศิรีวง ทรัพยากรทางธรรมชาติ และลักษณะการประกอบอาชีพการทำสวนสมรม สอดคล้องกับมาตรฐานสาระการเรียนรู้ และเนื้อหาที่มีในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ดังนี้

1) มาตรฐาน ส.3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิต และการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ โดยดึงเนื้อหาเกี่ยวกับทรัพยากรทางธรรมชาติและหลักการเศรษฐกิจแบบพอเพียง

2) มาตรฐาน ส.5.1 เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ ตระหนักถึงความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งปรากฏในระวางที่ซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหาข้อมูล ภูมิสารสนเทศ อันจะนำไปสู่การใช้และการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ โดยดึงเนื้อหาในเรื่องของการใช้แผนที่

3) มาตรฐาน ส.5.2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรคัวัฒนธรรม และมีจิตสำนึกอนุรักษ์ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยดึงเนื้อหาในเรื่อง ประเภทและประโยชน์ของทรัพยากร รวมทั้งการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติ

3.2.2.2 เนื้อหาเกี่ยวกับระบบนิเวศและพืชสมุนไพรในสวนสมรม โดยเน้นเนื้อหาสาระเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตในสวนสมรม ลักษณะพืชและสรรพคุณของ พืชสมุนไพรที่ใช้ในชีวิตประจำวันของชาวศิรีวง รวมทั้งพืชที่ให้สิริธรรมชาติที่นำมาใช้กลุ่มธุรกิจ เจริญเกษตร ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ และเนื้อหาการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ดังนี้

1) มาตรฐาน ว.2.1 เข้าใจสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมกับสิ่งมีชีวิต ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตต่างๆในระบบนิเวศ มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้และจิตวิทยาศาสตร์ สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ โดยดึงเนื้อหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศ

2) มาตรฐาน ว2.2 เข้าใจความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติในระดับท้องถิ่นประเทศและโลก นำความรู้ไปใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ดึงเนื้อหาที่เกี่ยวกับพืชในท้องถิ่นที่คนต้องพึ่งพิงทางด้านการดำรงชีวิต

3) มาตรฐาน ว3.2 เข้าใจหลักการและธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงของสาร การเกิดสารละลาย การเกิดปฏิกิริยาเคมี มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้และจิตวิทยาศาสตร์ สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ ดึงเนื้อหาที่เกี่ยวกับสภาพความเป็นกรด เป็นด่างของสารกับการใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

3.2.2.3 เนื้อหาที่เกี่ยวกับ ตำนาน สำนวนภาษาถิ่นได้และการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารในท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ภาษาไทย ดังนี้

1) มาตรฐาน ท2.1 ใช้กระบวนการเขียน เขียนสื่อสาร เขียนเรียงความย่อความ และเขียนเรื่องราวในรูปแบบต่างๆ เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศ และรายงานการศึกษาค้นคว้าอย่างมีประสิทธิภาพ โดยดึงเนื้อหาที่เกี่ยวกับการใช้ภาษาเพื่อการเขียนโฆษณาสื่อสาร

2) มาตรฐาน ท4.1 การเข้าใจธรรมชาติภาษาและหลักภาษาไทย การเปลี่ยนแปลงของภาษา และพลังของภาษา ภูมิปัญญาและรักภาษาไทยไว้เป็นสมบัติของชาติ โดยดึงเนื้อหาที่เกี่ยวกับรูปแบบสำนวนภาษาถิ่นได้

3) มาตรฐาน ท4.2 สามารถใช้ภาษาแสวงหาความรู้ เสริมสร้างลักษณะนิสัย บุคลิกภาพและความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรม อาชีพ สังคมและชีวิตประจำวัน โดยดึงเนื้อหาที่เกี่ยวกับรูปแบบประโยคที่ใช้ในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน

4. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

4.1 การยกร่างหลักสูตร

ในการยกร่างหลักสูตรประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เอกสารหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยหลักการของหลักสูตร วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จุดประสงค์ทั่วไป เนื้อหา โครงสร้างสาระการเรียนรู้ อัตราเวลาเรียน การจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ และส่วนที่ 2 เอกสารประกอบหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยแผนการเรียนรู้ จำนวน 9 แผน สำหรับรายละเอียดของการยกร่างหลักสูตร มีดังนี้

4.1.1 เอกสารหลักสูตรสถานศึกษาแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงและโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) ประกอบด้วย

1) หลักการของหลักสูตร โดยกำหนดจากวิสัยทัศน์การจัดการศึกษาของโรงเรียนที่ต้องการใช้วิสัยทัศน์เป็นแกนเป้าหมายของหลักสูตร

2) วิทยาลัยฯ พันธกิจ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งได้จากการกำหนด วิทยาลัยฯ ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ วิทยาลัยฯ ได้จากการกำหนดจากการประชุมร่วมกันระหว่างชุมชนคีรีวง คณะครู และนักเรียน โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) พันธกิจ กำหนดเป็นวิธีดำเนินการของโรงเรียนที่นำไปสู่วิสัยทัศน์ที่ตั้งไว้ เป้าหมาย กำหนดเป็นความคาดหวังด้านคุณภาพที่เกิดกับผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ คุณลักษณะอันพึงประสงค์กำหนดเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน โดยพิจารณาจากสภาพความจำเป็นในการพัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม

3) จุดประสงค์ทั่วไป กำหนดจากเนื้อหาสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้และคุณธรรมจริยธรรมที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์การจัดการศึกษาและความต้องการของชุมชน

4) เนื้อหา กำหนดจากการประมวลความรู้ในท้องถิ่นและเอกสารรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยบูรณาการกับเนื้อหาสาระการเรียนรู้ตามกลุ่มมาตรฐานสาระการเรียนรู้ 3 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ได้แก่ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ และกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

5) โครงสร้างสาระการเรียนรู้ กำหนดจากเนื้อหาและมาตรฐานสาระการเรียนรู้สำหรับช่วงชั้นที่ 2 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

6) ระยะเวลาเรียน กำหนดจากเนื้อหาสาระและกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

7) การจัดการเรียนการสอน โดยให้สอดคล้องกับความต้องการตามหลักการและจุดประสงค์ทั่วไปของหลักสูตรที่ได้ระบุไว้ และกิจกรรมการเรียนการสอนต้องมีเหมาะสมกับวัย และสอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน

8) สื่อการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ใช้ประกอบการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากที่สุด อันจะนำไปสู่จุดหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้ ดังนั้น สื่อการเรียนรู้ในหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับครูโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 มีการใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย ได้แก่ สื่อบุคคลในท้องถิ่น สื่อเครื่องมืออุปกรณ์ และแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน เช่น สวนสมรม กลุ่มองค์กรธุรกิจชุมชนคีรีวง

9) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ประเมินจากสภาพจริงโดยใช้วิธีการวัดที่หลากหลาย เช่น การสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในด้านความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรม การแสดงความคิดเห็น การปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม การศึกษาแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ผลงานของนักเรียน และการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

4.1.2 เอกสารประกอบหลักสูตร ประกอบด้วย แผนการเรียนรู้จำนวน 9 แผน ซึ่งเป็นแผนการเรียนรู้ที่มีลักษณะการบูรณาการเนื้อหาสาระการเรียนรู้ในบริบทท้องถิ่นร่วมกับมาตรฐานสาระการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ในช่วงชั้นที่ 2 (ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6) โดยใช้หัวข้อเรื่อง ชุมชนศิรีวงกับลักษณะการประกอบอาชีพการทำสวนสมรม

4.2 ประเมินความสมบูรณ์ของหลักสูตร

การประเมินความสมบูรณ์ของหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) เป็นการตรวจสอบคุณภาพหรือความเหมาะสมของหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) โดยมีวิธีดำเนินการ ดังนี้

1) การประเมินหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) ซึ่งประกอบด้วย การประเมินเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร โดยนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรจำนวน 3 ท่าน ทำการตรวจสอบความสมบูรณ์และความเหมาะสมของเอกสารหลักสูตร และเอกสารประกอบหลักสูตรทั้งหมด โดยลงความเห็นในแบบประเมินความสมบูรณ์ของหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง)

2) ผู้วิจัยรวบรวมผลการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่าน มาวิเคราะห์ความสมบูรณ์ของหลักสูตรแต่ละหัวข้อ โดยการหาความถี่ที่ได้รับการประเมิน รวบรวมความเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒินามาสรุปและเรียบเรียงเป็นข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง)

3) ปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์แบบประเมินหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) และข้อเสนอแนะโดยผู้ทรงคุณวุฒิมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรให้มีคุณภาพหรือมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นก่อนนำไปทดลองใช้

4.3 ทดลองใช้หลักสูตรและประเมินผลการทดลอง

4.3.1 สร้างแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) โดยมีขั้นตอนในการสร้างแบบทดสอบ ดังนี้

1) กำหนดลักษณะของแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับครูโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ จำนวน 30 ข้อ โดยเป็นข้อคำถามในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 10 ข้อ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ จำนวน 10 ข้อ และกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์จำนวน 10 ข้อ โดยคำถามแต่ละข้อมี 4 ตัวเลือก และเลือกที่ถูกต้องที่สุดเพียง 1 ตัวเลือก เกณฑ์การตรวจให้คะแนน คือ ตอบถูกได้ 1 คะแนน ตอบผิดหรือไม่ตอบได้ 0 คะแนน

2) นำแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับครูโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) เสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบและพิจารณาความถูกต้องเชิงเนื้อหา และความเหมาะสมในการใช้ภาษา แล้วนำมาแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่องตามข้อเสนอแนะ

3) นำแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับครูโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 จำนวน 22 คน โดยผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนและให้ความรู้แก่นักเรียนเป็นเวลา 1 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 9 ชั่วโมง โดยแต่ละครั้งจะมีใบความรู้ให้ผู้เรียนได้ศึกษาเพิ่มเติมจากที่เรียนด้วย แล้วจึงให้ทำแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับครูโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) และตรวจให้คะแนน

4) นำแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมาวิเคราะห์รายข้อเพื่อหาค่าอำนาจจำแนก และหาค่าระดับความยากของแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับครูโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ได้ข้อสอบที่มี ค่าอำนาจจำแนก ตั้งแต่ .20 ขึ้นไป และระดับความยากง่ายอยู่ระหว่าง .20 - .80 จำนวน 30 ข้อ

5) นำแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับครูโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) มาวิเคราะห์หาค่าความเที่ยง (Reliability) ของแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งฉบับ ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Method) คำนวณโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ SPSS (Statistical package for social science) ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงเท่ากับ 0.81

4.3.2 การทดลองใช้หลักสูตร

4.3.2.1 อธิบายชี้แจงและทำความเข้าใจกับผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้ช่วยฝ่าย

วิชาการระดับประถมศึกษา ครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ และกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับครูโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) และแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

4.3.2.2 ชี้แจงนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในเรื่องของการปฏิบัติกิจกรรม การเรียนการสอนและระยะเวลาที่ใช้สอน จากนั้นให้นักเรียนทำแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนตามหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับครูโรงเรียน ไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง)

4.3.2.3 ดำเนินการทดลองสอนตามแผนการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น จำนวน 9 แผนแผนละ 3 ชั่วโมง ใช้ระยะเวลาทั้งหมด 3 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน โดยดำเนินการในภาคเรียน ที่ 2 ปีการศึกษา 2547

4.3.2.4 หลังดำเนินการทดลองเสร็จสิ้นแล้ว ให้นักเรียนทำแบบทดสอบ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชน คีรีวงกับครู โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) รวมทั้งให้ตอบแบบสอบถามความคิดของ นักเรียนหลังจากได้รับการสอนตามหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่าง ชุมชนคีรีวงกับครูโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง)

4.3.3 ประเมินผลการทดลอง

การประเมินผลการทดลอง เพื่อตรวจสอบว่าหลักสูตรสถานศึกษาขั้น พื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงและ โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) ที่พัฒนาขึ้นนั้น มีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ในทางปฏิบัติจริงได้มากน้อยเพียงใด โดย ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1) ประเมินผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน เป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวง และโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) โดยนำผลการทดสอบมาตรฐานค่าเฉลี่ยคะแนน ก่อนและหลังเรียน โดยการทดสอบค่าที (t- test) และวิเคราะห์ตามเกณฑ์ประเมิน ซึ่งถ้าค่าเฉลี่ยของ ผลการทดสอบหลังเรียนมีค่าสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 แสดงว่าคุณภาพของ หลักสูตรอยู่ในระดับที่ใช้ได้ และประเมินผลจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ กำหนด คือร้อยละ 60 หากคะแนนเกินจากเกณฑ์ที่กำหนดแสดงว่าคุณภาพของหลักสูตรอยู่ในระดับ นำไปใช้ได้ ทั้งนี้เนื่องจากตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งมีความรู้เกี่ยวกับ บริบทท้องถิ่นอยู่บ้างพอสมควร จึงได้กำหนดเกณฑ์สูงกว่าเกณฑ์ปกติที่กำหนดไว้ตามเกณฑ์การ ประเมินของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 คือ ร้อยละ 50 ของคะแนนเต็มเป็นร้อย ละ 60 ของคะแนนเต็ม

2) ประเมินผลจากแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรสถานศึกษาแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงและโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) เกี่ยวกับเนื้อหาสาระของหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การใช้สื่อการเรียนรู้ และข้อเสนอแนะของนักเรียน โดยวิเคราะห์ตามเกณฑ์การประเมิน คือ ถ้าค่าเฉลี่ยที่ได้จากแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง – มากที่สุด แสดงว่า คุณภาพของหลักสูตรอยู่ในระดับที่สามารถนำไปใช้ได้ และหากผลการประเมินหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงและโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) ที่ได้จากการวิเคราะห์ต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด แสดงว่า คุณภาพของหลักสูตรในด้านนั้นอยู่ในระดับที่ต้องนำมาปรับปรุงก่อนนำไปใช้

4.4 แก้ไขปรับปรุงหลักสูตร

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากผลการประเมินหลักสูตรและข้อเสนอแนะมาใช้ในการแก้ไขปรับปรุงหลักสูตรและปรับปรุงแผนการเรียนรู้ เพื่อให้หลักสูตรสถานศึกษาแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นและมีความเหมาะสมในการนำไปใช้ในโอกาสต่อไป

5. วิเคราะห์ข้อมูล

5.1.1 การกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างสมาชิกในชุมชนคีรีวงกับครูในโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ ดังนี้

1) ผู้วิจัยกำหนดประเด็นการศึกษาเพื่อใช้ในการวิเคราะห์เป็น 3 ประเด็นหลัก ประเด็นแรกคือสมาชิกในชุมชนคีรีวงและครูโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) ใช้วิธีการอะไรในการกำหนดวิสัยทัศน์ ประเด็นที่สองปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานในการกำหนดวิสัยทัศน์ของสมาชิกในชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) ประเด็นที่สามความคาดหวังของสมาชิกในชุมชนคีรีวงและครูโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนคีรีวง) ที่มีต่อผู้วิจัยในการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการกำหนดวิสัยทัศน์

2) กรองข้อมูลดิบที่เป็นรายละเอียดที่ได้จากการบันทึกภาคสนามประจำวัน ผลการประชุมกลุ่มย่อย และผลสรุปของที่ประชุมใหญ่ เพื่อหาข้อมูลที่ตรงกับประเด็นที่ตั้งไว้ในข้อ 1 ซึ่งข้อมูลที่กรองไว้จะเป็นข้อมูลตัวป้อนใช้สัญลักษณ์ ก สำหรับข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นศึกษาประเด็นแรก ใช้สัญลักษณ์ ข สำหรับข้อมูลในประเด็นที่สอง ใช้สัญลักษณ์ ค สำหรับข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ 3

3) นำข้อค้นพบที่ได้จากการวิเคราะห์ในข้อ 1 – 2 มาสรุปเพื่อตอบคำถามการวิจัยที่ตั้งไว้ และใช้ทฤษฎีทางการศึกษาตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอธิบายและตรวจสอบความถูกต้องของผลการสรุปโดยนำเสนอในลักษณะความเรียงเชิงพรรณนา (description)

5.1.2 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ ดังนี้

5.1.2.1 ข้อมูลที่ได้จากการประมวลเนื้อหาสาระ นำมาวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างสาระการเรียนรู้กับวิสัยทัศน์การศึกษาของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

5.1.2.2 ข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินความสมบูรณ์ของหลักสูตร นำมาวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ หาค่าเฉลี่ยและสรุปข้อเสนอแนะในการปรับปรุงหลักสูตร นำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

5.1.2.3 แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) นำมาวิเคราะห์โดยการนำผลที่ได้มาตรวจสอบค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนและหลังเรียนและเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนหลังการทดลองกับเกณฑ์ที่กำหนดโดยการทดสอบค่าที่ (t – test) แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

5.1.2.4 ข้อมูลที่ได้จากแบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในระหว่างการทดลองนำมาวิเคราะห์ แล้วนำเสนอในลักษณะความเรียงเชิงพรรณนา

5.1.2.5 ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรสถานศึกษาแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) นำมาวิเคราะห์โดย

ตอนที่ 1 ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษาแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) นำมาวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอข้อมูลในรูปตารางประกอบความเรียง แล้วจัดระดับความคิดเห็นของนักเรียนโดยใช้เกณฑ์ประเมินของ ประคอง กรรณสูต (2538) ซึ่งแบ่งระดับคะแนนเฉลี่ยออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

4.50 – 5.00	หมายถึง	มากที่สุด
3.50 – 4.49	หมายถึง	มาก
2.50 – 3.49	หมายถึง	ปานกลาง
1.50 – 2.49	หมายถึง	น้อย
1.00 – 1.49	หมายถึง	น้อยที่สุด

ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะของนักเรียน นำมาวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

บทที่ 4

การกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างสมาชิกในชุมชนศิรีวง กับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง)

เนื้อหาสาระของบทที่ 4 ที่จะกล่าวต่อไปนี้เป็น การประมวลขั้นตอนในการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากแบบบันทึกภาคสนามประจำวัน เทปบันทึกเสียงและเทปบันทึกภาพการประชุมวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างสมาชิกในชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) และนำเสนอขั้นตอนของการกำหนดวิสัยทัศน์ตามลำดับและตามเวลาที่เกิดขึ้นจริงเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ผู้วิจัยสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและครูในโรงเรียน โดยการเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางโรงเรียนหรือทางชุมชนจัดขึ้น เพื่อสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้วิจัยและชุมชน ซึ่งในระยะนี้ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของการร่วมมือในการทำงานร่วมกันระหว่างชาวบ้านกับครูในโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง)

ระยะที่ 2 ครูและสมาชิกในชุมชนร่วมกันดำเนินการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วม ซึ่งในระยะนี้มีการดำเนินการทำงานเป็น 2 ช่วงคือ ช่วงที่ 1 เตรียมการประชุม และช่วงที่ 2 สมาชิกในชุมชนศิรีวงและโรงเรียนดำเนินการประชุมเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ทางการศึกษาร่วมกัน สำหรับในระยะนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 3 ประเด็น ดังนี้ ประเด็นแรก นำเสนอลักษณะการร่วมมือและขั้นตอนในการทำงานร่วมกันระหว่างสมาชิกในชุมชนศิรีวงกับครูโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) เพื่อกำหนดเป็นวิสัยทัศน์การศึกษา ประเด็นที่ 2 ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานร่วมกันของสมาชิกในชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) และประเด็นที่ 3 คือ ความคาดหวังของชุมชนศิรีวงและโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) ที่มีต่อผู้วิจัยในการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการกำหนดวิสัยทัศน์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ระยะที่ 1 ผู้วิจัยสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและครูในโรงเรียน โดยการเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางโรงเรียนหรือชุมชนจัดขึ้น

ความร่วมมือของชุมชนและโรงเรียนในระยะนี้ อยู่ในช่วงของระยะเวลาตั้งแต่เดือนมีนาคม ถึงเดือนพฤษภาคม รวมระยะเวลาในการสร้างความสัมพันธ์ 3 เดือน ในระยะนี้ผู้วิจัยพบว่า มีลักษณะของความร่วมมืออย่างไม่เป็นทางการ กล่าวคือ ในช่วงแรกของการเข้าสู่ชุมชน ผู้วิจัยได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านในชุมชนโดยทั่วไปตามวัฒนธรรมของชุมชนชนบท การร่วมมือมองเห็นได้นับตั้งแต่การแสดงการต้อนรับด้วยใบหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส การให้ผลไม้ที่ชาวชุมชนนำมาจากสวนสมรม การฝากฝังผู้วิจัยกับผู้นำในการบริหารชุมชน ผู้นำองค์กรต่างๆ คณะครูในโรงเรียน ประชาชนชาวบ้านรวมถึงผู้อาวุโสในชุมชน กล่าวได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของความร่วมมืออย่างไม่เป็นทางการที่น่าประทับใจยิ่ง การให้ความร่วมมืออย่างไม่เป็นทางการเป็นไปเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียนและผู้วิจัยมากกว่าการมุ่งผลประโยชน์อย่างอื่น สำหรับลักษณะของการร่วมมืออย่างไม่เป็นทางการที่พบในสนามวิจัย ได้แก่

1) การอำนวยความสะดวกต่อผู้วิจัยในการไปหาแหล่งข้อมูล ชาวศิริงเป็นผู้ที่มีน้ำใจ เมื่อรู้ว่าผู้วิจัยมาทำวิจัยเพื่อการศึกษาปริญญาโทด้วยการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิริงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิริง) ถึงแม้ตอนแรกจะไม่เข้าใจลักษณะงานวิจัยมากนัก แต่ก็พยายามสอบถามลักษณะการดำเนินงานวิจัย และเสนอชื่อผู้ที่สามารถให้ข้อมูลต่อผู้วิจัยได้ และหากต้องเดินทางไปยังสถานที่ไกลๆ เช่น สวนสมรมบนเขา ก็จะอาสาพาผู้วิจัยช้อยท้ายมอเตอร์ไซด์ไต่เขาขึ้นไปยังสวนสมรมนั้น เพื่อพบปะพูดคุยและฝากฝังผู้วิจัยเพื่อให้ท่านผู้รู้เหล่านั้นได้ช่วยเหลือในการดำเนินงานวิจัย

2) การให้ความร่วมมือในการพูดคุยและซักถาม ผู้วิจัยได้รับโอกาสจากผู้นำชุมชน ผู้อำนวยการโรงเรียนในการเข้าร่วมกิจกรรมที่มีอยู่ในชุมชนหรือในโรงเรียนเสมอๆ เช่น กิจกรรมล่องลำน้ำดำเนินเมืองนคร การประชุมผู้อาวุโสในชุมชนเพื่อจัดทำเวปไซด์แนะนำชุมชนศิริงของสถาบันราชภัฏร่วมกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิริง) งานทอดผ้าป่า งานทำบุญต่างๆ เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยมักจะใช้โอกาสนี้ในการพูดคุยในลักษณะของการชวนคุยเกี่ยวกับความคาดหวังของชาวชุมชนศิริงที่มีต่อการจัดการศึกษาให้เด็กในชุมชน ซึ่งผู้วิจัยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีทุกครั้ง

ระยะที่ 2 ครูและสมาชิกในชุมชนร่วมกันดำเนินการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วม

ในการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างสมาชิกในชุมชนศิรีวงกับครูโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) ทางชุมชนศิรีวงและโรงเรียน มีลักษณะของการร่วมมือแบบเป็นทางการ โดยใช้วิธีการประชุมเพื่อแสดงความคิดเห็นและกำหนดวิสัยทัศน์การศึกษา ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินงานเป็น 2 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 เตรียมการประชุม

ในการเตรียมการวางแผนการดำเนินงานของสมาชิกในชุมชนศิรีวงกับครูโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) มีการประชุมเพื่อวางแผนการดำเนินงาน 2 ครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ 1 เป็นการประชุมระหว่างคณะกรรมการมูลนิธิไทยรัฐวิทยา และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) จัดขึ้นเมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2546 เวลา 9.00 น. – 11.00 น. ในการจัดประชุมครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้วิจัยชี้แจงรายละเอียดของงานวิจัยและเน้นในการเสนองานวิจัยในขั้นตอนของการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) พร้อมทั้งขอความคิดเห็นและความเห็นชอบจากคณะกรรมการ 2 ฝ่าย ทั้งนี้เนื่องมาจากการบริหารงานของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) มีคณะกรรมการมูลนิธิไทยรัฐทำหน้าที่ในการกำหนดแผนและนโยบายร่วมกับโรงเรียน ซึ่งกิจกรรมต่างๆที่โรงเรียนทำต้องผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการมูลนิธิ ส่วนทางด้านคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีหน้าที่ในการดูแลการจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียน ซึ่งในการกำหนดวิสัยทัศน์และการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมนี้ ทางคณะกรรมการมูลนิธิและทางโรงเรียนให้ความเห็นชอบให้คณะกรรมการสถานศึกษาเป็นกรรมการดูแลและให้ความช่วยเหลือผู้วิจัยในการสร้างหลักสูตรด้วย หนึ่งเป็นการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งกรรมการหลักสูตรอีกตำแหน่งหนึ่งด้วย

การจัดประชุมครั้งที่ 1 นี้ จัดขึ้นที่บริเวณห้องประชุมเล็กของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) เมื่อถึงเวลานักผู้เข้าร่วมประชุมต่างทยอยเดินทางมาที่ห้องประชุม การประชุมเริ่มขึ้นเมื่อเวลา 9.30 น. โดยมีประธานมูลนิธิทำหน้าที่เป็นประธานในการประชุมร่วมกับผู้อำนวยการโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) ซึ่งเมื่อประธานเปิดประเด็นในการประชุม และชี้แจงวัตถุประสงค์ของการประชุมแล้ว ท่านประธานได้มอบหมายให้ผู้วิจัยแนะนำตนเอง และนำเสนองานวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้แนะนำตนเองอย่างเป็นทางการว่ามาทำงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และอธิบายลักษณะการดำเนินงานวิจัยในแต่ละขั้นตอน ซึ่งผู้เข้าร่วมประชุมได้แสดงความสนใจโดยการซักถามข้อสงสัย และแสดงความคิดเห็นในการกำหนดแนวทางการจัดทำวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนกับโรงเรียน

สำหรับผลการประชุมสรุปว่า ที่ประชุมตกลงให้มีการดำเนินการกำหนดวิสัยทัศน์โดยการ จัดให้มีการประชุมร่วมระหว่างสมาชิกในชุมชนศิรวิงกับคณะครูใน โรงเรียน ทั้งนี้เพื่อให้ทุกคนได้ แสดงความคิดเห็นร่วมกัน เพื่อจะได้ข้อมูลที่ครอบคลุม ไม่ใช่การกำหนดโดยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง นอกจากนี้ที่ประชุมมีมติให้ฝ่ายคณะกรรมการทั้งทางชุมชนและโรงเรียนจัดทำข้อมูลสารสนเทศให้มีเนื้อหาที่ครบ สมบูรณ์และเป็นระบบมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อจะได้นำข้อมูลที่ได้มาใช้ประกอบการ พิจารณาการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนและโรงเรียน

ครั้งที่ 2 จัดขึ้นเมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2546 โดยเป็นการจัดประชุมครูภายในโรงเรียน ไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรวิง) ณ ห้องประชุมเล็กของโรงเรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อร่วมกัน วางแผนการดำเนินการประชุมเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรวิงกับ โรงเรียนไทยรัฐ วิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรวิง) โดยมีแนวคิดเบื้องต้นว่า ในการกำหนดวิสัยทัศน์นอกจากการวิเคราะห์ ข้อมูลเบื้องต้นที่ได้มาจากเอกสารสารสนเทศของทางโรงเรียนและแนวคิดและมุมมองของครูใน โรงเรียนแล้ว ความคิดเห็นและมุมมองของชุมชนน่าจะเป็นอีกมุมมองหนึ่งที่มีความสำคัญสูงในการ กำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน ทั้งนี้เนื่องมาจากเด็กที่เข้ามาเรียนใน โรงเรียนเป็นเด็กที่อยู่ในชุมชน ดังนั้น ชุมชนย่อมมีความคาดหวังต่อบุตรและลูกหลานของตนเองด้วย ประกอบกับปัจจุบัน พระราชบัญญัติการศึกษาให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น ดังนั้นหากให้ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ ก็จะทำให้ชุมชนสามารถเข้าใจภาพของการศึกษาที่จะ เกิดขึ้นในอนาคตได้ชัดเจน และสามารถกำหนดแนวการศึกษาให้กับเด็กในชุมชนร่วมกับครูได้ สำหรับในการดำเนินงาน ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนนำกิจกรรมโดยการกระตุ้นให้ที่ประชุมครู ช่วยกันระดมสมองเพื่อกำหนดตารางแผนการทำงาน โดยให้มีการแบ่งหน้าที่กันทำตามความถนัด และความสนใจ และมีการกำหนดรายชื่อผู้ที่รับผิดชอบในการดำเนินการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วม ระหว่างชุมชนศิรวิงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรวิง) เช่น กำหนดคณะครูที่ทำหน้าที่ ในการ คัดเลือกตัวแทนคณะกรรมการหมู่บ้านและทำหนังสือเชิญคณะกรรมการสถานศึกษาและ ตัวแทนคณะกรรมการหมู่บ้านชุมชนศิรวิง กำหนดครูผู้ทำหน้าที่เลขานุการกลุ่มในวันประชุมการ กำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกลุ่มระหว่างชุมชนและโรงเรียน กลุ่มละ 1 คน ทั้งนี้เพื่อให้การประชุมเป็นไป อย่างราบรื่น ตรงประเด็นและมีความรวดเร็วในการประชุม

สำหรับผลการประชุมสรุปว่าที่ประชุมเลือกใช้วิธีการประชุมโดยจัดให้มีการแบ่งผู้เข้าร่วม ประชุมเป็น 5 กลุ่มย่อย ซึ่งแต่ละกลุ่มจะประกอบไปด้วย คณะกรรมการสถานศึกษาจำนวน 4 คน คณะครูจำนวน 6 คน ตัวแทนคณะกรรมการหมู่บ้าน 5 คน และตัวแทนของคณะกรรมการนักเรียน 2 คน จากนั้นให้แต่ละกลุ่มดำเนินการประชุมกลุ่มย่อยตามสถานที่ที่กำหนดไว้ให้ ซึ่งเป็นห้องเรียนที่ อยู่บริเวณใกล้กับห้องประชุมเอนกประสงค์ของโรงเรียน สำหรับเหตุผลที่ต้องจัดให้มีการประชุม กลุ่มย่อยก่อนเป็นเพราะผู้เข้าร่วมในการประชุมการกำหนดวิสัยทัศน์ครั้งนี้มีเป็นจำนวนมาก ดังนั้น

การจัดประชุมกลุ่มย่อยน่าจะทำให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้แสดงความคิดเห็นได้ครบทุกคน และประกอบกับปัญหาที่เกิดขึ้นในการประชุมระหว่างชุมชนกับโรงเรียนส่วนใหญ่ พบว่าในการประชุมที่เกิดขึ้น ผู้นำชุมชนหรือครูจะเป็นผู้ดำเนินการและเป็นผู้ออกความคิดเห็นมากกว่าชาวบ้าน ดังนั้นเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว วิธีการประชุมกลุ่มย่อยจึงเป็นแนวทางที่คณะครูเลือกใช้ในการแสวงหาความคิดเห็นของชาวชุมชนคีรีวงและคณะครูในโรงเรียน ทั้งนี้เพื่อให้สมาชิกภายในกลุ่มได้มีสิทธิในการพูดคุยแสดงความคิดเห็นอย่างเท่าเทียมกัน ส่งผลให้ภาพการจัดการศึกษาให้เด็กในชุมชนมีความชัดเจนขึ้น และสามารถกำหนดวิสัยทัศน์ให้สอดคล้องกับบริบทและเป็นไปตามความต้องการอันแท้จริงของชุมชนได้

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินระยะของการเตรียมการประชุม ได้แก่

1) สมาชิกในคณะกรรมการทั้ง 2 ชุด คือ คณะกรรมการมูลนิธิและคณะกรรมการสถานศึกษาและครูในโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) บางท่านยังมีความสับสนเกี่ยวกับศัพท์ทางวิชาการ เช่น คำว่า วิสัยทัศน์ พันธกิจ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยเฉพาะคำว่าวิสัยทัศน์ที่ทางโรงเรียนยังมีความสับสนกับวิสัยทัศน์ของชุมชน กล่าวคือ วิสัยทัศน์ของโรงเรียนจะต้องเน้นและให้ความสำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ซึ่งหากใช้แนวคิดนี้แสดงว่าการกำหนดวิสัยทัศน์ที่เกิดขึ้นจะใช้ชุมชนเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา ซึ่งไม่ใช่การกำหนดวิสัยทัศน์ในทางด้านการศึกษา เพราะการกำหนดวิสัยทัศน์ทางการศึกษาจะต้องคำนึงและพิจารณาถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในตัวเด็กเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา จึงจะสอดคล้องกับการกำหนดวิสัยทัศน์ทางการศึกษาอย่างแท้จริง

2) คณะครูโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) อยู่ในระหว่างการรอคอยแผนการดำเนินงานการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาจากส่วนกลาง จึงทำให้การกำหนดวิสัยทัศน์ทางการศึกษามีความชะงักไปช่วงระยะเวลาหนึ่ง

“.....ตอนนี้หลักสูตรยังไม่ชัดเจน ก็พยายามทำหลักสูตรอยู่ และมีการเทียบเคียงหลักสูตร เพราะโรงเรียนจะทำไป 100 % แต่ทางการจะให้ทำ 70:30 โรงเรียนจึงจะต้องปรับให้เข้ากับทางการด้วย ขณะนี้ยังรอหลักสูตรจากทางการอยู่.....” (จากแบบบันทึกภาคสนามวันที่ 17 มีนาคม 2546)

3) ในการกำหนดวิสัยทัศน์การศึกษาเริ่มแรก พบว่าครูเริ่มมีความเบื่อหน่ายต่อความไม่ชัดเจนของในวิธีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดทำวิสัยทัศน์ของโรงเรียน โดยครุมองว่าการดำเนินการสร้างวิสัยทัศน์เป็นสิ่งที่ทางโรงเรียนให้ความสำคัญและทำมาตลอด เช่น การเข้าร่วมฝึกอบรมตามหน่วยงานต่างๆ แต่ก็ไม่สามารถจัดทำวิสัยทัศน์ให้มีความเหมาะสมกับการจัดการศึกษาให้กับโรงเรียนได้ ทั้งนี้เพราะแนวคิดในการอบรมเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ต่างหน่วยงาน มีรูปแบบการจัดทำที่แตกต่างกัน ทำให้คณะครูมีความสับสนในการกำหนด

วิสัยทัศน์ จึงส่งผลให้วิสัยทัศน์ที่มีไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการชุมชนและโรงเรียน ผลที่เกิดขึ้นคือโรงเรียนจะต้องปรับเปลี่ยนวิสัยทัศน์อยู่ตลอดเวลาเมื่อขั้นตอนการดำเนินงานเปลี่ยนไป

“..... ในเรื่องของการกำหนดวิสัยทัศน์ทางโรงเรียนทำมาโดยตลอด และตอนนี้ครูก็เกี่ยวกับการกำหนดวิสัยทัศน์มาก โดยมองว่าทำไมไม่ก้าวไปข้างหน้าสักที การคิดแล้วคิดอีกเหมือนการย้ายอยู่กับที่ ต้องทำของเดิมอยู่อีก ทำไมไม่ทำของใหม่ เรื่องใหม่อื่นๆมีอีกมาก ซึ่งมันก็เป็นปัญหาเหมือนกัน แต่หากวิสัยทัศน์ยังไม่ชัดเจนเหมือนเป้าหมายของการศึกษาไม่ชัดเจนเหมือนกัน ดังนั้นเราจึงมีความพยายามที่จะกำหนดวิสัยทัศน์ให้ได้มาก่อน.....” (แบบบันทึกภาคสนามวันที่ 1 เมษายน 2546)

4) ครูมีภาระงานประจำเป็นจำนวนมาก ประกอบกับทางโรงเรียนอยู่ในช่วงของการประเมินภายนอก และการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นเรื่องใหม่ที่ครูทั้งโรงเรียนจึงต้องร่วมมือกันในการกำหนดหลักสูตรขึ้นเพื่อให้ทันกับการใช้ในปีการศึกษาที่จะถึง จึงทำให้การดำเนินงานเพื่อกำหนดการจัดทำวิสัยทัศน์มีความชะงักไปช่วงเวลาหนึ่ง

“..... พอมีงานอื่นเข้ามาเราก็เลยไม่ค่อยได้สนใจวิสัยทัศน์มากนัก ภาระงานของครูมากจริงๆเดียวมีการประเมินภายนอก และจัดทำหลักสูตรก็หนัก เดียวกวาดเด็กเพื่อเข้าร่วมแข่งขัน แล้วก็งานประจำ แต่ทุกคนรู้สึกว่าการเรียนให้ความสำคัญกับวิสัยทัศน์มาก แต่ก็ยังไม่มีแนวที่ชัด....” (จากแบบบันทึกภาคสนามวันที่ 1 เมษายน 2546)

ความคาดหวังของสมาชิกในชุมชนศิรีวังและครูโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนศิรีวัง) ที่มีต่อผู้วิจัยในการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการกำหนดวิสัยทัศน์

1) ชาวชุมชนศิรีวังมองผู้วิจัยเป็นคนในพื้นที่ มีความรู้ความเข้าใจในสภาพของชุมชนตามลักษณะความเป็นจริง จึงสามารถทำงานได้ตรงกับความต้องการของชุมชนและทางโรงเรียนได้

“..... พอมาถึงรุ่นลูกหลานมาทำงานให้กับบ้านเกิดของตนเองเป็นการดีเข้าไปใหญ่ ไม่ลืมบ้านเกิดของตนเอง เข้ามาทำวิจัยบ้านเรา การหาข้อมูลสามารถทำได้ง่าย และข้อมูลที่ได้จะถูกต้องมากกว่าที่จะมีบุคคลอื่นมาทำวิจัยประเดี๋ยวเดียวแล้วกลับไป เราไม่ได้ประโยชน์อะไรเลย มาทำๆแล้วก็ไป ทำข้อมูลไปผิดๆ เราก็ไม่อยากจะให้ข้อมูลพวกเขาสักเท่าไร แต่ลูกเป็นคนบ้านเอง เราไว้ใจได้.....” (จากแบบบันทึกข้อมูลภาคสนามวันที่ 17 มีนาคม 2546)

2) ชุมชนและโรงเรียนมีความคาดหวังต่อผู้วิจัยในการอำนวยความสะดวกในด้านให้การช่วยเหลือและประสานงานระหว่างผู้เชี่ยวชาญกับโรงเรียนเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดวิสัยทัศน์ และการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาแบบเน้นวิสัยทัศน์ให้กับโรงเรียน

“.....ทำไมเราต้องรอหลักสูตรจากทางการ เราทำของเราไปเลยก็น่าจะได้ ชุมชนของเราเราต้องรู้ว่าอะไรดี อะไรไม่ดีกับชุมชนของเราอยู่แล้ว เรามีหมอลายหมอบมาก จะเอาหมอไหนก็เอากันสักหมอ มีจุดยืนที่ชัดเจน รักษาหมอโน้นที่ หมอนี้ที่ เราก็เลยไม่หยาซักที การที่ลูกสาวเข้ามาเป็น

การดี น่าจะมีความชัดเจนในเรื่องการทำหลักสูตรมากขึ้น เราน่าจะเลือกอาจารย์ที่ปรึกษาของลูกสาว เป็นแกน จะได้มีหมอบประจำ.....” (จากแบบบันทึกภาคสนามวันที่ 17 มีนาคม 2546)

3) ชุมชนและคณะครูมีความคาดหวังให้ผู้วิจัยช่วยในการรวบรวมประเด็นการกำหนด วิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ และวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้เพื่อให้ได้วิสัยทัศน์ที่มีความชัดเจนและสอดคล้องกับ ความต้องการทั้งทางโรงเรียนและชุมชน

“.....การรวบรวมวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาน่าจะเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด เพราะเป็น จุดหมายที่สำคัญในการจัดการศึกษา ถ้าเรามีเป้าหมายที่ชัดเจนเราก็จะมีจุดเด่นให้กับ โรงเรียนของเราได้ เพราะฉะนั้นการทำหลักสูตรควรเอากันสักอย่าง มีทิศทางใดทิศทางหนึ่ง ทำอย่างไรให้เด็กมี คุณภาพ ไม่ต้องรอ.....” (จากแบบบันทึกข้อมูลภาคสนามวันที่ 17 มีนาคม 2546)

สำหรับระยะของการเตรียมการประชุมนี้ ผู้วิจัยได้ทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการความสะดวกในการดำเนินงาน ดังนี้

1) ช่วยให้ผู้เข้าร่วมประชุมทราบถึงความต้องการทางวัตถุประสงค์ของการประชุม ซึ่งใน ระยะนี้ ผู้วิจัยได้ชี้แจงลักษณะงานวิจัยให้ทั้งทางชุมชนและทางโรงเรียนทราบในการประชุมครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2

2) ช่วยเป็นผู้วางแผนการดำเนินงานร่วมกับโรงเรียน เพื่อให้การประชุมกำหนดวิสัยทัศน์ บรรลุตามวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้ และจัดทำแบบประชุมกลุ่มย่อยขึ้นเพื่อให้การประชุมมีกรอบ ประเด็นในการประชุม และนำไปสู่การกำหนดวิสัยทัศน์ที่ง่ายขึ้น

3) ร่วมมือกับผู้ประชุมสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการประชุม โดยมีบรรยากาศของความ อบอุ่นเป็นมิตร ซึ่งในที่นี้ในการประชุมมีการใช้ภาษาถิ่น(ภาษาไทย) ในการพูดคุยปรึกษาหารือ มีการ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการกำหนดวิสัยทัศน์ ลักษณะของการจัดประชุมที่ให้ผู้ เข้าร่วมประชุมได้แสดงความคิดเห็นได้ครบทุกคน ตลอดจนการแลกเปลี่ยนความรู้ และแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

4) ร่วมมือและช่วยเหลือผู้เข้าร่วมประชุมเมื่อมีปัญหาประเด็นที่ไม่เข้าใจ โดยให้การช่วยเหลือ แนะนำ เพื่อให้การประชุมสามารถดำเนินกิจกรรมการประชุมต่อไปได้ ซึ่งในระยะของการ เตรียมการประชุม ผู้วิจัยได้ช่วยชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ และแนวทางการกำหนด วิสัยทัศน์ โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับคณะครูในโรงเรียนและชุมชนรับทราบ พร้อมทั้ง อธิบายศัพท์ทางวิชาการ เช่นคำว่า วิสัยทัศน์ พันธกิจ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้ทั้งชุมชนและ โรงเรียนเข้าใจตรงกัน

5) ช่วยสรุปการประชุมเมื่อเสร็จสิ้นการประชุม

ช่วงที่ 2 สมาชิกในชุมชนคีรีวงและโรงเรียนดำเนินการประชุมเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกัน

ในการประชุมเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) จัดขึ้นในวันที่ 6 สิงหาคม 2546 เวลา 14.00 น. ณ อาคารเอนประสงค์ของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) ในการประชุมครั้งนี้มีผู้เข้าร่วมประชุมทั้งสิ้น 69 คน ประกอบด้วยคณะกรรมการสถานศึกษา ตัวแทนคณะกรรมการหมู่บ้านในชุมชนคีรีวง ประกอบด้วย 4 หมู่บ้าน คณะครูและคณะกรรมการนักเรียนโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) โดยทุกคนได้เดินทางมาประชุมตามเวลาที่ได้นัดหมายไว้ โดยผู้อำนวยการโรงเรียนกล่าวต้อนรับผู้เข้าร่วมประชุม การประชุมเริ่มต้นเมื่อเวลา 14.30 น. โดยมีผู้อำนวยการโรงเรียนชี้แจงวัตถุประสงค์ของการประชุมให้ที่ประชุมทราบ จากนั้นมอบหมายให้หัวหน้าฝ่ายวิชาการของโรงเรียนเป็นผู้แบ่งผู้เข้าร่วมประชุมเป็น 5 กลุ่มย่อย และแยกย้ายเข้าประชุมย่อยตามสถานที่ที่ได้จัดเตรียมไว้

สำหรับวิธีการดำเนินการประชุมย่อยเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวง

คณะครูและนักเรียนในโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) เริ่มแรกของการประชุมในแต่ละกลุ่มจะมีการเลือกประธานกลุ่ม ทั้งนี้เพื่อให้ประธานเป็นผู้ทำหน้าที่เปิดประเด็นการสนทนา กระตุ้นให้สมาชิกในกลุ่มร่วมแสดงความคิดเห็น และคอยสรุปความคิดรวบยอดของกลุ่มตามประเด็นที่กำหนด ซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีเลขานุการของกลุ่มสำหรับจดบันทึกการประชุมกลุ่ม บางกลุ่มมีการจัดกิจกรรมให้ผู้เข้าร่วมการประชุมได้คิดประเด็นเกี่ยวกับความคาดหวังที่มีต่อเด็กก่อนการประชุมก่อน โดยการเขียนลงกระดาษ แล้วค่อยนำมาสรุปเป็นภาพรวมของกลุ่มอีกครั้ง ซึ่งบรรยากาศในการประชุมของแต่ละกลุ่มเป็นไปอย่างราบรื่นมีบรรยากาศของความเป็นมิตร ทั้งนี้เนื่องมาจากการที่ผู้เข้าร่วมมีความคุ้นเคยและรู้จักกันเป็นอย่างดี และใช้ใช้ภาษาท้องถิ่น (ภาษาใต้) ในการพูดปรึกษาหารือ สำหรับประเด็นในการสนทนาส่วนใหญ่จะเน้นการสนทนาเกี่ยวกับสถานการณ์เฉพาะของเด็กในชุมชน ซึ่งสมาชิกในกลุ่มทุกกลุ่มพยายามแสดงความคิดเห็นของตนออกมาโดยให้ความเป็นเหตุและผล แต่หากกลุ่มใดที่สมาชิกไม่ค่อยแสดงความคิดเห็น ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นประธานจะพยายามเปิดประเด็นให้ผู้เข้าร่วมสนทนาได้พูดแสดงความคิดเห็นกันทุกคน โดยทั้งนี้ให้เวลาในการประชุมกลุ่มย่อยหนึ่งชั่วโมงครึ่ง จากนั้นสมาชิกทุกคนเข้ามารวมตัวกันในที่ประชุมใหญ่อีกครั้งเพื่อนำเสนอผลสรุปความคิดความเห็นของกลุ่ม จากนั้นชุมชนและโรงเรียนได้ร่วมกันวิเคราะห์เปรียบเทียบและสรุปข้อมูลเพื่อประเมินสถานภาพของโรงเรียน และช่วยกันเรียบเรียงข้อมูลเพื่อเขียนเป็นวิสัยทัศน์ให้กับโรงเรียนสำหรับในที่ประชุมใหญ่มีผู้บริหารโรงเรียนและประธานกรรมการสถานศึกษาเป็นประธานร่วมกัน โดยทั้งสองเป็นผู้กำหนดวาระการประชุม ดำเนินการประชุม เสนอแนะและตัดสินใจร่วมกัน โดยเปิดโอกาสให้ทั้งชุมชน คณะครูและนักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มความสามารถ

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างสมาชิกในชุมชนศิวิลิงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิวิลิง)

1) ประเด็นความต้องการในการกำหนดวิสัยทัศน์ให้กับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิวิลิง) มีหลากหลายแนวคิด ทำให้ไม่สามารถสรุปวิสัยทัศน์ร่วมในที่ประชุมได้ ตัวอย่างเช่น ในการนำเสนอผลสรุปในแต่ละกลุ่มได้นำเสนอสิ่งที่ต้องการให้เกิดเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์กับเด็กในชุมชนมีความหลากหลายและมีเป็นจำนวนมาก ตัวอย่างผลการประชุมกลุ่มจากแบบบันทึกภาคสนามวันที่ 6 สิงหาคม 2546 ได้นำเสนอผลสรุปความต้องการในการกำหนดวิสัยทัศน์ที่มีความหลากหลาย ดังนี้

“.....ขอบคุณครับ ทางกลุ่มกองกลางหรือกลุ่มที่ 1 มีแนวคิดออกมาหลากหลาย ทั้งเรื่องสภาพชุมชนของเรา หลากๆความคิดราว 4-50 จุดที่เราคิดได้ ทั้งจุดเด่นจุดด้อยมาเข้าหมวด ก็หาคำจำกัดความสรุปได้ย่อยๆ ดังต่อไปนี้ เรามองแล้วเราเห็นว่าในศิวิลิงเรา ชุมชนมีวิสัยทัศน์สวยงาม อุดมสมบูรณ์ เรามีความสวยงามแฝงในความน่ากลัว สังคมรับสิ่งไม่ดีภายนอกโดยขาดความกลั่นกรอง ผู้นำมีความรู้ ความสามารถ มีวิสัยทัศน์ ผู้ปกครองต้องทิ้งลูก อาชีพอยู่บนเขาทิ้งลูกอยู่บ้านห่างเหินกัน ชุมชนมีอาชีพหลากหลาย พึ่งตนเองได้ ศิวิลิงเป็นชุมชนเข้มแข็ง มีระบบเครือข่าย อยู่แบบที่แบบน่อง ส่วนที่อยากให้เยาวชนในอนาคตเป็นอย่างไรนั่น สิ่งที่เขาควรมีความรู้เกี่ยวกับชุมชนคือ ให้เยาวชนมีความรู้ในเรื่องสวนสมรม ประวัติชุมชน ประวัติอาชีพ รู้จักพี่รู้จักน้อง ตอนนี้อย่างไร เยาวชนรู้ในระดับกลางๆไม่ถึงกับดีและไม่รู้เรื่องเลย.....” ประธานกลุ่มที่ 1

“.....การจัดทำวิสัยทัศน์ของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิวิลิง) ทำเพื่อให้นักเรียนนำความรู้ที่ได้รับไปพัฒนาตนเองและท้องถิ่นให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ในหมู่บ้านศิวิลิงเด็กจะมีความรู้ในเรื่องการทำงาน การทำสวนบ้าง เพราะผู้ปกครองมีอาชีพทำสวน แต่ยังมีความรู้ไม่ชัด ในวัยรุ่นผู้หญิงจะมีการใส่สายเดี่ยว เกาะอก สั้นตัก ซึ่งเวลาคนอื่นมองไม่เหมาะสม และเยาวชนปัจจุบันใช้ภาษาไม่เหมาะสมมาก ความกล้าแสดงออกไม่ควรนำวัฒนธรรมตะวันตกมาสรุปทางกลุ่มต้องการให้เยาวชนเป็นคนต่อไปนี้เป็นคนที่มีการศึกษาดี ศึกษาสูง มีคุณธรรม จริยธรรม รักพวกพ้อง มีนิสัยซื่อสัตย์ สุจริต สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง ช่วยรักษานูรักษ์สิ่งแวดล้อม.....” ประธานกลุ่มที่ 2

“.....ในความรู้ที่จริงๆผมคิดมานาน คือ ตอนผมบรรยายให้เด็กราชภัฏสุราษฎร์ พี่เห็นผมเขียนในไวส์บอร์ดว่า เด็กไทยรัฐเข้ามาเรียนทุกวัน พุธ - พฤหัส แต่ความจริงเด็กไม่ได้ไป ผมพยายามผลักดันให้เด็กเรียนรู้ภูมิปัญญาในศิวิลิง ภูมิปัญญามีหลายอย่าง ต่อไปในอนาคตเรื่องสมุนไพรบ้านศิวิลิงน่ารู้ ผมเองก็พยายามสืบทอดอยู่ เรียนอยู่ บ้านเราก็มีลุงแจ้ที่รู้เรื่องเป็นคนมี

ความรู้ โรงเรียนเราน่ามีส่วนสมุนไพรรได้ อย่างน้อยเด็กมันได้รู้ เพราะบางอย่างน่าจะเสียตาย เด็กไม่รู้เลย ไม่สนใจ.....”ตัวแทนกลุ่มที่ 3

“.....จากการที่ผู้ปกครอง ครูและนักเรียน ได้วิเคราะห์สถานการณ์เฉพาะสรุปได้ ดังนี้
 อยากให้ผลผลิตของชุมชนมีราคาสูง อยากให้โรงเรียนเป็นสถาบันหลักในระดับมัธยมของอำเภอ
 อยากให้นักเรียนทุกคนหารายได้ได้เอง อยากให้มีสถานที่ฝึกอบรมกลุ่มอาชีพใน โรงเรียน อยากให้
 โรงเรียนมีสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการออกกำลังกายร่วมกับนักเรียน
 อยากให้โรงเรียนเปิดสอนถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำหรับปัญหาในชุมชน ได้แก่ ยาเสพติด
 นักท่องเที่ยว ขยะ แหล่งอบายมุข ตู้เกมส์ การเลียนแบบวัฒนธรรมตะวันตก การลักขโมย”
 ตัวแทนกลุ่มที่ 4

“.....จากหลากหลายมุมมองของแต่ละกลุ่มนำเสนอ ส่วนมากนำเสนอเรื่องที่สังคมทั่วไป
 รับรู้ รับทราบ แต่ว่ากลุ่มของผม คือ หมู่ที่ 4 ค่อนข้างไม่เหมือนเพื่อนเท่าใด การประชุมค่อนข้างเป็น
 ประชาธิปไตย นำเสนอทุกขั้นตอนกระบวนการ แล้วความคิดหลากหลาย แล้วก็ให้ทุกคนเริ่มกิจกรรม
 กลุ่มหมดไม่เว้นคนเดียว มุมมองที่ออกมาจึงหลากหลาย ส่วนใหญ่ไม่เหมือนกัน เพราะการทำงาน
 รูปแบบต่างๆ ถ้ามองแต่มุมมองทุกอย่างจะดีหมด ต่อไปไม่ต้องพัฒนาไคร่แล้ว เพราะว่าดีทุกอย่าง
 แล้ว เพราะฉะนั้นเราต้องยอมรับความจริงว่ามีจุดด้อยในพื้นที่ของเรา แต่ส่วนใหญ่เงื่อนไขทั้งหมด
 ถูกปิดบังและซ่อนเร้นด้วยเงื่อนไขเรารักชุมชน ไม่อยากให้สังคมภายนอกรู้ แต่วันนี้เราต้องคุยตรงนี้
 เพราะเราอยู่เฉพาะคนบ้านเราพอ ไม่ปรี๊ด มันไม่รุนแรงไคร่ แต่เราจะต้องนำมาเสนอ เพื่อจะได้
 พัฒนาและปรับปรุง เรามองว่านักเรียนบ้านเรายังขาดความรู้เทคโนโลยี นักเรียนยังไม่ทันต่อ
 เหตุการณ์ภายนอก ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์น้อย ใช้เวลาว่างทำกิจกรรมไร้สาระ เรื่องพฤติกรรม
 นักเรียนพูดจาไม่สุภาพ ไม่มีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ ไม่เชื่อฟัง นี่คือสภาพของนักเรียน ดังนั้นชุมชน
 จึงต้องการให้เด็กมีคุณธรรม จริยธรรมมากกว่านี้ อันนี้เราต้องหาทางแก้ไขเอาว่าพันปรี๊ด นักเรียน
 ขาดความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม นักเรียนยังมีปัญหาการเสพยาเสพติดอยู่ นักเรียนยังมี
 สภาพกายและสภาพใจไม่สมบูรณ์ในการดำรงชีวิตในสังคม อันนี้หมายถึงบางคนมีฐานะทางบ้าน
 ฐานะดีทางกาย แต่สุขภาพจิตบกพร่อง ขาดความอบอุ่น พ่อแม่ทำมาหากินล้มลุกอยู่ข้างหลัง อินอน
 ข้างถนนตรงไหนไม่รู้เรื่องนี้คือเงื่อนไข นักเรียนเราไม่รู้จักประหยัด ฟุ่มเฟือย นักเรียนเรามีทุกกลุ่ม
 เสนอครบ มีพฤติกรรมเลียนแบบอารยธรรมสังคมเมืองในเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม
 ที่ดีงาม ควรสืบทอดให้ลูกหลานได้เรียนรู้ ไม่ใช่ให้เลียนแบบนครีบ แต่ขณะนี้บ้านเราให้เลียนแบบ
 มันอยู่ในเรื่องราวของชุมชน ประเมินว่าเด็กรู้จริงหม้าย ส่วนใหญ่ปรากฏว่ารู้ผิวเผิน และเป็น
 บางส่วน เช่น ประวัติชุมชน วิถีชีวิตชุมชน เด็กรู้มั่งแต่ไม่ลึก การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ถามว่าเด็กเรารู้
 จริงหม้าย ไอนี้เด็กเรารู้เพียงบางส่วน ในเงื่อนไขที่ว่า ถ้ารู้จริงนี้เงื่อนไขพฤติกรรม จิตสำนึกน่ามีการ

แทรกซึมไปมากแล้ว แต่ถ้าเมื่อใดเรายังเห็นเด็กต่อนกกรง นกฟ้าครามชาย แต่ตอนนี้คนอื่นเฝ้าเลี้ยง ส่งเสริม เฝ้าระวัง เค้าไม่ขายเป็นตัว เค้าขายเป็นภาพทางสายตา ให้คนไปแล ส่องนก แลกวาง แลกง เค้าขายได้ถาวร เพราะฉะนั้นของเราถ้าเราหมดคง หมดดวง หมดคน เราจะเอาอะไรขาย

ประธานกลุ่มที่ 5

2) ในระหว่างการประชุม ผู้เข้าร่วมประชุมจะมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อเห็นชอบ หรือโต้แย้งในประเด็นที่ไม่เห็นด้วยกับการนำเสนอผลสรุปของกลุ่มต่างๆ ซึ่งหากประเด็นใด ผู้เข้าร่วมประชุมบางท่านไม่เห็นด้วยจะมีการโต้แย้ง จนกว่าจะได้ข้อสรุปที่เป็นที่พึงพอใจทั้ง 2 ฝ่าย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะชาวชุมชนในคีรีวงเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถหลากหลาย ทำให้มองสภาพ ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้หลากหลายด้าน และมุมมองที่ได้เป็นมุมมองที่กว้าง ดังนั้นการโต้แย้งที่เกิดขึ้นยังอยู่ในพื้นฐานของการรักชุมชน และต้องการที่จะให้ได้วิสัยทัศน์ที่พัฒนาเด็กในชุมชนให้ ตรงกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

3) เวลาในการประชุมล่วงเลยจากเวลาที่กำหนดไว้จาก 14.00น. – 17.00น. แต่ในการประชุมที่เกิดขึ้นในครั้งนี้ได้ใช้เวลาทั้งสิ้น 4 ชั่วโมง โดยขยายเวลาเพิ่มอีก 1 ชั่วโมง ซึ่งประธาน กรรมการสถานศึกษาขอมติในที่ประชุมเพื่อให้การยอมรับ และที่ประชุมให้ความเห็นชอบในการ เพิ่มเวลาในการประชุม ดังนั้นการประชุมในครั้งนี้เลิกประชุมเมื่อเวลา 18.00น. โดยขยายเวลา ในช่วงของการนำเสนอผลสรุปของกลุ่มย่อย ทั้งนี้เพื่อให้ทุกกลุ่มได้นำเสนอผลการประชุมอย่าง เต็มที่และเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้โต้แย้งประเด็นที่ไม่เห็นด้วยได้ แต่ก็ไม่สามารถสรุป ประเด็นและกำหนดวิสัยทัศน์ได้ ทั้งนี้เพราะผลที่ได้มีจำนวนมากและไม่สามารถเปรียบเทียบหา ข้อสรุปเพื่อหาทิศทางในการพัฒนาการศึกษาที่ชัดเจนได้

ความคาดหวังของสมาชิกในชุมชนคีรีวงและครูในโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้าน คีรีวง) ที่มีต่อผู้วิจัยในการเป็นผู้อำนวยการความสะดวกในการกำหนดวิสัยทัศน์ในระยะของการ ดำเนินการประชุม คือ ต้องการให้ผู้วิจัยเป็นผู้รวบรวมและสรุปประเด็นในการประชุม และนำ ประเด็นที่ได้จากที่ประชุมไปสรุปร่วมกับครูเพื่อกำหนดเป็นวิสัยทัศน์ให้กับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) ซึ่งในช่วงของการดำเนินการประชุมผู้วิจัยได้อำนวยความสะดวกในการ กำหนดวิสัยทัศน์ ดังนี้

1) ผู้วิจัยทำหน้าที่รวบรวมประเด็นความต้องการและความคาดหวังที่ชุมชน คณะครูมีต่อ นักเรียน และรวมทั้งความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการศึกษาให้กับตนเอง และนำเสนอ ประเด็นที่ได้ต่อที่ประชุม

2) ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้อาจการประชมมาวิเคราะห์เพื่อสรุปผลการประชม โดยสรุปผลด้าน สถานการณ์เฉพาะของชุมชนคีรีวงและโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) ซึ่งประกอบด้วย สถานการณ์เฉพาะด้านที่เกิดขึ้นในโรงเรียนและในชุมชน และผลของการศึกษาความต้องการของ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ครู และนักเรียนโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) เพื่อใช้ประกอบการสรุปความคิดเห็นในการกำหนดวิสัยทัศน์ และนำเสนอต่อที่ประชมเพื่อร่วม ปรับวิสัยทัศน์ให้ครอบคลุมประเด็นที่เป็นไปตามความต้องการที่ได้จากชุมชนและโรงเรียน

3) ผู้วิจัยร่วมกับรองผู้อำนวยการ โรงเรียนนำเสนอวิสัยทัศน์ทางการศึกษาที่ได้ปรับแก้ แล้วนำเสนอต่อที่ประชมคณะกรรมการสถานศึกษา กรรมการมูลนิธิ และส่งหนังสือแจ้งผลการ ปรับแก้วิสัยทัศน์ไปยังตัวแทนคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งทุกคนให้การยอมรับและความเห็นชอบให้ เป็นวิสัยทัศน์ของโรงเรียนได้ สำหรับการนำเสนอต่อนักเรียนในโรงเรียน คณะครูได้จัดทำป้าย แสดงวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายของโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนในโรงเรียนทราบโดยทั่วกัน สำหรับวิสัยทัศน์วิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 คือ นักเรียนใน โรงเรียนนี้เป็นผู้ที่มีความรู้ อันเป็นท้องถิ่นและสากล นำความรู้ไปพัฒนาตนเองและท้องถิ่น มี คุณธรรม จริยธรรม สืบทอดศิลปวัฒนธรรม เอกลักษณ์ของชุมชน และอยู่ร่วมในสังคมอย่างมี ความสุข ภายในปีการศึกษา 2553

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวง กับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง)

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) ฉบับนี้ ผู้วิจัยใช้วิสัยทัศน์การศึกษาของโรงเรียนที่ได้จากการกำหนดร่วมกันระหว่างชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) เป็นแกนในการจัดทำหลักสูตร โดยผู้วิจัยใช้ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมจากท้องถิ่น เอกสารและหนังสือที่เกี่ยวข้องในชุมชนคีรีวงบูรณาการกับเนื้อหาสาระที่กำหนดในมาตรฐานการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ในช่วงชั้นที่ 2 ระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ทั้งนี้เพื่อให้ได้เนื้อหาสาระที่ให้ความสำคัญต่อเอกลักษณ์ของท้องถิ่นควบคู่กับหลักการที่กำหนดไว้ตามมาตรฐานสาระการเรียนรู้ทั้ง 3 กลุ่มสาระการเรียนรู้ และสามารถตอบสนองต่อวิสัยทัศน์ทางการศึกษาที่ทางชุมชนคีรีวงและโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนคีรีวง) กำหนดขึ้น

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนคีรีวง) ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

- ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาและประมวลความรู้จากท้องถิ่น โดยการเก็บข้อมูลภาคสนามและข้อมูลทางด้านเอกสารของชุมชน
- ขั้นตอนที่ 2 บูรณาการเนื้อหาสาระในท้องถิ่นร่วมกับมาตรฐานสาระการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ และกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
- ขั้นตอนที่ 3 การร่างหลักสูตร
- ขั้นตอนที่ 4 การทดลองใช้หลักสูตรและประเมินผลการทดลอง
- ขั้นตอนที่ 5 การแก้ไขปรับปรุงหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาและประมวลความรู้จากท้องถิ่นโดยการเก็บข้อมูลภาคสนามและข้อมูลทางด้านเอกสารของชุมชน โดยผู้วิจัยได้ศึกษาและประมวลความรู้จากท้องถิ่น ในเรื่องต่อไปนี้

1.1 ชุมชนคีรีวงกับการประกอบอาชีพการทำสวนสมรม ประกอบไปด้วยเนื้อหาสาระดังต่อไปนี้

1.1.1 ลักษณะทางกายภาพเชิงภูมิศาสตร์ ประกอบด้วยเนื้อหาที่เกี่ยวกับ สภาพชุมชนและการตั้งบ้านเรือน ลักษณะทางกายภาพ สภาพภูมิประเทศ ลักษณะดิน แหล่งน้ำ สภาพภูมิอากาศ และลักษณะพืชพรรณ ที่มีในชุมชนคีรีวง

1.1.2 ทรัพยากรทางธรรมชาติ ประกอบด้วยเนื้อหาที่เกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ และสัตว์ป่า ปัญหาในการใช้ทรัพยากรของชาวคีรีวง ผลกระทบและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการใช้ทรัพยากรของชาวชุมชนคีรีวง

1.1.3 ลักษณะการประกอบอาชีพการทำสวนสมรม ประกอบด้วย ยุคแรกของการประกอบอาชีพการทำสวนสมรม พันธุ์กรรมและการคัดเลือกพันธุ์ เทคนิคและวิธีการทำสวนสมรม ภูมิปัญญาในการทำสวนสมรม ระบบแรงงาน และการแปรรูปผลผลิต

1.2 ระบบนิเวศและพืชสมุนไพรในสวนสมรม ประกอบด้วยเนื้อหาสาระ ดังต่อไปนี้

1.2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศของสวนสมรม ประกอบด้วยเนื้อหาที่เกี่ยวกับ ความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตที่มีความสัมพันธ์กันในแบบต่างๆ ดังนี้ ภาวะที่ต้องพึ่งพาอาศัย ภาวะการได้ประโยชน์ร่วมกัน ภาวะอิงอาศัย และภาวะปรสิตที่มีอยู่ในสวนสมรม

1.2.2 พืชสมุนไพรกับวิถีการดำเนินชีวิตของชาวคีรีวง ประกอบด้วยเนื้อหาที่เกี่ยวกับสมุนไพรที่มีอยู่ในชุมชนคีรีวง โดยแบ่งตามสรรพคุณของสมุนไพร ดังนี้ สมุนไพรที่ใช้รักษาทางระบบทางเดินหายใจ ระบบทางเดินอาหาร ระบบทางเดินปัสสาวะ สมุนไพรที่ใช้รักษาโรคผิวหนังและโรคอื่นๆที่ปรากฏการใช้อยู่ในชุมชนคีรีวง

1.2.3 การใช้ประโยชน์จากสารสีในธรรมชาติของธุรกิจเกษตร ประกอบด้วยเนื้อหาที่เกี่ยวกับสี แหล่งที่มาของสีจากธรรมชาติ การนำสารสีจากธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ในกลุ่มธุรกิจเกษตรที่มีอยู่ในท้องถิ่น

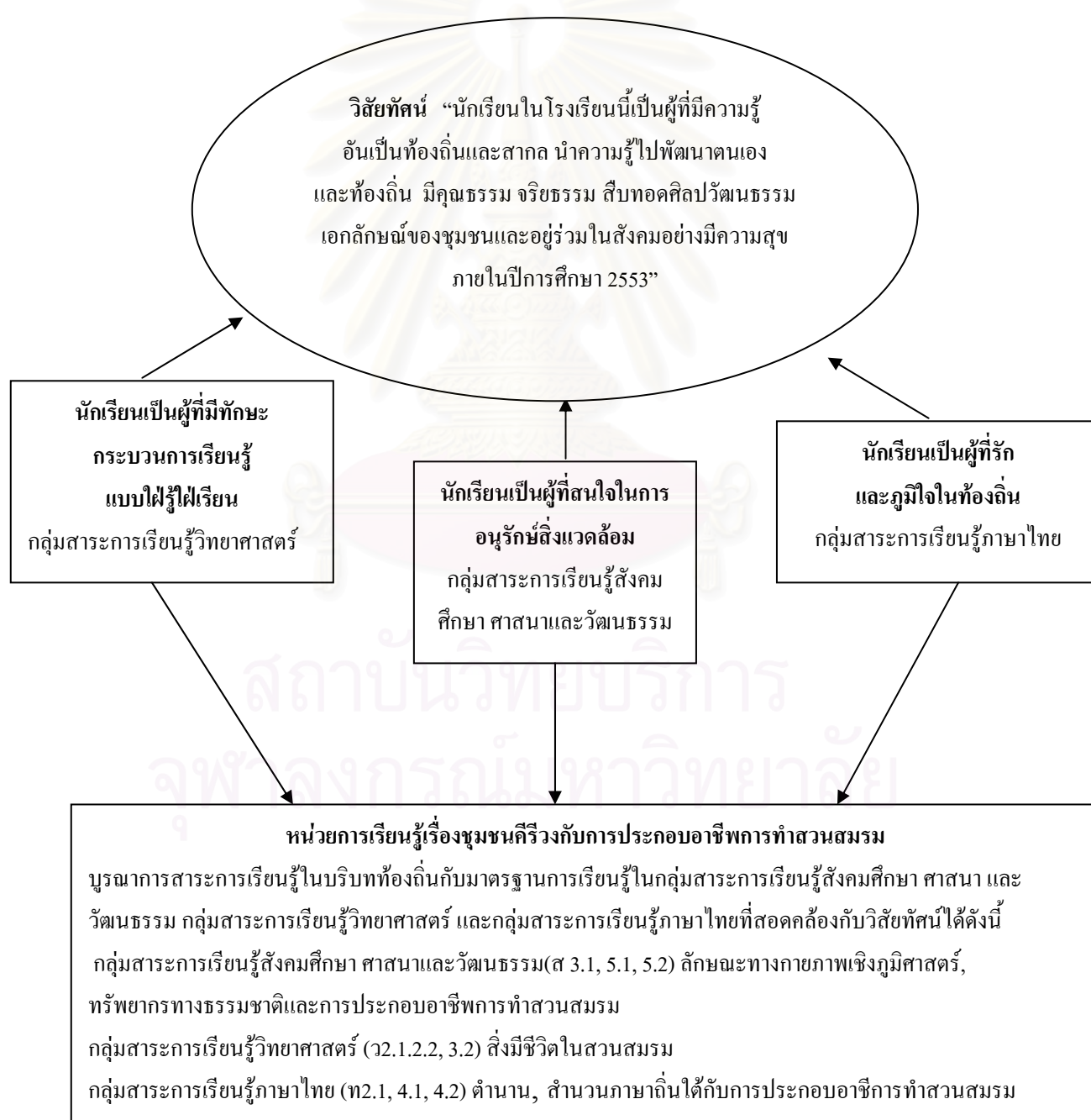
1.3 ดำเนินการสัมภาษณ์และ การใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารในท้องถิ่น ประกอบด้วยเนื้อหาสาระดังต่อไปนี้

1.3.1 ดำเนินการวิถีชีวิตเรือเหนือ ประกอบด้วยเนื้อหาที่เกี่ยวกับ วิถีการใช้ชีวิตเรือเหนือในอดีตของชาวคีรีวง ได้แก่ เหตุผลของการล่องเรือเหนือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นขณะล่องเรือเหนือ สภาพ รูปร่างลักษณะของเรือ เส้นทางล่องเรือเหนือ รวมทั้งแนวทางในการอนุรักษ์เรือเหนือของชาวคีรีวง

1.3.2 ดำเนินการสัมภาษณ์ในชุมชนคีรีวง ประกอบด้วยเนื้อหาที่เกี่ยวกับ ดำเนินการภาษาที่ใช้ในการประกอบอาชีพการทำสวนสมรม

ขั้นตอนที่ 2 บูรณาการเนื้อหาสาระในบริบทท้องถิ่นร่วมกับมาตรฐานสาระการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ และกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 ผังบูรณาการสาระการเรียนรู้เนื้อหาสาระในบริบทท้องถิ่น (ชุมชนศิรีวงกับการประกอบอาชีพการทำสวนสมรม) กับมาตรฐานสาระการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ และกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยโดยมีวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) เป็นแกน

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์สาระการเรียนรู้ในท้องถิ่นบูรณาการกับเนื้อหาสาระในมาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

สาระการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้
การประกอบอาชีพการทำสวนสมรม	มาตรฐาน ส 3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิต และการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ โดยดึงเนื้อหาเกี่ยวกับทรัพยากรทางธรรมชาติ และหลักการเศรษฐกิจแบบพอเพียง
ลักษณะทางกายภาพเชิงภูมิศาสตร์ของชุมชนคีรีวง	มาตรฐาน ส 5.1 เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ ตระหนักถึงความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งที่ปรากฏในระวางที่ซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหาข้อมูล ภูมิสารสนเทศอันจะนำไปสู่การใช้และการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ โดยดึงเนื้อหาของการใช้แผนที่
ทรัพยากรทางธรรมชาติ และลักษณะการประกอบอาชีพการทำสวนสมรม	มาตรฐาน ส 5.2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรควัฒนธรรม และมีจิตสำนึกอนุรักษ์ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยดึงเนื้อหาในเรื่องของประเภทของทรัพยากร การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางธรรมชาติ และการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติ

จากตารางที่ 1 เนื้อหาสาระในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) เน้นในเรื่องข้อมูลพื้นฐานของชุมชนคีรีวงและลักษณะการประกอบอาชีพการทำสวนสมรม ซึ่งสามารถดึงมาตรฐานสาระการเรียนรู้ ส 3.1 ส 5.1 และ ส 5.2 ที่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกันมาบูรณาการร่วมกับสาระที่กำหนดได้ ทำให้สอดคล้องต่อวิสัยทัศน์ในการศึกษาเกี่ยวกับการมีความรู้อันเป็นท้องถิ่น และสอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร คือ นักเรียนเป็นผู้สนใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์สาระการเรียนรู้ในท้องถิ่นบูรณาการกับเนื้อหาสาระในมาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์

สาระการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้
ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตในสวนสมรม	มาตรฐาน ว2.1 <u>เข้าใจสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น</u> <u>ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมกับสิ่งมีชีวิต</u> <u>ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตต่างๆในระบบนิเวศ</u> <u>มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้และจิตวิทยาศาสตร์</u> <u>สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์</u> <u>โดยดึงเนื้อหาที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศ</u>
ลักษณะพืชและสรรพคุณของพืชสมุนไพรที่ใช้ในชีวิตประจำวันของชาวคีรีวง	มาตรฐาน ว2.2 <u>เข้าใจความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ</u> <u>การใช้ทรัพยากรธรรมชาติในระดับท้องถิ่นประเทศและโลก</u> <u>นำความรู้ไปใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน</u> <u>โดยดึงเนื้อหาที่เกี่ยวกับสิ่งมีชีวิตที่เป็นพืชที่คนในท้องถิ่นต้องพึ่งพิงทางด้านการดำรงชีวิต</u>
พืชที่ให้สีธรรมชาติที่นำมาใช้กลุ่มธุรกิจเชิงเกษตร	มาตรฐาน ว3.2 <u>เข้าใจหลักการและธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงสถานะของสาร</u> <u>การเกิดสารละลาย</u> <u>การเกิดปฏิกิริยาเคมี</u> <u>มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้และจิตวิทยาศาสตร์</u> <u>สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์</u> <u>โดยดึงเนื้อหาที่เกี่ยวกับสภาพความเป็นกรดและด่างของสารกับการใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน</u>

จากตารางที่ 2 เนื้อหาสาระในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ในหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) เน้นเนื้อหาสาระในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตในสวนสมรม ลักษณะพืชและสรรพคุณของพืชสมุนไพรที่ใช้ในชีวิตประจำวันของชาวคีรีวง รวมทั้งพืชที่ให้สีธรรมชาติที่นำมาใช้กลุ่มธุรกิจเชิงเกษตร ซึ่งสามารถดึงมาตรฐานสาระการเรียนรู้ ว2.1 ว2.2 และ และ ว3.2 มาบูรณาการร่วมกับสาระที่กำหนดได้ และเนื้อหาในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่กำหนดขึ้นนี้ มีความสอดคล้องต่อวิสัยทัศน์ในการศึกษาเกี่ยวกับการให้นักเรียนมีความรู้อันเป็นท้องถิ่น และสอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร คือ นักเรียนเป็นผู้ที่มีทักษะกระบวนการแบบใฝ่รู้ใฝ่เรียน

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์สาระการเรียนรู้ในท้องถิ่นบูรณาการกับเนื้อหาสาระในมาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

สาระการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้
<p>การใช้ภาษาเพื่อการโฆษณาสินค้าในชุมชน</p> <p>สำนวนภาษาถิ่นได้</p> <p>ตำนานวิถีชีวิตเรือเหนือ</p>	<p>มาตรฐาน ท2.1 <u>ใช้กระบวนการเขียน เขียนสื่อสาร เขียนเรียงความ ย่อความ และเขียนเรื่องราวในรูปแบบต่างๆ</u> <u>เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศ และรายงานการศึกษาค้นคว้าอย่างมีประสิทธิภาพ โดยดึงเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้</u> <u>ภาษาเพื่อการเขียนโฆษณาสื่อสาร</u></p> <p>มาตรฐาน ท4.1 <u>การเข้าใจธรรมชาติภาษาและหลักภาษาไทย การเปลี่ยนแปลงของภาษา และพลังของภาษา ภูมิ</u> <u>ปัญญาและรักภาษาไทยไว้เป็นสมบัติของชาติ โดยดึงเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบสำนวนภาษา</u></p> <p>มาตรฐาน ท4.2 <u>สามารถใช้ภาษาแสวงหาความรู้ เสริมสร้างลักษณะนิสัย บุคลิกภาพและความสัมพันธ์ระหว่างภาษา</u> <u>กับวัฒนธรรม อาชีพ สังคมและชีวิตประจำวัน โดยดึงเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบประโยคที่ใช้ในการสื่อสารใน</u> <u>ชีวิตประจำวัน</u></p>

จากตารางที่ 3 เนื้อหาสาระในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยในหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรินกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิริน) เน้นในเรื่องของสำนวนภาษาถิ่นได้การใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารในท้องถิ่นและตำนานวิถีชีวิตเรือเหนือของชาวศิริน ซึ่งสามารถดึงมาตรฐานสาระการเรียนรู้ ท2.1 ท4.1 และ ท4.2 มาบูรณาการร่วมกับสาระที่กำหนดได้ และเนื้อหาในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยกำหนดขึ้นนี้ มีความสอดคล้องต่อวิสัยทัศน์ในการศึกษาเกี่ยวกับการให้นักเรียนมีความรู้อันเป็นท้องถิ่น และสอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร คือ นักเรียนเป็นผู้ที่รักและภูมิใจในท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 3 ยกร่างหลักสูตร

ผู้วิจัยได้นำหลักสูตรที่ร่างขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักสูตรจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเหมาะสมและความสมบูรณ์ของหลักสูตร โดยประเมินลงในแบบประเมินความสมบูรณ์ของหลักสูตร สรุปผลการประเมิน ได้ดังนี้

ตารางที่ 4 ข้อเสนอแนะสิ่งที่ควรปรับปรุงในหลักสูตรสถานศึกษาแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรัวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรัวง) ของผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักสูตร

รายการประเมิน	เหมาะสมแล้ว	ควรปรับปรุง	ข้อเสนอแนะที่ควรปรับปรุง
เอกสารหลักสูตร	3		
1. หลักการ			เหมาะสมดีแล้ว
2. วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และลักษณะอันพึงประสงค์	3		เหมาะสมดีแล้ว
3. จุดประสงค์ทั่วไป	2	1	ควรเพิ่มจุดประสงค์เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม คือ ตระหนักและเห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม
4. เนื้อหา	3		เหมาะสมดีแล้ว
5. โครงสร้างสาระการเรียนรู้	3		เหมาะสมดีแล้ว
6. อัตราเวลาเรียน	3	1	ควรเพิ่มเวลาเรียนเรื่องสวนสมรมแต่ลดเวลาเรียนเรื่องตำนานวิถีชีวิตเรือเหนือ แต่ทั้งนี้ผู้สอนอาจใช้การยืดหยุ่นเวลาตามความเหมาะสมได้
7. การจัดการเรียนการสอน	3		เหมาะสมดีแล้ว
8. สื่อการเรียนรู้	2	1	ควรเพิ่มรูปภาพในใบงาน เพื่อดึงดูดความสนใจของเด็กเพิ่มขึ้น
9. การวัดและประเมินผล	1	2	ควรปรับภาษาที่ใช้ในแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนให้ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย เหมาะสมกับวัยของนักเรียน
เอกสารประกอบหลักสูตร			
1. แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ตำนานวิถีชีวิตเรือเหนือ	2		เหมาะสมดีแล้ว

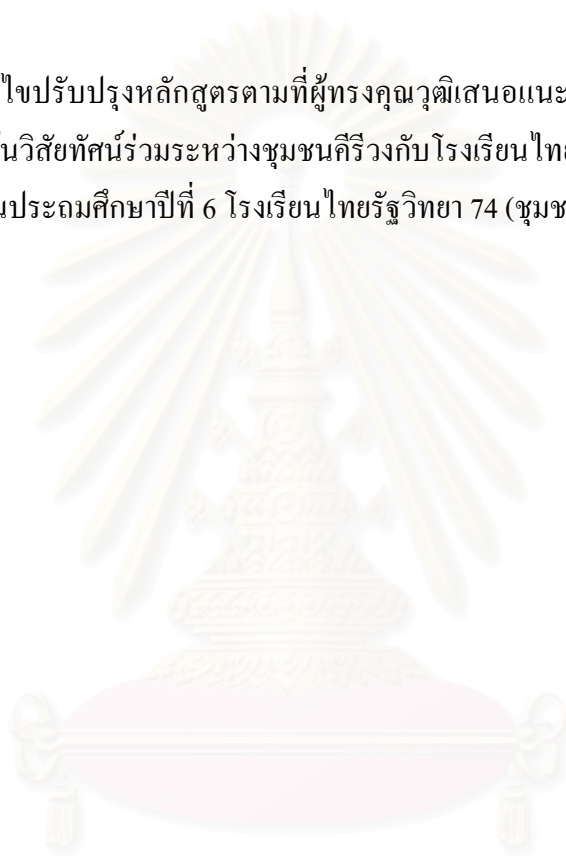
ตารางที่ 4 ข้อเสนอแนะสิ่งที่จะต้องปรับปรุงในหลักสูตรสถานศึกษาแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวังกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวัง) ของผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักสูตร (ต่อ)

รายการประเมิน	เหมาะสมแล้ว	ควรปรับปรุง	ข้อเสนอแนะที่ควรปรับปรุง
2. แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ลักษณะทางกายภาพเชิงภูมิศาสตร์ของชุมชนศิรีวัง	2	1	ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ควรนำนักเรียนออกศึกษานอกสถานที่ด้วย เพื่อจะทำให้ นักเรียนเข้าใจสภาพลักษณะทางกายภาพเชิงภูมิศาสตร์ของชุมชนมากขึ้น
3. แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ทรัพยากรทางธรรมชาติแห่งศิรีวัง	3		เหมาะสมดีแล้ว
4. แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง สวนสมรมเศรษฐกิจแบบพอเพียง	3	1	ควรเชิญวิทยากรมาให้ความรู้เกี่ยวกับการทำสวนสมรม โดยเน้นเรื่องการทำสวนสมรมแบบเศรษฐกิจพอเพียง
5. แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศของสวนสมรม	3		เหมาะสมดีแล้ว
6. แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง พืชสมุนไพรกับวิถีการดำเนินชีวิตของชาวศิรีวัง	3		เหมาะสมดีแล้ว
7. แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง สารสีธรรมชาติกับกลุ่มธุรกิจเชิงเกษตร	2	1	ควรเพิ่มกิจกรรมการทดลอง โดยให้มีการทดลองเกี่ยวกับสารสีที่ได้จากธรรมชาติด้วย
8. แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง จำนวนภาษาถิ่นได้กับการประกอบอาชีพการทำสวนสมรม	3		เหมาะสมดีแล้ว
10. แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การใช้ภาษาเพื่อการเขียนโฆษณาสินค้าในชุมชน	2	1	เหมาะสมดีแล้ว

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

1. ในการจัดการเรียนการสอนควรคำนึงถึงบริบทของนักเรียนที่ไม่ได้อยู่ในชุมชนศิรีวง
ด้วย
2. ควรสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมหรือวัฒนธรรมชุมชนไว้กับ
แผนการเรียนรู้ในทุกๆแผน
3. ควรใช้ใบงานให้นักเรียนปฏิบัติตามกิจกรรม เพื่อความสะดวกในการศึกษานอก
สถานที่

เมื่อได้แก้ไขปรับปรุงหลักสูตรตามที่คุณวุฒิเสนอแนะแล้ว ได้หลักสูตรสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับ โรงเรียนไทยรัฐวิทยา74(ชุมชนบ้านศิรีวง)
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) ดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวง
กับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง)**

1. หลักการของหลักสูตร

หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) ที่พัฒนาขึ้น มีหลักการดังต่อไปนี้

- 1.1 เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นให้นักเรียนมีความรู้อันเป็นท้องถิ่นควบคู่กับความรู้ที่เป็นสากล
- 1.2 เป็นหลักสูตรที่เน้นการจัดการเรียนการสอนให้มีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง)
- 1.3 ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะกระบวนการเรียนรู้แบบใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีคุณธรรม จริยธรรมในการดำเนินชีวิต

2. วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งได้จากการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 วิสัยทัศน์

“นักเรียนในโรงเรียนนี้เป็นผู้ที่มีความรู้อันเป็นท้องถิ่นและสากล นำความรู้ไปพัฒนาตนเอง และท้องถิ่น มีคุณธรรม จริยธรรม สืบทอดศิลปวัฒนธรรม เอกลักษณ์ของชุมชน และอยู่ร่วมในสังคมอย่างมีความสุข ภายในปีการศึกษา 2553”

2.2 พันธกิจ

- 1) จัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล
- 2) ร่วมมือกับองค์กรภายนอกในการพัฒนาการเรียนการสอน
- 3) จัดกิจกรรมอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม
- 4) จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม

2.3 เป้าหมาย

- 1) ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามมาตรฐานสาระการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
- 2) ผู้เรียนรัก ภูมิใจในท้องถิ่นและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- 3) ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดำรง
- 4) ผู้เรียนมีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการ

2.4 คุณลักษณะอันพึงประสงค์

- 1) นักเรียนเป็นผู้ที่มีทักษะกระบวนการเรียนรู้แบบใฝ่รู้ใฝ่เรียน
- 2) นักเรียนเป็นผู้ที่รักและภูมิใจในท้องถิ่น
- 3) นักเรียนเป็นผู้ที่สนใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

3. จุดประสงค์ทั่วไป

3.1 เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับชุมชนศิรีวงกับลักษณะการประกอบอาชีพการทำสวนสมรม

3.2 เพื่อให้นักเรียนเกิดทักษะกระบวนการเรียนรู้แบบใฝ่รู้ใฝ่เรียน และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

3.3 เพื่อให้นักเรียนตระหนักและเห็นคุณค่าในภูมิปัญญาของท้องถิ่น

4. เนื้อหา

หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 ได้กำหนดเนื้อหาที่เกี่ยวกับชุมชนศิรีวงกับลักษณะการประกอบอาชีพการทำสวนสมรม ดังนี้

- 4.1 ดำเนินวิถีชีวิตเรือนื้อ
- 4.2 ลักษณะทางกายภาพเชิงภูมิศาสตร์ของชุมชนศิรีวง
- 4.3 ทรัพยากรทางธรรมชาติแห่งศิรีวง
- 4.4 สวนสมรมเศรษฐกิจแบบพอเพียง
- 4.5 ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศของสวนสมรม
- 4.6 พิษสมุนไพรกับวิถีการดำเนินชีวิตของชาวศิรีวง
- 4.7 สารสีธรรมชาติกับกลุ่มธุรกิจเชิงเกษตร
- 4.8 สำนวนภาษาถิ่นได้ที่สัมพันธ์กับการประกอบอาชีพการทำสวนสมรม
- 4.9 การใช้ภาษาเพื่อการเขียนโฆษณาสินค้าในชุมชน

4.1 ตำนานวิถีชีวิตเรือเหนือ ประกอบด้วยเนื้อหา 2 ส่วน คือ

4.1.1 เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับประ โยคเพื่อการสื่อสาร

4.1.2 เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับตำนานวิถีชีวิตเรือเหนือ

4.1.1 ประโยคเพื่อการสื่อสาร

ประ โยคเพื่อการสื่อสารเป็นประ โยคที่ใช้สื่อสาร เพื่อจุดประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งของผู้ส่งสาร แบ่งออกได้ ดังนี้

ประ โยคบอกเล่า	ประ โยคปฏิเสธ
ประ โยคคำถาม	ประ โยคขอร้อง
ประ โยคคำสั่ง	ประ โยคแสดงความต้องการ

สำหรับการเรียนรู้ในการเรื่องตำนานวิถีชีวิตเรือเหนือ นักเรียนจำเป็นต้องเรียนรู้เรื่องการใช้ประ โยคคำถาม เพื่อใช้ในการสื่อสารหาข้อมูลในท้องถิ่น โดยการสัมภาษณ์ผู้รู้ในท้องถิ่นดังนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่นักเรียนจะต้องมีทักษะในการตั้งคำถาม เพื่อใช้สื่อสารและสืบค้นหาข้อมูลได้

1) ประ โยคคำถาม คือ ประ โยคที่มีความเป็นคำถาม เพื่อต้องการคำตอบ คำที่เป็นคำถามอยู่ต้นประ โยคหรือท้ายประ โยคก็ได้ ประ โยคคำถามมี 2 ลักษณะ คือ

2) ประ โยคคำถามที่ต้องการคำตอบเป็นเนื้อความใหม่ มักมีคำที่ใช้ถามว่า ใคร อะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร เหตุใด ทำไม คำเหล่านี้อาจจะอยู่หน้าประ โยคหรือหลังประ โยคก็ได้ ตัวอย่างเช่นคำถาม ชาวศิริวงล่องเรือเหนือไปแลกข้าวกับใคร คำตอบ ชาวนอก (ผู้คนในอำเภอปากพนัง หัวไทร เขียวใหญ่) เป็นต้น

3) ประ โยคคำถามที่ต้องการคำตอบรับหรือปฏิเสธ มักมีคำที่ใช้ถามว่า หรือ หรือไม่ ไหม อยู่ท้ายประ โยค ตัวอย่างเช่น คำถาม ชาวศิริวงนำผลไม้ไปแลกข้าวกับชาวเมืองหรือคำตอบ ใช่ ชาวศิริวงนำผลไม้ไปแลกข้าว

4.1.2 ตำนานวิถีชีวิตเรือเหนือ

เรือเหนือเป็นพาหนะในสมัยอดีตที่ชาวศิริวงใช้ในการขนส่งผลไม้ เพื่อนำไปแลกข้าวกับชาวเมืองในจังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้งนี้เนื่องมาจากชุมชนศิริวงเป็นพื้นที่ราบแควลุ่มด้วยภูเขาจึงมีช่องทางเข้าออกติดต่อกับโลกภายนอกได้ทางเดียว คือ ล่องเรือไปตามลำคลองท่าดี

ชาวศิริวงติดต่อกับหมู่บ้านภายนอกโดยใช้เรือขุด ซึ่งพวกเขาจัดทำจากไม้ตะเคียน ไม้ไผ่กล้วย ไม้ไผ่ดงหนขนาดใหญ่หลายคนโอบ มาลำเลียงผลหมากรากไม้ที่ผลิตได้ เช่นทุเรียน มังคุด สะตอ ลูกเนียง หมากรุก ไปแลกเปลี่ยนข้าวปลาอาหารที่ผลิตจากพื้นที่ราบบริเวณปากพนัง หัวไทร และเขียวใหญ่ หรือชาวศิริวงเรียกว่าพวกนอก

การล่องเรือของชาวเรือเหนือ โดยมากจะไปกันเดือน 4 (มีนาคม) และเดือน 8 (กรกฎาคม) เพราะเป็นช่วงที่น้ำไม่เชี่ยวมากเกินไป รวมทั้งที่ราบจะอยู่ในระหว่างการทำนาเกี่ยวข้าว เดือน 4 ชาวนาจะเกี่ยวข้าว ชาวคีรีวงก็จะนำผลไม้ไปแลกข้าว ส่วนเดือน 8 ชาวนาทำนา ชาวคีรีวงก็จะเอาเสบียงอาหารไปให้ อาหารที่ชาวคีรีวงต้องการมากที่สุดสมัยก่อนก็คือ ข้าว ปลาแห้ง และเกลือ เพราะพวกเขาผลิตเองไม่ได้ในหมู่บ้าน แต่ก่อนชาวคีรีวงรุ่นแรกๆ เพาะปลูกข้าวเหมือนกัน แต่เนื่องจากคีรีวงเป็นพื้นที่สวนผลไม้ มีนกอาศัยอยู่มาก ผุ่จนกเหล่านี้พากันมากินเมล็ดข้าวจนไม่เหลือ ทำให้ชาวคีรีวงเลิกความคิดที่จะปลูกข้าวไปในที่สุด ส่วนเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มนั้น ชาวบ้านทอใช้เอง ขณะที่ยารักษาโรคก็ได้มาจากสมุนไพรที่เก็บมาจากในป่า

หลักการแลกเปลี่ยนนั้น ไม่น่าอนตายตัวว่า มีอัตราเท่าใด เช่น ทูเรียนก็ถูกควรจะได้ข้าวก็ลำเรือ ใช้วิธีการง่ายๆ ก็คือ ชาวคีรีวงขนของไปก็ลำเรือ “พวกนอก” หรือชาวเมืองก็จะพากันขนข้าวปลาอาหารมาให้จนเต็มลำเรือในขากลับนั่นเอง

การไปมาหาสู่กันเช่นนี้ ชาวบ้านทั้งสองฝ่ายต่างมีความสัมพันธ์กันฉันท์มิตร เรียกว่า “เกลอ” หรือ “อ้ายเกลอ” ยังมีถ้อยคำเรียกว่า “อ้ายเกลอเขา อ้ายเกลอเล” ความสัมพันธ์เชิงญาติมิตรพึงพาอาศัยกันนี้ ยังสะท้อนให้เห็นได้จากการที่ชาวคีรีวงบางคนยังจำได้ว่า “พวกนอก” จะนำเอาวัวมาฝากให้พวกเหนือเลี้ยงในยามฤดูน้ำมาก และเมื่อน้ำลดลงแล้ว ก็จะนำเอาวัวคืนกลับไป โดยพวกนอกจะให้ข้าวเปลือกเป็นการตอบแทน อนึ่ง ถ้าวัวของพวกนอกตกถูกระหว่างนี้ ลูกวัวจะตกเป็นของพวกเหนือโดยปริยาย รูปแบบการพึ่งพากันเช่นนี้ เป็นวิถีการผลิตแบบโบราณที่ชาวบ้านคิดขึ้นเอง พบได้ในภาคอื่นๆ ของประเทศไทย ในช่วงที่เศรษฐกิจแบบพอยังชีพยังดำรงอยู่ในหมู่บ้าน

4.2 ลักษณะทางกายภาพเชิงภูมิศาสตร์ของชุมชนคีรีวง

ลักษณะทางกายภาพเชิงภูมิศาสตร์ของชุมชนคีรีวง ประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้

4.2.1 ลักษณะทางกายภาพเชิงภูมิศาสตร์

4.2.2 แผนที่

4.2.1 ลักษณะทางกายภาพเชิงภูมิศาสตร์

ลักษณะทางกายภาพ หมายถึง การศึกษาเกี่ยวกับธรรมชาติของผิวดิน บรรยากาศ อากาศ พืชและสัตว์ในท้องถิ่นต่างๆ ซึ่งมีหน้าที่แตกต่างกัน แต่มีความสัมพันธ์กัน สำหรับลักษณะทางกายภาพเชิงภูมิศาสตร์ของชุมชนคีรีวงมีดังนี้

คีรีวงเป็นชุมชนเก่าแก่ทางภาคใต้ ตั้งอยู่ในเขตตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ห่างออกไปทางทิศตะวันตกประมาณ 30 กิโลเมตร มีเนื้อที่ 8,173 ไร่ แต่เดิมคีรีวงเป็นหมู่บ้านค่อนข้างใหญ่ มีประชาชนอาศัยอยู่ประมาณ 700 หลังคาเรือน ทำให้การบริหารการจัดการและการปกครอง ตลอดจนการบริการประชาชนของตำบลกำโลนทำได้ไม่ทั่วถึง จึงได้แยกเขตการปกครองท้องถิ่นในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2536 แยกหมู่บ้านคีรีวงออกไปเป็น 4 หมู่บ้านโดยคงคำว่า "คีรี" เอาไว้เป็นอนุสรณ์ว่า ครั้งหนึ่งหมู่บ้านดังกล่าวเคยอยู่ในชุมชนเดียวกัน (ฉัตรชัย สุกระกาญจน์, 2542) ดังนั้นชุมชนคีรีวงจึงประกอบด้วย 4 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 5 บ้านคีรีวง หมู่ที่ 8 บ้านคีรีทอง หมู่ที่ 9 บ้านขุนคีรี และหมู่ที่ 10 บ้านคีรีธรรม มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ ทิศเหนือติดต่อกับยอดเขาเพล ทิศใต้ติดต่อกับเขาหอยสังข์ ทิศตะวันออกติดต่อกับหมู่ที่ 4 บ้านวัดสมอ และทิศตะวันตกติดต่อกับเขาหลวง และมีลักษณะทางกายภาพดังนี้

1) สภาพภูมิประเทศ

ชุมชนคีรีวงตั้งอยู่บริเวณที่ราบเชิงเขาหลวง ซึ่งเป็นภูเขาที่สูงที่สุดในจังหวัดนครศรีธรรมราช และอยู่ในอุทยานแห่งชาติป่าทางิ้ว-ขุนน้ำ-เขาธง อันเป็นแหล่งต้นน้ำที่สำคัญที่ใช้ในการเพาะปลูก และอุปโภคบริโภคของประชากรในพื้นที่ด้านตะวันตกของตัวเมืองนครศรีธรรมราช พื้นที่มีความลาดชันเฉลี่ยประมาณ ๒-๕ เปอร์เซ็นต์ ภูเขาที่สำคัญในพื้นที่ ได้แก่ เขาใหญ่ เขาหน้าลอน เขาในไฮ เขาปลายปง และเขาสันสวรรค์

2) ลักษณะดิน

ลักษณะดินส่วนใหญ่ในพื้นที่เป็นดินร่วนปนทราย ซึ่งเหมาะแก่การเพาะปลูกพืชสวน และเนื้อดินอาจมีสีน้ำตาล สีเหลือง หรือสีแดง ซึ่งเกิดจากวัตถุต้นกำเนิดดินในตะกอนลำนํ้าในคลองท่าดี และการสลายตัวผุพังของหินเนื้อหยาบจากเขาหลวง ดินมีการระบายน้ำดี แต่มักจะมีปัญหาน้ำชะล้างพังทลายหน้าดินอยู่เสมอ โดยเฉพาะในบริเวณที่มีความลาดชันสูง ดังนั้นพื้นที่ส่วนใหญ่ในชุมชนจึงใช้ในการประกอบอาชีพการทำสวนสมรม

3) แหล่งน้ำ

แหล่งน้ำธรรมชาติในพื้นที่เกิดจากเทือกเขาหลวง ได้แก่ คลองลำงา และคลองท่าชาย (ไหลผ่านหมู่ที่ 8 บ้านคีรีทอง) ไหลมาบรรจบกันเป็น "คลองใหญ่" (คลองขุนน้ำไหลผ่านหมู่ที่ 9 บ้านขุนคีรี) และน้ำจากคลองใหญ่ไหลไปบรรจบที่คลองปง (ไหลผ่านหมู่ที่ 10 บ้านคีรีธรรมเป็นคลองท่าดี) ซึ่งเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญของชุมชน แต่เดิมคลองท่าดีเป็นคลองเล็กๆ ไหลผ่านหมู่บ้านคีรีวงก่อนจะเข้าสู่หมู่บ้านย่านยาว วังไทร วัดจันทร์ วัดโลก และหมู่บ้านอื่นๆ ในตำบลท่าดีตามลำดับ แต่เมื่อคราวเกิดมหาอุทกภัยครั้งร้ายแรง วันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2531 ฝนตกหนักจนปริมาณของน้ำในคลองสูงมากและเชี่ยวกราก น้ำป่าไหลบ่าท่วมทะลักเข้าหมู่บ้าน พัดพาบ้านเรือนและสิ่งก่อสร้างสองฝั่งน้ำจมหายไป (ฉัตรชัย สุกระกาญจน์, 2542) และเปลี่ยน

ทิศทางมาเป็นเช่นปัจจุบัน สำหรับแหล่งน้ำสำหรับอุปโภคและบริโภค ส่วนใหญ่มาจากแหล่งน้ำธรรมชาติโดยน้ำสำหรับการบริโภคเป็นน้ำฝน น้ำจากบ่อบาดาล และบาดาลผิวดิน สำหรับน้ำในการอุปโภคภายในครัวเรือนและการเกษตรใช้น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ น้ำฝนและน้ำคลองที่ไหลผ่านชุมชน นอกจากนี้มีการจัดทำระบบประปาภูเขา ผันน้ำจากต้นน้ำบริเวณเชิงเขาหลวงมาใช้ในที่พักอาศัยและบ้านเรือนในสวน และยังได้รับความช่วยเหลือจากกรมชลประทานในการจัดทำฝายทดน้ำขนาดเล็ก สำหรับกักเก็บน้ำไว้ใช้ในชุมชน ทำให้ปริมาณน้ำใช้ในการอุปโภคบริโภคมีความเพียงพอและมีคุณภาพดีตลอดทั้งปี คนในท้องถิ่นมีความเข้าใจถึงระบบนิเวศของป่าซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำ จึงช่วยกันปกป้อง ดูแลเขตพื้นที่ป่าเขาหลวง และสวนสมรมให้สอดคล้องกับสภาพธรรมชาติ เพื่อช่วยสนับสนุนให้แหล่งต้นน้ำมีความชุ่มชื้น ตกตามฤดูกาล ทำให้ชาวคีรีวงรวมถึงชาวนครศรีธรรมราชมีน้ำใช้ตลอดปี น้ำประปาของชาวนครศรีธรรมราชใช้แหล่งน้ำดิบจากลำน้ำสายนี้

4) สภาพภูมิอากาศ

เนื่องจากพื้นที่ตั้งอยู่ในเขตภูมิอากาศแบบคาบสมุทร โดยได้รับอิทธิพลลมมรสุมจากสองฝั่งทะเลทั้งทะเลอันดามัน และอ่าวไทย จึงทำให้ฤดูกาล มี 2 ฤดู คือ ฤดูร้อนและฤดูฝน เช่นเดียวกับสภาพภูมิอากาศของจังหวัดนครศรีธรรมราช โดย ฤดูร้อนอยู่ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ - เมษายน (3 เดือน) ฤดูฝนแบ่งเป็น 2 ช่วง คือช่วงแรก เดือนพฤษภาคม - ตุลาคม (3 เดือน) มีฝนตกไม่มากนัก ช่วงสองเดือนพฤศจิกายน - มกราคม (3 เดือน) เป็นฤดูที่มีฝนตกหนัก อุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 27-28 องศาเซลเซียส แต่บริเวณยอดเขาหลวงอาจลดลงเหลือเพียง 5 องศาเซลเซียส

5) ลักษณะพืชพรรณ

ลักษณะพืชพรรณที่ปรากฏอยู่ในชุมชนคีรีวง ส่วนใหญ่ประกอบด้วย ไม้ผลที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ เช่น มังคุด สะตอ หมากรุกเหียน ลางสาด ลองกอง จำปาตะ เป็นต้น นอกจากนี้ยังประกอบไปด้วยพืชผักพื้นบ้านและผักสวนครัวที่ชาวคีรีวงนิยมปลูกไว้ตามสวนสมรม เพื่อการนำมาใช้ประกอบเป็นอาหารยามขึ้นไปทำสวนสมรม พืชผักพื้นบ้านและผักสวนครัวของชาวคีรีวง เช่น ขิง ข่า ขมิ้น พริก เป็นต้น นอกจากนี้พืชสมุนไพร เป็นพืชอีกชนิดหนึ่งที่ปรากฏขึ้นตามธรรมชาติในสวนสมรม ดังนั้นจะเห็นได้ว่าพืชพรรณในชุมชนคีรีวงมีความหลากหลาย และมีคุณค่ายังต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชน

6) สภาพชุมชนและการตั้งบ้านเรือน

“คีรีวง” ตั้งบนที่ราบแอ่งกระทะระหว่างภูเขา มีลำน้ำหลายสายซึ่งมีต้นกำเนิดบนเทือกเขาโดยรอบไหลผ่าน เป็นแหล่งน้ำหล่อเลี้ยงชุมชนก่อนที่จะไหลลงสู่ทะเลบริเวณชายฝั่งด้านอ่าวไทย การตั้งบ้านเรือนของชุมชนชาวบ้านจะสร้างบ้านเรือนอยู่บริเวณที่ราบเชิงเขาในละแวกใกล้กัน มีถนนตัดผ่านที่พักอาศัย ไม่ได้ตั้งบ้านเรือนอยู่ริมน้ำเช่นในที่ราบภาคกลาง

เนื่องจากเมื่อถึงฤดูน้ำหลาก ระดับน้ำจะเอ่อท่วมสูงมาก สร้างความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สิน ดังเช่นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งในอดีต ส่วนพื้นที่ราบนอกชุมชนเป็นเชิงเขา ชาวบ้านจับจอง เป็นแปลงเพาะปลูกในรูปของสวนผสมผสานมาเป็นเวลานานแล้ว

4.2.2 แผนที่

แผนที่ คือ แบบที่เขียนย่อ เพื่อจำลองลักษณะของสิ่งที่เป็นธรรมชาติและสิ่ง ที่มนุษย์สร้างขึ้น ที่ปรากฏอยู่บนพื้นผิวโลก ที่ให้เราเข้าถึงที่ตั้ง รูปลักษณะ ขนาดของสิ่งต่างๆบนโลก แผนที่ เป็นเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ โดยจะบอกและแสดงลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ บริเวณที่มี ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งประดิษฐ์ที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น เมือง แผนที่ จะบอกขอบเขต ที่ตั้ง แหล่ง การกระจายของประชากร แหล่งเกษตรกรรมเส้นทางคมนาคม เป็นต้น เราต้องรู้จักการใช้ และแปล ความหมายแผนที่ให้ถูกต้อง

4.3 ทรัพยากรทางธรรมชาติแห่งคีรีวง

ทรัพยากรทางธรรมชาติ หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เป็นสิ่งที่มีประโยชน์สามารถ ตอบสนองต่อความต้องการของมนุษย์ได้ หรือมนุษย์สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ เช่น อากาศ ดิน น้ำ ป่าไม้ ทุ่งหญ้า สัตว์ป่า แร่ธาตุ

4.3.1 ประเภทของทรัพยากรทางธรรมชาติ

- 1) ทรัพยากรทางธรรมชาติที่ใช้ไม่หมด เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มี ปริมาณมาก ได้แก่ อากาศ และน้ำ
- 2) ทรัพยากรทางธรรมชาติที่สามารถบำรุงรักษาให้คงสภาพอยู่ได้ ซึ่งได้ แก่ ดิน ป่าไม้ ทุ่งหญ้า สัตว์ป่า เป็นต้น
- 3) ทรัพยากรทางธรรมชาติที่สิ้นเปลือง เป็นทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดไป ไม่ สามารถตัดแปลงหรือบูรณะเพื่อนำมาใช้ได้อีก เช่น แร่ธาตุ ทิวทัศน์ที่สวยงาม

สำหรับทรัพยากรทางธรรมชาติที่เป็นจุดเด่นแห่งหมู่บ้านคีรีวง คือ ทรัพยากรป่าไม้ เนื่องจาก ชุมชนคีรีวงตั้งอยู่ในบริเวณที่ใกล้เคียงกับอุทยานแห่งชาติเขาหลวง ชุมชนจึงจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยเพื่อการดำรงชีวิตอยู่ อุทยานแห่งชาติเขาหลวง จึงเป็นมรดก ธรรมชาติที่สำคัญที่สุด ประกอบด้วยยอดเขาหลวง เป็นยอดเขาที่สูงที่สุดในภาคใต้ มีสภาพที่ สมบูรณ์และสวยงามแห่งหนึ่งในภูมิภาคนี้ เป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธารหลายสายที่ไหลหล่อเลี้ยงแผ่นดิน ภาคใต้ออกกลาง มีสถานที่รื่นรมย์สำหรับพักผ่อนหย่อนใจ เช่น น้ำตก ภูเขา ยอดเขา ทิวทัศน์ และที่ สำคัญมีคุณค่าอันแท้จริง ที่จะอำนวยประโยชน์ต่อมนุษยชาติ คือ มีความหลากหลายทางธรรมชาติ (Biodiversity) สูงยิ่ง

4.3.2 ทรัพยากรป่าไม้แห่งชุมชนคีรีวง

4.3.2.1 ป่าไม้ในชุมชนคีรีวง

เนื่องจากพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาลงมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยสูงตลอดปี 3,500 – 4,000 มิลลิเมตรต่อปี ลักษณะป่าเป็นป่าดิบชื้นหรือป่าฝนเขตร้อน (Tropical Rain Forests) ซึ่งสามารถแบ่งเป็นลักษณะย่อยได้ตามระดับความสูงของพื้นที่และกลุ่มพืชเด่นที่พบได้แก่

1) ป่าดิบชื้นในพื้นที่ต่ำ (Lowland Mountain Tropical Rain Forests) พบว่าในที่สูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 10 – 300 เมตร พรรณไม้ที่พบว่าเป็นพวกไม้วงศ์ยางชนิดตามพื้นล่างป่าจะมีพุ่มไม้และพืชคลุมดินตลอดจนไม้เถาไม้อิงอาศัยนานาชนิด เช่น เฟิร์น บอน จิง ข่า และหวาย เป็นต้น

2) ป่าดิบชื้นเชิงเขา (Hill or Mountain Tropical Rain Forests) พบในที่สูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 300 – 1,000 เมตรลักษณะโครงสร้างคล้ายป่าประเภทแรก แต่จะมีพวกพญาไม้ มหาศดำหรือเฟิร์นยักษ์ เต่าร้างยักษ์ (พบขึ้นกระจัดกระจายบริเวณแพรงเต่าร้าง ปัจจุบันเหลือประมาณ 12 ต้น) เป็นพืชเด่นขึ้นอยู่ตามหุบเขาที่มีลำธารน้ำไหลผ่าน นอกจากนี้ยังพบกล้วยไม้ป่าดงดิบซึ่งหาได้ยาก

3) ป่าดิบเขาต่ำ (Lower Mountain Tropical Rain Forests) พบในระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 1,000 – 1,500 เมตร ลักษณะพรรณไม้จะแตกต่างจากป่า 2 ประเภทแรกอย่างชัดเจน บริเวณนี้จะมีเมฆหมอกปกคลุมตลอดปี จึงใช้ชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ป่าเมฆ” บริเวณนี้จะมีลมพัดแรง อากาศหนาวเย็นความชื้นสัมพัทธ์สูงเกือบ 100 เปอร์เซ็นต์ ไม้ยืนต้นส่วนใหญ่มีรูปร่างแคระแกร็น คือสูงเพียง 3 – 5 เมตร ได้แก่กุหลาบป่าหรือกุหลาบเขาลง และไม้ก่อกวนชนิดต่าง ๆ บริเวณลำต้นและพื้นป่าจะมีมอส เฟิร์น และไลเคนส์ชนิดต่าง ๆ ขึ้นปกคลุมอย่างหนาแน่น นอกจากนี้ยังมีบัวแฉกใบใหญ่บัวแฉกใบมนซึ่งเป็นเฟิร์นชนิดหนึ่ง ปัจจุบันแทบไม่พบที่อื่นใดของประเทศไทย พบขึ้นอยู่บนยอดเขาและตามแนวสันเขา

4.3.2.2 สัตว์ป่า

จากความอุดมสมบูรณ์ของผืนป่าอุทยานแห่งชาติเขาลง ทำให้ยังคงมีสัตว์ป่าอาศัยอยู่ค่อนข้างมากชุกชุม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสัตว์ป่าสงวนของไทยเช่น สมเสร็จและเลียงผา นอกจากนี้ยังมีลิงกัง เม่นหางพวง เสือลายเมฆ เก้ง กวาง เสือดำ ในพื้นที่ตอนกลางของอุทยานฯ ซึ่งเป็นหุบเขาสลับซ้อนซ้อนยากแก่การเข้าถึงสัตว์ป่าที่พบเห็นได้ง่าย เช่น หมูป่า ค่างชะนี ชะมด หมีขอ หมีหมา ค่างดำ ค่างแว่นถิ่นใต้ และนกประจำถิ่นใต้ที่หายากนานาชนิด สัตว์จำพวกนก ได้แก่ ไก่ฟ้าหน้าเขียว นกอินทรีดำ ไก่ป่า นกเขาเปล้าธรรมดา นกหัว นกเงือกหัวหงอก นกเงือกปากดำ นกกก นกชนหิน นกโพระดกหลากสี และนกกินปลี ตลอดจนบรรดาสัตว์เลื้อยคลานจำพวกเต่าและงูต่าง ๆ งูลายสายมลายู งูหลามปากเป็ด งูสามเหลี่ยมหัว

หางแดง จิ้งจกนิ้วยาว ตุ๊กแกป่า โคนนิ้วติด กิ้งก่าบิน เป็นต้น รวมทั้งแมลงป่าคดคิบพันธุ์หายากซึ่งมักพบได้ตามป่าใกล้ริมลำธารและน้ำตกรอบๆ อุทยานฯ

4.3.2.3 กล้วยไม้

พืชในวงศ์กล้วยไม้ คาดว่าน่าจะมีอยู่ประมาณ 300 ชนิด บางชนิดเป็นกล้วยไม้เฉพาะถิ่นที่พบเพียงแห่งเดียวในโลก เช่น สิงโตพัดเหลือง สิงโตอาจารย์เต็ม ขนตาสิงโต เอื้องสายเสียดสั้น เอื้องแดงหิน กล้วยปอกเอื้องคีรีวง เป็นต้น

4.3.2.4 น้ำตก ในหมู่บ้านคีรีวงมีหลายแห่ง ตั้งแต่เชิงเขาหลวงขึ้นไป

ได้แก่ น้ำตกพรุก้า วังอ้ายยาล่าง วังอ้ายยาลบน น้ำตกในแพรก ท่าแร่ ลำงา กินรี วังไม้ปักและน้ำตกสอยดาว (ข้อมูลจากเอกสารคู่มือการท่องเที่ยวธรรมชาติอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้ เขต 2 พิมพ์ครั้งที่ 2: กรกฎาคม 2542)

4.3.3 ปัญหาในการใช้ทรัพยากรของชาวคีรีวง

ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดที่สุดของชุมชนคีรีวง คือ ที่ดิน การถือครองที่ดินโดยเฉลี่ยประมาณ 14 ไร่ ต่อครัวเรือน ประมาณหนึ่งในสามของพื้นที่ทำกินเป็นการบุกรุกพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติ และมีครัวเรือนอย่างน้อยร้อยละ 20 ที่ถือครองที่ดินต่ำกว่า 5 ไร่ นอกจากนี้ยังมีปัญหาที่ดินทำกินที่ซับซ้อนเกี่ยวโยงถึงนโยบายระดับชาติอีกด้วย ซึ่งข้อจำกัดทางกายภาพพื้นที่เนื่องจากพื้นที่ลักษณะเป็นแอ่งกระทะ ล้อมรอบด้วยภูเขาสูง ทำให้การขยายพื้นที่ทำกินในอดีตรุกเข้าผืนป่าสมบูรณ์ทั้งสามด้านรอบนอกของชุมชน เมื่อมีการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติเขาหลวงเมื่อปี พ.ศ. 2519 ทับซ้อนลงบนที่ทำกินของชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านกลายเป็นผู้บุกรุกพื้นที่ป่า โดยไม่มีเอกสารรับรองสิทธิ

4.3.4 ผลกระทบและแนวทางการแก้ไขของชุมชน

ชุมชนคีรีวงมีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ทั้งป่าไม้และแหล่งน้ำ นอกจากนี้ยังมีสวนสมรมทำหน้าที่เป็นป่ากันชนให้แก่ผืนป่าเขาหลวง เมื่อชาวบ้านนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาบุกรุกทำลายป่ามากเกินไป ทำให้เกิดอุทกภัยครั้งสำคัญในปี พ.ศ. 2518 และ พ.ศ. 2531 และหลังจากการเกิดเหตุการณ์น้ำท่วมปี 2531 ได้เกิดกลุ่ม “เดิมสี่เขียวใส่เขาหลวง” ขึ้น เป็นองค์กรชาวบ้านที่เป็นแกนนำในการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ ปลูกป่าทดแทน ส่งเสริมให้ความรู้ในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพสมดุล ผลจากกิจกรรมได้นำผืนป่าสมบูรณ์กลับมาสู่ชุมชนอีกครั้ง ปัจจุบันกลุ่ม เดิมสี่เขียวใส่เขาหลวงได้เปลี่ยนชื่อเป็น “ชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวง” มีหน้าที่เพิ่มเติม คือ ดูแลจัดการด้านการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นกิจกรรมใหม่ที่เข้ามาสู่ชุมชนอย่างรวดเร็ว ทั้งปริมาณนักท่องเที่ยว ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมด้านต่างๆ ซึ่งล้วนเป็นความรับผิดชอบโดยตรงของชุมชน

4.4 ส่วนผสมเศรษฐกิจแบบพอเพียง

4.4.1 ลักษณะของระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง

ระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอด นานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไข เพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงต่างๆ สำหรับระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง หรือระบบเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองตามแนวพระราชดำริของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น อาจมองได้ 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ

4.1.1.1 เศรษฐกิจแบบพอเพียง หมายถึง ความสามารถของชุมชน เมือง ไร่ ประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่งๆ ในการผลิตสินค้า และบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้นๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่างๆที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ

4.1.1.2 เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล คือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้ อย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างประมาณตนตามฐานะ ตามอัธยาศัยที่สำคัญไม่หลงใหลไปตามวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่พันธุการอยู่กับสิ่งใด สำหรับแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจแบบพอเพียงของชาวคีรีวงนั้น เน้นหลักการพึ่งตนเอง ช่วยตนเองให้มากที่สุด โดยใช้ชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ และเหลือออมไว้บ้าง จากนั้นก็ร่วมกันสร้างเศรษฐกิจของชุมชนให้มีความเข้มแข็ง โดยมีวิธีปฏิบัติ ดังนี้

- 1) ยึดความประหยัด
- 2) ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง สุจริต
- 3) ขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้เกิดรายได้เพิ่มพูนจนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้า

หมายสำคัญ

- 4) ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี

จากข้อความข้างต้นแนวทางเศรษฐกิจแบบพอเพียงของชาวคีรีวงที่มีความเด่นชัด คือลักษณะการประกอบอาชีพการทำสวนสมรม ซึ่งมีแนวการดำเนินการที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจแบบพอเพียงตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนี้หมู่บ้านคีรีวงเป็นหมู่บ้านทำการเกษตรแบบผสมผสานที่มีการผลิตที่ต้องพึ่งพิงธรรมชาติ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ อากาศ น้ำ ดิน ป่าไม้ เป็นปัจจัยตามธรรมชาติที่เกื้อหนุน โดยมีพื้นที่ในการทำสวนสมรมเปรียบเทียบกับแนวปฏิบัติเศรษฐกิจพอเพียงดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นพื้นที่ 30% ของพื้นที่ทั้งหมด เป็นแม่น้ำลำคลอง ใช้ในการทำสวนสมรม ซึ่งมีน้ำใช้ตลอดปี เนื่องจากอยู่ใกล้บริเวณต้นน้ำ คือ เทือกเขาหลวง

ส่วนที่ 2 เป็นพื้นที่ 60% ของพื้นที่ทั้งหมด เป็นสวนสมรม (หมายถึง สวน

ที่ปลูกผสมปนเปของผลไม้ นานาชนิดในพื้นที่เดียวกันและอาศัยธรรมชาติเกื้อกูลกันเอง) ซึ่งชาวสวนจะนำผลผลิตที่ได้ไปแลกข้าว ทั้งนี้เนื่องมาจากชุมชนคีรีวงมีบริเวณที่ตั้งอยู่ท่ามกลางเทือกเขาสูง จึงไม่สามารถทำนาได้ ดังนั้นในการแบ่งพื้นที่ในการทำสวนสมรมจึงต้องมีมากขึ้น ส่วนที่ 3 เป็นพื้นที่ 10% ของพื้นที่ทั้งหมด ใช้เป็นที่อยู่อาศัยของ

ครอบครัว

4.2.2 ประโยชน์ของการนำหลักเศรษฐกิจแบบพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวัน

- 1) ส่งเสริมการเกษตรแบบผสมผสาน
- 2) ส่งเสริมการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ
- 3) ส่งเสริมการพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรมในการดำเนินชีวิต ให้มีความเป็นอยู่อย่างประหยัด
- 4) ส่งเสริมให้คนในท้องถิ่น มีความสามารถร่วมแรงร่วมใจกันทำงาน

4.5 ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศของสวนสมรม

จากงานวิจัยของ Charoenchai (2001) ได้ศึกษาลักษณะของชั้นเรือนยอดและความหลากหลายของนกในสวนสมรมและป่าธรรมชาติ ณ บ้านคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่าสวนสมรมมีความสูงและความหนาแน่นของชั้นเรือนยอดเพียงครึ่งหนึ่งของป่าธรรมชาติ ทำให้มีร่มเงาปกคลุมพื้นล่างน้อยกว่าในป่าธรรมชาติ โดยไม้ผลชนิดหลักๆ ที่ให้ร่มเงา คือ ทุเรียน สะตอ มังคุด จำปาตะ ลางสาด ลองกอง หมาก ก้อยป่าและเงาะ

ในด้านความหลากหลายของนกที่พบในสวนสมรมมีค่าสูงมาก โดยพบนกทั้งหมด 59 ชนิด แต่พบน้อยกว่าเขตอุทยานแห่งชาติเขาหลวง ดังนั้นลักษณะความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศของสวนสมรมจึงมีลักษณะการพึ่งพากันสูง ทั้งนี้เนื่องจากยังคงมีสภาพคล้ายคลึงกับป่าธรรมชาติเขาหลวงมากลักษณะความสัมพันธ์ในระบบนิเวศ คือการที่สิ่งมีชีวิตหนึ่งมักมีความสัมพันธ์กับสิ่งมีชีวิตอื่นทั้งในทางที่เป็นประโยชน์หรือเสียประโยชน์ซึ่งกันและกัน ความสัมพันธ์เหล่านั้นสามารถแยกเป็นหลายแบบคือ

4.5.1 ภาวะที่ต้องพึ่งพิงพา หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตทั้งคู่ต่างได้รับประโยชน์ซึ่งกันและกัน และสิ่งมีชีวิตทั้งสองชนิดที่อยู่ร่วมกันนี้แยกออกจากกันไม่ได้ หากแยกจากกันฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดหรือทั้งสองฝ่ายอาจจะตาย ตัวอย่างของสิ่งมีชีวิตเหล่านี้ที่ปรากฏอยู่ในสวนสมรม ได้แก่ ไลเคน สิ่งมีชีวิตที่เป็นไลเคนซึ่งเห็นอยู่ตามก้อนหิน เปลือกต้นไม้ มิได้เป็นสิ่งมีชีวิตชนิดเดียว แต่ประกอบด้วย ราและสาหร่ายที่อยู่ร่วมกันจนแยกจากกันไม่ได้ สาหร่ายที่พบในไลเคนมักเป็นสาหร่ายสีเขียวและสาหร่ายสีเขียวแกมสีน้ำเงิน (ซึ่งจัดเป็นแบคทีเรียชนิดหนึ่ง) ตัวอย่างเช่น

1) ไลเคน เป็นตัวอย่างของการอยู่ร่วมกันแบบต่างฝ่ายต่างได้ประโยชน์ เนื่องจากสาหร่ายสร้างอาหารให้แก่รา โดยการสังเคราะห์ด้วยแสง ในขณะที่ราให้น้ำ เกลือแร่ ความชื้นและร่วมเงาแก่สาหร่าย ไลเคนบางชนิดมีรูปร่างคล้ายสะเก็ดเป็นแผ่นหนาบ้าง บางบ้าง อยู่ตามเปลือกของต้นไม้ ตามหิน ตามดิน ไลเคนบางชนิดขึ้นอยู่ตามกิ่งไม้ ห้อยลงมาเป็นเส้นฝอย สีเขียวเรื่อๆ เรียกว่าฝอยลม ไลเคนเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความทนทาน สามารถเจริญได้บนหินหรือเปลือกไม้หรือบริเวณแห้งแล้ง และไลเคนบางชนิดใช้เป็นอาหารของปลวกและโพรโทซัว

2) ภาวะการได้ประโยชน์ร่วมกัน หมายถึง ความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตทั้งสองชนิดต่างได้ประโยชน์ร่วมกัน การอยู่ร่วมกันแบบนี้ต่างกับสิ่งมีชีวิตกลุ่มที่แล้ว คือ สิ่งมีชีวิตทั้งสองชนิดนี้แยกจากกันอยู่ได้ ตัวอย่างภาวะการได้ประโยชน์ร่วมกันในสวนสมรม เช่น ดอกไม้กับแมลงดอกไม้มีน้ำหวานไว้ล่อแมลง เมื่อแมลงบินเข้าไปกินน้ำหวานขณะที่ขาและส่วนอื่นๆของแมลงจะติดละอองเรณูดอกไม้ออกมา แล้วนำไปผสมกับเกสรตัวเมียของดอกอื่น เมื่อมันไปกินน้ำหวานอีกแมลงจึงได้อาหารจากดอกไม้ และแมลงช่วยผสมเกสรให้ดอกไม้ หรือมดกับเพลี้ย เพลี้ยเป็นแมลงขนาดเล็ก มีปากเจาะยอดอ่อนของต้นไม้แล้วแทงปากไปจนถึงท่อลำเลียงอาหารของพืช จากนั้นก็ดูดอาหารหรือน้ำเลี้ยงจากพืช ส่วนมดจะพาเพลี้ยไปวางไว้ตามยอดอ่อนของต้นไม้ และได้น้ำเลี้ยงจากเพลี้ยเป็นอาหาร คล้ายเราเลี้ยงวัวและพาวัวไปกินหญ้า เพลี้ยบางชนิดมีปีก สามารถออกลูกหลานได้เร็ว ดังนั้นในเวลาไม่กี่วันจะพบเพลี้ยเต็มไปหมด เพลี้ยนอกจากจะดูดน้ำเลี้ยงจากต้นไม้แล้ว ยังเป็นตัวแพร่โรคพืชอีกด้วย

3) ภาวะอิงอาศัย หรือ ภาวะเกื้อกูล เป็นการอยู่ร่วมกันของสิ่งมีชีวิตทั้งสองชนิดที่ชนิดหนึ่งได้ประโยชน์ ส่วนอีกชนิดไม่ได้หรือไม่เสียประโยชน์ ตัวอย่างที่พบในสวนสมรม เช่น พืชกล้วยไม้หรือเถาวัลย์อาศัยเกาะต้นไม้ใหญ่ ต้นไม้ใหญ่ไม่ได้หรือไม่เสียประโยชน์ ต้นไม้หรือเถาวัลย์ที่อาศัยเกาะอยู่บนต้นไม้ใหญ่ เรียกว่า พืชเอพิไฟต์ หมายถึง พืชที่อาศัยเกาะอยู่ตามต้นไม้ใหญ่ เฉพาะที่เปลือกของลำต้นมิได้แทงรากเข้าไปในลำต้น และได้รับความชื้นและแร่ธาตุบางอย่างจากต้นไม้ใหญ่ นอกจากกล้วยไม้และเถาวัลย์แล้วยังมีพวกเฟินหลายชนิด รวมทั้งกระเช้าสีดา ชายผ้าสีดา พลุต่าง

4) ภาวะปรสิต เป็นการอยู่ร่วมกันในลักษณะเบียดเบียนกัน ฝ่ายที่เบียดเบียนได้ประโยชน์ เรียกว่าตัวเบียน หรือ ปรสิต ฝ่ายที่เสียประโยชน์เรียกว่าผู้ถูกอาศัย ปรสิตในพืชได้แก่กาฝาก ฝอยทอง พืชเหล่านี้ไม่เหมือนกล้วยไม้ เพราะจะใช้รากเจาะเข้าไปในลำต้นของผู้ถูกอาศัย แล้วรากจะดูดน้ำเลี้ยงจากท่อน้ำเลี้ยง คล้ายเพลี้ยที่ได้กล่าวมาแล้ว (นงลักษณ์ สุวรรณพินิจ, 2544)

4.6 พืชสมุนไพรกับวิธีการดำเนินชีวิตของชาวคีรีวง

4.6.1 องค์ความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรของชาวบ้าน

ความรู้เรื่องพืชพรรณชนิดใดเป็นยารักษาโรคต่างๆ ได้ผลดี ส่วนใหญ่ได้มาจากคนที่ใช้ชีวิต คลุกคลีอยู่กับป่าดงพงไพร ความจำเป็นเมื่อเจ็บป่วยบังคับให้คนเหล่านี้ต้องเสี่ยงชีวิตเก็บเอาพืชพรรณต่างๆ ทั้งที่เป็นพฤษชาติ สัตวชาติ และหินแร่ต่างๆ มาทดลองในลักษณะลองผิดลองถูกมาช้านาน จนประจักษ์แจ้งในสรรพคุณที่ใช้ในการบำบัดรักษา ซึ่งความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสมุนไพรที่ใช้บำบัดและรักษาร่างกายนี้ ผู้รู้ในท้องถิ่นได้อามาเรียบเรียงเป็นตำราในลักษณะที่แตกต่างจากความรู้ที่ได้มาจากห้องทดลองวิทยาศาสตร์และการแยกธาตุเชิงเคมีของตะวันตก คือเป็นการประมวลความรู้สิ่งที่เป็นตัวยาไว้ตามคุณสมบัติและคุณภาพที่ได้ผ่านการใช้จริงมาแล้วในหลักสัมฤทธิ์คติ จัดถือว่าเป็นองค์ความรู้ ที่สั่งสมไว้ในขนบ โดยมีวิธีการเรียกชื่อยาต่างๆ ทั้งที่เป็นชื่อเฉพาะเดี่ยวๆ เป็นเชิงอุปมา และเป็นชื่อหมวดหมู่เพื่อให้จัดระบบ เช่น

ชื่อเครื่องยาที่ตั้งขึ้นแล้วเป็นกำลังใจ ได้แก่ ใบทองพันชั่ง น้ำประสานทอง ซ้ำผิตาย (ผักเสี้ยนผี) หน่ายสงสาร (หัวไหล) ไฟใต้ดิน กินพุงทะเลาย (เจตมูลเพลิง) เป็นต้น

ชื่ออุปมา ได้แก่ ท้าวพันครก (ผึ้ง) ท้าวพันราก (เม่น) ท้าวพันยอด (ค้าง)

ชื่อเป็นหมวดหมู่ เพื่อให้เรียกสั้นเข้า และจำค้ดวงผู้รู้เพื่อมิให้คนทั่วไปไปเอาไปใช้ผิดๆ ถูกๆ ได้แก่ เกสรทั้งห้า (ดอกพิภูล ดอกมะลิ ดอกบุนนาค ดอกสารภีและเกสรบัวหลวง พิกัด 1:2:3:4:5) ตรีภูกก เมล็ดพริกไทย ผลคิปลี และหัวขิง) ตรีสาร (รากชะพลู รากเจตมูลเพลิง เถาสะค้าน) สัตตเขา (เขาควาย เขาเลียงผา เขากวาง เขาวัว เขากะทิง เขาแพะ เขาแกะ) นวเจ็ยว (เจ็ยวหมู เจ็ยวหมี เจ็ยวเสื่อ เจ็ยวแรด งาช้าง เจ็ยวสุนัขป่า เจ็ยวพะยูน เจ็ยวจระเข้ เจ็ยวเลียงผา) เป็นต้น (เอกวิทย์ ณ ถลาง, 2544)

ด้วยความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับสมุนไพรบำบัดรักษาโรคและบำรุงร่างกายดังยกเป็นตัวอย่างข้างต้น ผู้ที่จะแปรสภาพวัตถุดิบทางธรรมชาติเป็นยากลางบ้านประเภทต่างๆ ตามวิธีการนำไปใช้ ซึ่งในภาพรวมจำแนกยาต่างๆ ออกได้เป็น

ยาลูกกลอน	ปั้นคลึงเป็นก้อนสำหรับกลืนกิน
ยาผง	สำหรับละลายน้ำกระสาย กิน ทา ป้าย โรย นวดแล้วแต่ชนิด
ยาต้ม	อุ่นให้ร้อนก่อนกินน้ำยาผสมเครื่องยาหลายอย่างตามสูตร
ยาดอง	เอาเครื่องยาแช่ด้วยน้ำยาหรือสุรา รินเฉพาะที่เป็นน้ำกิน
ยาตั้ง	ยาที่เป็นแท่ง ใช้วางทับตรงปากแผลเพื่อดูดพิษออก
ยาเหน็บ	ใช้เหน็บรักษาแผลในทวาร ส่วนมากรักษาริดสีดวง
ยาอม	ทำเป็นเม็ด สำหรับอมละลาย
ยาขง	ขงค้ยน้ำร้อน ดื่มน้ำบำรุงร่างกาย

ยาทา	เป็นน้ำหรือผงใช้ทาภายนอก
ยาดม	ใช้ผ้าห่อ คมกลิ้งที่ระเหย
ยารม	เผาไฟให้เกิดควัน ใส่ยาเข้าไปแล้วใช้ไอรรม
ยาอาบ	ต้มเอาน้ำอาบ
ยาแช่	ผสมน้ำแล้วลงแช่
ยาเป่า	ยาผสมน้ำแล้วทำเป็นผงใช้กลิ้งเป่า
ยามวน	ทำเป็นมวนสูบเอาควัน
ยาบ้วน	ให้อ้อมแล้วบ้วนทิ้ง
ยาประคบ	ยาที่ทำเป็นลูกประคบ
ยาสกัด	เอาเครื่องยาดมเคี้ยวจนน้ำยางวดเป็นแท่ง
ยาน้ำสั้ม	ยาที่สกัดในน้ำสั้ม
ยาน้ำกระสาย	ยาที่ผสมกับน้ำมันของหอม
ยาสูม	ละลายด้วยน้ำแล้วชุบผ้าหรือสำลี นำไปพอกทับไว้ให้เกิดความเย็น เปียก

ชุ่ม

4.6.2 การแบ่งประเภทสรรพคุณของสมุนไพร

เพื่อความสะดวกในการนำสมุนไพรมาใช้ในการรักษาโรค ได้รวบรวมสมุนไพรที่มีสรรพคุณชนิดเดียวกันเข้าไว้เป็นประเภท ยังได้เรียงลำดับรายชื่อสมุนไพรตามความนิยมในการนำมาใช้รักษาโรค ดังนี้

ตารางที่ 5 สารระการเรียนรู้เกี่ยวกับการแบ่งประเภทสรรพคุณของสมุนไพร

ระบบทางเดินหายใจ

สรรพคุณ	รายชื่อพืชสมุนไพร
ช่วยบรรเทาอาการไอ	มะแว้งเครือ มะแว้งต้น ดีปรี มะนาว จิง มะขาม เสนียด หนุมาน

ระบบทางเดินปัสสาวะ

สรรพคุณ	รายชื่อพืชสมุนไพร
ช่วยให้ปัสสาวะสะดวกขึ้น	กระเจี๊ยบแดง ขลุ่ หนุ้าคา หนุ้าหนดแมว ตะไคร้ สับปะรด มะละกอ (ราก) เห้วหมู

ใช้รักษาโรคผิวหนัง

สรรพคุณ	รายชื่อพืชสมุนไพร
รักษากลากเกลื้อน	กระเทียม ข่า ทองพันชั่ง พลู ชุมเห็ดเทศ เทียนบ้าน
รักษาชันนะตุ	มะคำดีควาย
บรรเทาแผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก	ว่านหางจระเข้ บัวบก น้ำมันมะพร้าว(กับน้ำมันงา)
ลดการอักเสบจากฝี แผลพุพอง น้ำเหลืองเสีย	ชุมเห็ดเทศ เทียนบ้าน ฟ้าทะลาย ว่านหางจระเข้ เหงือก ปลาหมอ ขมิ้นชัน
บรรเทาอาการแพ้ อักเสบจากแมลง	ตำลึง พญาลอ ขมิ้นชัน
รักษาแผลน้ำกัดเท้า	หมาก สีเสียดเหนือ
รักษาเริ่ม งูสวัด	พญาขอ
บรรเทาอาการลมพิษ	พลู ข่า

ระบบทางเดินอาหาร

สรรพคุณ	รายชื่อพืชสมุนไพร
ใช้รักษาโรคกระเพาะ	ขมิ้นชัน กลัวยน้ำว่า
ใช้บรรเทาอาการท้องเดินท้องเสีย (ไม่ใช่บิด หรืออหิวาตกโรค)	ทับทิม แคบ้าน มังคุด กลัวยน้ำว่า หมาก สีเสียดเหนือ ฟ้าทะลาย ฝรั่ง ขมิ้นชัน มะตูม ขมิ้นอ้อย
ใช้ถ่ายพยาธิไส้	ฟักทอง เล็บมือนาง มะขาม
ใช้บรรเทาอาการคลื่นไส้ อาเจียน	ขิง ขอบ ผักชี กระเพรา
แก้อาการท้องผูก	มะขามแขก ชุมเห็ดเทศ มะขาม ขี้เหล็ก มะละกอ
ช่วยลดอาการแก้อืดท้องอืด ท้องเฟ้อ แน่น จุกเสียด	กระวาน เร่ว กานพลู ขิง กระเทียม พริกไทย ตะไคร้ กะเพรา ดีปรี มะนาว ข่า หัวหมู กระชาย กะทือ ขมิ้นชัน
ช่วยบรรเทาอาการปวดฟัน	กานพลู ผักคราดหัวแหวน ข่อย แห้ว
ช่วยเจริญอาหาร	สะเดาบ้าน ขี้เหล็ก บอระเพ็ด มะแว้งต้น มะแว้งเครือ

โรคอื่นๆ

สรรพคุณ	รายชื่อพืชสมุนไพร
ลดไข้	บอระเพ็ด ฟ้าทะลาย แคนบ้าน สะเดาบ้าน
กำจัดเหา	น้อยหน่า บวบขม หนอนตายยาก
บรรเทาอาการเคล็ด ขัดยอก	ไพล
รักษาหิด	ลำมะงา กะทกรก หนอนตายยาก
กัดหูด	พญาไร้ใบ
ช่วยบรรเทาโรคผิวหนัง	เพชรสังฆาต
ช่วยให้นอนหลับ	ขี้เหล็ก ชุมเห็ดไทย (เมล็ด)
ห้ามเลือด	สาบเสือ (ใบสด) หนุมานนั่งแท่น (น้ำยาง)

4.7 สารสีธรรมชาติกับกลุ่มธุรกิจเชิงเกษตร

สารสีธรรมชาติกับกลุ่มธุรกิจเชิงเกษตรประกอบด้วยเนื้อหา 2 ส่วนคือ

4.7.1 เนื้อหาที่เกี่ยวกับสารสีจากธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น

4.7.2 เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการจำแนกสาร โดยใช้คุณสมบัติการเป็นกรด เบสและเกลือ

4.7.1 เนื้อหาที่เกี่ยวกับสารสีจากธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น

ในชุมชนคีรีวง นอกจากผลิตผลในสวนสมรมที่สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนแล้ว การนำวัสดุธรรมชาติในสวนมาใช้ ในธุรกิจเชิงเกษตร เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่สามารถเสริมรายได้ให้กับชุมชนที่ว่างเว้นจากการทำสวนสมรม ซึ่งในปัจจุบันกลุ่มที่นำสารสีจากธรรมชาติมาใช้เชิงธุรกิจเกษตรการทำฝ้ายมัดข้อม ได้แก่ กลุ่มฝ้ายมัดข้อมคีรีวงและกลุ่มใบไม้บ้านคีรีวง

1) สีและที่มาของสีจากธรรมชาติที่นำมาใช้ในการทำฝ้ายมัดข้อม ได้แก่

ใบहुกวาง	ให้สี	เหลืองอมเขียว
เปลือกมังคุด	ให้สี	สีส้ม กับ ชมพู
ใบเพกา	ให้สี	เขียวเข้ม
เปลือกลูกเนียง	ให้สี	น้ำตาลเข้ม
สะตอ	ให้สี	เทา
แก่นขนุน	ให้สี	เหลืองสด
แกนหลุมพอ	ให้สี	น้ำตาลอ่อน
เปลือกกระท้อน	ให้สี	เหลืองอมส้ม
ใบยอ	ให้สี	สีน้ำตาล

2) ปัญหาที่พบเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมสีรีวงในปัจจุบัน คือ ลักษณะการเคลือบสีผ้าไม่คงทน ไม่สามารถรักษาคุณภาพของสารสีที่ทำการย้อมไว้ได้ ดังนั้นเมื่อมีการใช้ฝ้านานๆเข้า ทำให้เกิดปัญหา คือ ผ้าจะมีสีซีดและจาง

3) กระบวนการแก้ปัญหา คือ ต้องมีการทดลองค้นหาสารเคมีและวัสดุธรรมชาติที่มีสมบัติเป็นด่าง เพราะด่างมีฤทธิ์ทำให้สีเคลือบผ้าติดทนทานสารเคมีที่มีฤทธิ์เป็นด่างได้แก่ โซดาไฟ ผงฟู ปูนขาว โซดาซักผ้า เป็นต้น

4.7.2 การจำแนกสารโดยใช้คุณสมบัติการเป็นกรด เบสและเกลือ

4.7.2.1 กรด เป็นสารเคมีที่มีรสเปรี้ยว เมื่อหยดลงบนโลหะจะกัดโลหะทำให้ผุกร่อนหรือเป็นสนิมได้ สารประเภทกรดจะเปลี่ยนสีกระดาษลิตมัสจากสีน้ำเงินเป็นสีแดง เช่น น้ำส้มสายชู กรดกำมะถัน และน้ำโซดา เป็นต้น

4.7.2.2 เบส (ด่าง) เป็นสารเคมีที่มีรสฝาด เมื่อนำมารวมกับกรดจะได้เกลือ สารประเภทเบสจะเปลี่ยนสีกระดาษลิตมัสจากสีแดงเป็นสีน้ำเงิน เช่น ปูนขาว สบู่ ผลซักฟอก และโซดาไฟ

4.7.2.3 เกลือ เป็นสารเคมีที่เป็นผลึกสีต่างๆได้จากการรวมตัวกันของกรดกับเบส เช่น เกลือแกง สารส้มและด่างทับทิม เป็นต้น สารประเภทเกลืออาจมีสมบัติเป็นกรด เบส หรือ กลางขึ้นอยู่กับชนิดของเกลือ

4.8 ส่วนนภาษาถิ่นใต้ที่สัมพันธ์กับการประกอบอาชีพการทำสวนสมรม

สำนวน หมายถึง ถ้อยคำที่มีได้มีความหมายตรงไปตรงมาตามตัวอักษรหรือแปลตามรากศัพท์ แต่มีถ้อยคำที่มีความหมายเป็นอย่างอื่น คือ เป็นชั้นเชิงชวนให้คิด ซึ่งอาจใช้ในเชิงเปรียบเทียบหรืออุปมาอุปไมย (ไชลิริ ปราโมช ณ อยุธยา, 2534) ความหมายของสำนวนมักจะเป็นความหมายโดยนัยหรือความหมายแฝง เรื่องของสำนวนจึงเป็นเรื่องลึกซึ้ง ผู้ที่จะเข้าใจความหมายและวิธีใช้สำนวนได้ดีที่สุด คือเจ้าของภาษา (ช่อนกลิ่น พอเศษสกลกิจ, 2526)

อัครา บุญทิพย์ (2535) ได้กล่าวถึงสำนวนว่าเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นวัฒนธรรมในการใช้ภาษา ผู้ใช้ภาษาสามารถคิดถ้อยคำสั้นๆ เพื่อใช้ความหมายที่กว้างและลึกซึ้งได้เป็นอย่างดี นอกจากนั้น สำนวนยังเป็นภาพสะท้อนวิถีชีวิตและค่านิยมของคนในสังคมได้เป็นอย่างดีในที่จะแบ่งสำนวนภาษาถิ่นใต้เป็น 6 ประเภท ดังต่อไปนี้

4.8.1 สำนวนทั่วไป

4.8.2 สำนวนเปรียบเทียบ

4.8.3 สำนวนขยายความ

4.8.4 สำนวนคล้องจอง

4.8.5 จำนวนคำพังเพย

4.8.6 จำนวนสุภาษิต

4.8.1 จำนวนทั่วไป คือ ถ้อยคำสั้นๆ ที่สร้างขึ้นเพื่อใช้สื่อความหมายเฉพาะในภาษาถิ่น ใต้ มักเป็นคำกริยาหรือคำวิเศษณ์ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

4.8.1.1 จำนวนทั่วไปขนาดสั้น 2 พยางค์ เป็นจำนวนที่สื่อความหมายโดยนัย

4.8.1.2.1 จำนวนทั่วไปมากกว่า 2 พยางค์ ลักษณะคล้ายคำพังเพย แต่ไม่จัดเป็น พังเพย เพราะเป็นการสื่อความหมายโดยนัยธรรมดา ไม่นับข้อคิดอุทาหรณ์

4.8.1.1.1 จำนวนทั่วไปขนาดสั้น 2 พยางค์ เป็นจำนวนที่สื่อความหมายโดยนัย ตารางที่ 6 สารະการเรียนรู้อีกเกี่ยวกับจำนวนทั่วไปขนาดสั้น 2 พยางค์

ศัพท์	ความหมาย
แดดหุบ	แดดร้อน เงามที่เมฆบัง
ได้แรง	ถึงใจ ชื่นใจ สมใจ สมน้ำหน้า
ทำพันธุ์	สงวนพันธุ์ไว้ เลี้ยง ปลูกไว้สืบพันธุ์
การดี	ขยัน เจ้าก็เจ้าการ
บ้าใบ	พืชที่งามสมบูรณ์มีใบมาก แต่ไม่ออกผล
ไฝ่ใจ	สนใจ เอาใจใส่ในหน้าที่
พ่อตา	เจ้าพ่อ วิญญาณที่ศักดิ์สิทธิ์
ฟ้าเริก	เวลาพระอาทิตย์เริ่มทอแสงจับขอบฟ้า
มุ้งมึง	เวลาพลบค่ำ โพล้เพล้ เข้าได้เข้าไฟ
หนอย หนอย	เบาๆ

4.8.1.1.2 จำนวนทั่วไปมากกว่า 2 พยางค์ คล้ายคำพังเพย แต่ไม่จัดเป็นคำ พังเพย เพราะเป็นการสื่อความหมายธรรมดา เช่นเดียวกับ 4.8.1.1 เช่น

กินเคยนกรง หมายถึง ชนบทกันดารไกลปืนเที่ยง เพราะชนบทภาคใต้มักอยู่ไกลทะเล แต่ อยู่ใกล้ป่าเขา ชาวบ้านจะทำกะปิด้วยการเอานกปรอดมาตำกับเกลือแล้วตากแดดเก็บไว้กินแทนกะปิ ซึ่งทำจากกุ้ง นอกจากหมายถึงกันดาร ไกลปืนเที่ยงแล้ว ยังใช้ในความหมายว่า ยากจนขั้นแค้นก็ได้

เดือนเป็นจันทร์ หมายถึง จันทรปราภา คนภาคใต้เรียกว่า เดือนเป็นจันทร์ เป็นสำนวนคู่กันกับ “หวันเป็นสุริย์” คือ สุริยุปราภา

ได้แรงอก หมายความว่า สะใจ ถึงใจ ชื่นใจ หรือสมน้ำหน้า เช่น ถ้าผู้ใหญ่ห้ามเด็กไม่ให้เล่นมิด แล้วเด็กไม่เชื่อฟัง ไปเล่นมิดจนมิดบาดมือ ก็จะพูดว่า “ได้แรงอก” คือ สมน้ำหน้า หรือในกรณีที่เดินทางไกลจนเหนื่อยอ่อน ได้ดื่มน้ำเย็นชื่นใจ ก็จะพูดว่า “ได้แรงอก”

น่าจี๊ลาด หมายความว่า น่ากลัว เช่น เมื่อพบเห็นสิ่งใดน่ากลัวมักพูดว่า “น่าจี๊ลาด” หรือ “อยู่น่าจี๊ลาด”

พอก่อนไก่ หมายถึง เวลาก่อนไก่ขัน ประมาณ 4.00 น.

พอไก่ขัน หมายถึง เวลาเช้าตรู่ ประมาณ 4.30 – 5.00 น.

พอไม้ทอดเงา หมายถึง เวลาเลยเที่ยงเล็กน้อย ไม่เกิน 13.00 น.

พอนกหลบรัง หมายถึง เวลาประมาณ 17.30 น. นกที่หากินอยู่ตามทุ่งจะบินกลับรังตามสมทุมพุ่มไม้

หล็อกซ็อกขอ หมายความว่า ตะปุมตะป้า หงิกงอ บิดเบี้ยว ใช้เปรียบเทียบท่อนไม้หรือกิ่งไม้ที่มีลักษณะไม่เรียบ ไม่ตรง

4.8.2 สำนวนเปรียบเทียบ

สำนวนเปรียบเทียบคือ ถ้อยคำที่เปรียบเทียบสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่ง โดยตรง เพื่อให้เกิดภาพพจน์ ชัดเจน ดังต่อไปนี้

จี้กร้านเหมือนเรือด หมายความว่า เกียจกร้านมาก คอยแต่จะนอนกินอยู่กับที่ อันที่จริงเรือไม่ได้นอนกิน แต่เรือจะอาศัยตามที่นอน ตามเสื่อ ตามร่องพื้นเรือนคอยกินเลือดคนที่จี้เกียจ มักนอนอยู่กับที่ไม้ออกไปทำมาหากิน จึงดูเหมือนว่า เรือดหากินเองง่ายๆ อย่างสบายๆ ไม่กระตือรือร้นไปหากินที่อื่น และอีกประการหนึ่ง คือ เรือดมักลื่นหมื่นฉุน เป็นที่น่ารังเกียจ จึงเปรียบเทียบคนที่ทั้งจี้เกียจและเป็นที่น่ารังเกียจ

เจี๊วเหมือนยอดหวายลิง หมายความว่า ผิวคล้ำมาก แต่ไม่ถึงกับดำ โดยเทียบกับสิ่งยอดหวายลิง มักใช้ล้อผู้หญิงที่มีผิวคล้ำ

เจียบหนีเหมือนตีแตง หมายความว่า เจียบสนิท เหมือนเวลาคนจะตีแตงแตง ต้องระมัดระวัง ย่องเข้าไปไม่เกิดเสียงดัง มิฉะนั้นแตงจะรู้ตัว แตกรังออกมาต่อยเอาได้

ช่วยกันเหมือนช่วยจันทร์ หมายความว่า ช่วยเหลือกันอย่างพร้อมเพรียง เต็มอกเต็มใจมาช่วยกัน ช่วยกันวุ่นซุลมุนและส่งเสียงดัง เหมือนเมื่อเกิดจันทรุปราคาชาวบ้านจะยิงปืน จุดประทัด ดีเกราะ เคาะกะลา ส่งเสียงดังวุ่นวายไปทั่วหมู่บ้าน มักจะใช้ในความหมายว่า ช่วยกันแล้วมีเสียงดังด้วย

คำเหมือนกล้วยหมกส้ม หมายความว่า คำมาก คำสนิท เหมือนกล้วยที่หมกไว้ในกองไฟจนลืม จนกว่าจะเขี่ยออกมาก็ไหม้ดำไปทั้งลูก มักใช้เปรียบเทียบคนที่มีผิวดำ

ลูกคิกเหมือนพริกไม่ค้ำง หมายความว่า ลูกลึกลุกลน นั่งไม่นั่ง อยู่ไม่สุข เทียบกับเถาพริกไทยที่ไม่มีค้ำงให้เกาะ ยอดพริกไทยก็กระดุกกระดิกพลิกไปมายามต้องลม มักใช้เปรียบเทียบเด็กที่นั่งไม่นั่ง อยู่ไม่สุข

ทำงานเหมือนหมาเลียน้ำร้อน หมายความว่า ทำงานไม่เรียบร้อย ทำงานลวกๆ สักแต่ให้เสร็จ หรือทำแบบไม่ค่อยตั้งใจทำ กลัวๆ กล้าๆ เหมือนหมาเลียน้ำร้อน

4.8.3 สำนวนขยายความ

สำนวนขยายความ คือ ถ้อยคำที่ใช้เป็นวิเศษณ์ขยายความ ช่วยเน้นความหมายให้ได้อารมณ์ความรู้สึก ให้ได้ความรู้สึกชัดเจนมากยิ่งขึ้น เช่น

ตารางที่ 7 ตารางการเรียนรู้เกี่ยวกับสำนวนขยายความ

ศัพท์	ความหมาย
เกลี้ยงแผลว	เกลี้ยงเกลตา
เจี๊วปืด	เจี๊วมาก เจี๊วอื้อ
น้ำข้อย้อถ้อยๆ	น้ำหยดต้งๆ
แน่นแจ็กๆ	แน่นมาก อัดกันแน่น
ฝนตกเส็กเส็ก	ฝนตกหิมๆ

4.8.4 ส่วนวลีต้องจอง

ส่วนวลีคำต้องจอง คือ ถ้อยคำที่ผูกขึ้นเป็นส่วนพยางค์อย่างมีสัมผัสต้องจอง เพื่อบันทึกข้อสังเกตเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น

ขึ้นเขาไปเก็บกล้วยเถื่อน หลบถึงเรือนซุดเดือนทงแบ็ด ถึงหนองเดือนพองแพล็ดแพล็ด มือซ้ายถือแบ็ด มือขวาเค็ดเคื่อน เป็นคำร้องเล่นในหมู่ชาวบ้าน ใช้เป็นเพลงราว มีเนื้อหาการสะท้อนการดำรงชีวิตส่วนหนึ่งของชาวชนภาคใต้ (กล้วยเถื่อน - กล้วยป่า เดือน - ไข่เดือน ทงแบ็ด - ปักแบ็ด วางแบ็ด พองแพล็ดๆ - เปื่อยชู้ย เน่า เค็ด - เค็ด หยิกให้ขาด)

นครพุงปลา สงขลาผักบั้ง พัทลุงลอกอ เป็นบันทึกเพื่อบอกว่านครศรีธรรมราชทำไตปลา (พุงปลา) สงขลาปลูกผักบั้งมาก และพัทลุงปลูกมะละกามาก

4.8.5 ส่วนวลีคำพังเพย

ส่วนวลีคำพังเพย คือ คำกลางๆ ที่กล่าวไว้ให้ตีความเข้ากับเรื่องมีลักษณะเป็นอุทาหรณ์ ข้อคิด แต่ไม่ใช่คำสอนให้กระทำหรือข้อห้าม เช่น

แก่พร้าว เฒ่าลอกอ หมายถึง คนแก่ที่ไม่มีความคิดความอ่านเป็นคนไม่มีแก่นสาร เหมือนต้นมะพร้าวและต้นมะละกอ (ลอกอ) ซึ่งเป็นไม้ที่ไม่มีแก่น เนื้อไม้จึงไม่ค่อยมีประโยชน์ ใช้เป็นคำตำหนิคนแก่ที่ไม่มีแก่นสาร

ขี้บนนอน นอนวันสาย หมายความว่า การถ่ายอุจจาระบนนอน ซึ่งปลอดภัยจากมดแมลง ทาก งู หมู มารบกวน และการไต่บนต้นสาย เป็นความสุขสบายอย่างหนึ่ง ใครมีชีวิตเช่นนั้น คือคนที่มีความสุขสบาย

คนขี้คร้าน ทำงานนอกแตก หมายความว่า คนที่เกียจคร้าน เมื่อทำงานมักอยากจะให้เสร็จเร็ว จึงโหมทำทีละมากๆ ทำให้เหนื่อยมาก เกินกำลังอาจออกแตกได้ แต่คนขยันจะทำไปทีละน้อย ทำอย่างสม่ำเสมอ ค่อยเป็นค่อยไป จึงทำให้งานไม่หนัก เหมือนคนดินกองหนึ่ง คนขี้เกียจอยากให้ออกแตกก็ใช้ถึงใบใหญ่โกยดินแล้วแบกไปเติมกำลัง อาจจนดินเสร็จภายในไม่กี่เที่ยว ถ้าไม่ออกแตกตายเสียก่อน แต่คนขยันจะใช้ถึงใบเล็กพอนไปได้ไม่เกิกำลัง อาจจะต้องขนหลายเที่ยว แต่ก็ได้งานเหมือนกันหรือดีกว่า ที่สำคัญคือไม่เหนื่อยจนเกินไป

ฝนเดือนห้า ฟ้าเดือนหก หมายถึงสถานการณ์ที่ไม่น่าไว้วางใจ เหมือนเดือนห้าเมื่อจะตกก็ตกอย่างหนัก ส่วนฟ้าเดือนหกมักจะมีพายุฝนฟ้าคะนอง มักเกิดฟ้าผ่าเสมอ ผู้ใหญ่จึงเตือนให้ระมัดระวังไม่ประมาท

4.8.6 สำนักสุภายิต

สำนักสุภายิต คือ สำนักที่ให้ความหมายในเชิงตั้งสอน เป็นข้อห้าม หรือข้อแนะนำให้ปฏิบัติ ทั้งยังเป็นภาพสะท้อนให้เห็นค่านิยมและวิถีชีวิตของสังคมภาคใต้อีกด้วย เช่น

ทำงานเพื่อใช้ตัดไม้เพื่อสั้น เป็นข้อแนะนำว่าจะทำการใดๆ ต้องเพื่อขาดเพื่อเหลือไว้ กันความผิดพลาดที่อาจจะเกิดขึ้นในการทำงานได้ จะได้มีทางออกไม่อับจนหนทางเมื่อผิดพลาด เหมือนการทำงานต้องรีบทำให้เสร็จให้ได้ประโยชน์ไว้มากๆ เพื่อวันหน้าเจ็บไข้ได้ป่วยลงเราก็ได้ทำงานล่วงแล้ว ไม่เสียงาน และไม่อับจนเงินทอง การตัดไม้มาทำประโยชน์ใดๆก็ตาม ต้องตัดเผื่อให้มากกว่าที่วัดไว้ เพราะหากมีข้อผิดพลาดในการคำนวณหนแรก ก็พอมีไม้ที่ตัดเหลือไว้ เป็นการสอนไม่ให้ประมาท

อย่าขนดินถมปลวก เป็นข้อเตือนใจว่า อย่าทำในสิ่งที่ไม่เกิดประโยชน์ใดๆ ที่ทำให้ตัวเองเหนื่อยหรือเสียเวลาเปล่าๆ เทียบกับปลวกซึ่งเป็นจอมสูงอยู่แล้ว จะขนดินไปถมก็ไม่เกิดประโยชน์

อยากมีอย่าขี้คร้าน อยากทำงานอย่าตื่นสาย เป็นคำสอนว่า ถ้าอยากร่ำรวย (มี) ก็อย่าเกียจคร้าน และถ้าอยากทำงานก็อย่าตื่นสาย

4.9 การใช้ภาษาเพื่อการเขียนโฆษณาสินค้าในชุมชน

4.9.1 ความหมายของการโฆษณาสินค้า

การโฆษณาสินค้า หมายถึง การเสนอเผยแพร่สินค้าหรือบริการ เป็นกิจกรรมที่มีการสื่อสารสู่มวลชน มีความต้องการให้มีผู้นิยม และต้องการกำไรเป็นเป้าหมาย

4.9.2 วัตถุประสงค์ของการโฆษณาสินค้า

- 1) เพื่อแนะนำสินค้าให้เป็นที่รู้จักแพร่หลาย เป็นที่ต้องการของประชาชน
- 2) เพื่อเชิญชวนให้ใช้บริการกิจกรรมหรือสินค้าที่เสนอ

4.9.3 หลักการเขียนโฆษณาสินค้า มีหลักสำคัญ ดังนี้

- 1) บอกเหตุผลของการใช้สินค้าหรือบริการ
- 2) บอกรายละเอียดของสินค้าหรือบริการ เช่น คุณภาพ ราคา ความสะดวกสบาย

เป็นต้น

- 3) โน้มน้าวใจให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังเกิดความรู้สึกอยากใช้สินค้าหรือบริการ
- 4) มีการจูงใจ เช่น การลดราคา ของแถม บริการซ่อมฟรี เป็นต้น

จากข้อสรุปข้างต้น เห็นได้ว่าการใช้ภาษาในการเขียนโฆษณาสินค้า ควรใช้คำหรือข้อความที่กะทัดรัด สละสลวย อ่านง่าย จดจำง่าย อ่านแล้วรู้สึกได้ทันทีว่าเป็นสินค้าอะไร ใช้ประโยชน์อะไร ต้องใช้ศิลปะกลวิธีในการจูงใจ เขียนอักษรให้อ่านง่าย เขียนสะกดการันต์ถูกต้อง และข้อควรคำนึงที่สำคัญก็คือ ไม่โฆษณาเกินความเป็นจริงและให้ร้ายสินค้าอื่นๆ ตัวอย่างการเขียนโฆษณาสินค้าของชุมชนคีรีวง เช่น “อร่อย สะอาด เก็บได้นาน ต้องทุเรียนกวนคีรีวง”

5. โครงสร้างสาระการเรียนรู้

หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) เป็นหลักสูตรที่บูรณาการมาตรฐานสาระการเรียนรู้ 3 กลุ่มสาระการเรียนรู้ คือ 1. กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 2. กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ และ 3. กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ดังนี้

ตารางที่ 8 โครงสร้างสาระการเรียนรู้

มาตรฐานสาระการเรียนรู้	สาระการเรียนรู้	เวลา (ชั่วโมง)
ส. 3.1 ส 5.1 ส. 5.2	1. ดำเนินวิถีชีวิตเรือนื้อ	3
ว 2.1 ว 2.2 ว. 3.2	2. ลักษณะทางกายภาพเชิงภูมิศาสตร์ของชุมชนคีรีวง	3
ท 2.1 ท. 4.1 ท. 4.2	3. ทรัพยากรทางธรรมชาติแห่งคีรีวง	3
	4. สวนสมรมเศรษฐกิจแบบพอเพียง	3
	5. ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศของสวนสมรม	3
	6. พิษสมุนไพรรักษาวิถีการดำเนินชีวิตของชาวคีรีวง	3
	7. สารสีธรรมชาติกับกลุ่มธุรกิจเชิงเกษตร	3
	8. จำนวนภาษาถิ่นได้กับการประกอบอาชีพการทำสวนสมรม	3
	9. การใช้ภาษาเพื่อการเขียนโฆษณาสินค้าในชุมชน	3

6. ระยะเวลาเรียน

6.1 เวลาเรียนตลอดหลักสูตร	27	ชั่วโมง
6.2 ใช้เวลาเรียนสัปดาห์ละ	9	ชั่วโมง

7. การจัดการเรียนการสอน

เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการตามหลักการและจุดประสงค์ทั่วไปของหลักสูตรที่ได้ระบุไว้ โดยจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับวัย สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียนตามแนวการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนี้

7.1 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยยึดแนวปรัชญาการศึกษาท้องถิ่น (Rural Philosophy for Education) เพื่อให้ผู้เรียนยังคงคำนึงถึงเอกลักษณ์และวิถีวัฒนธรรมในการประกอบอาชีพการทำสวนสมรมควบคู่ไปกับการเรียนรู้ในหลักการและทฤษฎีทางวิชาการ มีความตระหนักในคุณค่าของการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้กับผู้เรียนตามแนววัฒนธรรมของชุมชน

7.2 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนรู้จักศึกษาหาความรู้ และแสวงหาคำตอบด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ โดยจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยและมีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีและสื่อการเรียนรู้ในชุมชนมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน

8. สื่อการเรียนรู้

สื่อการเรียนรู้ถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ใช้ประกอบการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากที่สุด อันจะนำไปสู่จุดหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้ ดังนั้น สื่อการเรียนรู้ในหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิวิลกับครู โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 มีการใช้สื่อการเรียนรู้ ดังนี้

8.1 สื่อบุคคล ได้แก่ กลุ่มผู้นำการสร้างเรือเหนือจำนวน 10 คน และปราชญ์ชาวบ้านในเรื่องพืชสมุนไพร ได้แก่ ตาแจ้ แดงอ่อน

8.2 สื่อเครื่องมือและอุปกรณ์ / แหล่งการเรียนรู้ในชุมชน ได้แก่

8.2.1 สื่อเครื่องมือและอุปกรณ์ ได้แก่ แถบประโยคคำถาม ใบงาน ใบความรู้ อุปกรณ์ในการทำแผนที่สังคม, อุปกรณ์ในการสร้างโมเดลจำลองจากการปั้นดินน้ำมันแสดงทรัพยากรธรรมชาติ, อุปกรณ์ทางวิทยาศาสตร์ที่ใช้ในการสำรวจความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตในสวนสมรมและการทดสอบความเป็นกรด เป็นด่าง เพื่อค้นหาสารเคมีที่มีประสิทธิภาพในการเคลือบผ้าข้อมลี

8.2.2 แหล่งการเรียนรู้ในชุมชน ได้แก่ สวนสมรม , กลุ่มองค์กรธุรกิจเชิงเกษตร
ในชุมชนคีรีวง ได้แก่ กลุ่มแปรรูปน้ำผักผลไม้ กลุ่มแม่บ้านทุเรียนกวนบ้านคีรีวง กลุ่มใบไม้บ้านคีรี
วงกลุ่มผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติบ้านคีรีวง และกลุ่มบ้านสมุนไพร

9. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ประเมินจากสภาพจริงโดยใช้วิธี การวัดที่หลากหลาย เช่น
การสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในด้านความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรม การแสดงความคิดเห็น
การปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม การศึกษาแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ผลงานของนักเรียน และการทดสอบ
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ขั้นตอนที่ 4 การทดลองใช้หลักสูตรและประเมินผลการทดลอง

ในการทดลองใช้หลักสูตรผู้วิจัยร่วมกับครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยจำนวน 2 คน ร่วมกันเป็นผู้ทดลองสอนกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ภาคต้น ปีการศึกษา 2547 จำนวน 20 คน เป็นเวลา 3 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 9 ชั่วโมง สรุปผลได้ดังนี้

4.1 การทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

4.1.1 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังการทดลอง

ตารางที่ 9 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับ โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) ก่อนและหลังการทดลอง

ระยะเวลา	คะแนนเต็ม	\bar{X}	S.D.	<i>t</i>
ก่อนการทดลอง	30	15.30	4.07	11.93*
หลังการทดลอง	30	23.00	1.83	

* $P < 0.5$ ($.05t_{19} = 1.729$)

จากตารางที่ 9 แสดงให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับ โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) ของนักเรียนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าหลักสูตรสถานศึกษาแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับ โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้

ตารางที่ 10 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมก่อนและหลังการทดลอง

ระยะเวลา	คะแนนเต็ม	\bar{X}	S.D.	t
ก่อนการทดลอง	10	5.95	1.90	7.76*
หลังการทดลอง	10	8.70	1.08	

* $P < 0.5$ (.05 $t_{19} = 1.729$)

จากตารางที่ 10 แสดงให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าหลักสูตรสถานศึกษาแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิวิลกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 11 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ก่อนและหลังการทดลอง

ระยะเวลา	คะแนนเต็ม	\bar{X}	S.D.	<i>t</i>
ก่อนการทดลอง	10	5.00	2.18	5.80*
หลังการทดลอง	10	7.35	1.04	

* $P < 0.5$ ($.05 t_{19} = 1.729$)

จากตารางที่ 11 แสดงให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของนักเรียนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าหลักสูตรสถานศึกษาแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) ในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 12 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยก่อนและหลังการทดลอง

ระยะเวลา	คะแนนเต็ม	\bar{X}	S.D.	t
ก่อนการทดลอง	10	4.35	1.42	8.10*
หลังการทดลอง	10	7.05	1.61	

* $P < 0.5$ ($.05 t_{19} = 1.729$)

จากตารางที่ 12 แสดงให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยของนักเรียนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าหลักสูตรสถานศึกษาแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิวิลกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิวิล) ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4.1.2 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังการทดลองเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด

ตารางที่ 13 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับ โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) ของนักเรียนหลังการทดลองกับเกณฑ์ที่กำหนด

การทดสอบ	เกณฑ์	\bar{X}	S.D.	<i>t</i>
	60 % ของคะแนนเต็ม	(n = 20)		
		คะแนนเต็ม 30 คะแนน		
หลังการทดลอง	18	23.00	1.83	12.18*

* $P < 0.5$ (.05 $t_{19} = 1.729$)

จากตารางที่ 13 แสดงให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับ โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) ของนักเรียนหลังการทดลองสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดคือร้อยละ 60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 14 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียนหลังการทดลองกับเกณฑ์ที่กำหนด

การทดสอบ	เกณฑ์	\bar{X}	S.D.	<i>t</i>
	60 % ของคะแนนเต็ม	(n = 20)		
		คะแนนเต็ม 10 คะแนน		
	6			
หลังการทดลอง		8.60	1.14	10.17*

* $P < 0.5$ (.05 $t_{19} = 1.729$)

จากตารางที่ 14 แสดงให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียนหลังการทดลองสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดคือ ร้อยละ 60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 15 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของนักเรียนหลังการทดลองกับเกณฑ์ที่กำหนด

การทดสอบ	เกณฑ์	\bar{X}	S.D.	<i>t</i>
	60 % ของคะแนนเต็ม	(n = 20)		
		คะแนนเต็ม 10 คะแนน		
	6			
หลังการทดลอง		7.30	1.03	5.80*

* $P < 0.5$ (.05 $t_{19} = 1.729$)

จากตารางที่ 15 แสดงว่าให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของนักเรียนหลังการทดลองสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดคือร้อยละ 60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 16 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยของนักเรียนหลังการทดลองกับเกณฑ์ที่กำหนด

การทดสอบ	เกณฑ์	\bar{X}	S.D.	<i>t</i>
	60 % ของคะแนนเต็ม	(n = 20)		
		คะแนนเต็ม 10 คะแนน		
หลังการทดลอง	6	7.05	0.6	6.82*

* $P < 0.5$ (.05 $t_{19} = 1.729$)

จากตารางที่ 16 แสดงว่าให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยของนักเรียนหลังการทดลองสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดคือร้อยละ 60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายเกี่ยวกับพฤติกรรมในการเรียนของนักเรียนที่สังเกตในระหว่างการทดลอง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายเกี่ยวกับพฤติกรรมในการเรียนของนักเรียน ที่ได้จากการสังเกตในระหว่างการทดลองจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ เช่น การศึกษาหาข้อมูลความรู้พื้นฐานด้วยตนเองก่อนการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน การศึกษานอกสถานที่ และการลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ในหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิวิลกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิวิล) ซึ่งจะนำเสนอเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1) ด้านการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

การศึกษาและแสวงหาความรู้ด้วยตนเองเป็นสิ่งสำคัญ สำหรับการจัดการเรียนรู้ในหลักสูตรต้องการเน้นให้นักเรียนเกิดทักษะกระบวนการเรียนรู้แบบใฝ่รู้ใฝ่เรียน ดังนั้นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เน้นให้นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองก่อน โดยเริ่มต้นตั้งแต่ การที่นักเรียนรู้จักที่จะตั้งคำถามที่ตนเองสนใจที่อยากจะรู้คำตอบ นักเรียนส่วนใหญ่ให้ความสนใจใน

การเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งสังเกตได้จากความกระตือรือร้นที่จะแสวงหาความรู้เพื่อสรุปหาคำตอบและตั้งข้อคำถามใหม่ๆ ขึ้นได้ สำหรับสิ่งที่นักเรียนได้ปฏิบัติและแสดงออกถึงการศึกษา ค้นคว้าด้วยตนเอง เช่น การซักถามในเรื่องที่สำคัญหรืออยากรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน ผู้รู้ในท้องถิ่น การสัมภาษณ์บุคคลต่างๆ การสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตการค้นคว้าจากหนังสือในห้องสมุด การศึกษาและทำความเข้าใจจากสื่อวีดิทัศน์ ซึ่งเมื่อนักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าจากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ แล้ว ก็สามารถนำข้อมูลที่ได้นำสรุปและแลกเปลี่ยนข้อมูลกับเพื่อนๆ ในชั้นเรียนได้ นอกจากนี้ยังขยายผลการเรียนรู้สู่ชุมชนได้อีกด้วย ดังที่นักเรียนคนหนึ่งเล่าให้เพื่อนๆ ฟังว่า “.....จากเมื่อวานที่เราได้เรียนเรื่องความเป็นกรด เป็นด่าง เพื่อใช้ในการทำให้สีผ้าให้มีความคงทนนั้น เราได้นำไปบอกกับแม่และพี่ๆ ป้าๆ น้าๆ ในกลุ่มมัดย้อม ปรากฏว่าแม่ชมว่าเป็นเป็นสิ่งที่ดีที่เราได้เรียนรู้ แต่ในการทำให้ผ้ามัดย้อมของเราเน้นการใช้วัสดุจากธรรมชาติมากกว่าการใช้สารเคมี ดังนั้นพวกเรามาช่วยกันคิดหน่อยว่าจะใช้วัสดุธรรมชาติอะไรในบ้านเราที่มีฤทธิ์ทำให้สีผ้าติดทนได้...” (จากแบบบันทึกสังเกตพฤติกรรมนักเรียนวันที่ 10 พฤษภาคม 2547) ซึ่งสังเกตได้ว่านักเรียนเริ่มเกิดทักษะกระบวนการเรียนรู้แบบใฝ่รู้ใฝ่เรียน นอกจากนี้จากการสอบถามพูดคุยกับครูบรรณารักษ์ห้องสมุดและครูประจำห้องคอมพิวเตอร์ พบว่า นักเรียนเข้าห้องสมุดเพื่อค้นคว้าและยืมหนังสือมากขึ้น ส่วนในเวลาพักกลางวันนักเรียนขอต่อคิวเพื่อค้นคว้าหาข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้นด้วย แสดงให้เห็นว่านักเรียนได้เรียนรู้ที่จะศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองในเรื่องที่สนใจมากขึ้น

2) ความสนใจและการปฏิบัติกิจกรรมในการเรียนรู้

จากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนระหว่างการทดลองใช้หลักสูตรพบว่า นักเรียนมีความสนใจและตั้งใจในการเข้าร่วมกิจกรรมและตั้งใจเรียนดี ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติทุกขั้นตอน ซึ่งในระยะแรกนักเรียนไม่ค่อยกล้าที่จะซักถามพูดคุยหรือกล้าแสดงความคิดเห็นเท่าใดนัก จากการสอบถามไม่เป็นทางการทำให้ทราบว่านักเรียนยังไม่เคยฝึกทำกิจกรรมที่ผู้วิจัยใช้มาก่อน ดังนั้นผู้วิจัยจึงพยายามสร้างความคุ้นเคยเพื่อให้มีความเป็นกันเองมากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งฝึกการตั้งคำถามการเรียนรู้ให้กับนักเรียนเพิ่มเติม จนนักเรียนสามารถแสวงหาความรู้ในท้องถิ่นได้ด้วยตนเองมากขึ้นและครบตามประเด็นที่อยากรู้ ดังนั้นเมื่อนักเรียนรู้สึกสนุกและเกิดความอยากรู้ส่งผลให้นักเรียนมีความสนใจในการที่จะเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นทุกครั้ง สังเกตได้จากการที่นักเรียนมักจะสอบถามผู้วิจัยถึงกิจกรรมที่จะได้เรียนรู้ต่อไป สำหรับกิจกรรมที่นักเรียนให้ความสนใจมาก คือ การออกไปศึกษานอกสถานที่ เช่น สวนสมรมในหมู่บ้าน ถึงแม้จะเป็นสิ่งที่นักเรียนรู้จักและคุ้นเคยมาแต่เด็ก แต่จากการที่ได้ทำกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายก็ส่งผลให้นักเรียนสนุกที่จะทำกิจกรรม ซึ่งจากบันทึกกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนคนหนึ่งกล่าว ว่า “.....ผมไม่เคยสนใจสวนสมรมมาก่อน เพราะคิดว่าไม่มีอะไรที่น่าสนใจ แต่จากการเข้าสวนสมรมวันนี้ทำให้ผมมีความคิดที่เปลี่ยนไป เพราะถึงแม้ผมคิดว่าผมรู้จักสวนสมรมดี แต่ในความเป็นจริงแล้ว

ความรู้ในเรื่องของสวนสมรมของผมมีเพียงน้อยนิดเท่านั้นเอง.....” (จากแบบบันทึกพฤติกรรมนักเรียนวันที่ 18 พฤษภาคม 2547) ซึ่งสังเกตให้เห็นว่านักเรียนเริ่มมีความตระหนักและเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาในท้องถิ่นมากขึ้น

4.3 ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง)

ตารางที่ 17 ระดับความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง)

สาระการเรียนรู้	ค่าเฉลี่ย (n = 20)	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. เนื้อหาของเรื่องที่เรียน ทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจและรักท้องถิ่นของตนเอง	4.55	0.59	มากที่สุด
2. นักเรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของชุมชนศิรีวงและการประกอบอาชีพการทำสวนสมรมจากสาระที่เรียน	4.35	0.65	มาก
3. เนื้อหาที่เรียนให้ความรู้และมีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของนักเรียน	4.15	0.73	มาก
4. นักเรียนสนใจเนื้อหาที่เรียน	4.10	0.83	มาก
5. นักเรียนได้แนวคิดหรือแนวทางการปฏิบัติตนจากเรื่องที่เรียน	3.85	0.73	มาก

จากตารางที่ 17 แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) ในระดับมากที่สุด 1 รายการ คือ เนื้อหาของเรื่องที่เรียน ทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจและรักท้องถิ่นของตนเอง รองลงมาคือ นักเรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของชุมชนศิรีวงและการประกอบอาชีพการทำสวนสมรมจากสาระที่เรียน เนื้อหาที่เรียนให้ความรู้และมีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน นักเรียนสนใจเนื้อหาที่เรียน และนักเรียนได้แนวคิดหรือแนวปฏิบัติตนจากเรื่องที่เรียนอยู่ในระดับมากเรียงตามลำดับ ดังนั้นเนื้อหาสาระการเรียนรู้ตาม

หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) สามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้

ตารางที่ 18 ระดับความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง)

กิจกรรมการเรียนรู้	ค่าเฉลี่ย (n = 20)	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. นักเรียนสนุกสนานกับกิจกรรมที่ทำ	4.30	0.56	มาก
2. นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ	4.25	0.54	มาก
3. นักเรียนชอบและสนใจในกิจกรรมที่ทำ	4.15	0.48	มาก
4. กิจกรรมที่ทำมีความเหมาะสมกับความสามารถ ของนักเรียน (นักเรียนสามารถทำได้)	4.05	0.50	มาก
5. นักเรียนสามารถนำความรู้และประสบการณ์ จากการเข้าร่วมกิจกรรมไปประยุกต์ใช้ ในชีวิตประจำวันได้	3.85	0.73	มาก

จากตารางที่ 18 แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) ในระดับมากทุกรายการเรียงตามลำดับดังนี้ นักเรียนสนุกสนานกับกิจกรรมที่ทำ นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ นักเรียนชอบและสนใจในกิจกรรมที่ทำ กิจกรรมที่ทำมีความเหมาะสมกับความสามารถของนักเรียน (นักเรียนสามารถทำได้) และนักเรียนสามารถนำความรู้และประสบการณ์จากการเข้าร่วมกิจกรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ดังนั้นกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) สามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้

ตารางที่ 19 ระดับความความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับสื่อการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรัวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74
(ชุมชนบ้านศิรัวง)

สื่อการเรียนรู้	ค่าเฉลี่ย (n = 20)	S.D.	ระดับความ คิดเห็น
1. สื่อมีความหลากหลายและมีความเหมาะสม ต่อการทำกิจกรรม	4.60	0.50	มากที่สุด
2. สื่อที่ใช้ในการทำกิจกรรมมีประโยชน์ต่อ นักเรียน	4.40	0.58	มาก
3. สื่อที่ใช้ทำให้นักเรียนได้รับความรู้ในเรื่อง ที่เรียน	4.25	0.43	มาก
4. สื่อที่ใช้ทำให้นักเรียนสนใจที่จะเรียน	4.20	0.60	มาก

จากตารางที่ 19 แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสื่อการเรียนรู้ตาม
หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรัวงกับโรงเรียนไทยรัฐ
วิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรัวง) ในระดับมากที่สุด 1 รายการ คือ สื่อมีความหลากหลายและมีความ
เหมาะสมต่อการทำกิจกรรม รองลงมาคือ สื่อที่ใช้ในการทำกิจกรรมมีประโยชน์ต่อนักเรียน สื่อที่ใช้
ทำให้นักเรียนได้รับความรู้เรื่องในเรื่องที่เรียนและสื่อที่ใช้ทำให้นักเรียนสนใจที่จะเรียนอยู่ในระดับ
มากเรียงตามลำดับ ดังนั้นสื่อการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วม
ระหว่างชุมชนศิรัวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรัวง) สามารถนำมาใช้ในการจัดการ
เรียนรู้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้

ขั้นตอนที่ 5 การแก้ไขปรับปรุงหลักสูตร

หลังจากที่ผู้วิจัยนำหลักสูตรไปทดลองใช้ ผู้วิจัยได้นำมาปรับปรุง ดังนี้
 แผนการเรียนรู้เรื่อง ลักษณะทางกายภาพเชิงภูมิศาสตร์ของชุมชนคีรีวงได้ปรับกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับเวลา โดยให้นักเรียนจัดป้ายนิเทศนอกเวลาเรียน

แผนการเรียนรู้เรื่อง สมุนไพรกับวิถีการดำเนินชีวิตของชาวคีรีวง ได้ปรับกิจกรรมการเรียนรู้ให้น่าสนใจเพิ่มขึ้น โดยการเชิญปราชญ์ชาวบ้านด้านสมุนไพรเข้าร่วมฟังการนำเสนอข้อมูลของนักเรียนจากการสืบค้นข้อมูลเรื่องสมุนไพรในชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนสามารถสอบถามข้อสงสัยรวมถึงแลกเปลี่ยนสิ่งที่ค้นพบกับปราชญ์ชาวบ้านได้

สำหรับแผนการเรียนรู้เรื่องอื่นๆ มีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้
 เมื่อปรับปรุงหลักสูตรแล้ว จึงได้หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ฉบับสมบูรณ์ (คู่มือละเอียดในภาคผนวก ข)

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวง กับ โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราชเขต 1 มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ และกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โดยมีวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างสมาชิกในชุมชนคีรีวงกับครู โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) เป็นแกน

กลุ่มคนเป้าหมายที่เกี่ยวข้องในการกำหนดวิสัยทัศน์

กลุ่มคนเป้าหมายที่เกี่ยวข้องในการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างสมาชิกในชุมชนคีรีวงกับครูในโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) ประกอบด้วย คณะกรรมการสถานศึกษา คณะครูโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) ตัวแทนคณะกรรมการหมู่บ้าน 4 หมู่บ้านในชุมชนคีรีวง ซึ่งได้แก่ หมู่บ้านคีรีวง หมู่บ้านคีรีทอง หมู่บ้านคีรีธรรม และหมู่บ้านขุนคีรี หมู่บ้านละ 5 คน ซึ่งคัดเลือกโดยการพิจารณาจากความพร้อมและความสมัครใจของคณะกรรมการหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้าน ตลอดจนประวัติการให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมที่มีต่อโรงเรียนและชุมชนและตัวแทนคณะกรรมการนักเรียนโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง)

ขั้นตอนการวิจัย

เลือกพื้นที่ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดให้ชุมชนคีรีวงตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช และโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) เป็นพื้นที่ในการวิจัยด้วยลักษณะพิเศษของพื้นที่นี้ชุมชนคีรีวงเป็นชุมชนที่มีความโดดเด่นทางด้านการท่องเที่ยวและมีแนวทางในการดำเนินชีวิตที่มีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ของตนเองสูงในเรื่องของการประกอบอาชีพการทำสวนสมรม (การปลูกพืชหลายๆชนิดในพื้นที่เดียวกัน) และปัจจุบันชุมชนคีรีวงยังคงรักษาเอกลักษณ์นี้ไว้และสามารถสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ประกอบกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) เป็นโรงเรียนแห่งเดียวที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของชุมชนคีรีวงและทางโรงเรียนยังมีความสับสนต่อกระบวนการกำหนดวิสัยทัศน์และการสร้างหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่สอดคล้องกับสภาพบริบทของชุมชนผู้วิจัยจึงต้องการที่จะศึกษาวิธีการกำหนดวิสัยทัศน์ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหลายเพื่อหาแนวทางในการกำหนดวิสัยทัศน์ให้กับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) และนำวิสัยทัศน์ที่ได้มา

พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) ซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 หนึ่งผู้วิจัยเป็นคนในพื้นที่จึงมีพื้นความรู้เกี่ยวกับสังคม วัฒนธรรมและวิถีการดำรงชีวิตของสมาชิกในชุมชนศิรีวง และรับรู้สภาพและปัญหาของชุมชนพอสมควร รวมทั้งสามารถพูดภาษาถิ่นได้เป็นอย่างดี จึงสามารถปรับตัวให้เข้ากับคนในพื้นที่ได้อย่างสะดวกและสร้างความคุ้นเคยได้ง่ายกว่านักวิจัยภายนอกที่เป็นคนแปลกหน้าสำหรับชุมชนศิรีวง

การเข้าสู่สนามการวิจัย

ผู้วิจัยเลือกเข้าสู่สนามวิจัยเพื่อทำการศึกษาค้นคว้า ในบทบาทของผู้สังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) ที่มีลักษณะการมีส่วนร่วมแบบเปิดเผย (Overt Role) โดยผู้วิจัยจะแนะนำตนเองกับคนในสนามให้เป็นที่รู้จักว่ามาทำงานวิจัย เพื่อขอความร่วมมือจากคนในสนาม โดยบอกว่ากำลังจะขอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความคาดหวังของชุมชนและโรงเรียนในการจัดการศึกษาให้กับเด็กในชุมชนศิรีวง เพื่อนำข้อมูลที่ได้กำหนดเป็นวิสัยทัศน์และนำมาเป็นแกนเป้าหมายในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) และเมื่องานวิจัยเสร็จแล้วโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) จะได้หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) สำหรับใช้สอนให้แก่นักเรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและคณะครูในโรงเรียนอย่างแท้จริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนการดำเนินการงานวิจัยการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างสมาชิกในชุมชนศิรีวงกับครูในโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) มีการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อสร้างวิสัยทัศน์และเพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) ดังนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อสร้างวิสัยทัศน์ โดยระยะแรกผู้วิจัยสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและครูในโรงเรียน โดยการเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางโรงเรียนหรือทางชุมชนจัดขึ้น เพื่อสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้วิจัยและชุมชน จากนั้นผู้วิจัยอำนวยความสะดวกในการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) โดยมีระยะการดำเนินงาน 2 ระยะ คือ ระยะการเตรียมการประชุม ผู้วิจัยช่วยอำนวยความสะดวกในการสร้างแบบการประชุมย่อยเพื่อใช้ในการประชุมวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงคณะครูและนักเรียนโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74

(ชุมชนบ้านคีรีวง) และร่วมวางกรอบการดำเนินการประชุมร่วมกับคณะครู ระยะเวลาที่ 2 การดำเนินการประชุมเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74

(ชุมชนบ้านคีรีวง) โดยผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการประชุม โดยการชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ทางการศึกษา และแนวทางการกำหนดวิสัยทัศน์โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมให้กับคณะครูโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) รวมทั้งรวบรวมประเด็นการประชุม และสรุปผลการประชุม

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อสร้างหลักสูตรสถานศึกษาแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงและโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล 2 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 ศึกษาและประมวลความรู้จากท้องถิ่น ในเรื่องต่อไปนีชุมชนคีรีวงกับการประกอบอาชีพ การทำสวนสมรม ระบบนิเวศและพืชสมุนไพรในสวนสมรม และตำนาน สำนวนภาษาถิ่นได้ และการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารในท้องถิ่น และระยะที่ 2 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากระยะที่ 1 ทั้งหมดมา บูรณาการร่วมกับมาตรฐานสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ และกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 2 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยยึดข้อมูลที่ได้จากการประมวลข้อมูลท้องถิ่นเป็นแกน และดึงมาตรฐานสาระการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเนื้อหาสาระการเรียนรู้ในบริบทท้องถิ่นมา บูรณาการร่วม

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การยกร่างหลักสูตร ในการยกร่างหลักสูตรประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เอกสารหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยหลักการของหลักสูตร วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จุดประสงค์ทั่วไป เนื้อหา โครงสร้างสาระการเรียนรู้ อัตราเวลาเรียน การจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ และส่วนที่ 2 เอกสารประกอบหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยแผนการเรียนรู้ จำนวน 9 แผน

ขั้นตอนที่ 2 ประเมินความสมบูรณ์ของหลักสูตร โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ทำการตรวจสอบความสมบูรณ์และความเหมาะสมของเอกสารหลักสูตร และเอกสารประกอบหลักสูตร ทั้งหมด จากนั้นปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำเพื่อให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นก่อนนำไปทดลองใช้จริง

ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้หลักสูตรและประเมินผลการทดลอง ดังนี้

1) ทดลองใช้หลักสูตร โดยดำเนินการทดลองสอนตามแผนการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น จำนวน 9 แผน แผนละ 3 ชั่วโมง ใช้ระยะเวลา 3 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 3 ชั่วโมง กับกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการทดลองหลักสูตร คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนไทยรัฐ

วิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ภาคต้น ปีการศึกษา 2547 ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 20 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง

2) ประเมินผลการทดลองจากแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงและโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง)

ขั้นตอนที่ 4 แก้ไขปรับปรุงหลักสูตร ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากผลการประเมินหลักสูตรและข้อเสนอแนะมาใช้ในการแก้ไขปรับปรุงหลักสูตรและปรับปรุงแผนการเรียนรู้ เพื่อให้หลักสูตรสถานศึกษาแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นและมีความเหมาะสมในการนำไปใช้ในโอกาสต่อไป

วิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างสมาชิกในชุมชนคีรีวงกับครูในโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการบันทึกภาคสนามประจำวัน ผลการประชุมกลุ่มย่อย และผลสรุปของที่ประชุมใหญ่ เพื่อตอบคำถามการวิจัยที่ตั้งไว้ และการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงและโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) โดยให้นำผลที่ได้มาเปรียบเทียบกับคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) ก่อนและหลังการสอนของกลุ่มตัวอย่างโดยการทดสอบค่าที (t - test) และเปรียบเทียบกับคะแนนเฉลี่ยจากแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) หลังการสอนกับเกณฑ์ที่กำหนด คือ ร้อยละ 60 โดยการทดสอบค่าที (t - test) ส่วนข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรสถานศึกษาแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) นำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

1. กระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมมี 2 ขั้นตอน ดังนี้

1.1 กำหนดวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนกับโรงเรียน ซึ่งมี 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ผู้วิจัยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและครูในโรงเรียน ระยะที่ 2 ชุมชนและโรงเรียนร่วมกันดำเนินการสร้างวิสัยทัศน์โดยมีผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการความสะดวก

1.2 จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโดยบูรณาการกลุ่มสาระการเรียนรู้ 3 กลุ่มสาระการเรียนรู้ คือ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ และกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วม มีทั้งหมด 6 ระยะ คือ

- 1) ศึกษาและประมวลความรู้จากท้องถิ่น โดยการเก็บข้อมูลภาคสนามและแหล่งข้อมูลด้านเอกสารในชุมชน
- 2) บูรณาการข้อมูลที่ได้ทั้งหมดร่วมกับมาตรฐานสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตรทั้ง 3 กลุ่มสาระการเรียนรู้
- 3) ยกร่างหลักสูตรโดยการจัดทำหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร
- 4) ประเมินความสมบูรณ์ของหลักสูตรโดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร
- 5) ทดลองใช้หลักสูตรและประเมินผลการทดลอง
- 6) แก้ไขปรับปรุงหลักสูตร

2. การกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนและโรงเรียน

2.1 วิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนที่ริ่ร่วมกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 คือ นักเรียนในโรงเรียนนี้เป็นผู้ที่มีความรู้ อันเป็นท้องถิ่นและสากล นำความรู้ไปพัฒนาตนเองและท้องถิ่น มีคุณธรรม จริยธรรม สืบทอดศิลปวัฒนธรรม เอกลักษณ์ของชุมชน และอยู่ร่วมในสังคมอย่างมีความสุข ภายในปีการศึกษา 2553

2.2 ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกับโรงเรียนในลักษณะของความร่วมมืออย่างเป็นทางการโดยใช้วิธีการประชุม ซึ่งมีขั้นตอนในการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน ดังนี้ 1) ศึกษาข้อมูลสารสนเทศของโรงเรียน ชุมชน วิเคราะห์เปรียบเทียบและสรุปข้อมูลเพื่อประเมินสถานภาพของโรงเรียน 2) นำเสนอวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนและโรงเรียน

2.3 ปัญหาและอุปสรรคในการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนที่ริ่ร่วมกับโรงเรียน

ไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) ที่พบได้แก่ ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นกับครูในโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) ในระยะของการเตรียมการประชุม ได้แก่ ความเบื่อหน่ายของครูที่มีต่อความไม่ชัดเจนของในวิธีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และภาระงานของครูมีเป็นจำนวนมากทำให้การกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) มีความชะงักไปช่วงเวลาหนึ่ง และระยะที่ 2 การดำเนินการประชุมซึ่งปัญหาและอุปสรรคที่พบได้แก่ ประเด็นความต้องการ และข้อมูลด้านต่างๆมีมากและหลากหลายแนวคิดทำให้ไม่สามารถสรุปเป็นวิสัยทัศน์ได้ นอกจากนี้โรงเรียนและชุมชนขาดทักษะการเชื่อมโยงสภาพปัญหาที่ได้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภายนอกชุมชนซึ่งเป็นปัญหาหลักที่เกิดขึ้นในการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชนในครั้งนี้ ทำให้ระยะเวลาในการกำหนดวิสัยทัศน์ต้องใช้เวลาในการสรุปผลเป็นเวลานาน

3. ผลของการทดลองใช้หลักสูตร มีดังนี้

3.1 หลังการทดลองสอนนักเรียน ค่าเฉลี่ยคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตาม

หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) ของนักเรียนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 3 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ได้ผลดังนี้

3.1.1 ค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.1.2 ค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของนักเรียนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.1.3 ค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยของนักเรียนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.2 หลังการทดลองสอนนักเรียน ค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) ของนักเรียนหลังการทดลองสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดคือร้อยละ 60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนหลังการทดลองในกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 3 กลุ่มสาระการเรียนรู้กับเกณฑ์ที่กำหนด ได้ผลดังนี้

3.2.1 ค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียนหลังการทดลองสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดคือ ร้อยละ 60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.2.2 ค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของนักเรียนหลังการทดลองสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดคือร้อยละ 60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.2.3 ค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยของนักเรียนหลังการทดลองสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดคือร้อยละ 60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.3 ระดับความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับหลักสูตรที่นำมาทดลองใช้ พบว่า ในด้านสาระการเรียนรู้ นักเรียนเห็นว่าเนื้อหาเรื่องที่เรียนทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจและรักท้องถิ่นของตนเองอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนรู้สึกสนุกสนานกับกิจกรรมที่ทำอยู่ในระดับมาก และด้านสื่อการเรียนรู้ นักเรียนเห็นว่าสื่อมีความหลากหลายและมีความเหมาะสมต่อการทำกิจกรรมอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรัวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรัวง) สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราชเขต 1 มีประเด็นสำคัญในเรื่องของการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรัวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรัวง) และการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรัวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรัวง) ที่จะนำมาอภิปราย ดังนี้

1. การวิเคราะห์สภาพปัญหาและศึกษาชุมชนที่พบในผลการวิจัยโดยทั่วไปส่วนใหญ่เป็นไปเพื่อหาข้อมูล และรายละเอียดให้กับ นักเรียนได้ศึกษาเป็นเนื้อหามากกว่าที่จะนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการสร้างวิสัยทัศน์ในการศึกษา

ในการดำเนินการวิเคราะห์สภาพปัญหาและศึกษาชุมชนในปัจจุบัน ข้อมูลส่วนใหญ่ที่ได้มักนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อหาข้อมูลและรายละเอียดไปเป็นเนื้อหาให้นักเรียนได้ศึกษาเรียนรู้ ซึ่งรายละเอียดที่นำมาเป็นสาระการเรียนรู้ให้กับนักเรียนมีลักษณะเป็นการเสริมความรู้รอบตัว ดังที่สุณีย์ ภูพันธ์ (2546) และไพรัช อรรถกามานนท์ (2545) ได้กล่าวถึง การวิเคราะห์สภาพชุมชนและท้องถิ่นว่า การวิเคราะห์สภาพชุมชนและท้องถิ่นเป็นการจัดทำที่มุ่งศึกษาว่าสภาพชุมชนเป็นอย่างไร มีปัญหาและความต้องการอะไร จะได้จัดการแก้ปัญหา หรือเตรียมนักเรียนให้เข้าใจปัญหา หรือหลีกเลี่ยงปัญหาเหล่านั้นอย่างไร เป็นการสำรวจค้นหาผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้านในชุมชน เป้าหมายการวิเคราะห์นี้ก็เพื่อศึกษาศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชน เพื่อนำมาถ่ายทอดให้นักเรียนได้เรียนรู้ ซึ่งจากการวิเคราะห์สภาพชุมชนและท้องถิ่นที่เกิดขึ้นดังกล่าว หากชุมชนและ

สถานศึกษาได้นำข้อมูลที่ได้มาใช้เป็นฐานในการกำหนดวิสัยทัศน์ทางการศึกษาน่าจะก่อให้เกิดประโยชน์มากขึ้น

สำหรับการวิเคราะห์สภาพปัญหาและการศึกษาชุมชนควรทำควบคู่ไปกับการศึกษาแนวโน้มของการพัฒนาในอนาคตด้วย ทั้งแนวโน้มของการพัฒนาในสถานศึกษา ชุมชน และโลกภายนอก ทั้งนี้เพราะการที่ได้ศึกษาแนวโน้มของการพัฒนาจะทำให้สถานศึกษา ต้องถื่นมองเห็นกลุ่มทางและแนวทางของการที่จะลงมือพัฒนาในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่สอดคล้องกับแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงนั้นๆ ซึ่งหากสถานศึกษาและชุมชนสามารถนำผลสรุปที่ได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ได้อย่างเป็นระบบแล้วจะช่วยให้การกำหนดวิสัยทัศน์มีทิศทางที่ชัดเจนและสอดคล้องต่อสภาพปัญหาและแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับเอกรินทร์ สีมหาศาล (2545) ที่กล่าวถึงการกำหนดวิสัยทัศน์ การกิจ เป้าหมายของสถานศึกษาว่า สถานศึกษาจะต้องศึกษารวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศด้านต่างๆ ซึ่งได้แก่ข้อมูลทั่วไปของสถานศึกษา สักยภาพของสถานศึกษา ความต้องการของชุมชน และแนวโน้มของการพัฒนาต้องถื่นทั้งนี้เพื่อให้สถานศึกษานำข้อมูลที่ได้มากำหนดเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาได้

จากการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงและโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) การดำเนินการกำหนดวิสัยทัศน์ที่เกิดขึ้นได้ให้ความสำคัญต่อการวิเคราะห์สภาพชุมชนและต้องถื่นร่วมด้วยทั้งนี้เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดวิสัยทัศน์ให้กับสถานศึกษาร่วมกับข้อมูลสารสนเทศที่ทางโรงเรียนมีอยู่ โดยการวิเคราะห์สภาพชุมชนและต้องถื่นอยู่ในช่วงของการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกันระหว่างชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) โดยมีการประชุมเพื่อร่วมกันแสดงความคิดเห็นในเกี่ยวกับ สภาพการณ์ 2 ประเด็นหลัก คือ ประเด็นแรก เป็นประเด็นเกี่ยวกับการวิเคราะห์สภาพการณ์เฉพาะของชุมชนคีรีวงที่เกิดขึ้น และส่งผลกระทบต่อนักเรียนทั้งด้านดีและด้านไม่ดี ซึ่งไม่ใช่พฤติกรรมของนักเรียน ทั้งนี้หากชุมชนสามารถระบุสถานการณ์เฉพาะได้ด้วยความเป็นจริงชัดเจน และเข้าใจตรงกัน จะนำไปสู่การกำหนดวิสัยทัศน์ที่สอดคล้องกับความคาดหวังหรือความต้องการในการการศึกษาให้กับเด็กในชุมชนได้ และประเด็นที่ 2 เป็นประเด็นคำถามเพื่อให้สมาชิกในที่ประชุมได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นที่มีต่อเด็กในชุมชนคีรีวงในเรื่องของความรู้เกี่ยวกับชุมชนสภาพปัญหาในชุมชน ความรู้เกี่ยวกับสังคมภายนอกของเด็ก และความคาดหวังที่ชุมชนและ ครู มีต่อการจัดการศึกษาให้กับเด็กในชุมชนคีรีวง ซึ่งจากการวิเคราะห์สภาพการณ์ของชุมชนที่เกิดขึ้น จะเป็นการวิเคราะห์สภาพการณ์ที่ชุมชนเป็นอยู่ในปัจจุบันเกี่ยวกับวิถีชีวิต จุดอ่อน ปัญหาและความเข้มแข็งของชุมชน จากนั้นนำมาศึกษาร่วมกับแนวโน้มของการพัฒนาในชุมชนและสถานศึกษาตัวอย่างประเด็นการศึกษาแนวโน้มของการพัฒนาในชุมชนเช่น การวิเคราะห์สภาพเศรษฐกิจของชุมชนและรายได้ของบุคคลในชุมชน (รายได้ การมีงานทำ อาชีพเสริมหลังจากการทำสวนสมรม) สภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมของชุมชน ได้แก่ ความเชื่อ ประเพณีที่ชาวชุมชนคีรีวงต้องการให้มี

และคงเอกลักษณ์ไว้กับชุมชน และสภาพทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติซึ่งเป็นประเด็นที่ชาวชุมชนที่ริวงให้ความสำคัญมากที่สุด ซึ่งในการพิจารณาข้อมูลทางชุมชนและโรงเรียนได้พยายามที่จะนำผลข้อมูลที่ได้เปรียบเทียบกับข้อมูลในสังคมภายนอกด้วย เช่น ในประเด็นของความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เกิดขึ้น ชุมชนพยายามหาจุดยืนให้กับชุมชนในการนำเทคโนโลยีมาใช้ประโยชน์ในด้านใดบ้าง และต้องการนำเทคโนโลยีเหล่านั้นมาใช้มากน้อยเพียงใด เป็นต้น และเมื่อได้ข้อคำตอบแล้ว สถานศึกษาและชุมชนนำข้อมูลที่ได้ไปพิจารณาสรุป หาจุดยืน และตัดสินใจร่วมกันในการกำหนดวิสัยทัศน์ให้กับสถานศึกษา เพื่อให้สถานศึกษาได้ใช้วิสัยทัศน์ที่ได้นำไปจัดการศึกษาให้กับเด็กในชุมชนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตรงตามความต้องการ

2. ปัญหาและอุปสรรคในการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนกับโรงเรียนอยู่ที่การขาดทักษะการเชื่อมโยงสภาพปัจจุบันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกภายนอกชุมชน

ในการกำหนดวิสัยทัศน์ สถานศึกษาจะต้องทำการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลให้พร้อมทั้งทางด้านสังคม วัฒนธรรมท้องถิ่นและชุมชน และต้องมีความรู้เกี่ยวกับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสังคมรอบๆตัวผู้เรียนและสถานศึกษา เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเปรียบเทียบและตัดสินใจร่วมกันระหว่างชุมชนและโรงเรียนในการหาจุดยืนเพื่อรักษาเอกลักษณ์ของตนเองและพัฒนาการศึกษาให้ เป็นไปตามทิศทางที่ต้องการ ซึ่งปัญหาหลักในการกำหนดวิสัยทัศน์ที่เกิดขึ้นคือ โรงเรียนและชุมชนสามารถวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศและสภาพการณ์ในชุมชนได้แต่ขั้นการนำข้อมูลที่ได้มาเปรียบเทียบเพื่อหาข้อสรุปไม่ชัดเจนเท่าที่ควร ทั้งนี้เพราะขาดทักษะความสามารถในการคิดแบบเชื่อมโยงทำให้หาข้อสรุปในการกำหนดวิสัยทัศน์ในการศึกษาไม่ได้ ดังนั้นแนวทางในการแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยร่วมกับคณะครูในโรงเรียนร่วมกันนำข้อมูลที่ได้มาพิจารณา เปรียบเทียบเพื่อหาข้อสรุปอีกครั้ง โดยนำข้อมูลที่ได้มาตอบคำถาม ซึ่งประยุกต์มาจากแนวคิด SWOT ANALYSIS มาใช้ในการกำหนดเป็นคำถาม และนำข้อมูลทั้งทางโรงเรียนและชุมชนมาตอบคำถามเพื่อสรุปให้เห็นภาพของปัจจัยที่เป็นโอกาส (Opportunities) จุดแข็ง จุดแกร่งและจุดเด่น (Strengths) อุปสรรคหรือภัยคุกคาม (Threats) และจุดอ่อน จุดด้อย หรือข้อจำกัด (Weaknesses) ทั้งของสถานศึกษาและชุมชน ซึ่งในการวิเคราะห์ดังกล่าวสามารถทำให้การเปรียบเทียบข้อมูลเพื่อนำมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ทางการศึกษามีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับวัฒนาพร กระจับทุกซ์ (2545) ที่กล่าวถึงวิธีการกำหนดวิสัยทัศน์ว่า ในการกำหนดวิสัยทัศน์จะต้องนำผลการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศด้านต่างๆของสถานศึกษาที่ได้จากการวิเคราะห์ผลกระทบเกิดจากปัจจัยต่างๆด้วยวิธีการที่เรียกว่า SWOT Analysis

ตัวอย่างการนำข้อมูลเพื่อนำมาเปรียบเทียบเพื่อหาข้อสรุปวิสัยทัศน์ เช่น การนำจุดอ่อนของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) มาเปรียบเทียบกับจุดแข็งของชุมชนซึ่งได้มาจากข้อมูลการวิเคราะห์สภาพการณ์ของชุมชน ทำให้ได้ประเด็นเพื่อกำหนดเป็นวิสัยทัศน์ที่ว่า ต้องการให้นักเรียนมีความรู้อันเป็นท้องถิ่นและสากล ดังนี้

ข้อมูลที่จัดเป็นจุดอ่อนของโรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนยังมีหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นน้อย นักเรียนส่วนใหญ่ยังไม่รักการอ่าน ไม่ได้ใช้ห้องสมุด แหล่งความรู้และสื่อต่างๆ ในการศึกษาหาความรู้ ขาดความสามารถในการจำแนกข้อมูล การเปรียบเทียบสรุปประเด็น ขาดการสร้างความคิดรวบยอด ความคิดริเริ่ม และขาดจินตนาการ ไม่มีนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน ไม่สามารถเพื่อหาเหตุผลได้ ใช้ทรัพยากรไม่คุ้มค่า (โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74, 2545)

ข้อมูลที่เป็นจุดแข็งของชุมชนได้จากการวิเคราะห์สภาพการณ์ชุมชน เช่น “.....เรามองแล้วเราเห็นว่าในคีรีวงเรา ชุมชนมีทิวทัศน์สวยงาม อุดมสมบูรณ์ ผู้นำมีความรู้ ความสามารถ มีวิสัยทัศน์ ชุมชนมีอาชีพหลากหลาย พี่ตนเองได้คีรีวงเป็นชุมชนเข้มแข็ง และมีศักยภาพในด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม มีระบบเครือญาติ อยู่แบบพี่แบบน้อง สรุปทางกลุ่มต้องการให้เยาวชนเป็นคนต่อไปนี้เป็นคนที่มีการศึกษาดี ศึกษาสูง มีคุณธรรม จริยธรรม รักพวกพ้อง มีนิสัยซื่อสัตย์สุจริต สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง ช่วยรักษาอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น.....” คณะกรรมการสถานศึกษา (จากเทปบันทึกข้อมูลวันที่ 6 สิงหาคม 2546)

ดังนั้นการนำข้อมูลที่ได้สรุปไว้ในด้านต่างๆ มาประมวล และเรียบเรียงให้เห็นภาพอนาคตที่พึงประสงค์ของสถานศึกษาและชุมชน โดยแสดงส่วนที่เป็นจุดแข็ง จุดด้อย ปัจจัยและองค์ประกอบต่างๆ เกื้อหนุนให้วิสัยทัศน์ที่เกิดขึ้นมีความเป็นไปได้ และสามารถพัฒนาการไปในทิศทางที่ทางชุมชนและทางโรงเรียนต้องการได้

สำหรับการกำหนดวิสัยทัศน์ที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยได้มีบทบาทในการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการกำหนดวิสัยทัศน์ตั้งแต่ในระยะแรก คือในระยะของการเตรียมการกำหนดวิสัยทัศน์ จนกระทั่งเข้าสู่การกำหนดวิสัยทัศน์ระหว่างชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) และการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสรุปวิสัยทัศน์ให้สถานศึกษานั้น ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการศึกษาสภาพปัญหาของชุมชน การวิเคราะห์จุดประเด็นความต้องการเปรียบเทียบกับโลกภายนอก การหาจุดยืนของตนเองเพื่อใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของชุมชนคีรีวงเป็นไปได้ดี คือ ความคาดหวังของชาวคีรีวงและคณะครู โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) ที่มีต่อผู้วิจัย กล่าวคือ ชาวชุมชนคีรีวงผู้วิจัยเป็นคนในพื้นที่ มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับชุมชน และมีความปรารถนาดีในการทำงานเพื่อสร้างประโยชน์ให้กับชุมชนอย่างแท้จริง และผู้วิจัยเป็นนิติบัญญัติที่มีความรู้ด้านหลักสูตรและการสอน ดังนั้นหากมีปัญหาและอุปสรรคในการทำงานชุมชนและโรงเรียนสามารถปรึกษาได้ทันที ทำให้การทำงานมีความต่อเนื่องและรวดเร็ว และโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้วิจัยสามารถอำนวยความสะดวกในการให้ความช่วยเหลือในการจัดหา

ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน เพื่อช่วยในการหาแนวทางในการจัดทำวิสัยทัศน์ให้กับโรงเรียน และจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) ได้ ส่งผลให้การทำงานระหว่างผู้วิจัยกับชาวบ้านและครูในโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

3. หลักสูตรสามารถสร้างโดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมได้จริง โดยเฉพาะระดับการสร้างวิสัยทัศน์

สืบเนื่องจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 มีข้อกำหนดหลายประการที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา เช่น ในหมวดหลักการสิทธิและหน้าที่ในการศึกษาได้กล่าวถึงเจตนารมณ์ที่จะให้สังคม ชุมชนและท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (มาตรา 8 (2)) นอกจากนี้ยังให้มีการกระจายอำนาจไปสู่พื้นที่การศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (มาตรา 9 (2)) ให้มีการระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆมาใช้ในการจัดการศึกษา ในมาตรา 9 (5) ให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น ได้มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน (มาตรา 12) เป็นต้น ซึ่งจากบทพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงข้อเท็จจริงประการหนึ่งคือ ความสำเร็จของการศึกษานั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ และ องค์ประกอบที่สำคัญ อีกประการหนึ่งคือ การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ทั้งนี้เพราะภารกิจในการจัดการศึกษามีใช่เป็นภาระของโรงเรียน ผู้เชี่ยวชาญหรือนักวิชาการด้านหลักสูตรเท่านั้น แต่เป็นภาระที่ทุกคนต้องร่วมกันดำเนินการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีความก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับกรมวิชาการ (2544) ที่ได้กล่าวถึงบทบาทผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาว่า ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจะต้องมีบุคคลทั้งจากภายในและภายนอกสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการเพื่อให้หลักสูตรนั้นๆ เพื่อให้การดำเนินงานสามารถบรรลุจุดหมายของหลักสูตรที่ตั้งไว้ และเพื่อให้การบริหารจัดการหลักสูตรของสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เกี่ยวข้องทุกระดับ ทุกฝ่ายจะต้องมีความรู้ความเข้าใจ รวมทั้งรับทราบบทบาทภารกิจ หน้าที่ตลอดจนแนวปฏิบัติที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุนการใช้หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีประสิทธิภาพสูงสุด สำหรับบทบาทหน้าที่ของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา คือ การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรและบริหารจัดการให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่กลมกลืนกับท้องถิ่น

สำหรับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 พบว่าการสร้างหรือพัฒนาหลักสูตร สามารถให้ชาวบ้านในชุมชน ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนซึ่งในที่นี้ทั้งชาวบ้านและครูคือคนในชุมชน (insider)

ด้วยความร่วมมือจากนักการศึกษาหรือนักวิชาการ ซึ่งหมายถึงคนกลางจากภายนอก (outsider) สร้างหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการ วิถีชีวิตและสนองต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนได้

ในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) ประกอบด้วย 2 ขั้นตอนหลัก โดยแต่ละขั้นตอนมีระยะของการดำเนินงานที่ต้องอาศัยข้อมูล ความคิดเห็น และความร่วมมือจากชาวบ้าน โดยเฉพาะในขั้นการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างสมาชิกในชุมชนศิรีวงกับครูในโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) ในขั้นตอนนี้ชาวชุมชนศิรีวงเข้ามามีส่วนร่วมในระยะที่ 2 คือ ครูและสมาชิกในชุมชนร่วมกันดำเนินการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนกับโรงเรียน ซึ่งในระยะนี้ ชาวชุมชนได้เข้าร่วมประชุมเพื่อวิเคราะห์เกี่ยวกับสภาพการณ์เฉพาะที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมทั้งแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความคาดหวังที่มีต่อเด็กในชุมชน และร่วมวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลที่ได้กับข้อมูลสารสนเทศและข้อมูลภายนอก เพื่อหาจุดยืนของตนเอง เพื่อให้ได้ข้อมูลในการใช้เป็นฐานในการกำหนดวิสัยทัศน์ให้กับสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย และโดยมีวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างสมาชิกในชุมชนและครูในโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) เป็นแกน โดยประมวลเนื้อหาสาระการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ จัดทำสื่อการเรียนรู้ สำหรับขั้นตอนที่เด่นชัดว่าจำเป็นต้องมีชาวบ้านเข้าร่วมในขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) ได้แก่ ระยะที่ 1 ศึกษาและประมวลความรู้จากท้องถิ่น โดยการเก็บข้อมูลภาคสนามและแหล่งข้อมูลทางด้านเอกสารของชุมชน กล่าวคือในระยะนี้ ชาวบ้านให้ความร่วมมือกับผู้วิจัยในการให้ข้อมูล และร่วมวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาภาคสนามเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับชุมชนศิรีวงกับการประกอบอาชีพการทำสวนสมรม ระบบนิเวศและพืชสมุนไพรในสวนสมรม และตำนาน ตำนานภาษาถิ่นได้ และการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารในท้องถิ่น ซึ่งในการศึกษาและประมวลข้อความรู้ท้องถิ่นนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ความคิดและมุมมองชาวบ้าน เป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการตรวจสอบเนื้อหาความรู้ที่ผู้วิจัยจัดเรียงเรียงขึ้น เนื้อหาความรู้จะได้รับการแก้ไขจนกว่าจะตรงตามความต้องการ และมีความถูกต้องตามวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชุมชนมากที่สุด ผู้วิจัยจึงสามารถนำไปยกร่างจัดทำเป็นเอกสารหลักสูตรในขั้นต่อไปได้

ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่เกิดขึ้นดังกล่าว ได้ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้ โดยเฉพาะในขั้นตอนของการกำหนดวิสัยทัศน์ที่สามารถให้ชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกับโรงเรียน

ได้สำเร็จ ซึ่งทำให้ได้วิสัยทัศน์ที่ตรงตามความต้องการของทุกฝ่าย ซึ่งสอดคล้องกับภาพ หวานนทและคณะ (2543) ที่ได้เสนอเงื่อนไขความสำเร็จของการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาว่า จะต้องดำเนินการโดยมิได้มุ่งเพียงการให้ประชาชนเข้ามาสนับสนุนทางด้านทรัพยากร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่รัฐต้องการเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงการเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม ในฐานะของผู้ตัดสินใจและผู้ดำเนินการในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของภาคประชาชนด้วยและการกำหนดจุดมการณนี้ไว้อย่างชัดเจน ย่อมจะส่งผลให้ชุมชนและท้องถิ่นเห็นความสำคัญอันจะนำไปสู่การให้ความร่วมมือกับทางสถานศึกษามากขึ้น

4. การบูรณาการหลักสูตรสามารถกระทำได้จริงและสามารถตอบสนองวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้เป็นที่น่าพอใจของทุกฝ่าย

ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) ได้มีการบูรณาการเนื้อหาสาระการเรียนรู้ในบริบทท้องถิ่นร่วมกับมาตรฐานสาระการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ 3 กลุ่มสาระการเรียนรู้ คือ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ในช่วงชั้นที่ 2 (ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6) ซึ่งในการบูรณาการหลักสูตรนั้น เนื้อหาสาระและประสบการณ์ตลอดจนกระบวนการเรียนรู้ที่นำมาสร้างเป็นหลักสูตร ได้ยึดเนื้อหาในบริบทท้องถิ่นเป็นหลัก จากนั้นคัดสรรข้อความรู้และทักษะที่จำเป็นจากหลักสูตรแกนกลางบางสาระการเรียนรู้ และเสริมเนื้อหาสาระที่จำเป็นอื่นๆจากภายนอกเข้ามาบูรณาการร่วมด้วย ในลักษณะของการบูรณาการแบบ Multidisciplinary ซึ่งเป็นการบูรณาการหลักสูตรที่มีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนรู้จักกระบวนการเรียนรู้ รู้จักทักษะการคิด การแก้ปัญหาและการตัดสินใจ สิ่ง que ผู้เรียนเรียนรู้เป็นความเข้าใจโครงเรื่องหรือหัวข้อหลัก ๆ (Themes) ที่ต้องใช้ความรู้จากหลาย ๆ ศาสตร์เข้ามาอธิบายซึ่งในหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นได้ใช้หัวข้อเรื่องสวนสมรม

สำหรับการเลือกเนื้อหาสาระการเรียนรู้ในบริบทท้องถิ่นที่จะนำมาบูรณาการนั้น ได้มาจากการสรุปผลการศึกษาความต้องการของคณะกรรมการสถานศึกษา ตัวแทนคณะกรรมการหมู่บ้าน คณะครูและนักเรียนโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) ตัวอย่างเช่น

“ ชาวชนในชุมชนศิรีวงมีความรู้ด้านชุมชนผิวเผิน ยังไม่ละเอียด ซึ่งควรเน้นและส่งเสริมความรู้ในด้านนี้ให้มาก เพราะชุมชนคือบ้านของเรา เราต้องรู้จักบ้านของตนเองก่อน ส่วนในเรื่องของการทำสวนสมรมก็ต้องรู้เพราะเป็นอาชีพของคนในชุมชน ตัวอย่างความสามารถในการเรียนรู้ของเยาวชนเกี่ยวกับสวนสมรมในปัจจุบัน เช่น การที่เยาวชนรู้เพียงว่าสวนสมรมเป็นสวนที่มีผลไม่หลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน แต่ไม่สามารถอธิบายถึงวัตถุประสงค์หรือรายละเอียดต่างๆในสวนได้ ชาวชนรู้เพียงชื่อพืช แต่ไม่สามารถอธิบายได้ว่าพืชชนิดนั้นๆลักษณะเป็นอย่างไร แตกต่าง

หรือเหมือนพืชชนิดใดบ้าง หรือสามารถนำมาประยุกต์ใช้ทำเป็นประโยชน์ในด้านอื่นๆอะไรได้อีกบ้าง นอกเหนือจากการเก็บผลผลิตไปขาย” (แบบบันทึกภาคสนามวันที่ 6 สิงหาคม 2546)

“..... .. นอกจากนี้เราต้องการให้เยาวชนมีคุณธรรม จริยธรรมควบคู่กับเนื้อหาสาระในเรื่องต่างๆด้วย โดยให้มีลักษณะความสัมพันธ์ที่มีความสมดุลกัน ไม่ใช่มีความรู้แต่ขาดคุณธรรม จริยธรรมในแนววัฒนธรรมประเพณีของเรา” (แบบบันทึกภาคสนามวันที่ 6 สิงหาคม 2546)

จากการเลือกเนื้อหาสาระบริบทท้องถิ่นดังกล่าว สอดคล้องกับการพัฒนาหลักสูตรในแนวปรัชญาท้องถิ่นซึ่งสำลี ทองธิว (2545) ได้กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรในแนวปรัชญาท้องถิ่นว่า การเลือกเนื้อหาสาระการเรียนรู้ต้องเปิดโอกาสให้ชาวบ้านในชุมชนและนักเรียนเลือกสาระที่มีความสำคัญและเกี่ยวข้องโดยตรงกับผู้เรียนบรรจุไว้ในหลักสูตรด้วย ซึ่งเนื้อหาสาระและประสบการณ์ที่จัดให้จะต้องเป็นสิ่งที่มีความหมายเกี่ยวข้องตอบสนองผู้เรียน ตลอดจนคนในชุมชนด้วย ทั้งยังสามารถตอบคำถามคนในชุมชนได้ว่าทำไมจึงต้องให้นักเรียนเรียนสาระเหล่านี้ และจะสามารถนำสาระเหล่านี้มาใช้ประโยชน์อะไรได้บ้าง นอกจากนี้เนื้อหาในหลักสูตรควรต้องจัดให้นักเรียนได้เรียนรู้กว้างออกไปจากชุมชนอีกด้วย แต่ควรเป็นสาระที่ทำให้นักเรียนเข้าใจเอกลักษณ์และวิถีรักษาความสมดุลของทรัพยากรในชุมชนของตนได้ดีขึ้น สนับสนุนให้นักเรียนมองเห็นวิถีแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้นการบูรณาการเนื้อหาสาระการเรียนรู้ในบริบทท้องถิ่นร่วมกับมาตรฐานการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 3 กลุ่มสาระการเรียนรู้ในหลักสูตรสถานศึกษาแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรัวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรัวง)นี้ทำให้นักเรียนมีความรู้ทั้งที่เป็นท้องถิ่นและสาระความรู้ที่ตรงตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่ได้กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนด้วย ซึ่งการบูรณาการหลักสูตรนี้สอดคล้องกับ Bean (1991 อ้างถึงในสำลี ทองธิว, 2544) กล่าวว่าเนื้อหาและประสบการณ์ตามหลักสูตรท้องถิ่นที่ปรับเปลี่ยนให้สนองตอบวัฒนธรรมชุมชน จะต้องเกี่ยวข้องกับปัญหาและวิกฤติในชุมชน เกี่ยวกับทรัพยากรในชุมชนที่นักเรียนจะต้องเรียนรู้และเข้าใจถึงศักยภาพของทรัพยากร และมองถึงวิธีที่ทำให้ทรัพยากรเหล่านี้คงอยู่ในชุมชนต่อไป นอกจากนี้นักเรียนยังต้องเรียนรู้ถึงโลกที่กว้างออกไปจากชุมชนของตนและสามารถนำความรู้ที่ได้จากการเข้าใจโลกภายนอก มาช่วยสนับสนุนการแก้ปัญหาภายในชุมชน ดังนั้น หลักสูตรจึงต้องมีเนื้อหาสาระที่ทำให้นักเรียนเข้าใจโลกภายในในลักษณะที่สัมพันธ์เกี่ยวกับชุมชนที่ตนอาศัยอยู่

5. การเรียนรู้หลักสูตรที่มีเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับชุมชน ทำให้นักเรียนเข้าใจชุมชนมากขึ้น

จากผลการทดลองใช้หลักสูตรสถานศึกษาแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรัวงและโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรัวง) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนทั้ง 3 กลุ่มสาระการเรียนรู้ คือ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ และกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมี

นัยสำคัญที่ระดับ .05 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหลังจากที่นักเรียนได้เรียนหลักสูตรสถานศึกษาแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) นักเรียนมีพัฒนาการทางด้านการเรียนรู้เพิ่มขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดการเรียนรู้ที่นักเรียนได้มีโอกาสออกศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพ เรียนรู้สภาพภูมิประเทศของชุมชน ศึกษาความเป็นมา ลักษณะการประกอบอาชีพการทำสวนสมรม ตลอดจนตำนานและสำนวนภาษาถิ่นได้ที่ใช้อยู่ในท้องถิ่น โดยใช้การสำรวจ การสังเกต การสัมภาษณ์ชาวบ้านด้วยตนเอง การจดบันทึกสิ่งที่เรียนรู้ และร่วมกันวิเคราะห์โดยการอภิปรายถกเถียงหาข้อสรุป ซึ่งสามารถนำไปสู่ข้อสรุป ซึ่งสามารถนำข้อสรุปหรือข้อความรู้ใหม่ๆ ได้ แต่ทั้งนี้ยังต้องอยู่ภายใต้การดูแลอย่างใกล้ชิดของครู ซึ่งการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวมีส่วนส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนสูงขึ้น ซึ่งจากผลที่ได้ดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนการสอนแนวปฏิรูปการเรียนรู้ของสำลี ทองจิ๋ว (2547) ที่กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนแนวปฏิรูปการเรียนรู้ในแนวหลักสูตรสถานศึกษาที่เน้นการอิงชุมชนเป็นฐานนั้น ให้ความสำคัญต่อการนำวิถีชีวิตและแนวคิดในการแก้ปัญหาของชุมชนมาใช้เป็นฐานประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียน และให้ความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยการค้นคว้า และค้นพบข้อสรุปด้วยตนเอง ภายใต้การจับบริบทการเรียนรู้ที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน และภายใต้การดูแลให้คำแนะนำที่นักเรียนต้องการจากครู นอกจากนี้ผลการแสดงความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษาแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) พบว่า นักเรียนมีความพอใจในด้านเนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนรู้ และสื่อการเรียนรู้ในระดับมากทุกรายการ โดยเฉพาะด้านเนื้อหาเรื่องที่เรียน ทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจและรักท้องถิ่นของตนเองมากที่สุด ซึ่งจากผลที่ได้ข้างต้นการเลือกเนื้อหาสาระที่มีในชุมชนทำให้นักเรียนสนใจที่จะเรียนรู้อีกยิ่งขึ้น เพราะเป็นเรื่องใกล้ตัวและอยู่ในความสนใจของนักเรียน ดังที่ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) ได้กล่าวว่า การเรียนที่ดีควรเรียนจากสิ่งที่ใกล้ตัวไปยังสิ่งที่ไกลตัว เพราะเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถดูดซับได้เร็วกว่า ดังนั้น จึงควรมีหลักสูตรระดับท้องถิ่น ซึ่งสามารถทำให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง รู้จักชีวิต เข้าใจและมีความรู้สึกที่ดีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบตัวเอง อีกทั้งจะช่วยปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรักและความผูกพัน รวมทั้งภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน

นอกจากนี้การใช้ชุมชนเป็นแหล่งการเรียนรู้ของนักเรียน อาจเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้นักเรียนรู้จักชุมชนของตนเองดีขึ้น ดังที่ สรรค์ วรอินทร์ (2545) กล่าวว่า ครูสามารถใช้ชุมชนเป็นแหล่งการเรียนรู้ให้กับนักเรียนโดยใช้ภูมิปัญญาในท้องถิ่นเป็นแหล่งการเรียนรู้ให้กับการจัดการศึกษาสมัยใหม่ การเรียนรู้ที่ดีที่สุด คือ การเรียนรู้จากสถานการณ์จริงโดยให้นักเรียนเข้าไปศึกษา ชุมชน และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ ซึ่งดีกว่าการเรียนรู้โดยวิธีการท่องจำจากเอกสาร ตำรา ดังนั้นชุมชนจึงเป็นแหล่งข้อมูลการเรียนรู้ที่สำคัญ

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการทำวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนกับโรงเรียนในชุมชนอื่นๆของภาคใต้ที่มีความเข้มแข็ง และพึ่งตนเองได้
2. ควรมีการทำวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนและโรงเรียนในชุมชนทางภาคใต้ที่ไม่สามารถพึ่งตนเองได้
3. ควรมีการทำวิจัยแนวพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนและโรงเรียนในภูมิภาคต่างๆ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรรณิกา ชมดี. การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ : ศึกษาเฉพาะกรณี
โครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์
ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2524.
- กรรณิการ์ เข้มเกษร. คู่มือการอบรมวิจัยปฏิบัติการพัฒนาบุคลากรเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน
แบบมีส่วนร่วม. อุบลราชธานี : อุบลกิจออฟการพิมพ์, 2540.
- กิริรินทร์ สหเสวียนต์. กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ: กรณีศึกษา
ครูชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน อำเภอ
ฝาง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุุชฎีบัณฑิต ภาคศึกษามัธยมศึกษา บัณฑิต
วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. **ท้องถิ่นภูมิปัญญาชาวบ้านในโรงเรียนสังกัด
สำนักงาน.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2537.
- โครงการส่งเสริมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในโรงเรียนชนบท. รายงานการสร้างชุมชน
การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ณ ชุมชนศิรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช
ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ, 2545.
(อัดสำเนา)
- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. **การพัฒนาหลักสูตรหลักการและแนวปฏิบัติ.** กรุงเทพมหานคร : อลิ้นเพชร,
2539.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และพรวิไล เลิศวิชา. **วัฒนธรรมหมู่บ้านไทย.** กรุงเทพมหานคร : สถาบัน
พัฒนาชนบท, 2537.
- คารณี รักดี. **การพัฒนารูปแบบการศึกษาพื้นฐานเพื่ออาชีพในชุมชนชนบทพึ่งตนเอง.** วิทยานิพนธ์
ปริญญาคุุชฎีบัณฑิต ภาควิชาสารัตถศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2540.
- ถวัล มาศจรัส. **คู่มือการเขียนและการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา.** กรุงเทพมหานคร : 21 เซ็นจูรี่,
2545.
- ธนโรจน์ โพธิสาโร. **อุทยานแห่งชาติในประเทศไทย.** กรุงเทพมหานคร : กรมป่าไม้, 2544.
- ธำรง บัวศรี. **ทฤษฎีหลักสูตรการออกแบบและการพัฒนา.** กรุงเทพมหานคร : ธนัชการพิมพ์,
2542.

- บุญเรียง ขจรศิลป์ และคณะ. กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เอื้อต่อการพัฒนาการเลี้ยง
 โคนม : กรณีศึกษาจังหวัดราชบุรี. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการ
 วิจัย, 2543.
- บัญชา พงษ์พานิช และคณะ. โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
 กรุงเทพมหานคร - ศรีวิง[Online]. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 2542. แหล่งที่มา :
<http://www.wu.ac.th>. [25 กุมภาพันธ์ 2545]
- ปรัชญา เวสารัชช์. รายงานการวิจัยเรื่องความร่วมมือของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท.
 กรุงเทพมหานคร : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528.
- ประคอง วรรณสุด. สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย, 2538.
- ปาริชาติ เรืองวิเศษ. นครศรีธรรมราช. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สารคดี, 2537.
- พจน์ เทียมศักดิ์. ปฏิสัมพันธ์ของการเรียนรู้ในชุมชนและโรงเรียน. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎี
 บัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2543.
- พจนา เทียนธาดา. การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในระดับ
 ประถมศึกษาของโรงเรียนที่ได้รับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา สังกัดสำนักงาน
 คณะกรรมการการศึกษาเอกชน ในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต
 ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- พรวิไล เลิศวิชา. ศรีวิงจากไพร่หนีนายถึงธนาคารแห่งขุนเขา. กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์
 การพิมพ์, 2532.
- พระธรรมปิฎก. การศึกษาเพื่อสันติภาพ. วารสารประชาสัมพันธ์สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏฉบับ
 พิเศษ (ธันวาคม 2539) : 1-27.
- เพียว เหมือนวงศ์ญาติ. ประโยชน์ของสมุนไพรในสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน. กรุงเทพมหานคร :
 แสงมงคล ออฟเซ็ท การพิมพ์, 2545.
- พันธวิทย์ ยืนยง. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเก็มเงินของชุมชน
 บ้านสตอ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่6 โรงเรียนสังกัดสำนักงานการ
 ประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา
 คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- พุลศรี ไม้ทอง. การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในระดับ
 มัธยมศึกษาของโรงเรียนที่ได้รับการรับรองคุณภาพการศึกษา สังกัดคณะกรรมการ
 การศึกษาเอกชน ในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาการ
 บริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

- เพ็ญภา ทรัพย์เจริญ. **สมุนไพรรักษาวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันการแพทย์แผนไทย
กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข, 2542.
- ไพรัช อรรถกามานนท์. **การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2544**. กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค, 2545.
- นพรัตน์ มณีรัตน์. **การสื่อสารในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนคีรีวง อ. ลานสกา
จ. นครศรีธรรมราช**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ บัณฑิต
วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.
- นิตา ชูโต. **การวิจัยเชิงคุณภาพ**. กรุงเทพมหานคร : แมทส์ปอยส์, 2545.
- รับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, สำนักงาน. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.
2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545**. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค,
2547.
- รุจิร ภูสาระ. **การบริหารหลักสูตรในสถานศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : บัคพอยท์, 2545.
- วัฒนาพร ระงับทุกข์. **การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช
2544**. กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค, 2545.
- วิชาการ, กรม. **คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, 2544.
- วิชาการ, กรม. **คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, 2544.
- วิชาการ, กรม. **คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม**.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, 2544.
- วิชาการ, กรม. **คู่มือพัฒนาโรงเรียนเข้าสู่มาตรฐานการศึกษาการพัฒนาวิสัยทัศน์ในการศึกษา**.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2539.
- วิชาการ, กรม. **คำถามเกี่ยวกับหลักสูตรที่ครูอยากรู้**. **วารสารสถานปฏิรูป 51**(มิถุนายน 2545): 52 –
55.
- วิชาการ, กรม. **ชุดฝึกอบรมความรู้พื้นฐานการพัฒนาหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น :
การวางแผนพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่นในโรงเรียน**. มปท. : มปป.
- วิชาการ, กรม. **แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา
ลาดพร้าว, 2545.
- วิชาการ, กรม. **แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา**.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2544.
- วิชาการ, กรม. **เส้นทางการปฏิรูปการศึกษา**. **ไทยโพสต์** (29 สิงหาคม 2545) : 9.

- วิชาการ, กรม. **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, 2544.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. **ทฤษฎีการทดสอบแบบดั้งเดิม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2544.
- ศึกษาศึกษา, กระทรวง. **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การ
รับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, 2544.
- สมทรง บุรุษพัฒน์. **ภูมิศาสตร์ภาษาถิ่น**. กรุงเทพมหานคร : เอกพิมพ์ไท, 2543.
- สรรค์ วรอินทร์. **พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สยาม, 2532.
- สิริพัชร เจษฎาวิโรจน์. **การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ**. กรุงเทพมหานคร : ปู้คพอยท์,
2546.
- สงัด อุทรานันท์. **พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สยาม, 2532.
- สามัญศึกษา, กรม. กระทรวงศึกษาธิการ. **คู่มือการจัดทำแผนกลยุทธ์ระดับโรงเรียน**.
กรุงเทพมหานคร : กรมสามัญศึกษา, 2544.
- ลำลี ทองชีว. **โครงการการพัฒนาหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนต้นสำหรับ
หมู่บ้านหัตถกรรมไม้และแกะสลักบ้านถวายเป็นและแกะสลักบ้านถวายเป็น อำเภอ
หางดง จังหวัดเชียงใหม่**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2544.
- ลำลี ทองชีว. **หลักและแนวปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา : กรณีวิชาวิทยาศาสตร์ระดับ
ประถมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- ลำลี รักสุทธิ. **เทคนิควิธีการเขียนหลักสูตร**. กรุงเทพมหานคร : พัฒนาศึกษา, 2544.
- สุกัญญา ร้อยพิลา. **การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง บุคคลสำคัญระดับท้องถิ่น ในกลุ่มสร้างเสริม
ประสบการณ์ชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะ
กรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- สุดสายใจ ชาญณรงค์. **การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นวิชาภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดขอนแก่น**.
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2540.
- สุนีย์ ภูพันธ์. **แนวคิดพื้นฐานการสร้างและการพัฒนาหลักสูตร**. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์แสงศิลป์,
2546.
- สุภางค์ จันทวานิช. **การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

- สุภางค์ จันทวานิช. **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- สุมิตร คุณากร. **หลักสูตรและการสอน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2523.
- อภิญญา เวชยชัย. **รายงานการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครองในการพัฒนาการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544.
- อุทัย คุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์. **ระบบการศึกษากับชุมชน กรอบความคิดและข้อเสนอเพื่อการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร : แปลน พับลิชชิ่ง, 2540.
- อุทุมพร จามรมาน. **การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรท้องถิ่นสู่การสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พันธ์, 2545.
- เอกรินทร์ สีมหาศาล. **กระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาแนวคิดสู่ปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร : บั๊ค พอยท์, 2545.
- โอวาท สุทธนารักษ์. **การศึกษากับการมีส่วนร่วมของประชาชน**. กรุงเทพมหานคร : สารมวลชน, 2528.

ภาษาอังกฤษ

- Bobbitt, F. **The curriculum**. Chicago : The University of Chicago Press, 1918.
- Bogdan, R. C., and Biiken, S. K. **Qualitative research for education : an introduction to theory and methods**. London : Allyne and Bacon, 1992.
- Burrow, D. E. Facilitation : a concept analysis. **Journal of Advance Nursing** 25(2) : 369-404.
- Case, M. **The facilitator's role** [Online]. 2004. Available from : <http://www.qm2.org/mbriefs/9.html> [November 19, 2004]
- Dewey, J. **Democracy and education : an introduction to the philosophy of education**. New York : Free Press, 1967.
- Fogarty, R. **How to integrate the curricula**. United States of America : Pearson Education, 2002.
- Hendrikson, K. **Community study** [Online]. 2002. Available from : <http://ericae2.Educ.Cua.Edu/edo/ed208065.html> [June 28, 2002]
- Lake, K. **Integrated curriculum** [Online]. 2002. Available from : <http://nwrel.org/scpd/sirs/8/c016.html> [2002, May 12]
- Lemlech, K. **Curriculum and instruction method for the elementary and middle school**. Upper Saddle River, NJ : Pearson Education, 2002.

- Natchtgal, P., Hass, T., Parker, S., and Brown, N. **What's noteworthy on rural school and community development.** Aurora : Mid-Continent Regional Educational Laboratory, 1989.
- Oliva, F. P. **Developing the curriculum.** New York : Addison Wesley Longman, 2001.
- Saylor, J. G. and Alexander, W. M. **Planning curriculum for school.** New York : Holt, Rinehart and Winston, 1974.
- Taba, H. **Curriculum development : theory and practice.** New York : Harcourt, Brace and World, 1962.
- Theobald, P. **Rural philosophy for education : Wendell berry's tradition** [Online]. 2003.
Available from : [http:// www.ericfacility.net/ericdigests/ed345930. html](http://www.ericfacility.net/ericdigests/ed345930.html) [April 25, 2003]
- Tyler, R. W. **Basic principle of curriculum and instruction.** Chicago : The University of Chicago Press, 1949.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

1. รองศาสตราจารย์ ดร. บุญมี เณรชอด อาจารย์ภาควิชาบริหารการศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. คุณนฤgul สุขทิพย์ ศึกษานิเทศก์ ระดับ 7
เขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1
3. อาจารย์เสถียร วัฒนาพันธุ์ ผู้อำนวยการ โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74
(ชุมชนบ้านคีรีวง)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข
เอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวง
กับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง)**

1. หลักการของหลักสูตร

หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 ที่พัฒนาขึ้น มีหลักการดังต่อไปนี้

- 1.1 เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นให้นักเรียนมีความรู้อันเป็นท้องถิ่นควบคู่กับความรู้ที่เป็นสากล
- 1.2 เป็นหลักสูตรที่เน้นการจัดการเรียนการสอนให้มีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง)
- 1.3 ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะกระบวนการเรียนรู้แบบใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีคุณธรรม จริยธรรมในการดำเนินชีวิต

2. วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งได้จากการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 วิสัยทัศน์

“นักเรียนในโรงเรียนนี้เป็นผู้ที่มีความรู้อันเป็นท้องถิ่นและสากล นำความรู้ไปพัฒนาตนเอง และท้องถิ่น มีคุณธรรม จริยธรรม สืบทอดศิลปวัฒนธรรม เอกลักษณ์ของชุมชน และอยู่ร่วมในสังคมอย่างมีความสุข ภายในปีการศึกษา 2553”

2.2 พันธกิจ

- 1) จัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล
- 2) ร่วมมือกับองค์กรภายนอกในการพัฒนาการเรียนการสอน
- 3) จัดกิจกรรมอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม
- 4) จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม

2.3 เป้าหมาย

- 1) ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามมาตรฐานสาระการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
- 2) ผู้เรียนรัก ภูมิใจในท้องถิ่นและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- 3) ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม
- 4) ผู้เรียนมีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้า

ทางวิชาการ

2.4 คุณลักษณะอันพึงประสงค์

- 1) นักเรียนเป็นผู้ที่มีทักษะกระบวนการเรียนรู้แบบใฝ่รู้ใฝ่เรียน
- 2) นักเรียนเป็นผู้ที่รักและภูมิใจในท้องถิ่น
- 3) นักเรียนเป็นผู้ที่สนใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

3. จุดประสงค์ทั่วไป

3.1 เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับชุมชนศิรีวงกับลักษณะการประกอบอาชีพการทำสวนสมรม

3.2 เพื่อให้นักเรียนเกิดทักษะกระบวนการเรียนรู้แบบใฝ่รู้ใฝ่เรียน และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

3.3 เพื่อให้นักเรียนตระหนักและเห็นคุณค่าในภูมิปัญญาของท้องถิ่น

4. เนื้อหา

หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 ได้กำหนดเนื้อหาที่เกี่ยวกับชุมชนศิรีวงกับลักษณะการประกอบอาชีพการทำสวนสมรม ดังนี้

- 4.1 ดำเนินวิถีชีวิตเรือนื้อ
- 4.2 ลักษณะทางกายภาพเชิงภูมิศาสตร์ของชุมชนศิรีวง
- 4.3 ทรัพยากรทางธรรมชาติแห่งศิรีวง
- 4.4 สวนสมรมเศรษฐกิจแบบพอเพียง
- 4.5 ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศของสวนสมรม
- 4.6 พืชสมุนไพรกับวิถีการดำเนินชีวิตของชาวศิรีวง
- 4.7 สารสีธรรมชาติกับกลุ่มธุรกิจเชิงเกษตร
- 4.8 จำนวนภาษาถิ่นได้ที่สัมพันธ์กับการประกอบอาชีพการทำสวนสมรม
- 4.9 การใช้ภาษาเพื่อการเขียนโฆษณาสินค้าในชุมชน

4.1 ตำนานวิถีชีวิตเรือเหนือ ประกอบด้วยเนื้อหา 2 ส่วน คือ

4.1.1 เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับประ โยคเพื่อการสื่อสาร

4.1.2 เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับตำนานวิถีชีวิตเรือเหนือ

4.1.1 ประ โยคเพื่อการสื่อสาร

ประ โยคเพื่อการสื่อสารเป็นประ โยคที่ใช้สื่อสาร เพื่อจุดประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งของผู้ส่งสาร แบ่งออกได้ ดังนี้

ประ โยคบอกเล่า	ประ โยคปฏิเสธ
ประ โยคคำถาม	ประ โยคขอร้อง
ประ โยคคำสั่ง	ประ โยคแสดงความต้องการ

สำหรับการเรียนรู้ในการเรื่องตำนานวิถีชีวิตเรือเหนือ นักเรียนจำเป็นต้องเรียนรู้เรื่องการใ้ประ โยคคำถาม เพื่อใช้ในการสื่อสารหาข้อมูลในท้องถิ่น โดยการสัมภาษณ์ผู้รู้ในท้องถิ่นดังนั้นจำเป็นต้องอย่างยั้งที่นักเรียนจะต้องมีทักษะในการตั้งคำถาม เพื่อใช้สื่อสารและสืบค้นหาข้อมูลได้

1) ประ โยคคำถาม คือ ประ โยคที่มีความเป็นคำถาม เพื่อต้องการคำตอบ คำที่เป็นคำถามอยู่ต้นประ โยคหรือท้ายประ โยคก็ได้ ประ โยคคำถามมี 2 ลักษณะ คือ

2) ประ โยคคำถามที่ต้องการคำตอบเป็นเนื้อความใหม่ มักมีคำที่ใช้ถามว่า ใคร อะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร เหตุใด ทำไม คำเหล่านี้มักจะอยู่หน้าประ โยคหรือหลังประ โยคก็ได้ ตัวอย่างเช่นคำถาม ชาวศิริวงล่องเรือเหนือ ไปแลกข้าวกับใคร คำตอบ ชาวนอก (ผู้คนในอำเภอปากพนัง หัวไทร เขียวใหญ่) เป็นต้น

3) ประ โยคคำถามที่ต้องการคำตอบรับหรือปฏิเสธ มักมีคำที่ใช้ถามว่า หรือหรือไม่ ไหม อยู่ท้ายประ โยค ตัวอย่างเช่น คำถาม ชาวศิริวงนำผลไม้ไปแลกข้าวกับชาวเมืองหรือคำตอบ ใช่ ชาวศิริวงนำผลไม้ไปแลกข้าว

4.1.2 ตำนานวิถีชีวิตเรือเหนือ

เรือเหนือเป็นพาหนะในสมัยอดีตที่ชาวศิริวงใช้ในการขนส่งผลไม้ เพื่อนำไปแลกข้าวกับชาวเมืองในจังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้งนี้เนื่องมาจากชุมชนศิริวงเป็นพื้นที่ราบแควลุ่มด้วยภูเขาจึงมีช่องทางเข้าออกติดต่อกับโลกภายนอกได้ทางเดียว คือ ล่องเรือไปตามลำคลองท่าดี

ชาวศิริวงติดต่อกับหมู่บ้านภายนอกโดยใช้เรือซุด ซึ่งพวกเขาจัดทำจากไม้ตะเคียน ไม้ไผ่ไถล่อง หรือไม้ตั้งหนขนาดใหญ่หลายคนโอบ มาลำเลียงผลหมากรากไม้ที่ผลิตได้ เช่นทุเรียน มังคุด สะตอ ลูกเนียง หมากรุก ไปแลกเปลี่ยนข้าวปลาอาหารที่ผลิตจากพวกที่ราบบริเวณปากพนัง หัวไทร และเขียวใหญ่ หรือชาวศิริวงเรียกว่าพวกนอก

การล่องเรือของชาวเรือเหนือ โดยมากจะไปกันเดือน 4 (มีนาคม) และเดือน 8 (กรกฎาคม) เพราะเป็นช่วงที่น้ำไม่เชี่ยวมากเกินไป รวมทั้งที่ราบจะอยู่ในระหว่างการทำนาเกี่ยวข้าว เดือน 4 ชาวนาจะเกี่ยวข้าว ชาวคีรีวงก็จะนำผลไม้ไปแลกข้าว ส่วนเดือน 8 ชาวนาทำนา ชาวคีรีวงก็จะเอาเสบียงอาหารไปให้ อาหารที่ชาวคีรีวงต้องการมากที่สุดสมัยก่อนก็คือ ข้าว ปลาแห้ง และเกลือ เพราะพวกเขาผลิตเองไม่ได้ในหมู่บ้าน แต่ก่อนชาวคีรีวงรุ่นแรกๆ เพาะปลูกข้าวเหมือนกัน แต่เนื่องจากคีรีวงเป็นพื้นที่สวนผลไม้ มีนกอาศัยอยู่มาก ผุ่่นนกเหล่านี้พากันมากินเมล็ดข้าวจนไม่เหลือ ทำให้ชาวคีรีวงเลิกความคิดที่จะปลูกข้าวไปในที่สุด ส่วนเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มนั้น ชาวบ้านทอใช้เอง ขณะที่ยารักษาโรคก็ได้มาจากสมุนไพรที่เก็บมาจากในป่า

หลักการแลกเปลี่ยนนั้นไม่แน่นอนตายตัวว่า มีอัตราเท่าใด เช่น ทูเรียนที่ลูกควรจะได้ข้าวกี่ตำเรือ ใช้วิธีการง่ายๆ ก็คือ ชาวคีรีวงขนของไปก็ตำเรือ “พวกนอก” หรือชาวเมืองก็จะพากันขนข้าวปลาอาหารมาให้จนเต็มตำเรือในจากฉบับนั่นเอง

การไปมาหาสู่กันเช่นนี้ ชาวบ้านทั้งสองฝ่ายต่างมีความสัมพันธ์กันฉันท์มิตร เรียกว่า “เกลอ” หรือ “อ้ายเกลอ” ยังมีถ้อยคำเรียกว่า “อ้ายเกลอเขา อ้ายเกลอเล” ความสัมพันธ์เชิงญาติมิตรพึ่งพาอาศัยกันนี้ ยังสะท้อนให้เห็นได้จากการที่ชาวคีรีวงบางคนยังจำได้ว่า “พวกนอก” จะนำเอาวัวมาฝากให้พวกเหนือเลี้ยงในยามฤดูน้ำมาก และเมื่อน้ำลดลงแล้ว ก็จะนำเอาวัวคืนกลับไป โดยพวกนอกจะให้ข้าวเปลือกเป็นการตอบแทน อนึ่ง ถ้าวัวของพวกนอกตกถูกระหว่างนี้ ลูกวัวจะตกเป็นของพวกเหนือโดยปริยาย รูปแบบการพึ่งพากันเช่นนี้ เป็นวิธีการผลิตแบบโบราณที่ชาวบ้านคิดขึ้นเอง พบได้ในภาคอื่นๆของประเทศไทย ในช่วงที่เศรษฐกิจแบบพอเพียงยังดำรงอยู่ในหมู่บ้าน

4.2 ลักษณะทางกายภาพเชิงภูมิศาสตร์ของชุมชนคีรีวง

ลักษณะทางกายภาพเชิงภูมิศาสตร์ของชุมชนคีรีวง ประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้

4.2.1 ลักษณะทางกายภาพเชิงภูมิศาสตร์

4.2.2 แผนที่

4.2.1 ลักษณะทางกายภาพเชิงภูมิศาสตร์

ลักษณะทางกายภาพ หมายถึง การศึกษาเกี่ยวกับธรรมชาติของผิวดิน บรรยากาศ อากาศ พืชและสัตว์ในท้องถิ่นต่างๆซึ่งมีหน้าที่แตกต่างกัน แต่มีความสัมพันธ์กัน สำหรับลักษณะทางกายภาพเชิงภูมิศาสตร์ของชุมชนคีรีวงมีดังนี้

คีรีวงเป็นชุมชนเก่าแก่ทางภาคใต้ ตั้งอยู่ในเขตตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ห่างออกไปทางทิศตะวันตกประมาณ 30 กิโลเมตร มีเนื้อที่ 8,173 ไร่ แต่เดิมคีรีวงเป็นหมู่บ้านค่อนข้างใหญ่ มีประชาชนอาศัยอยู่ประมาณ 700 หลังคาเรือน ทำให้การบริหารจัดการและการปกครอง ตลอดจนการบริการประชาชนของตำบลกำโลนทำได้ไม่ทั่วถึง

จึงได้แยกเขตการปกครองท้องถิ่นในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2536 แยกหมู่บ้านคีรีวงออกไปเป็น 4 หมู่บ้าน โดยคงคำว่า "คีรี" เอาไว้เป็นอนุสรณ์ว่า ครั้งหนึ่งหมู่บ้านดังกล่าวเคยอยู่ในชุมชนเดียวกัน (ฉัตรชัย สุกระกาญจน์, 2542) ดังนั้นชุมชนคีรีวงจึงประกอบด้วย 4 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 5 บ้านคีรีวง หมู่ที่ 8 บ้านคีรีทอง หมู่ที่ 9 บ้านขุนคีรี และหมู่ที่ 10 บ้านคีรีธรรม มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ ทิศเหนือ ติดต่อกับยอดเขาเพล ทิศใต้ติดต่อกับเขาหอยสังข์ ทิศตะวันออกติดต่อกับหมู่ที่ 4 บ้านวัดสมอ และ ทิศตะวันตกติดต่อกับเขาหลวง และมีลักษณะทางกายภาพดังนี้

1) สภาพภูมิประเทศ

ชุมชนคีรีวงตั้งอยู่บริเวณที่ราบเชิงเขาหลวง ซึ่งเป็นภูเขาที่สูงที่สุดในจังหวัด นครศรีธรรมราช และอยู่ในอุทยานแห่งชาติป่าทางั่ว-ขุนน้ำ-เขารง อันเป็นแหล่งต้นน้ำที่สำคัญที่ใช้ในการเพาะปลูกและอุปโภคบริโภคของประชากรในพื้นที่ด้านตะวันตกของตัวเมือง นครศรีธรรมราช พื้นที่ที่มีความลาดชันเฉลี่ยประมาณ ๒-๕ เปอร์เซ็นต์ ภูเขาที่สำคัญในพื้นที่ ได้แก่ เขาใหญ่ เขาหน้าลอน เขาในไฮ เขาปลายปง และเขาสันสวรรค

2) ลักษณะดิน

ลักษณะดินส่วนใหญ่ในพื้นที่เป็นดินร่วนปนทราย ซึ่งเหมาะแก่การเพาะปลูก พืชสวน และเนื้อดินอาจมีสีน้ำตาล สีเหลือง หรือสีแดง ซึ่งเกิดจากวัตถุต้นกำเนิดดินในตะกอนลำนํ้าในคลองท่าดี และการสลายตัวผุพังของหินเนื้อหยาบจากเขาหลวง ดินมีการระบายน้ำดี แต่ มักจะมีปัญหาน้ำชะล้างพังทลายหน้าดินอยู่เสมอโดยเฉพาะในบริเวณที่มีความลาดชันสูง ดังนั้นพื้นที่ส่วนใหญ่ในชุมชนจึงใช้ในการประกอบอาชีพการทำสวนสมรม

3) แหล่งน้ำ

แหล่งน้ำธรรมชาติในพื้นที่เกิดจากเทือกเขาหลวง ได้แก่ คลองลำาง และคลองท่าชาย (ไหลผ่านหมู่ที่ 8 บ้านคีรีทอง) ไหลมาบรรจบกันเป็น"คลองใหญ่" (คลองขุนน้ำไหลผ่านหมู่ที่ 9 บ้านขุนคีรี) และน้ำจากคลองใหญ่ไหลไปบรรจบที่คลองปง (ไหลผ่านหมู่ที่ 10 บ้านคีรีธรรม เป็นคลองท่าดี) ซึ่งเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญของชุมชน แต่เดิมคลองท่าดีเป็นคลองเล็กๆ ไหลผ่านหมู่บ้านคีรีวงก่อนจะเข้าสู่หมู่บ้านย่านยาว วังไทร วัดจันทร์ วัดโลก และหมู่บ้านอื่นๆ ในตำบลท่าดีตามลำดับ แต่เมื่อคราวเกิดมหาอุทกภัยครั้งร้ายแรง วันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2531 ฝนตกหนักจนปริมาณของน้ำในคลองสูงมากและเชี่ยวกราก น้ำป่าไหลบ่าท่วมทะลักเข้าหมู่บ้าน พัดพาบ้านเรือนและสิ่งก่อสร้างสองฝั่งน้ำจมหายไป (ฉัตรชัย สุกระกาญจน์, 2542) และเปลี่ยนทิศทางมาเป็นเช่นปัจจุบัน สำหรับแหล่งน้ำสำหรับอุปโภคและบริโภค ส่วนใหญ่มาจากแหล่งน้ำธรรมชาติ โดยน้ำสำหรับการบริโภคเป็นน้ำฝน น้ำจากบ่อบาดาล และบาดาลผิวดิน สำหรับน้ำในการอุปโภคภายในครัวเรือนและการเกษตรใช้น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ น้ำฝนและน้ำคลองที่ไหลผ่านชุมชน นอกจากนี้มีการจัดทำระบบประปาภูเขา ผันน้ำจากต้นน้ำบริเวณเชิงเขาหลวงมาใช้ในที่พักอาศัยและบ้านเรือนในสวน และยังได้รับความช่วยเหลือจากกรมชลประทานในการจัดทำฝายทดน้ำขนาดเล็ก

สำหรับกักเก็บน้ำไว้ใช้ในชุมชน ทำให้ปริมาณน้ำใช้ในการอุปโภคบริโภคมีความเพียงพอและมีคุณภาพดีตลอดทั้งปี คนในท้องถิ่นมีความเข้าใจถึงระบบนิเวศของป่าซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำ จึงช่วยกันปกป้อง ดูแลเขตพื้นที่ป่าเขาหลวง และสวนสมรมให้สอดคล้องกับสภาพธรรมชาติ เพื่อช่วยสนับสนุนให้แหล่งต้นน้ำมีความชุ่มชื้น ตกตามฤดูกาล ทำให้ชาวคีรีวงรวมถึงชาวนครศรีธรรมราชมีน้ำใช้ตลอดปี น้ำประปาของชาวนครศรีธรรมราชใช้แหล่งน้ำดิบจากลำน้ำสายนี้

4) สภาพภูมิอากาศ

เนื่องจากพื้นที่ตั้งอยู่ในเขตภูมิอากาศแบบคาบสมุทร โดยได้รับอิทธิพลลมมรสุมจากสองฝั่งทะเลทั้งทะเลอันดามัน และอ่าวไทย จึงทำให้ฤดูกาล มี 2 ฤดู คือ ฤดูร้อนและฤดูฝน เช่นเดียวกับสภาพภูมิอากาศของจังหวัดนครศรีธรรมราช โดย ฤดูร้อนอยู่ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ - เมษายน (3 เดือน) ฤดูฝนแบ่งเป็น 2 ช่วง คือช่วงแรก เดือนพฤษภาคม - ตุลาคม (3 เดือน) มีฝนตกไม่มากนัก ช่วงสองเดือนพฤศจิกายน - มกราคม (3 เดือน) เป็นฤดูที่มีฝนตกหนัก อุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 27-28 องศาเซลเซียส แต่บริเวณยอดเขาหลวงอาจลดลงเหลือเพียง 5 องศาเซลเซียส

5) ลักษณะพืชพรรณ

ลักษณะพืชพรรณที่ปรากฏอยู่ในชุมชนคีรีวง ส่วนใหญ่ประกอบด้วย ไม้ผลที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ เช่น มังคุด สะตอ หอมกู่ทุเรียน ลางสาด ลองกอง จำปาตะ เป็นต้น นอกจากนี้ยังประกอบไปด้วยพืชผักผักพื้นบ้านและผักสวนครัวที่ชาวคีรีวงนิยมปลูกไว้ตามสวนสมรม เพื่อนำมาใช้ประกอบเป็นอาหารยามขึ้นไปทำสวนสมรม พืชผักพื้นบ้านและผักสวนครัวของชาวคีรีวง เช่น ขิง ข่า ขมิ้น พริก เป็นต้น นอกจากนี้พืชสมุนไพร เป็นพืชอีกชนิดหนึ่งที่ปรากฏขึ้นตามธรรมชาติในสวนสมรม ดังนั้นจะเห็นได้ว่าพืชพรรณในชุมชนคีรีวงมีความหลากหลาย และมีคุณค่ายิ่งต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชน

6) สภาพชุมชนและการตั้งบ้านเรือน

“คีรีวง” ตั้งบนที่ราบแอ่งกระทะระหว่างภูเขา มีลำน้ำหลายสายซึ่งมีต้นกำเนิดบนเทือกเขาโดยรอบไหลผ่าน เป็นแหล่งน้ำหล่อเลี้ยงชุมชนก่อนที่จะไหลลงสู่ทะเลบริเวณชายฝั่งด้านอ่าวไทย การตั้งบ้านเรือนของชุมชนชาวบ้านจะสร้างบ้านเรือนอยู่บริเวณที่ราบเชิงเขาในละแวกใกล้กัน มีถนนตัดผ่านที่พักอาศัย ไม่ได้ตั้งบ้านเรือนอยู่ริมน้ำเช่นในที่ราบภาคกลาง เนื่องจากเมื่อถึงฤดูน้ำหลาก ระดับน้ำจะเอ่อท่วมสูงมาก สร้างความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สิน ดังเช่นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งในอดีต ส่วนพื้นที่ราบนอกชุมชนเป็นเชิงเขา ชาวบ้านจับจองเป็นแปลงเพาะปลูกในรูปของสวนผสมผสานมาเป็นเวลานานแล้ว

4.2.2 แผนที่

แผนที่ คือ แบบที่เขียนย่อ เพื่อจำลองลักษณะของสิ่งที่เป็นธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ที่ปรากฏอยู่บนพื้นผิวโลก ที่ให้เราเข้าถึงที่ตั้ง รูปลักษณะ ขนาดของสิ่งต่างๆบนโลก

แผนที่เป็นเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ โดยจะบอกและแสดงลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ บริเวณที่มีทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งประดิษฐ์ที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น เมือง แผนที่ที่จะบอกขอบเขต ที่ตั้ง แหล่งกระจายของประชากร แหล่งเกษตรกรรมเส้นทางคมนาคม เป็นต้น เราต้องรู้จักการใช้ และแปลความหมายแผนที่ให้ถูกต้อง

4.3 ทรัพยากรทางธรรมชาติแห่งคีรีวง

ทรัพยากรทางธรรมชาติ หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เป็นสิ่งที่มีประโยชน์สามารถตอบสนองต่อความต้องการของมนุษย์ได้ หรือมนุษย์สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ เช่น อากาศ ดิน น้ำ ป่าไม้ พืชพันธุ์ สัตว์ป่า แร่ธาตุ

4.3.1 ประเภทของทรัพยากรทางธรรมชาติ

- 1) ทรัพยากรทางธรรมชาติที่ใช้ไม่หมด เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีปริมาณมาก ได้แก่ อากาศ และน้ำ
- 2) ทรัพยากรทางธรรมชาติที่สามารถบำรุงรักษาให้คงสภาพอยู่ได้ ซึ่งได้แก่ ดิน ป่าไม้ พืชพันธุ์ สัตว์ป่า เป็นต้น
- 3) ทรัพยากรทางธรรมชาติที่สิ้นเปลือง เป็นทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดไป ไม่สามารถตัดแปลงหรือบูรณะเพื่อนำมาใช้ได้อีก เช่น แร่ธาตุ ทิวทัศน์ที่สวยงาม

สำหรับทรัพยากรทางธรรมชาติที่เป็นจุดเด่นแห่งหมู่บ้านคีรีวง คือ ทรัพยากรป่าไม้ เนื่องจาก ชุมชนคีรีวงตั้งอยู่ในบริเวณที่ใกล้เคียงกับอุทยานแห่งชาติเขาลวก ชุมชนจึงจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยเพื่อการดำรงชีวิตอยู่ อุทยานแห่งชาติเขาลวก จึงเป็นมรดกธรรมชาติที่สำคัญที่สุด ประกอบด้วยยอดเขาลวก เป็นยอดเขาที่สูงที่สุดในภาคใต้ มีสภาพที่สมบูรณ์และสวยงามแห่งหนึ่งในภูมิภาคนี้ เป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธารหลายสายที่ไหลหล่อเลี้ยงแผ่นดินภาคใต้ตอนกลาง มีสถานที่รื่นรมย์สำหรับพักผ่อนหย่อนใจ เช่น น้ำตก ภูเขา ยอดเขา ทิวทัศน์ และที่สำคัญมีคุณค่าอันแท้จริง ที่จะอำนวยประโยชน์ต่อมนุษยชาติ คือ มีความหลากหลายทางธรรมชาติ (Biodiversity) สูงยิ่ง

4.3.2 ทรัพยากรป่าไม้แห่งชุมชนคีรีวง

4.3.2.1 ป่าไม้ในชุมชนคีรีวง

เนื่องจากพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาลวกมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยสูงตลอดปี 3,500 – 4,000 มิลลิเมตรต่อปี ลักษณะป่าเป็นป่าดิบชื้นหรือป่าฝนเขตร้อน (Tropical Rain Forests) ซึ่งสามารถแบ่งเป็นลักษณะย่อยได้ตามระดับความสูงของพื้นที่และกลุ่มพืชเด่นที่พบได้แก่

1) ป่าดิบชื้นในพื้นที่ต่ำ (Lowland Mountain Tropical Rain Forests) พบว่าในที่สูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 10 – 300 เมตร พรรณไม้ที่พบว่าเป็นพวกไม้วงศ์ยางชนิดตามพื้นล่างป่าจะมีพุ่มไม้และพืชคลุมดินตลอดจนไม้เถาไม้อิงอาศัยนานาชนิด เช่น เฟิร์น บอน จิง ข่า และหวาย เป็นต้น

2) ป่าดิบชื้นเชิงเขา (Hill or Mountain Tropical Rain Forests) พบในที่สูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 300 – 1,000 เมตรลักษณะโครงสร้างคล้ายป่าประเภทแรกแต่จะมีพวกพญาไม้ มหาศดำหรือเฟิร์นยักษ์ เต่าร้างยักษ์ (พบขึ้นกระจัดกระจายบริเวณแพรงเต่าร้าง ปัจจุบันเหลือประมาณ 12 ต้น) เป็นพืชเด่นขึ้นอยู่ตามหุบเขาที่มีลำธารน้ำไหลผ่าน นอกจากนี้ยังพบกล้วยไม้ป่าดงดิบซึ่งหาได้ยาก

3) ป่าดิบเขาต่ำ (Lower Mountain Tropical Rain Forests) พบในระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 1,000 – 1,500 เมตร ลักษณะพรรณไม้จะแตกต่างจากป่า 2 ประเภทแรกอย่างชัดเจน บริเวณนี้จะมีเมฆหมอกปกคลุมตลอดปี จึงใช้ชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ป่าเมฆ” บริเวณนี้จะมีลมพัดแรง อากาศหนาวเย็นความชื้นสัมพัทธ์สูงเกือบ 100 เปอร์เซ็นต์ ไม้ยืนต้นส่วนใหญ่มีรูปร่างแคระแกร็น คือสูงเพียง 3 – 5 เมตร ได้แก่กุหลาบป่าหรือกุหลาบเขาหลวง และไม้กึ่งชนิดต่างๆ บริเวณลำต้นและพื้นป่าจะมีมอส เฟิร์น และไลเคนส์ชนิดต่างๆ ขึ้นปกคลุมอย่างหนาแน่น นอกจากนี้ยังมีบัวแฉกใบใหญ่บัวแฉกใบมนซึ่งเป็นเฟิร์นชนิดหนึ่ง ปัจจุบันแทบไม่พบที่อื่นใดของประเทศไทย พบขึ้นอยู่บนยอดเขาและตามแนวสันเขา

4.3.2.2 สัตว์ป่า

จากความอุดมสมบูรณ์ของผืนป่าอุทยานแห่งชาติเขาหลวง ทำให้ยังคงมีสัตว์ป่าอาศัยอยู่ค่อนข้างมากชุกชุม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสัตว์ป่าสงวนของไทยเช่น สมเสร็จและเลียงผา นอกจากนี้ยังมีลิงกัง เม่นหางพวง เสือลายเมฆ เก้ง กวาง เสือดำ ในพื้นที่ตอนกลางของอุทยานฯ ซึ่งเป็นหุบเขาสลับซับซ้อนยากแก่การเข้าถึงสัตว์ป่าที่พบเห็นได้ง่าย เช่น หมูป่า ค่าง ชะนี ชะมด หมีขอ หมีหมา ค่างดำ ค่างแว่นถิ่นใต้ และนกประจำถิ่นใต้ที่หายากนานาชนิด สัตว์จำพวกนก ได้แก่ ไก่ฟ้าหน้าเขียว นกอินทรีดำ ไก่ป่า นกเขาเปล้าธรรมดา นกหัวว่า นกเงือกหัวหงอก นกเงือกปากดำ นกกก นกชนหิน นกโพระดกหลากหลาย และนกกินปลี ตลอดจนบรรดาสัตว์เลื้อยคลานจำพวกเต่าและกิ้งก่าป่าพันธุ์ต่างๆ งูลายสายมลายู งูหลามปากเป็ด งูสามเหลี่ยมหัวหางแดง จิ้งจกนิ้วยาว ตุ๊กแกป่า โคนนิ้วดัด กิ้งก่าบิน เป็นต้น รวมทั้งแมลงป่าดงดิบพันธุ์หายากซึ่งมักพบได้ตามป่าใกล้ลำธารและน้ำตกกรอบๆ อุทยานฯ

4.3.2.3 กล้วยไม้

พืชในวงศ์กล้วยไม้ คาดว่าน่าจะมีอยู่ประมาณ 300 ชนิด บางชนิดเป็นกล้วยไม้เฉพาะถิ่นที่พบเพียงแห่งเดียวในโลก เช่น สิงโตพัดเหลือง สิงโตอาจารย์เต็ม ขนตาสิงโต เอื้องสายเสียดสี เอื้องแดงหิน กล้วยปอกเอื้องคีรีวง เป็นต้น

4.3.2.4 น้ำตก ในหมู่บ้านคีรีวงมีหลายแห่ง ตั้งแต่เชิงเขาหลวงขึ้นไป

ได้แก่ น้ำตกพรุกา วังอ้ายยางล่าง วังอ้ายยางบน น้ำตกในแพรก ท่าแร่ ลำงา กิณีรี วังไม้ปักและน้ำตก สอยดาว (ข้อมูลจากเอกสารคู่มือการท่องเที่ยวธรรมชาติอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จังหวัด นครศรีธรรมราช โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้ เขต 2 พิมพ์ครั้งที่ 2: กรกฎาคม 2542)

4.3.3 ปัญหาในการใช้ทรัพยากรของชาวคีรีวง

ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดที่สุดของชุมชนคีรีวง คือ ที่ดิน การถือครองที่ดินโดยเฉลี่ยประมาณ 14 ไร่ ต่อครัวเรือน ประมาณหนึ่งในสามของพื้นที่ทำกินเป็นการบุกรุกพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติ และมีครัวเรือนอย่างน้อยร้อยละ 20 ที่ถือครองที่ดินต่ำกว่า 5 ไร่ นอกจากนี้ยังมีปัญหาที่ดินทำกินที่ซับซ้อนเกี่ยวโยงถึงนโยบายระดับชาติอีกด้วย ซึ่งข้อจำกัดทางกายภาพพื้นที่เนื่องจากพื้นที่ลักษณะเป็นแอ่งกระทะ ล้อมรอบด้วยภูเขาสูง ทำให้การขยายพื้นที่ทำกินในอดีตรุกเข้าผืนป่าสมบูรณ์ทั้งสามด้านรอบนอกของชุมชน เมื่อมีการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติเขาหลวงเมื่อปี พ.ศ. 2519 ทับซ้อนลงบนที่ทำกินของชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านกลายเป็นผู้บุกรุกพื้นที่ป่า โดยไม่มีเอกสารรับรองสิทธิ

4.3.4 ผลกระทบและแนวทางการแก้ไขของชุมชน

ชุมชนคีรีวงมีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ทั้งป่าไม้และแหล่งน้ำ นอกจากนี้ยังมีสวนสมรมทำหน้าที่เป็นป่ากันชนให้แก่ผืนป่าเขาหลวง เมื่อชาวบ้านนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาบุกรุกทำลายป่ามากเกินไป ทำให้เกิดอุทกภัยภัย ดังเหตุการณ์ครั้งสำคัญในปี พ.ศ. 2518 และ พ.ศ. 2531 และหลังจากการเกิดเหตุการณ์น้ำท่วมปี 2531 ได้เกิดกลุ่ม “เดิมสีเขียวใส่เขาหลวง” ขึ้น เป็นองค์กรชาวบ้านที่เป็นแกนนำในการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ ปลูกป่าทดแทน ส่งเสริมให้ความรู้ในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพสมดุล ผลจากกิจกรรมได้นำผืนป่าสมบูรณ์กลับมาสู่ชุมชนอีกครั้ง ปัจจุบันกลุ่ม เดิมสีเขียวใส่เขาหลวงได้เปลี่ยนชื่อเป็น “ชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวง” มีหน้าที่เพิ่มเติม คือ ดูแลจัดการด้านการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นกิจกรรมใหม่ที่เข้ามาสู่ชุมชนอย่างรวดเร็ว ทั้งปริมาณนักท่องเที่ยว ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมด้านต่างๆซึ่งล้วนเป็นความรับผิดชอบโดยตรงของชุมชน

4.4 ส่วนผสมเศรษฐกิจแบบพอเพียง

4.4.1 ลักษณะของระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง

ระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอด นานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไข เพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงต่างๆ สำหรับระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง หรือระบบเศรษฐกิจที่พึงตนเองตามแนวพระราชดำริของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น อาจมองได้ 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ

4.1.1.1 เศรษฐกิจแบบพอเพียง หมายถึง ความสามารถของชุมชน เมือง รัฐ ประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่งๆ ในการผลิตสินค้า และบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้นๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่างๆที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ

4.1.1.2 เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล คือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้ อย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างประมาณตนตามฐานะ ตามอัธยาศัยที่สำคัญไม่หลงใหลไปตามวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่พันธนาการอยู่กับสิ่งใด สำหรับแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจแบบพอเพียงของชาวกีรีวงนั้น เน้นหลักการพึ่งตนเอง ช่วยตนเองให้มากที่สุด โดยใช้ชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ และเหลือออมไว้บ้าง จากนั้นก็ร่วมกันสร้างเศรษฐกิจของชุมชนให้มีความเข้มแข็ง โดยมีวิธีปฏิบัติ ดังนี้

- 1) ยึดความประหยัด
- 2) ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง สุจริต
- 3) ขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้เกิดรายได้เพิ่มพูนจนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้า

หมายสำคัญ

- 4) ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี

จากข้อความข้างต้นแนวทางเศรษฐกิจแบบพอเพียงของชาวกีรีวงที่มีความเด่นชัด คือลักษณะการประกอบอาชีพการทำสวนผสม ซึ่งมีแนวการดำเนินการที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจแบบพอเพียงตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนี้หมู่บ้านกีรีวงเป็นหมู่บ้านทำการเกษตรแบบผสมผสานที่มีการผลิตที่ต้องพึ่งพิงธรรมชาติ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ อากาศ น้ำ ดิน ป่าไม้ เป็นปัจจัยตามธรรมชาติที่เกื้อหนุน โดยมีพื้นที่ในการทำสวนผสมเปรียบเทียบกับแนวปฏิบัติเศรษฐกิจพอเพียงดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นพื้นที่ 30% ของพื้นที่ทั้งหมด เป็นแม่น้ำลำคลอง ใช้ในการทำสวนผสม ซึ่งมีน้ำใช้ตลอดปี เนื่องจากอยู่ใกล้บริเวณต้นน้ำ คือ เทือกเขาหลวง

ส่วนที่ 2 เป็นพื้นที่ 60% ของพื้นที่ทั้งหมด เป็นสวนสมรม (หมายถึง สวนที่ปลูกผสมปนเปของผลไม้ นานาชนิดในพื้นที่เดียวกันและอาศัยธรรมชาติเกื้อกูลกันเอง) ซึ่งชาวสวนจะนำผลผลิตที่ได้ไปแลกข้าว ทั้งนี้เนื่องมาจากชุมชนศิรีวงมีบริเวณที่ตั้งอยู่ท่ามกลางเทือกเขาสูง จึงไม่สามารถทำนาได้ ดังนั้นในการแบ่งพื้นที่ในการทำสวนสมรมจึงต้องมีมากขึ้น

ส่วนที่ 3 เป็นพื้นที่ 10% ของพื้นที่ทั้งหมด ใช้เป็นที่อยู่อาศัยของครอบครัว

4.2.2 ประโยชน์ของการนำหลักเศรษฐกิจแบบพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวัน

- 1) ส่งเสริมการเกษตรแบบผสมผสาน
- 2) ส่งเสริมการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ
- 3) ส่งเสริมการพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรมในการดำเนินชีวิต ให้มีความเป็นอยู่อย่างประหยัด
- 4) ส่งเสริมให้คนในท้องถิ่น มีความสามารถร่วมแรงร่วมใจกันทำงาน

4.5 ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศของสวนสมรม

จากงานวิจัยของ Charoenchai (2001) ได้ศึกษาลักษณะของชั้นเรือนยอดและความหลากหลายของนกในสวนสมรมและป่าธรรมชาติ ณ บ้านศิรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่าสวนสมรมมีความสูงและความหนาแน่นของชั้นเรือนยอดเพียงครึ่งหนึ่งของป่าธรรมชาติ ทำให้มีร่มเงาปกคลุมพื้นล่างน้อยกว่าในป่าธรรมชาติ โดยไม้ผลชนิดหลักๆ ที่ให้ร่มเงา คือ ทุเรียน สะตอ มังคุด จำปาตะ ลางสาด ลองกอง หมาก ก้อยป่าและเงาะ

ในด้านความหลากหลายของนกที่พบในสวนสมรมมีค่าสูงมาก โดยพบนกทั้งหมด 59 ชนิด แต่พบน้อยกว่าเขตอุทยานแห่งชาติเขาหลวง ดังนั้นลักษณะความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศของสวนสมรมจึงมีลักษณะการพึ่งพากันสูง ทั้งนี้เนื่องจากยังคงมีสภาพคล้ายคลึงกับป่าธรรมชาติเขาหลวงมากลักษณะความสัมพันธ์ในระบบนิเวศ คือการที่สิ่งมีชีวิตหนึ่งมักมีความสัมพันธ์กับสิ่งมีชีวิตอื่นทั้งในทางที่เป็นประโยชน์หรือเสียประโยชน์ซึ่งกันและกัน ความสัมพันธ์เหล่านั้นสามารถแยกเป็นหลายแบบคือ

4.5.1 ภาวะที่ต้องพึ่งพิงพา หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตทั้งคู่ต่างได้รับประโยชน์ซึ่งกันและกัน และสิ่งมีชีวิตทั้งสองชนิดที่อยู่ร่วมกันนี้แยกออกจากกันไม่ได้ หากแยกจากกันฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดหรือทั้งสองฝ่ายอาจจะตาย ตัวอย่างของสิ่งมีชีวิตเหล่านี้ที่ปรากฏอยู่ในสวนสมรม ได้แก่ ไโลเคน สิ่งมีชีวิตที่เป็นไลเคนซึ่งเห็นอยู่ตามก้อนหิน เปลือกต้นไม้ มิได้เป็นสิ่งมีชีวิตชนิดเดียว แต่ประกอบด้วย ราและสาหร่ายที่อยู่ร่วมกันจนแยกจากกันไม่ได้ สาหร่ายที่พบในไลเคนมักเป็นสาหร่ายสีเขียวและสาหร่ายสีเขียวแกมน้ำเงิน (ซึ่งจัดเป็นแบคทีเรียชนิดหนึ่ง) ตัวอย่างเช่น

1) ไลเคน เป็นตัวอย่างของการอยู่ร่วมกันแบบต่างฝ่ายต่างได้ประโยชน์ เนื่องจากสาหร่ายสร้างอาหารให้แก่รา โดยการสังเคราะห์ด้วยแสง ในขณะที่ราให้น้ำ เกลือแร่ ความชื้นและร่มเงาแก่สาหร่าย ไลเคนบางชนิดมีรูปร่างคล้ายสะเก็ดเป็นแผ่นหนาบ้าง บางบ้าง อยู่ตามเปลือกของต้นไม้ ตามหิน ตามดิน ไลเคนบางชนิดขึ้นอยู่ตามกิ่งไม้ ห้อยลงมาเป็นเส้นฝอย สีเขียวเรื่อๆ เรียกว่าฝอยลม ไลเคนเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความทนทาน สามารถเจริญได้บนหินหรือเปลือกไม้หรือบริเวณแห้งแล้ง และไลเคนบางชนิดใช้เป็นอาหารของปลวกและโพรโทซัว

2) ภาวะการได้ประโยชน์ร่วมกัน หมายถึง ความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตทั้งสองชนิดต่างได้ประโยชน์ร่วมกัน การอยู่ร่วมกันแบบนี้ต่างกับสิ่งมีชีวิตกลุ่มที่แล้ว คือ สิ่งมีชีวิตทั้งสองชนิดนี้แยกจากกันอยู่ได้ ตัวอย่างภาวะการได้ประโยชน์ร่วมกันในสวนสมรม เช่น ดอกไม้กับแมลงดอกไม้มีน้ำหวานไว้ล่อแมลง เมื่อแมลงบินเข้าไปกินน้ำหวานขณะที่ขาและส่วนอื่นๆของแมลงจะติดละอองเรณูดอกไม้ออกมา แล้วนำไปผสมกับเกสรตัวเมียของดอกไม้ เมื่อมันไปกินน้ำหวานอีกแมลงจึงได้อาหารจากดอกไม้ และแมลงช่วยผสมเกสรให้ดอกไม้ หรือมดกับเพลี้ย เพลี้ยเป็นแมลงขนาดเล็ก มีปากเจาะยอดอ่อนของต้นไม้แล้วแทงปากไปจนถึงท่อลำเลียงอาหารของพืช จากนั้นก็ดูดอาหารหรือน้ำเลี้ยงจากพืช ส่วนมดจะพาเพลี้ยไปวางไว้ตามยอดอ่อนของต้นไม้ และได้น้ำเลี้ยงจากเพลี้ยเป็นอาหาร คล้ายเราเลี้ยงวัวและพาวัวไปกินหญ้า เพลี้ยบางชนิดมีปีก สามารถออกลูกหลานได้เร็ว ดังนั้นในเวลาไม่กี่วันจะพบเพลี้ยเต็มไปหมด เพลี้ยนอกจากจะดูดน้ำเลี้ยงจากต้นไม้แล้ว ยังเป็นตัวแพร่โรคพืชอีกด้วย

3) ภาวะอิงอาศัย หรือ ภาวะเกื้อกูล เป็นการอยู่ร่วมกันของสิ่งมีชีวิตทั้งสองชนิดที่ชนิดหนึ่งได้ประโยชน์ ส่วนอีกชนิดไม่ได้หรือไม่เสียประโยชน์ ตัวอย่างที่พบในสวนสมรม เช่น พืชกล้วยไม้หรือเถาวัลย์อาศัยเกาะต้นไม้ใหญ่ ต้นไม้ใหญ่ไม่ได้หรือไม่เสียประโยชน์ ต้นไม้หรือเถาวัลย์ที่อาศัยเกาะอยู่บนต้นไม้ใหญ่ เรียกว่า พืชเอพิไฟต์ หมายถึง พืชที่อาศัยเกาะอยู่ตามต้นไม้ใหญ่ เฉพาะที่เปลือกของลำต้นมิได้แทงรากเข้าไปในลำต้น และได้รับความชื้นและแร่ธาตุบางอย่างจากต้นไม้ใหญ่ นอกจากกล้วยไม้และเถาวัลย์แล้วยังมีพวกเฟินหลายชนิด รวมทั้งกระเช้าสีดา ชายผ้าสีดา พลุต่าง

4) ภาวะปรสิต เป็นการอยู่ร่วมกันในลักษณะเบียดเบียนกัน ฝ่ายที่เบียดเบียนได้ประโยชน์ เรียกว่าตัวเบียน หรือ ปรสิต ฝ่ายที่เสียประโยชน์เรียกว่าผู้ถูกอาศัย ปรสิตในพืชได้แก่กาฝาก ฝอยทอง พืชเหล่านี้ไม่เหมือนกล้วยไม้ เพราะจะใช้รากเจาะเข้าไปในลำต้นของผู้ถูกอาศัย แล้วรากจะดูดน้ำเลี้ยงจากท่อน้ำเลี้ยง คล้ายเพลี้ยที่ได้กล่าวมาแล้ว (นงลักษณ์ สุวรรณพินิจ, 2544)

4.6 พืชสมุนไพรกับวิถีการดำเนินชีวิตของชาวคีรีวง

4.6.1 องค์กรความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรของชาวบ้าน

ความรู้เรื่องพืชพรรณชนิดใดเป็นยารักษาโรคต่างๆ ได้ผลดี ส่วนใหญ่ได้มาจากคนที่ใช้ชีวิต คลุกคลีอยู่กับป่าดงพงไพร ความจำเป็นเมื่อเจ็บป่วยบังคับให้คนเหล่านี้ต้องเสี่ยงชีวิตเก็บเอาพืชพรรณต่างๆ ทั้งที่เป็นพฤษชาติ สัตวชาติ และหินแร่ต่างๆ มาทดลองในลักษณะลองผิดลองถูกมาช้านาน จนประจักษ์แจ้งในสรรพคุณที่ใช้ในการบำบัดรักษา ซึ่งความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสมุนไพรที่ใช้บำบัดและรักษาร่างกายนี้ ผู้รู้ในท้องถิ่นได้อามาเรียบเรียงเป็นตำราในลักษณะที่แตกต่างจากความรู้ที่ได้มาจากห้องทดลองวิทยาศาสตร์และการแยกธาตุเชิงเคมีของตะวันตก คือเป็นการประมวลความรู้สิ่งที่เป็นตัวยาไว้ตามคุณสมบัติและคุณภาพที่ได้ผ่านการใช้จริงมาแล้วในหลักสัมฤทธิ์คติ จัดถือว่าเป็นองค์ความรู้ ที่สั่งสมไว้ในชนบ โดยมีวิธีการเรียกชื่อยาต่างๆ ทั้งที่เป็นชื่อเฉพาะเดี่ยวๆ เป็นเชิงอุปมา และเป็นชื่อหมวดหมู่เพื่อให้จัดระบบ เช่น

ชื่อเครื่องยาที่ตั้งขึ้นแล้วเป็นกำลังใจ ได้แก่ ใบทองพันชั่ง น้ำประสานทอง ช้ำผีตาย (ผักเสี้ยนผี) หน่ายสงสาร (หัวไหล) ไฟใต้ดิน กินพุงทะเลาย (เจตมูลเพลิง) เป็นต้น

ชื่ออุปมาได้แก่ ท้าวพันครก (ผึ้ง) ท้าวพันราก (เม่น) ท้าวพันยอด (ค้าง)

ชื่อเป็นหมวดหมู่ เพื่อให้เรียกสั้นเข้า และจำคั่งวงผู้รู้เพื่อมิให้คนทั่วไปเอาไปใช้ผิดๆ ถูกๆ ได้แก่ เกสรทั้งห้า (ดอกพิภุต ดอกมะลิ ดอกนูนนาค ดอกสารภีและเกสรบัวหลวง พิกัด 1:2:3:4:5) ตรีภูกูก เมล็ดพริกไทย ผลดีป्ली และหัวขิง) ตรีสาร (รากชะพลู รากเจตมูลเพลิง เถาสะค้าน) สัตตเขา (เขาควย เขาเลียงผา เขากวาง เขาวัว เขาระทิง เขาพะยะ เขาแกะ) นวเจ็ยว (เจ็ยวหมู เจ็ยวหมี เจ็ยวเสื่อ เจ็ยวแรด งาช้าง เจ็ยวสุนัขป่า เจ็ยวพะยูน เจ็ยวจระเข้ เจ็ยวเลียงผา) เป็นต้น (เอกวิทย์ ฌ ถलग, 2544)

ด้วยความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับสมุนไพรบำบัดรักษาโรคและบำรุงร่างกายดังกล่าวเป็นตัวอย่างข้างต้น ผู้ที่จะแปรสภาพวัตถุดิบทางธรรมชาติเป็นยากลางบ้านประเภทต่างๆ ตามวิธีการนำไปใช้ ซึ่งในภาพรวมจำแนกยาต่างๆ ออกได้เป็น

ยาลูกกลอน	ปั้นคั่งเป็นก้อนสำหรับกลืนกิน
ยาผง	สำหรับละลายน้ำกระสาย กิน ทา ป้าย โรย นัคแล้วแต่ชนิด
ยาต้ม	อุ่นให้ร้อนก่อนกินน้ำยาผสมเครื่องยาหลายอย่างตามสูตร
ยาดอง	เอาเครื่องยาแช่ด้วยน้ำยาหรือสุรา รินเฉพาะที่เป็นน้ำกิน
ยาตั้ง	ยาที่เป็นแท่ง ใช้วางทับตรงปากแผลเพื่ออุดพิษออก
ยาเหน็บ	ใช้เหน็บรักษาแผลในทวาร ส่วนมากรักษาริดสีดวง
ยาอม	ทำเป็นเม็ด สำหรับอมละลาย
ยาขง	ขงด้วยน้ำร้อน ด้มบำรุงร่างกาย
ยาทา	เป็นน้ำหรือผงใช้ทาภายนอก

ยาคุม	ใช้ผ้าห่อ คมกลิ้งที่ระเหย
ยาคุม	เผาไฟให้เกิดควัน ใส่ยาเข้าไปแล้วใช้ไอรรม
ยาอาบ	ต้มน้ำอาบ
ยาแช่	ผสมน้ำแล้วลงแช่
ยาเป่า	ยาผสมน้ำแล้วทำเป็นผงใช้กลิ้งเป่า
ยามวน	ทำเป็นมวนสูบเอาควัน
ยาบ้วน	ให้อ้อมแล้วบ้วนทิ้ง
ยาประคบ	ยาที่ทำเป็นลูกประคบ
ยาสกัด	เอาเครื่องยาดมเคี้ยวจนน้ำยางวดเป็นแท่ง
ยาน้ำส้ม	ยาที่สกัดในน้ำส้ม
ยาน้ำกระสาย	ยาที่ผสมกับน้ำมันของหอม
ยาสูม	ละลายด้วยน้ำแล้วชุบผ้าหรือสำลี นำไปพอกทับไว้ให้เกิดความเย็น เปียก

ชุ่ม

4.6.2 การแบ่งประเภทสรรพคุณของสมุนไพร

เพื่อความสะดวกในการนำสมุนไพรมาใช้ในการรักษาโรค ได้รวบรวมสมุนไพรที่มีสรรพคุณชนิดเดียวกันเข้าไว้เป็นประเภท ยังได้เรียงลำดับรายชื่อสมุนไพรตามความนิยมในการนำมาใช้รักษาโรค ดังนี้

ตารางที่ 5 สารระการเรียนรู้เกี่ยวกับการแบ่งประเภทสรรพคุณของสมุนไพร

ระบบทางเดินหายใจ

สรรพคุณ	รายชื่อพืชสมุนไพร
ช่วยบรรเทาอาการไอ	มะแว้งเครือ มะแว้งต้น ดีปรี มะนาว ขิง มะขาม เสนียด หนุมาน

ระบบทางเดินปัสสาวะ

สรรพคุณ	รายชื่อพืชสมุนไพร
ช่วยให้ปัสสาวะสะดวกขึ้น	กระเจี๊ยบแดง ขลุ่ หญ้าคา หญ้าหนวดแมว ตะไคร้ สับปะรด มะละกอ (ราก) เห้วหมู

ใช้รักษาโรคผิวหนัง

สรรพคุณ	รายชื่อพืชสมุนไพร
รักษากลากเกลื้อน	กระเทียม ข่า ทองพันชั่ง พลู ชุมเห็ดเทศ เทียนบ้าน
รักษาชันนะตุ	มะคำดีควาย
บรรเทาแผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก	ว่านหางจระเข้ บัวบก น้ำมันมะพร้าว(กับน้ำปูนใส)
ลดการอักเสบจากฝี แผลพุพอง น้ำเหลืองเสีย	ชุมเห็ดเทศ เทียนบ้าน ฟ้าทะลาย ว่านหางจระเข้ เหงือก ปลาหมอ ขมิ้นชัน
บรรเทาอาการแพ้ อักเสบจากแมลง	ตำลึง พญาล่อ ขมิ้นชัน
รักษาแผลน้ำกัดเท้า	หมาก สีเสียดเหนือ
รักษาเริม งูสวัด	พญาขอ
บรรเทาอาการลมพิษ	พลู ข่า

ระบบทางเดินอาหาร

สรรพคุณ	รายชื่อพืชสมุนไพร
ใช้รักษาโรคกระเพาะ	ขมิ้นชัน กลัวยน้ำว่า
ใช้บรรเทาอาการท้องเดินท้องเสีย (ไม่ใช่บิด หรืออหิวาตกโรค)	ทับทิม แคบ้าน มังคุด กลัวยน้ำว่า หมาก สีเสียดเหนือ ฟ้าทะลาย ฝรั่ง ขมิ้นชัน มะตูม ขมิ้นอ้อย
ใช้ถ่ายพยาธิไส้	ฟักทอง เล็บมือนาง มะขาม
ใช้บรรเทาอาการคลื่นไส้ อาเจียน	ขิง ขอบ ผักชี กระเพรา
แก้อาการท้องผูก	มะขามแขก ชุมเห็ดเทศ มะขาม ขี้เหล็ก มะละกอ
ช่วยลดอาการแก้อืด ท้องเฟ้อ แน่น จุกเสียด	กระวาน เร่ว กานพลู ขิง กระเทียม พริกไทย ตะไคร้ กะเพรา ดีปรี มะนาว ข่า หัวหมู กระชาย กะทือ ขมิ้นชัน
ช่วยบรรเทาอาการปวดฟัน	กานพลู ผักคราดหัวแหวน ข่อย แห้ว
ช่วยเจริญอาหาร	สะเดาบ้าน ขี้เหล็ก บอระเพ็ด มะแว้งต้น มะแว้งเครือ

โรคอื่นๆ

สรรพคุณ	รายชื่อพืชสมุนไพร
ลดไข้	บอระเพ็ด ฟ้าทะลาย แคนบ้าน สะเดาบ้าน
กำจัดเหา	น้อยหน่า บวบขม หนอนตายยาก
บรรเทาอาการเคล็ด ขัดยอก	ไพล
รักษาหิด	ลำมะงา กะทกรก หนอนตายยาก
กัดหูด	พญาไร้ใบ
ช่วยบรรเทาโรคผิวหนัง	เพชรสังฆาต
ช่วยให้นอนหลับ	จีเห่ลัก ชุมเห็ดไทย (เมลิ็ด)
ห้ามเลือด	สาบเสือ (ใบสด) หนุมานนั่งแท่น (น้ำยาง)

4.7 สารสีธรรมชาติกับกลุ่มธุรกิจเชิงเกษตร

สารสีธรรมชาติกับกลุ่มธุรกิจเชิงเกษตรประกอบด้วยเนื้อหา 2 ส่วนคือ

4.7.1 เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสารสีจากธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น

4.7.2 เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการจำแนกสาร โดยใช้คุณสมบัติการเป็นกรด เบสและเกลือ

4.7.1 เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสารสีจากธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น

ในชุมชนคีรีวง นอกจากผลิตผลในสวนสมรมที่สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนแล้ว การนำวัสดุธรรมชาติในสวนมาใช้ ในธุรกิจเชิงเกษตร เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่สามารถเสริมรายได้ให้กับชุมชนที่ว่างเว้นจากการทำสวนสมรม ซึ่งในปัจจุบันกลุ่มที่นำสารสีจากธรรมชาติมาใช้เชิงธุรกิจเกษตรการทำฝ้ายมัดย้อม ได้แก่ กลุ่มฝ้ายมัดย้อมคีรีวงและกลุ่มใบไม้บ้านคีรีวง

1) สีและที่มาของสีจากธรรมชาติที่นำมาใช้ในการทำฝ้ายมัดย้อม ได้แก่

ใบหูกวาง	ให้สี	เหลืองอมเขียว
เปลือกมังคุด	ให้สี	สีส้ม กับ ชมพู
ใบเพกา	ให้สี	เขียวเข้ม
เปลือกลูกเนียง	ให้สี	น้ำตาลเข้ม
สะตอ	ให้สี	เทา
แก่นขนุน	ให้สี	เหลืองสด
แกนหลุมพอ	ให้สี	น้ำตาลอ่อน
เปลือกกระท้อน	ให้สี	เหลืองอมส้ม
ใบยอ	ให้สี	สีน้ำตาล

2) ปัญหาที่พบเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมสีรุ้งในปัจจุบัน คือ ลักษณะการเคลือบสีผ้าไม่คงทน ไม่สามารถรักษาคุณภาพของสารสีที่ทำการย้อมไว้ได้ ดังนั้นเมื่อมีการใช้ผ่านานๆเข้าทำให้เกิดปัญหา คือ ผ้าจะมีสีซีดและจาง

3) กระบวนการแก้ปัญหา คือ ต้องมีการทดลองค้นหาสารเคมีและวัสดุธรรมชาติที่มีสมบัติเป็นด่าง เพราะด่างมีฤทธิ์ทำให้สีเคลือบผ้าติดทนทานสารเคมีที่มีฤทธิ์เป็นด่างได้แก่ โซดา ผงฟู ปูนขาว โซดาซักผ้า เป็นต้น

4.7.2 การจำแนกสาร โดยใช้คุณสมบัติการเป็นกรด เบสและเกลือ

4.7.2.1 กรด เป็นสารเคมีที่มีรสเปรี้ยว เมื่อหยดลงบนโลหะจะกัดโลหะทำให้ผุกร่อนหรือเป็นสนิมได้ สารประเภทกรดจะเปลี่ยนสีกระดาษลิตมัสจากสีน้ำเงินเป็นสีแดง เช่น น้ำส้มสายชู กรดกำมะถัน และน้ำโซดา เป็นต้น

4.7.2.2 เบส (ด่าง) เป็นสารเคมีที่มีรสฝาด เมื่อนำมารวมกับกรดจะได้เกลือ สารประเภทเบสจะเปลี่ยนสีกระดาษลิตมัสจากสีแดงเป็นสีน้ำเงิน เช่น ปูนขาว สบู่ ผลซั๊กฟอก และโซดาไฟ

4.7.2.3 เกลือ เป็นสารเคมีที่เป็นผลึกสีต่างๆได้จากการรวมตัวกันของกรดกับเบส เช่น เกลือแกง สารส้มและด่างทับทิม เป็นต้น สารประเภทเกลืออาจมีสมบัติเป็นกรด เบส หรือ กลางขึ้นอยู่กับชนิดของเกลือ

4.8 สำนวนภาษาถิ่นใต้ที่สัมพันธ์กับการประกอบอาชีพการทำสวนสมรม

สำนวน หมายถึง ถ้อยคำที่มีได้มีความหมายตรงไปตรงมาตามตัวอักษรหรือแปลตามรากศัพท์ แต่มีถ้อยคำที่มีความหมายเป็นอย่างอื่น คือ เป็นชั้นเชิงชวนให้คิด ซึ่งอาจใช้ในเชิงเปรียบเทียบหรืออุปมาอุปไมย (ใจศิริ ปราโมช ณ อยุธยา, 2534) ความหมายของสำนวนมักจะเป็นความหมายโดยนัยหรือความหมายแฝง เรื่องของสำนวนจึงเป็นเรื่องลึกลับซึ่ง ผู้ที่จะเข้าใจความหมายและวิธีใช้สำนวนได้ดีที่สุด คือเจ้าของภาษา (ช่อนกลิ่น พอเศษสกลกิจ, 2526)

อัศรา บุญทิพย์ (2535) ได้กล่าวถึงสำนวนว่าเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นวัฒนธรรมในการใช้ภาษา ผู้ใช้ภาษาสามารถคิดถ้อยคำสั้นๆ เพื่อให้ความหมายที่กว้างและลึกลับได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ สำนวนยังเป็นภาพสะท้อนวิถีชีวิตและค่านิยมของคนในสังคมได้เป็นอย่างดีในที่จะแบ่งสำนวนภาษาถิ่นใต้เป็น 6 ประเภท ดังต่อไปนี้

4.8.1 สำนวนทั่วไป

4.8.2 สำนวนเปรียบเทียบ

4.8.3 สำนวนขยายความ

4.8.4 สำนวนคล้องจอง

4.8.5 สำนวนคำพังเพย

4.8.6 สำนวนสุภาพิต

4.8.1 สำนวนทั่วไป คือ ถ้อยคำสั้นๆ ที่สร้างขึ้นเพื่อใช้สื่อความหมายเฉพาะในภาษาถิ่นได้ มักเป็นคำกริยาหรือคำวิเศษณ์ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

4.8.1.1 สำนวนทั่วไปขนาดสั้น 2 พยางค์ เป็นสำนวนที่สื่อความหมายโดยนัย

4.8.1.2 สำนวนทั่วไปมากกว่า 2 พยางค์ ลักษณะคล้ายคำพังเพย แต่ไม่จัดเป็นพังเพย เพราะเป็นการสื่อความหมายโดยนัยธรรมดา ไม่นับข้อคิดอุทาหรณ์

4.8.1.1 สำนวนทั่วไปขนาดสั้น 2 พยางค์ เป็นสำนวนที่สื่อความหมายโดยนัย

ตารางที่ 6 สารະการเรียนรู้เกี่ยวกับสำนวนทั่วไปขนาดสั้น 2 พยางค์

ศัพท์	ความหมาย
แดดหุบ	แดดร้อน เงามีเมฆบัง
ได้แรง	ถึงใจ ชื่นใจ สมใจ สมน้ำหน้า
ทำพันธุ์	สงวนพันธุ์ไว้ เลี้ยง ปลูกไว้สืบพันธุ์
การดี	ขยัน เจ้าก็เจ้าการ
บ้าใบ	พืชที่งามสมบูรณ์มีใบมาก แต่ไม่ออกผล
ใฝ่ใจ	สนใจ เอาใจใส่ในหน้าที่
พ่อตา	เจ้าพ่อ วิทยุณที่ศักดิ์สิทธิ์
ฟ้าเริก	เวลาพระอาทิตย์เริ่มทอแสงจับขอบฟ้า
มุ้งมึง	เวลาพลบค่ำ โพล้เพล้ เข้าได้เข้าไฟ
หนอย หนอย	เบาๆ

4.8.1.2 สำนวนทั่วไปมากกว่า 2 พยางค์ คล้ายคำพังเพย แต่ไม่จัดเป็นคำพังเพย เพราะเป็นการสื่อความหมายธรรมดา เช่นเดียวกับ 4.8.1.1 เช่น

กีนเคยนกรง หมายถึง ชนบทกันดาร ไกลปืนเที่ยง เพราะชนบทภาคใต้มักอยู่ไกลทะเล แต่อยู่ใกล้ป่าเขา ชาวบ้านจะทำกะปิด้วยการเอานกปรอดมาตำกับเกลือแล้วตากแดดเก็บไว้กินแทนกะปิ ซึ่งทำจากกุ้ง นอกจากหมายถึงกันดาร ไกลปืนเที่ยงแล้ว ยังใช้ในความหมายว่า ยากจนขั้นแค้นก็ได้

เดือนเป็นจันทร์ หมายถึง จันทรุปราคา คนภาคใต้เรียกว่า เดือนเป็นจันทร์ เป็นสำนวนคู่กันกับ “หวันเป็นสุริย์” คือ สุริยุปราคา

ได้แรงอก หมายความว่า สะใจ ถึงใจ ชื่นใจ หรือสมน้ำหน้า เช่น ถ้าผู้ใหญ่ห้ามเด็กไม่ให้เล่นมิด แล้วเด็กไม่เชื่อฟัง ไปเล่นมิดจนมิดบาดมือ ก็จะพูดว่า “ได้แรงอก” คือ สมน้ำหน้า หรือในกรณีที่เดินทางไกลจนเหนื่อยอ่อนได้ดื่มน้ำเย็นชื่นใจ ก็จะพูดว่า “ได้แรงอก”

นำขี้ขลาด หมายความว่า น่ากลัว เช่น เมื่อพบเห็นสิ่งใดน่ากลัวมักพูดว่า “นำขี้ขลาด” หรือ “อยู่นำขี้ขลาด”

พอก่อนไก่ หมายถึง เวลาก่อนไก่ขัน ประมาณ 4.00 น.

พอไก่ขัน หมายถึง เวลาเช้าตรู่ ประมาณ 4.30 – 5.00 น.

พอไม้ทอดเงา หมายถึง เวลาเลยเที่ยงเล็กน้อย ไม่เกิน 13.00 น.

พอนกหลบรัง หมายถึง เวลาประมาณ 17.30 น. นกที่หากินอยู่ตามทุ่งจะบินกลับรังตามสุ่มทุมพุ่มไม้

หล็อกซ็อกขอ หมายความว่า ตะปุมตะป่ำ หิงกอบ บิดเบี้ยว ใช้เปรียบเทียบท่อนไม้หรือกิ่งไม้ที่มีลักษณะไม่เรียบ ไม่ตรง

4.8.2 สำนวนเปรียบเทียบ

สำนวนเปรียบเทียบคือ ถ้อยคำที่เปรียบเทียบสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่ง โดยตรง เพื่อให้เกิดภาพพจน์ ชัดเจน ดังต่อไปนี้

จี้คร้านเหมือนเรือด หมายความว่า เกียจคร้านมาก คอยแต่จะนอนกินอยู่กับที่ อันที่จริงเรือไม่ได้นอนกิน แต่เรือจะอาศัยตามทีนอน ตามเสื่อ ตามร่องพื้นเรือนคอยกินเลือดคนที่จี้เกียจ มักนอนอยู่กับที่ไม่ออกไปทำมาหากิน จึงดูเหมือนว่า เรือดหากินเองง่ายๆ อย่างสบายๆ ไม่กระตือรือร้นไปหากินที่อื่น และอีกประการหนึ่ง คือ เรือดมักกินหมิ่นขุน เป็นที่น่ารังเกียจ จึงเปรียบเทียบคนที่ทั้งจี้เกียจและเป็นที่น่ารังเกียจ

เขี้ยวเหมือนยอดหวายลิง หมายความว่า ฝิวคล้ามาก แต่ไม่ถึงกับคำ โดยเทียบกับสีขงยอดหวายลิง มักใช้ล้อผู้หญิงที่มีฝิวคล้า

เงียบถี่เหมือนตีแตง หมายความว่า เงียบสนิท เหมือนเวลาคนจะตีริงแตง ต้องระมัดระวัง ย่องเข้าไปไม่เกิดเสียงดัง มิฉะนั้นแตงจะรู้ตัว แตรังออกมาต่ออย่าเอาได้

ช่วยกันเหมือนช่วยจันทร์ หมายความว่า ช่วยเหลือกันอย่างพร้อมเพรียง เต็มอกเต็มใจมาช่วยกัน ช่วยกันวุ่นซุลมุนและส่งเสียงดัง เหมือนเมื่อเกิดจันทรุปราคาชาวบ้านจะยิงปืน จุดประทัด ดีเกราะ เคาะกะลา ส่งเสียงดังวุ่นวายไปทั่วหมู่บ้าน มักจะใช้ในความหมายว่า ช่วยกันแล้วมีเสียงดังด้วย

คำเหมือนกล้วยหมกส้ม หมายความว่า คำมาก คำสนิท เหมือนกล้วยที่หมกไว้ในกองไฟจนส้ม จนกว่าจะเขี่ยออกมาก็ไหม้ดำไปทั้งลูก มักใช้เปรียบเทียบคนที่มีฝีปาก

ลูกคิกเหมือนพริกไม่ค้ำง หมายความว่า ลูกลึกลึกลน นั่งไม่นั่ง อยู่ไม่สุข เทียบกับเถาพริกไทยที่ไม่มีค้ำงให้เกาะ ยอดพริกไทยก็กระดุกกระดิกพลิกไหวไปมาตามต้องลม มักใช้เปรียบเทียบเด็กที่นั่งไม่นั่ง อยู่ไม่สุข

ทำงานเหมือนหมาเลียน้ำร้อน หมายความว่า ทำงานไม่เรียบร้อย ทำงานลวกๆ สักแต่ให้เสร็จ หรือทำแบบไม่ค่อยตั้งใจทำ กลั้วๆ กลั้วๆ เหมือนหมาเลียน้ำร้อน

4.8.3 สำนวนขยายความ

สำนวนขยายความ คือ ถ้อยคำที่ใช้เป็นวิเศษณ์ขยายความ ช่วยเน้นความหมายให้ได้อารมณ์ความรู้สึก ให้ได้ความรู้สึกชัดเจนมากยิ่งขึ้น เช่น

ตารางที่ 7 สารະการเรียนรู้อีกเกี่ยวกับสำนวนขยายความ

ศัพท์	ความหมาย
เกลี้ยงแพว	เกลี้ยงเกลตา
เจียวปืด	เจียวมาก เจียวอื้อ
น้ำย่อยถ้อยๆ	น้ำหยดตังๆ
แน่นแจ็กๆ	แน่นมาก อัดกันแน่น
ฝนตกเส็กเส็ก	ฝนตกหิมๆ
ลมพัดคัลกๆ	ลมพัดจัด โหมกระหน่ำ
เลี่ยมจูบ	แหลมเขี้ยว
แห้งแฉ็กๆ	เหือดแห้ง แห้งจนแข็ง

4.8.4 จำนวนคล้องจอง

จำนวนคำคล้องจอง คือ ถ้อยคำที่ผูกขึ้นเป็นจำนวนพยางค์อย่างมีสัมผัสคล้องจอง เพื่อบันทึกข้อสังเกตเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น

ขึ้นเขาไปเก็บกล้วยเถื่อน หลบถึงเรือนซุกเดือนทงเบ็ด ถึงหนองเดือนพองแพล็ดแพล็ด มือ
ช้ายถื่อเบ็ด มือขวาเด็ดเดือน เป็นคำร้องเล่นในหมู่ชาวบ้าน ใช้เป็นเพลงราว มีเนื้อหาการสะท้อน
การดำรงชีวิตส่วนหนึ่งของชาวชนทภาคใต้ (กล้วยเถื่อน - กล้วยป่า เดือน - ไล่เดือน ทงเบ็ด -
ปักเบ็ด วางเบ็ด พองแพล็ดๆ - เปื่อยยุ่ย เน่า เด็ด - เด็ด หยิกให้ขาด)

นครพุงปลา สงขลาผักบั้ง พัทลุงลอกอ เป็นบันทึกเพื่อบอกว่านครศรีธรรมราชทำไตปลา
(พุงปลา) สงขลาปลุกผักบั้งมาก และพัทลุงปลุกมะละกอมมาก

4.8.5 จำนวนคำพังเพย

จำนวนคำพังเพย คือ คำกลางๆที่กล่าวไว้ให้ตีความเข้ากับเรื่องมีลักษณะเป็น
อุทาหรณ์ ข้อคิด แต่ไม่ใช่คำสอนให้กระทำหรือข้อห้าม เช่น

แก่พร้าว เฒ่าลอกอ หมายถึง คนแก่ที่ไม่มีความคิดความอ่านเป็นคน ไม่มีแก่นสาร เหมือน
ต้นมะพร้าวและต้นมะละกอ (ลอกอ) ซึ่งเป็นไม้ที่ไม่มีแก่น เนื้อไม้จึงไม่ค่อยมีประโยชน์ ใช้เป็นคำ
ตำหนิคนแก่ที่ไม่มีแก่นสาร

ขี้บนนอน นอนวันสาย หมายความว่า การถ่ายอุจจาระบนนอน ซึ่งปลอดภัยจากมดแมลง
ทาก งู หมู มารบกวน และการได้นอนตื่นสาย เป็นความสุขสบายอย่างหนึ่ง ใครมีชีวิตเช่นนั้น คือ
คนที่มีความสุขสบาย

คนจี้คร้าน ทำงานนอกแตก หมายความว่า คนที่เกียจคร้าน เมื่อทำงานมักอยากจะให้เสร็จเร็ว
จึงโหมทำทีละมากๆ ทำให้เหนื่อยมาก เกินกำลังอาจออกแตกได้ แต่คนขยันจะทำไปทีละน้อย ทำ
อย่างสม่ำเสมอ ค่อยเป็นค่อยไป จึงทำให้งานไม่หนัก เหมือนขนดินกองหนึ่ง คนจี้เกียจอยากให้เสร็จ
เร็วก็ใช้ถังใบใหญ่โยยดินแล้วแบกไปเต็มกำลัง อาจขนดินเสร็จภายในไม่กี่เที่ยว ถ้าไม่ออกแตกตาย
เสียก่อน แต่คนขยันจะใช้ถังใบเล็กพอนไปได้ไม่เก้นกำลัง อาจจะต้องขนหลายเที่ยว แต่ก็ไ้งาน
เหมือนกันหรือดีกว่า ที่สำคัญคือไม่เหนื่อยจนเกินไป

ฝนเดือนห้า ฟ้าเดือนหก หมายถึงสถานการณ์ที่ไม่น่าไว้วางใจ เหมือนเดือนห้าเมื่อจะตกก็
ตกอย่างหนัก ส่วนฟ้าเดือนหกมักจะมีพายุฝนฟ้าคะนอง มักเกิดฟ้าผ่าเสมอ ผู้ใหญ่จึงเตือนให้
ระมัดระวังไม่ประมาท

4.8.6 สำนวนสุภาษิต

สำนวนสุภาษิต คือ สำนวนที่ให้ความหมายในเชิงสั่งสอน เป็นข้อห้าม หรือข้อแนะนำให้ปฏิบัติ ทั้งยังเป็นภาพสะท้อนให้เห็นค่านิยมและวิถีชีวิตของสังคมภาคใต้อีกด้วย เช่น

ทำงานเพื่อใช้ ตัดไม้เพื่อสั้น เป็นข้อแนะนำว่าจะทำการใดๆ ต้องเพื่อขาดเพื่อเหลือไว้ กันความผิดพลาดที่อาจจะเกิดขึ้นในการทำงานได้ จะได้มีทางออกไม่อับจนหนทางเมื่อผิดพลาด เหมือนการทำงานต้องรีบทำให้เสร็จให้ได้ประโยชน์ไว้มากๆ เพื่อวันหน้าเจ็บไข้ได้ป่วยลงเราก็ได้ทำงานล่วงแล้ว ไม่เสียงาน และไม่อับจนเงินทอง การตัดไม้มาทำประโยชน์ใดๆก็ตาม ต้องตัดเพื่อใ้มากกว่าที่วัดไว้ เพราะหากมีข้อผิดพลาดในการคำนวณหนแรก ก็พอมีไม้ที่ตัดเหลือไว้ เป็นการสอนไม่ให้ประมาท

อย่าขนดินถมปลวก เป็นข้อเตือนใจว่า อย่าทำในสิ่งที่ไม่เกิดประโยชน์ใดๆ ที่ทำให้ตัวเองเหนื่อยหรือเสียเวลาเปล่าๆ เทียบกับปลวกซึ่งเป็นจอมสูงอยู่แล้ว จะขนดินไปถมก็ไม่เกิดประโยชน์

อยากมีอย่าซื้อร้าน อยากทำงานอย่าตื่นสาย เป็นคำสอนว่า ถ้าอยากร่ำรวย (มี) ก็อย่าเกียจคร้าน และถ้าอยากทำงานก็อย่าตื่นสาย

4.9 การใช้ภาษาเพื่อการเขียนโฆษณาสินค้าในชุมชน

4.9.1 ความหมายของการโฆษณาสินค้า

การโฆษณาสินค้า หมายถึง การเสนอเผยแพร่สินค้าหรือบริการ เป็นกิจกรรมที่มีการสื่อสารสู่มวลชน มีความต้องการให้มีผู้นิยม และต้องการกำไรเป็นเป้าหมาย

4.9.2 วัตถุประสงค์ของการโฆษณาสินค้า

- 1) เพื่อแนะนำสินค้าให้เป็นที่รู้จักแพร่หลาย เป็นที่ต้องการของประชาชน
- 2) เพื่อเชิญชวนให้ใช้บริการกิจกรรมหรือสินค้าที่เสนอ

4.9.3 หลักการเขียนโฆษณาสินค้า มีหลักสำคัญ ดังนี้

- 1) บอกเหตุผลของการใช้สินค้าหรือบริการ
- 2) บอกรายละเอียดของสินค้าหรือบริการ เช่น คุณภาพ ราคา ความสะดวกสบาย

เป็นต้น

- 3) โน้มน้าวใจให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังเกิดความรู้สึกอยากใช้สินค้าหรือบริการ
- 4) มีการจูงใจ เช่น การลดราคา ของแถม บริการซ่อมฟรี เป็นต้น

จากข้อสรุปข้างต้น เห็นได้ว่าการใช้ภาษาในการเขียนโฆษณาสินค้า ควรใช้คำหรือ

ข้อความที่กะทัดรัด สละสลวย อ่านวนชวนสนใจ จดจำง่าย อ่านแล้วรู้สึกได้ทันทีว่าเป็นสินค้าอะไร ใช้ประโยชน์อะไร ต้องใช้ศิลปะลึกซึ้งในการจูงใจ เขียนอักษรให้อ่านง่าย เขียนสะกดการันต์ถูกต้อง และข้อควรคำนึงที่สำคัญก็คือ ไม่โฆษณาเกินความเป็นจริงและให้รายละเอียดอื่นๆ ตัวอย่างการเขียนโฆษณาสินค้าของชุมชนคีรีวง เช่น “อรรอย สะอาด เก็บได้นาน ต้องทุเรียนกวนคีรีวง”

5. โครงสร้างสาระการเรียนรู้

หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) เป็นหลักสูตรที่บูรณาการมาตรฐานสาระการเรียนรู้ 3 กลุ่มสาระการเรียนรู้ คือ 1. กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 2. กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ และ 3. กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ดังนี้

ตารางที่ 8 โครงสร้างสาระการเรียนรู้

มาตรฐานสาระการเรียนรู้	สาระการเรียนรู้	เวลา (ชั่วโมง)
ส. 3.1 ส 5.1 ส. 5.2	1. ดำเนินวิถีชีวิตเรือนื้อ	3
ว 2.1 ว 2.2 ว. 3.2	2. ลักษณะทางกายภาพเชิงภูมิศาสตร์ของชุมชนคีรีวง	3
ท 2.1 ท. 4.1 ท. 4.2	3. ทรัพยากรทางธรรมชาติแห่งคีรีวง	3
	4. สวนสมรมเศรษฐกิจแบบพอเพียง	3
	5. ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศของสวนสมรม	3
	6. พิษสมุนไพรรักษาโรคกับวิถีการดำเนินชีวิตของชาวคีรีวง	3
	7. สารสีธรรมชาติกับกลุ่มธุรกิจเชิงเกษตร	3
	8. จำนวนภาษาถิ่นได้กับการประกอบอาชีพการทำสวนสมรม	3
	9. การใช้ภาษาเพื่อการเขียนโฆษณาสินค้าในชุมชน	3

6. อัตราเวลาเรียน

6.1 เวลาเรียนตลอดหลักสูตร	27	ชั่วโมง
6.2 ใช้เวลาเรียนสัปดาห์ละ	9	ชั่วโมง

7. การจัดการเรียนการสอน

เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการตามหลักการและจุดประสงค์ทั่วไปของหลักสูตรที่ได้ระบุไว้ โดยจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับวัย สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียนตามแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนี้

7.1 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยยึดแนวปรัชญาการศึกษาท้องถิ่น (Rural Philosophy for Education) เพื่อให้ผู้เรียนยังคงคำนึงถึงเอกลักษณ์และวิถีวัฒนธรรมในการประกอบอาชีพการทำสวนสมรมควบคู่ไปกับการเรียนรู้ในหลักการและทฤษฎีทางวิชาการ มีความตระหนักในคุณค่าของการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้กับผู้เรียนตามแนววัฒนธรรมของชุมชน

7.2 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนรู้จักศึกษาหาความรู้ และแสวงหาคำตอบด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ โดยจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยและมีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีและสื่อการเรียนรู้ในชุมชนมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน

8. สื่อการเรียนรู้

สื่อการเรียนรู้ถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ใช้ประกอบการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้มากที่สุด อันจะนำไปสู่จุดหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้ ดังนั้น สื่อการเรียนรู้ในหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับครู โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 มีการใช้สื่อการเรียนรู้ ดังนี้

8.1 สื่อบุคคล ได้แก่ กลุ่มผู้นำการสร้างเรือเหนือจำนวน 10 คน และปราชญ์ชาวบ้านในเรื่องพืชสมุนไพร ได้แก่ ตาแจ้ แดงอ่อน

8.2 สื่อเครื่องมือและอุปกรณ์ / แหล่งการเรียนรู้ในชุมชน ได้แก่

8.2.1 สื่อเครื่องมือและอุปกรณ์ ได้แก่ แถบประโยคคำถาม ใบงาน ใบความรู้ อุปกรณ์ในการทำแผนที่สังคม, อุปกรณ์ในการสร้างโมเดลจำลองจากการปั้นดินน้ำมันแสดงทรัพยากรธรรมชาติ, อุปกรณ์ทางวิทยาศาสตร์ที่ใช้ในการสำรวจความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตในสวนสมรมและการทดสอบความเป็นกรด เป็นด่าง เพื่อค้นหาสารเคมีที่มีประสิทธิภาพในการเคลือบผ้าข้อมลี

8.2.2 แหล่งการเรียนรู้ในชุมชน ได้แก่ สวนสมรม , กลุ่มองค์กรธุรกิจเชิงเกษตร ในชุมชนศิรีวง ได้แก่ กลุ่มแปรรูปน้ำผักผลไม้ กลุ่มแม่บ้านทุเรียนกวนบ้านศิรีวง กลุ่มใบไม้บ้านศิรีวงกลุ่มผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติบ้านศิรีวง และกลุ่มบ้านสมุนไพร

9. การวัดและประเมินผล

ประเมินจากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในด้านความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรม การแสดงความคิดเห็น การปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม การศึกษาแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และผลงานของนักเรียน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เอกสารประกอบหลักสูตร

เอกสารประกอบหลักสูตร ประกอบด้วยแผนการเรียนรู้จำนวน 9 แผน ดังนี้
แผนการเรียนรู้ เรื่อง

1. ตำนานวิถีชีวิตเรือเหนือ
2. ลักษณะทางกายภาพเชิงภูมิศาสตร์ของชุมชนคีรีวง
3. ทรัพยากรทางธรรมชาติแห่งคีรีวง
4. สวนสมรมเศรษฐกิจแบบพอเพียง
5. ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศของสวนสมรม
6. พืชสมุนไพรกับวิถีการดำเนินชีวิตของชาวคีรีวง
7. สารสีธรรมชาติกับกลุ่มธุรกิจเชิงเกษตร
8. สำนวนภาษาถิ่นได้ที่สัมพันธ์กับการประกอบอาชีพการทำสวนสมรม
9. การใช้ภาษาเพื่อการเขียนโฆษณาสินค้าในชุมชน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนการจัดการเรียนรู้ หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วม
ระหว่างชุมชนศิรัวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรัวง)

กลุ่มสาระการเรียนรู้ ภาษาไทย, สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6
เรื่อง ตำนานวิถีชีวิตเรือเหนือ เวลา 3 ชั่วโมง

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ใช้ภาษาเพื่อแสวงหาความรู้เรื่อง “เรือเหนือ” ในชุมชน

จุดประสงค์การเรียนรู้

จุดประสงค์การเรียนรู้ปลายทาง นักเรียนสามารถใช้ภาษาสื่อสารเพื่อแสวงหาความรู้และรวบรวมข้อมูลเรื่อง “เรือเหนือ” จากคนในชุมชนและสามารถวิเคราะห์ การใช้ข้อความถามกับการได้คำตอบจากชุมชน

จุดประสงค์การเรียนรู้ นำทาง

1. นักเรียนสามารถใช้ภาษาในการสื่อสารเพื่อแสวงหาความรู้และรวบรวมข้อมูลเรื่อง “เรือเหนือ” จากคนในชุมชน
2. นักเรียนสามารถวิเคราะห์การใช้ข้อความถามกับการได้คำตอบจากชุมชนเกี่ยวกับเรื่องที่มาของ “เรือเหนือ”
3. นักเรียนฝึกเชื่อมโยงความเป็นเหตุและผลของประวัติที่มาและสืบทอดความรู้เรื่อง “เรือเหนือ”

สาระการเรียนรู้

1. ประโยคเพื่อการสื่อสาร
 2. ตำนานวิถีชีวิตเรือเหนือ
1. ประโยคเพื่อการสื่อสาร

ประโยคเพื่อการสื่อสารเป็นประโยคที่ใช้สื่อสาร เพื่อจุดประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งของผู้ส่งสาร สำหรับในเรื่องตำนานวิถีชีวิตเรือเหนือจากข้อมูลการสัมภาษณ์ชาวบ้าน นักเรียนจะต้องเรียนรู้เรื่องการใช้ประโยคคำถาม เพื่อใช้สื่อสารในการหาข้อมูลในท้องถิ่น ซึ่งประโยคคำถามจะเป็นประโยคที่มีความเป็นคำถาม เพื่อต้องการคำตอบ คำที่เป็นคำถามอยู่ต้นประโยคหรือท้ายประโยค

ประโยคคำถามมี 2 ลักษณะ คือ

1.1 ประโยคคำถามที่ต้องการคำตอบเป็นเนื้อความใหม่ มักมีคำที่ใช้ถามว่า ใคร อะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร เหตุใด ทำไม คำเหล่านี้อาจจะอยู่หน้าประโยคหรือหลังประโยคก็ได้

1.2 ประโยคคำถามที่ต้องการคำตอบรับหรือปฏิเสธ มักมีคำที่ใช้ถามว่า หรือ หรือไม่ ไหม อยู่ท้ายประโยค

2. ตำนานวิถีชีวิตเรือเหนือ

เรือเหนือเป็นพาหนะในสมัยอดีตที่ชาวศิริวงใช้ในการขนส่งผลไม้ เพื่อนำไปแลกข้าวกับชาวเมืองในจังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้งนี้เนื่องมาจากชุมชนศิริวงเป็นพื้นที่ราบแวดล้อมด้วยภูเขา จึงมีช่องทางเข้าออกติดต่อกับโลกภายนอกได้ทางเดียว คือ ล่องเรือไปตามลำคลองท่าดี

เตรียมการเรียนรู้

1. นักเรียนช่วยกันสร้างประโยคคำถามเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของ “เรือเหนือ” เหตุผลของการใช้พาหนะ “เรือเหนือ” ในการติดต่อกับคนภายนอกและที่มาของคำว่า “เรือเหนือ” ตลอดจนคำถามอื่นๆที่นักเรียนสนใจและต้องการคำตอบจากคนในชุมชนที่มีความรู้ในเรื่องดังกล่าว ตัวอย่างคำถาม เช่น

คำว่า เรือเหนือ เกิดขึ้นได้อย่างไร

ทำไมชาวศิริวงในอดีตจึงต้องใช้เรือเหนือ

วิถีชีวิตชาวเรือเหนือเป็นอย่างไร

ลักษณะของเรือเหนือเป็นอย่างไร

วัสดุที่ใช้สร้างเรือเหนือมีอะไรบ้าง

ปัจจุบันชาวศิริวงยังใช้เรือเหนือหรือไม่ อย่างไร เป็นต้น

2. นักเรียนนำคำถามที่ช่วยกันสร้างไปใช้เก็บข้อมูลเพื่อหาคำตอบจากคนในครอบครัว ในชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้ประโยคคำถามเพื่อหาคำตอบให้ได้ ข้อมูลตามใบงาน เรื่องการสืบค้นข้อมูลเรื่อง ตำนานวิถีชีวิตเรือเหนือ (กิจกรรมข้อ 1 และข้อ 2 ให้การบ้านนักเรียนก่อนการทำกิจกรรมจริง)

กิจกรรมการเรียนรู้

1. ครูเกริ่นนำเรื่องที่จะเรียนโดยติดบัตรคำ “เรือเหนือ” ไว้บนกระดาน กระตุ้นนักเรียนโดยการตั้งประเด็นคำถามเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลังจากนั้นคิดแถบประโยคคำถามที่เตรียมไว้บนกระดาน
2. นักเรียนแบ่งกลุ่มๆละ 8 คน สมาชิกในแต่ละกลุ่มช่วยกันหาคำตอบ โดยนำข้อมูลที่ได้มาจากชุมชนมาใช้

3. ครูทวนคำถามทีละข้อให้นักเรียนแต่ละกลุ่มตอบข้อคำถามได้แก่
 - 3.1 ทำไมชาวคีรีวงสมัยก่อนจึงต้องออกไปข้างนอก
 - 3.2 ชาวคีรีวงสืบทอดตำนานเรื่องเรือเหนือด้วยวิธีการใด
 - 3.3 คำว่า “เรือเหนือด” เกิดขึ้นได้อย่างไร
 - 3.4 ชาวคีรีวงสมัยก่อนใช้พาหนะใดในการเดินทางไปข้างนอก เพราะเหตุใดจึงใช้พาหนะนั้น
 - 3.5 ทำไมคนข้างนอกจึงถูกชาวเรือเหนือด
4. นักเรียนแต่ละกลุ่มช่วยกันเรียงลำดับเหตุการณ์จากประเด็นคำถามบนแถบประโยคคำถาม โดยการใช้ความเป็นเหตุเป็นผลของการเกิดเหตุการณ์ (นักเรียนอาจเรียงลำดับเหตุการณ์จากเหตุและผลของชุมชน)
5. ผู้แทนกลุ่มนักเรียนอธิบายเหตุการณ์เรียงลำดับเหตุการณ์
6. นักเรียนช่วยกันสรุปเปรียบเทียบการลำดับเหตุการณ์ของแต่ละกลุ่ม แสดงความแตกต่างและความเหมือน พร้อมทั้งอธิบายความเป็นเหตุเป็นผลตามลำดับของการเกิดเหตุการณ์อีกครั้ง
7. นักเรียนแต่ละกลุ่มสรุปความเห็นเหตุและผลโดยใช้แผนภูมิกำงปลา ซึ่งมีวิธีการสร้างผังแสดงเหตุและผล ดังนี้
 - 7.1 เขียนปัญหาหรือผลที่เกิดขึ้นทางซ้ายมือ
 - 7.2 เขียนสาเหตุหลักๆ เติมลงบนเส้นกระดูกสันหลังทั้งบนและล่าง
 - 7.3 ในกำงปลาใหญ่เป็นสาเหตุหลักของปัญหา และใส่กำงรองลงไป แต่ละปลายข้างรองให้ใส่ข้อความที่เป็นสาเหตุดรองของแต่ละสาเหตุหลัก
 - 7.4 ในแต่ละกำงรองที่เป็นสาเหตุดรอง ถ้าต้องการหาสาเหตุย่อย ให้เขียนกำงย่อยที่เป็นสาเหตุย่อยๆของสาเหตุดรองนั้น
8. นักเรียนศึกษาใบความรู้ เรื่อง ตำนานวิถีชีวิตเรือเหนือดเพิ่มเติม และนำคำตอบที่ได้เชื่อมโยงกับลักษณะความสัมพันธ์แบบเกลาเขาเกลอเรา เมื่อล่องเรือเหนือด โดยครูตั้งคำถามเพื่อให้นักเรียนเห็นการเชื่อมโยงระหว่างการล่องเรือเหนือดกับความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างกลุ่มคนในสมัยอดีต (นักเรียนค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมเรื่อง ความสัมพันธ์แบบเกลาเขาเกลอเรานอกเวลาเรียน)

การประเมินผล

1. ประเมินจากความสามารถในการแต่งประโยคคำถามของนักเรียน
2. สังเกตจากการเก็บข้อมูลประวัติความเป็นมาและการให้เหตุและผลและการเรียงลำดับเหตุการณ์เกี่ยวกับเรื่อง “เรือเหนือด” จากชุมชน โดยใช้แบบสังเกต

สื่อการเรียนรู้

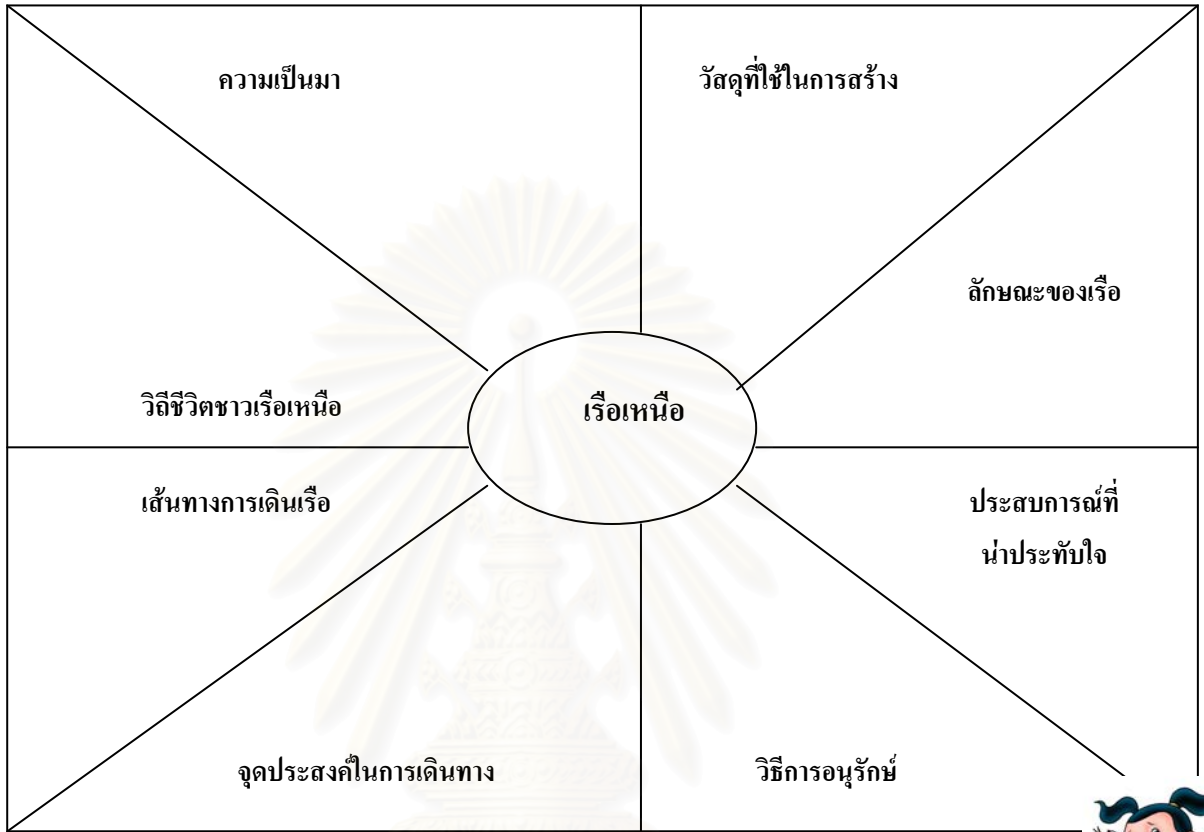
1. สื่อบุคคล ได้แก่ กลุ่มผู้ดำเนินการสร้างเรือเหนื่อจำนวน 10 คน, ผู้ปกครองที่เคยล่องเรือเหนื่อ
2. สื่ออุปกรณ์ ได้แก่ แถบประโยคคำถาม ใบความรู้เรื่องเรือเหนื่อ ใบงานการสืบค้นข้อมูลเรื่องตำนานวิถีชีวิตเรือเหนื่อ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ใบงานการสืบค้นข้อมูล เรื่อง ตำนานวิถีชีวิตเรือเหนือ

ชื่อ ชั้น เลขที่

ข้อความรู้เพิ่มเติม

.....

ที่มาของข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูล ชื่อ อายุ

ที่อยู่

วันที่บันทึกข้อมูล สถานที่บันทึก

ใบความรู้เรื่อง ตำนานวิถีชีวิตเรือเหนือ

ชาวบ้านในชุมชนคีรีวงปัจจุบันที่มีอายุมากกว่า 60 ปี ส่วนใหญ่จะจดจำวิถีชีวิตของคนคีรีวงได้คือว่า พื้นที่ราบแควล้อมด้วยภูเขาของชุมชนคีรีวงมีช่องทางเข้าออกติดต่อกับโลกภายนอกได้ทางเดียว คือ ล่องเรือไปตามลำคลองท่าดี

ชาวคีรีวงติดต่อกับหมู่บ้านภายนอกโดยใช้เรือขุด ซึ่งพวกเขาจัดทำจากไม้ตะเคียน ไม้ไผ่ กล้อง หรือไม้ตั้งหนขนาดใหญ่หลายคนโอบ มาลำเลียงผลหมากรากไม้ที่ผลิตได้ เช่นทุเรียน มังคุด สะตอ ลูกเนียง หมากรุก ไปแลกเปลี่ยนข้าวปลาอาหารที่ผลิตจากพวกที่ราบบริเวณปากพนัง หัวไทร และ เขียวใหญ่ ซึ่งชาวคีรีวงเรียกว่า “พวกนอก” และเมื่อชาวคีรีวงล่องเรือไปแลกข้าว ก็จะใช้คำว่า “ไปนอก”

ชาวนครศรีธรรมราชสมัยก่อน นิยมเรียกชื่อถิ่นฐานของคนกลุ่มต่างๆตามสภาพที่ตั้ง บ้านเรือน และสภาพเศรษฐกิจ กล่าวคือ

ชาวเมือง ใช้เรียกแทนคนในตลาดตัวเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งได้แก่ ขุนนาง ข้าราชการ ไพร่ ทาส ที่เข้ามารับใช้การงานของมูลนาย พ่อค้าชาวจีน และชาวต่างชาติ (หลังการประกาศเลิกไพร่ เลิกทาสในรัชกาลที่ 5 ซึ่งมีพวกอื่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองได้โดยเสรี)

ชาวนอก ใช้เรียกชาวชนบทที่ตั้งบ้านเรือนทำไร่ นา ทำประมงอยู่ตามลุ่มแม่น้ำริมฝั่งทะเล ตะวันออก นอกตัวเมืองออกไป ซึ่งเวลานั้น คือ บริเวณหัวไทร เขียวใหญ่ ปากพนัง

ส่วนชาวคีรีวง และชาวชนบทที่ตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน ทำไร่ทำสวนผักผลไม้ อยู่ตามที่ราบ ตะวันออกของเขาหลวง ทางตะวันตกของตัวเมือง เรียกว่า “พวกเหนือ” หรือ “ชาวเหนือ” มีนัยความว่า เป็นพวกที่อาศัยอยู่เหนือน้ำนั่นเอง เพราะ “พวกนอก” เป็นพวกที่อยู่ปลายน้ำ บางคราว “พวกเหนือ” ล่องเรือไปแลกข้าวปลาอาหารกับพวกนอก พวกเขาจะเรียก “พวกเหนือ” ว่า “พวกเรือเหนือ”

ชาวนอกเขา หรือพวกนอกเขา หมายถึง ประชาชนที่ตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนทำสวนผักผลไม้ และหาของป่าอยู่ตามที่ราบตะวันตกของเขาหลวง ได้แก่ พื้นที่ฉวาง พิปูน นาบอน ชาวนอกจะอยู่ไกลจาก ตัวเมืองมาก เลขจากภูเขาที่ชาวเมืองและชาวนอกเห็นอยู่ลิบๆ เมื่อมองจากในเมืองไปอีก แม้ว่าหมู่บ้านแถบนี้จะมีผลผลิตที่อุดมสมบูรณ์ แต่ก็ต้องทิ้งเปล้า เพราะกินไม่หมด และระยะทางไกลเกินกว่าจะนำมาซื้อขายแลกเปลี่ยนกับพวกในเมืองและพวกนอกได้

ชาวคีรีวงมีความรู้สึกว่ แต่ก่อน คำว่า “พวกเหนือ” หรือ “พวกเรือเหนือ” มีความหมายในทางสังคมมีความหมายในทางสังคมเป็นเชิงดูหมิ่นถิ่นแคลนกันอยู่ในที่ เพราะว่าพวกชาวเมืองอยู่ใจกลางความเจริญทางเศรษฐกิจของนครศรีธรรมราช ขณะที่พวกนอกก็ทำการปลูกข้าว ทำการประมง และปลูกพืชผลเศรษฐกิจได้บ้าง และสัมพันธ์กับเศรษฐกิจเมืองมากกว่า มีวัฒนธรรมสูงกว่าพวกเหนือ

“เรือเหนือ” ที่ชาวศิริวงคิดประดิษฐ์ขึ้นนี้ มีความยาวประมาณ 5 วา กว้าง 1 วา ในสมัยก่อน ชาวบ้านขุดเรือกันได้แทบทุกหลังคาเรือน โดยต้องไปต้อนซ้างป่ามาลากไม้ บางบ้านมีฝีมือขุดเรือมากกว่าคนอื่น ก็อาจทำเพื่อเพื่อนบ้านหรือทำถวายวัดด้วย ชาวเรือเหนือจะถ่อเรือของตน “ไปนอก” โดยใช้ เส้นทางคลองท่าดี (ซึ่งมีต้นกำเนิดจากเขาหลวง) ผ่านบ้านย่านยาว บ้านท่าใหญ่ บ้านชัน บ้านเตียน บ้านหนองบัว บ้านฉางล่าง เรือจะไปจนถึงคลองป่าเหล่า แล้วไปออกที่บ้านแสงวิมาน อำเภอปากพนัง สำหรับเส้นทางที่ใช้ คือ สายที่หนึ่ง ผ่านจากลำคลองท่าดี เข้าสู่คลองสวนหลวงในเขตตัวเมือง ไปออกคลองหัวตรุด ต่อไปตามแนวคลองขุด (คลองสุขุม) ซึ่งแคบมาก ชาวบ้านบางคนบอกว่าเดินทางบนฝั่งจูงเรือไปตามคลองขุดได้ จากคลองขุด พายและถ่อเรือไปตามลุ่มแม่น้ำปากพนัง แยกเข้าคลองชอยเล็กชอยน้อยสองข้างแม่น้ำ ไปตามชุมชนในที่ราบลุ่มแม่น้ำปากพนังในเขตพื้นที่อำเภอเชียรใหญ่และอำเภอ หัวไทร อีกสายหนึ่งนั้น แยกจากคลองหัวตรุดไปปากนคร ใช้ถ่อทำเสาकाงไบ อาศัยแรงลมแล่นเรือไปตามลำคลองในพื้นที่อำเภอปากพนัง อีกสายหนึ่งนั้นจากปากน้ำนครแยกเข้าคลองบางจาก ไปตาม ชุมชนสองฝั่งคลองจนจรดชายฝั่งทะเล ในการถ่อเรือจะใช้แรงคนถ่อ 2 คน คนถ่อถ่อหัวกับท้าย เว้นแต่ยามขาดแรงงาน ก็ใช้แรงเดียว แต่ต้องเป็นคนแข็งแรงมีกำลังพอจะถ่อเรือลำพังได้

การถ่อเรือไป “นอก” จะต้องผ่านเกาะแก่งต่างๆ น้ำลึกและเชี่ยวกราก รวมทั้งอาจมีอันตรายจากผู้ร้ายและสัตว์ร้าย ชาวบ้านจึงมักชักชวนกันถ่อเรือไป “นอก” พร้อมๆกันเป็นกลุ่ม ใช้เวลา 1 คืน คือ ออกจากศิริวงตอนเย็น จะไปสว่างเข้าที่บ้านของพวกนอกที่ปากแม่น้ำ สมัยนั้นพวกผู้หญิงก็ถ่อเรือได้ การนำเรือออกจากหมู่บ้านลงที่ราบนั้น ใช้วิธีลยน้ำคืนเรือไปข้างหน้าเพราะน้ำเชี่ยวกราก จนกว่าจะถึงที่ราบแถบอำเภอเมือง จึงจะเริ่มลงมือถ่อเรือได้ ระยะเวลาที่ต้องเดินลุยน้ำไปคืนเรือฝากระแสน้ำไปนี้ ใช้เวลาประมาณครึ่งวัน

นานๆครั้ง “พวกนอก” บางพวกก็เดินทางรอนแรมคืนขึ้นมาซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้ากับ “ชาวเหนือ” ถึงถิ่นบ้างเหมือนกัน ชาวศิริวงเล่าว่า เรือของ “พวกนอก” จะมากันที่ทะเลสาบต่างๆ นำเอาซ้างของต่างๆ มาแลกเปลี่ยนกับผลไม้ เมื่อมาถึง “พวกนอก” จะเป่าเขาสัตว์เป็นสัญญาณนำมาก่อน

นอกจากนี้แล้วชาวบ้านปากพนังบางคนยังจำได้ว่า “พวกนอก” กับ “พวกเหนือ” มาลยเรือ ชุมชุมซื้อขายกันเป็นร้อยลำที่ตลาดน้ำหูล่อง (ปากคลองสุขุม ซึ่งเชื่อมกับแม่น้ำปากพนัง) เมื่อมีการขุดคลองใหม่ๆเชื่อมต่อกันมากขึ้นสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา

การล่องเรือ “ไปนอก” ของชาวเรือเหนือ โดยมากจะไปกันเดือน 4 (มีนาคม) และเดือน 8 (กรกฎาคม) เพราะเป็นช่วงที่น้ำไม่เชี่ยวมากเกินไป รวมทั้งที่ราบจะอยู่ในระหว่างการทำนาเกี่ยวข้าว เดือน 4 ชาวนาจะเกี่ยวข้าว ชาวคิริวงก็จะนำผลไม้ไปแลกข้าว ส่วนเดือน 8 ชาวนาทำนา ชาวคิริวงก็จะเอาเสบียงอาหารไปให้

ชาว “เรือเหนือ” ยังมีความภูมิใจในชีวิตของพวกเขาแต่หนหลัง คนแก่เฒ่ายังเล่าว่า เวลาพากันไปแลกเปลี่ยนอาหารกับพวกนอก มีโจรคักปล้นกลางทาง แม้ไม่บ่อยนักแต่ก็มีบ้าง และเมื่อชนะก็แปลว่าเป็นวีรกรรม ผู้เฒ่าได้เล่าถึงการผจญภัยระหว่างทาง และบางคนก็บอกว่าการหาของไปแลกในเมืองทำบ้างเหมือนกันถ้าของไม่มากนัก โดยหาไปตามเส้นทางคิริวง – นครศรีธรรมราช (ปัจจุบัน) จนทะลุออกตัวเมือง ระหว่างทางแรมวันแรมคืนก็จะพบสัตว์ป่าและเรียนรู้ร่วมกับธรรมชาติ และเอาชนะธรรมชาติ ซึ่งคนรุ่นนั้นมีความรู้สึกว่าเป็นชีวิตที่ “สนุก” กว่าปัจจุบัน และต่างก็เห็นว่า ชีวิตสมัยนี้ “ง่าย” เกินไป

การแลกเปลี่ยนสินค้าโดยอาศัยเส้นทางบกนั้น มีบ้างเหมือนกันแต่น้อยมาก กล่าวคือ ชาวบ้านจะต้องขนผลผลิตไปหาบเดินไปถึงตัวเมืองนครศรีธรรมราช โดยไปกันเป็นหมู่เป็นพวก แรมคืน เดินลัดตัดผ่านป่าเขา ชาวบ้านจะใช้เส้นทางบกเมื่อต้องการแลกเปลี่ยนผลผลิตเล็กๆน้อยๆ เท่านั้น หรือมีธุระจะต้องเข้าเมือง ไม่ใช่เพื่อแลกเปลี่ยนผลผลิตมากมาย การตัดเส้นทางบกจากหมู่บ้านของพวกเหนือ ไปยังในเมือง และออกไปหมู่บ้านของพวกนอกนั้น เพิ่งจะมีในปลายสมัยรัชกาลที่ 5 คือ เส้นทางด้านลานสกา ซึ่งไม่ผ่านบ้านคิริวง เกวียนเทียมควายรับจ้างบรรทุกผลไม้ นั้น ก็ต้องผ่านโคลนตม บางทีผ่านที่สูงชันมากๆ ก็มีอันตรายต่อชีวิต เป็นอันว่าการใช้เส้นทางน้ำก็ยังสะดวกกว่าสำหรับชาวคิริวง

อาหารที่ชาวคิริวงต้องการมากที่สุดสมัยก่อนก็คือ ข้าว ปลาแห้ง และเกลือ เพราะพวกเขาผลิตเองไม่ได้ในหมู่บ้าน แต่ก่อนชาวคิริวงรุ่นแรกๆ เพาะปลูกข้าวเหมือนกัน แต่เนื่องจากคิริวงเป็นพื้นที่สวนผลไม้ มีนกอาศัยอยู่มาก ผุ่จนนกเหล่านี้พากันมากินเมล็ดข้าวจนไม่เหลือ ทำให้ชาวคิริวงเลิกความคิดที่จะปลูกข้าวไปในที่สุด ส่วนเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มนั้น ชาวบ้านทอเอง ขณะที่ยารักษาโรคก็ได้มาจากสมุนไพรที่เก็บมาจากในป่า

หลักการแลกเปลี่ยนนั้นไม่แน่นอนตายตัวว่า มีอัตราเท่าใด เช่น ทุเรียนกี่ลูกควรจะได้ข้าวกี่ตำเรือ ใช้วิธีการง่ายๆ ก็คือ ชาวคิริวงขนของไปที่ลำเรือ “พวกนอก” หรือชาวเมืองก็จะพากันขนข้าวปลาอาหารมาให้จนเต็มลำเรือในขากลับนั่นเอง

การไปมาหาสู่กันเช่นนี้ ชาวบ้านทั้งสองฝ่ายต่างมีความสัมพันธ์กันฉันท์มิตร เรียกว่า “เกลอ” หรือ “อ้ายเกลอ” ยังมีถ้อยคำเรียกว่า “อ้ายเกลอเขา อ้ายเกลอเล” ความสัมพันธ์เชิงญาติมิตรพึ่งพาอาศัยกันนี้ ยังสะท้อนให้เห็นได้จากการที่ชาวคิริวงบางคนยังจำได้ว่า “พวกนอก” จะนำเอาวัวมาฝากให้พวกเหนือเลี้ยงในยามฤดูน้ำมาก และเมื่อน้ำลดลงแล้ว ก็จะนำเอาวัวคืนกลับไป โดยพวกนอกจะให้ข้าวเปลือกเป็นการตอบแทน อนึ่ง ถ้าวัวของพวกนอกตกถูกระหว่างนี้ ลูกวัวจะตกเป็น

ของพวกเขาโดยปริยาย รูปแบบการพึ่งพากันเช่นนี้ เป็นวิธีการผลิตแบบโบราณที่ชาวบ้ายัดคิดขึ้นเอง พบได้ในภาคอื่นๆของประเทศไทย ในช่วงที่เศรษฐกิจแบบพอเพียงยังดำรงอยู่ในหมู่บ้าน

การใช้เรือขุดเป็นพาหนะทางน้ำ และชีวิตผจญภัยของชาวเรือเหนือแห่งบ้านขุนน้ำ ได้ยุติลงสิ้นเชิงในปี พ.ศ. 2505 เมื่อเกิดวาทภัยครั้งใหญ่ในภาคใต้ และกระแสนมได้พัดกระหน่ำพาเอาบ้านเรือนเรือกสวนผลไม้เสียหาย รวมทั้งทางน้ำลึกที่ใช้เรือได้ ก็ถูกดินพังทะลายทับถมจนต้นเงินชาวเรือเหนือต้องช่วยกันขุดเจาะภูเขา บุกเบิกทางถนนขึ้นใช้แทน ซึ่งแทบจะไม่น่าเชื่อเลยว่าพวกเขาจะต้องลงมือลงแรงช่วยกันทำเองโดยปราศจาก “งบประมาณ” เครื่องไม้เครื่องมือที่ผ่อนแรงอันทันสมัย

ประวัติศาสตร์ในช่วงบุกเบิกสร้างถนนนี้ ชาวบ้านยังจดจำกันได้ และเล่าต่อกันมาเป็นเสมือนตำนานที่ย้ำถึงความสามารถของคีรีวงที่กำชะตาชีวิตหมู่บ้านของตนเอง ในที่สุดเดือนปีแห่งการทำทางสร้างถนนก็ยุติลง และเรือเหนือลำสุดท้ายของบ้านคีรีวงถูกขายไปเมื่อ พ.ศ. 2513 ในราคา 1,700 บาท

ในปัจจุบันคณะกรรมการหมู่บ้าน ได้มีการดำเนินการขุดเรือเหนือลำใหม่ขึ้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการศึกษาสำหรับเด็กเยาวชนในหมู่บ้านและเพื่อเป็นอนุสรณ์แห่ง “ตำนานวิถีชีวิตเรือเหนือ”

เรือเหนือลำใหม่ ขณะนี้กำลังอยู่ในช่วงของการขุดเรือและเมื่อขุดเสร็จแล้วจะนำไปแสดงไว้ที่หน้าวัดคีรีวง ทั้งนี้เพื่อให้เป็นอนุสรณ์แห่งตำนานการต่อสู้ของชาวคีรีวง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**แผนการจัดการเรียนรู้ หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วม
ระหว่างชุมชนศิรัวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรัวง)**

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	ระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6
เรื่อง ลักษณะทางกายภาพเชิงภูมิศาสตร์ของชุมชนศิรัวง	เวลา 3 ชั่วโมง

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง เข้าใจสัมพันธ์เชิงทำเลที่ตั้ง โดยการเขียนแผนที่ชุมชนประกอบคำอธิบาย ลักษณะกายภาพที่มีผลต่อกิจกรรมและปรากฏการณ์ในท้องถิ่น

จุดประสงค์การเรียนรู้

จุดประสงค์การเรียนรู้ปลายทาง นักเรียนสามารถอธิบายลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่มีผลต่อกิจกรรมและปรากฏการณ์ในท้องถิ่น และสามารถจัดทำแผนที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสวนสมรมกับชุมชนได้

จุดประสงค์การเรียนรู้นำทาง

1. นักเรียนสามารถอธิบายลักษณะการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนตามเชิงเขาในหมู่บ้านศิรัวงได้
2. นักเรียนสามารถอธิบายลักษณะทางกายภาพเชิงภูมิศาสตร์ในชุมชนได้
3. นักเรียนสามารถทำแผนที่ชุมชนและแสดงความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับสวนสมรมได้

สาระการเรียนรู้ ประกอบด้วย

1. ลักษณะทางกายภาพเชิงภูมิศาสตร์
2. แผนที่

1. ลักษณะทางกายภาพเชิงภูมิศาสตร์

ลักษณะทางกายภาพเชิงภูมิศาสตร์ มีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศ ลักษณะพืชพรรณ (ภูมิพฤกษ) ลักษณะแหล่งน้ำ (ภูมิอุทก) ลักษณะดิน (ภูมิปฐพี) ซึ่งมีหน้าที่แตกต่างกัน และมีความสัมพันธ์กัน ลักษณะทางกายภาพ จึงหมายถึง การศึกษาเกี่ยวกับธรรมชาติของผิวดิน บรรยากาศ อากาศ พืชและสัตว์ในท้องถิ่นต่างๆ

2. แผนที่

แผนที่เป็นแบบที่เขียนย่อ เพื่อจำลองลักษณะของสิ่งที่เป็นธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น ที่ปรากฏอยู่บนพื้นผิวโลก ที่ให้เราเข้าถึงที่ตั้ง รูปลักษณะ ขนาดของสิ่งต่างๆบนโลก

กิจกรรมการเรียนรู้

1. ครูนำภาพที่แสดงลักษณะทางกายภาพของชุมชนคีรีวงมาสนทนากับนักเรียนว่า มีลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศเป็นอย่างไร และลักษณะการตั้งถิ่นฐานของคนในชุมชนเป็นอย่างไร โดยครูใช้คำถาม ดังนี้
 - จากแผนภาพชุมชนคีรีวงมีลักษณะการตั้งถิ่นฐานอย่างไร
 - ทำไมจะต้องตั้งถิ่นฐานบริเวณเชิงเขา
 - ลักษณะภูมิประเทศเป็นอย่างไร
 - ลักษณะภูมิอากาศเป็นอย่างไร
 - ลักษณะทางกายภาพ หมายความว่าอย่างไร (ลักษณะทางกายภาพ คือ สิ่งที่อยู่รอบตัวเราที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ)
2. นำนักเรียนออกนอกสถานที่ เพื่อสังเกตและศึกษาเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของชุมชนคีรีวง แบ่งกลุ่มนักเรียน กลุ่มละ 8 คน แต่ละกลุ่มได้ใบความรู้ 4 ใบ ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มจับคู่ 2 คน เพื่อศึกษาเอกสารใบความรู้ คู่ละ 1 เรื่อง ในเวลา 5 นาที
3. นักเรียนที่ศึกษาใบความรู้เรื่องเดียวกันมาเข้ากลุ่มใหม่ และช่วยกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษา โดยเขียนลงในแบบบันทึกที่ครูเตรียมไว้ในเวลา 10 นาที
4. นักเรียนกลับเข้ากลุ่มเดิม แล้วอธิบายความรู้ที่ได้รับมาให้เพื่อนกลุ่มฟังครบทั้ง 4 คู่
5. นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันแสดงความคิดเห็น และบันทึกความรู้ลงในแบบสรุปกิจกรรมกลุ่ม
6. นักเรียนและครูช่วยกันสรุปองค์ประกอบของลักษณะทางกายภาพเชิงภูมิศาสตร์ เป็นข้อๆ ดังนี้
 - ลักษณะภูมิอากาศ เป็นลักษณะภูมิอากาศในท้องถิ่น เช่น ความกดดันอากาศ ความเร็วลม
 - ลักษณะพืชพรรณ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับพืชพรรณ
 - ลักษณะแหล่งน้ำ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับน้ำ เช่น แหล่งน้ำ ปริมาณ การนำน้ำมาใช้ประโยชน์
 - ลักษณะดิน เป็นการศึกษาเกี่ยวกับดิน ได้แก่ ลักษณะดิน ความสมบูรณ์ของดิน เป็นต้น
7. นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันสร้างแผนที่ชุมชนคีรีวง โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติการทำแผนที่ชุมชน ดังนี้
 - ใช้กระดาษแผ่นใหญ่
 - ลงทิศทางโดยลูกศร ให้ชี้ทางทิศเหนือ
 - ลงถนน ทางเดิน
 - ลงพื้นที่สำคัญๆ เช่น สาธารณูปโภค ร้านค้า องค์กรกลุ่มหมู่บ้าน อนามัย บ้านผู้นำ โรงเรียน
 - ลงบริเวณสวนสมรม เพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับสวนสมรม

8. นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลงาน แผนที่ชุมชนประกอบคำอธิบายที่ได้จากข้อมูล ลักษณะทางกายภาพเชิงภูมิศาสตร์ของชุมชนคีรีวง

การประเมินผล

1. สังเกตจากการร่วมกิจกรรมอย่างสนใจและตั้งใจ
2. สังเกตจากการแสดงความคิดเห็นร่วมงานกลุ่ม
3. ผลงานการทำแผนที่ชุมชน

สื่อการเรียนรู้

1. สื่ออุปกรณ์ในการทำแผนที่ชุมชน ได้แก่ กระดาษรูปแผ่นใหญ่ ปากกา สี และใบความรู้เรื่องลักษณะกายภาพเชิงภูมิศาสตร์ของชุมชนคีรีวง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ใบความรู้ เรื่อง ลักษณะกายภาพเชิงภูมิศาสตร์ของชุมชนคีรีวง

คีรีวงเป็นชุมชนเก่าแก่ทางภาคใต้ ตั้งอยู่ในเขตตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ห่างออกไปทางทิศตะวันตกประมาณ 30 กิโลเมตร มีเนื้อที่ 8,173 ไร่ แต่เดิมคีรีวงเป็นหมู่บ้านค่อนข้างใหญ่ มีประชาชนอาศัยอยู่ประมาณ 700 หลังคาเรือน ทำให้การบริหารการจัดการและการปกครอง ตลอดจนการบริการประชาชนของ อบต. กำโลนทำได้ไม่ทั่วถึง จึงได้แยกเขตการปกครองท้องถิ่นในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2536 แยกหมู่บ้านคีรีวงออกไปเป็น 3 หมู่บ้านโดยคงคำว่า "คีรี" เอาไว้เป็นอนุสรณ์ว่า ครั้งหนึ่งหมู่บ้านดังกล่าวเคยอยู่ในชุมชนเดียวกัน

ดังนั้นชุมชนคีรีวงจึงประกอบด้วย 4 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 5 บ้านคีรีวง หมู่ที่ 8 บ้านคีรีทอง หมู่ที่ 9 บ้านขุนคีรี และหมู่ที่ 10 บ้านคีรีธรรม มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ยอดเขาพล
ทิศใต้	ติดต่อกับ	เขาหอยสังข์
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	หมู่ที่ 4 บ้านวัดสมอ
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	เขาหลวง

สภาพภูมิประเทศ

ชุมชนคีรีวงตั้งอยู่บริเวณที่ราบเชิงเขาหลวง ซึ่งเป็นภูเขาที่สูงที่สุดในจังหวัดนครศรีธรรมราช และอยู่ในอุทยานแห่งชาติป่าทิว-ขุนน้ำ-เขารง อันเป็นแหล่งต้นน้ำที่สำคัญที่ใช้ในการเพาะปลูกและอุปโภคบริโภคของประชากรในพื้นที่ด้านตะวันตกของตัวเมืองนครศรีธรรมราช พื้นที่มีความลาดชันเฉลี่ยประมาณ ๒-๕ เปอร์เซ็นต์ ภูเขาที่สำคัญในพื้นที่ ได้แก่ เขาใหญ่ เขาหน้าลอน เขาในโฮ เขาปลายปง และเขาสันสวรรค์

ลักษณะดิน

ลักษณะดินส่วนใหญ่ในพื้นที่เป็นดินร่วนปนทราย ซึ่งเหมาะแก่การเพาะปลูกพืชสวน และเนื้อดินอาจมีสีน้ำตาล สีเหลือง หรือสีแดง ซึ่งเกิดจากวัตถุต้นกำเนิดดินในตะกอนลำน้ำในคลองท่าดี และการสลายตัวของหินเนื้อหยาบจากเขาหลวง ดินมีการระบายน้ำดี แต่มักจะมีปัญหาน้ำชะล้างพังทลายหน้าดินอยู่เสมอ โดยเฉพาะในบริเวณที่มีความลาดชันสูง ดังนั้นพื้นที่ส่วนใหญ่ในชุมชนจึงใช้ในการประกอบอาชีพการทำสวนสมรม

แหล่งน้ำ

แหล่งน้ำธรรมชาติในพื้นที่เกิดจากเทือกเขาหลวง ได้แก่ คลองลำงา และคลอง ท่าชาย (ไหลผ่านหมู่ที่ 8 บ้านคีรีทอง) ไหลมาบรรจบกันเป็น"คลองใหญ่" (คลองขุนน้ำไหลผ่านหมู่ที่ 9 บ้านขุนคีรี) และน้ำจากคลองใหญ่ไหลไปบรรจบที่คลองปง (ไหลผ่านหมู่ที่ 10 บ้านคีรีธรรมเป็นคลองท่าดี) ซึ่งเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญของชุมชน แต่เดิมคลองท่าดีเป็นคลองเล็กๆ ไหลผ่านหมู่บ้านคีรีวงก่อนจะเข้าสู่หมู่บ้านย่านยาว วังไทร วัดจันทร์ วัดโคก และหมู่บ้านอื่นๆ ในตำบลท่าดีตามลำดับ แต่เมื่อคราวเกิดมหาอุทกภัยครั้งร้ายแรง วันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2531 ฝนตกหนักจนปริมาณของน้ำในคลองสูงมากและเชี่ยวกราก น้ำป่าไหลบ่าท่วมทะลักเข้าหมู่บ้าน พัดพาบ้านเรือนและสิ่งก่อสร้างสองฝั่งน้ำจมหายไป (ฉัตรชัย สุกระกาญจน์ 2542) และเปลี่ยนทิศทางมาเป็นเช่นปัจจุบัน

แหล่งน้ำสำหรับอุปโภคและบริโภค ส่วนใหญ่มาจากแหล่งน้ำธรรมชาติโดยน้ำสำหรับการบริโภคเป็นน้ำฝน น้ำจากบ่อบาดาล และบาดาลผิวดิน สำหรับน้ำในการอุปโภคภายในครัวเรือนและการเกษตรใช้น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ น้ำฝนและน้ำคลองที่ไหลผ่านชุมชน นอกจากนี้มีการจัดทำระบบประปาภูเขา ผันน้ำจากต้นน้ำบริเวณเชิงเขาหลวงมาใช้ในที่พักอาศัยและบ้านเรือนในสวนและยังได้รับความช่วยเหลือจากกรมชลประทานในการจัดทำฝายทดน้ำขนาดเล็ก สำหรับกักเก็บน้ำไว้ใช้ในชุมชน ทำให้ปริมาณน้ำใช้ในการอุปโภคบริโภคมีความเพียงพอและมีคุณภาพดีตลอดทั้งปี คนในท้องถิ่นมีความเข้าใจถึงระบบนิเวศของป่าซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำ จึงช่วยกันปกป้อง ดูแลเขตพื้นที่ป่าเขาหลวง และสวนสมรมให้สอดคล้องกับสภาพธรรมชาติ เพื่อช่วยสนับสนุนให้แหล่งต้นน้ำมีความชุ่มชื้น ฝนตกตามฤดูกาล ทำให้ชาวคีรีวงรวมถึงชาวนครศรีธรรมราชมีน้ำใช้ตลอดปี น้ำประปาของชาวนครศรีธรรมราชใช้แหล่งน้ำดิบจากลำน้ำสายนี้

สภาพภูมิอากาศ

เนื่องจากพื้นที่ตั้งอยู่ในเขตภูมิอากาศแบบคาบสมุทร โดยได้รับอิทธิพลลมมรสุมจากสองฝั่งทะเลทั้งทะเลอันดามัน และอ่าวไทย จึงทำให้ฤดูกาล มี 2 ฤดู คือ ฤดูร้อนและฤดูฝน เช่นเดียวกับสภาพภูมิอากาศของจังหวัดนครศรีธรรมราชโดย

ฤดูร้อนอยู่ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ - เมษายน (3 เดือน)

ฤดูฝนแบ่งเป็น 2 ช่วง คือช่วงแรก เดือนพฤษภาคม - ตุลาคม (3 เดือน) มีฝนตกไม่มากนัก ช่วงสองเดือนพฤศจิกายน - มกราคม (3 เดือน) เป็นฤดูที่มีฝนตกหนัก (สำนักงานนครศรีธรรมราช, 2542) อุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 27-28 องศาเซลเซียส แต่บริเวณยอดเขาหลวงอาจลดลงเหลือเพียง 5 องศาเซลเซียส

ลักษณะพืชพรรณ

ลักษณะพืชพรรณที่ปรากฏอยู่ในชุมชนคีรีวง ส่วนใหญ่ประกอบด้วย ไม้ผลที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ เช่น มังคุด สะตอ หมากรุก ทูเรียน ฝรั่ง ลางสาด ลองกอง จำปาตะ เป็นต้น นอกจากนี้ยังประกอบไปด้วยพืชผักพื้นบ้านและผักสวนครัวที่ชาวคีรีวงนิยมปลูกไว้ตามสวนสมรม เพื่อนำมาใช้ประกอบเป็นอาหารยามขึ้นปีทำสวนสมรม พืชผักพื้นบ้านและผักสวนครัวของชาวคีรีวง เช่น ขิง ข่า ขมิ้น พริก เป็นต้น นอกจากนี้พืชสมุนไพร เป็นพืชอีกชนิดหนึ่งที่ปรากฏขึ้นตามธรรมชาติในสวนสมรม ดังนั้นจะเห็นได้ว่าพืชพรรณในชุมชนคีรีวงมีความหลากหลาย และมีคุณค่ายังต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชน

สภาพชุมชนและการตั้งบ้านเรือน

“คีรีวง” ตั้งบนที่ราบแอ่งกระทะระหว่างภูเขา มีลำน้ำหลายสายซึ่งมีต้นกำเนิดบนเทือกเขาโดยรอบไหลผ่าน เป็นแหล่งน้ำหล่อเลี้ยงชุมชนก่อนที่จะไหลลงสู่ทะเลบริเวณชายฝั่งด้านอ่าวไทย การตั้งบ้านเรือนของชุมชนชาวบ้านจะสร้างบ้านเรือนอยู่บริเวณที่ราบเชิงเขาในละแวกใกล้กัน มีถนนตัดผ่านที่พักอาศัย ไม่ได้ตั้งบ้านเรือนอยู่ริมน้ำเช่นในที่ราบภาคกลาง เนื่องจากเมื่อถึงฤดูน้ำหลาก ระดับน้ำจะเอ่อท่วมสูงมาก ทำให้สร้างความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินดังเช่นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งในอดีต ส่วนพื้นที่ราบนอกชุมชนเป็นเชิงเขา ชาวบ้านจับจองเป็นแปลงเพาะปลูกในรูปของสวนผสมผสานมาเป็นเวลานานแล้ว

**แผนการจัดการเรียนรู้ หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วม
ระหว่างชุมชนศิรัวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรัวง)**

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6

เรื่อง ทรัพยากรทางธรรมชาติแห่งศิรัวง

เวลา 3 ชั่วโมง

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ผู้และเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหา และแนวการอนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติที่มีในชุมชน

จุดประสงค์การเรียนรู้

จุดประสงค์การเรียนรู้ปลายทาง นักเรียนสามารถอธิบายลักษณะทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาที่
เกิดขึ้นและวิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติในท้องถิ่น ได้

จุดประสงค์การเรียนรู้นำทาง

1. นักเรียนสามารถอธิบายลักษณะทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนได้
2. นักเรียนสามารถบอกปัญหาทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดขึ้นในชุมชนได้
3. นักเรียนสามารถบอกวิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนได้
4. นักเรียนสามารถสร้างโมเดลจำลองแสดงทรัพยากรทางธรรมชาติ ปัญหาและวิธีการ
อนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติได้

สาระการเรียนรู้

ทรัพยากรทางธรรมชาติ คือ สิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เป็นสิ่งที่มีประโยชน์สามารถตอบสนอง
ต่อความต้องการของมนุษย์ได้ หรือมนุษย์สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ เช่น อากาศ ดิน น้ำ ป่าไม้
ทุ่งหญ้า สัตว์ป่า แร่ธาตุ ปัจจุบันชุมชนประสบปัญหาในการใช้ทรัพยากร คือ การถือครองที่ดินโดย
เฉลี่ยประมาณ 14 ไร่ต่อครัวเรือน ประมาณหนึ่งในสามของพื้นที่ทำกินเป็นการบุกรุกพื้นที่เขต
อุทยานแห่งชาติ เนื่องจากข้อจำกัดทางกายภาพพื้นที่เนื่องจากพื้นที่ลักษณะเป็นแอ่งกระทะ
ล้อมรอบด้วยภูเขาสูง ทำให้การขยายพื้นที่ทำกินในอดีตรุกเข้าผืนป่าสมบูรณ์ทั้งสามด้านรอบนอก
ของชุมชน เมื่อมีการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติเขาหลวงเมื่อปี พ.ศ. 2519 ทับซ้อนลงบนที่ทำกิน
ของชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านกลายเป็นผู้บุกรุกพื้นที่ป่าโดยไม่มีเอกสารรับรองสิทธิ นอกจากนี้
ชาวบ้านนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาบุกรุกทำลายป่ามากขึ้นทำให้เกิดอุทกภัยบ่อยครั้ง ผลกระทบ
และแนวทางการแก้ไขของชุมชนคือ การจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ ปลูกป่าทดแทน

กิจกรรมการเรียนรู้

1. นักเรียนแบ่งกลุ่มเป็น 3 กลุ่มๆละ ประมาณ 12 – 15 คน
2. ครูตั้งประเด็นคำถาม เพื่อให้นักเรียนช่วยกันระดมความคิดเพื่อตอบคำถาม ดังนี้
 - 2.1 นักเรียนทราบหรือไม่ว่าทรัพยากรทางธรรมชาติในชุมชนมีอะไรบ้าง
 - 2.2 ทรัพยากรที่มีให้ประโยชน์อย่างไรบ้าง
 - 2.3 ปัญหาในการใช้ทรัพยากรของชุมชนมีอะไรบ้าง และผลที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร
 - 2.4 แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนทำได้อย่างไร
3. นักเรียนศึกษาใบความรู้เรื่องทรัพยากรทางธรรมชาติเพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติม
4. ตัวแทนกลุ่มนำเสนอผลสรุปของกลุ่ม
5. นักเรียนช่วยกันสรุปคำตอบจากประเด็นปัญหาอีกครั้ง
6. นักเรียนช่วยกันสร้างโมเดลจำลองจากการปั้นดินน้ำมันแสดงทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน
 คีรีวง ปัญหาและผลกระทบของการทำลายทรัพยากร และแนวทางการอนุรักษ์
 ทรัพยากรธรรมชาติ โดยนักเรียนแต่ละกลุ่มเลือกที่จะสร้างโมเดลจำลองกลุ่มละ 1 เรื่องโดย
 ไม่ซ้ำกัน
7. นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลงานของกลุ่ม

การประเมินผล

1. สังเกตจากการตอบคำถามและการทำกิจกรรมกลุ่ม
2. ผลงานกลุ่ม การสร้างโมเดลจำลอง

สื่อการเรียนรู้

อุปกรณ์ในการสร้างโมเดลจำลองจากดินน้ำมัน ได้แก่ แผ่นกระดาษแข็ง ดินน้ำมันหลากสี

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ใบงาน เรื่อง ทรัพยากรทางธรรมชาติแห่งคีรีวง

ชื่อกลุ่ม

<p>ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน</p> 	<p>ประโยชน์ที่ได้รับ</p>
<p>ปัญหาในการใช้ทรัพยากรในชุมชน</p>	<p>ผลกระทบจากปัญหาที่เกิดขึ้น</p>
<p>แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติ</p> <p>สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย</p>	

**แผนการจัดการเรียนรู้ หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วม
ระหว่างชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง)**

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและศิลปวัฒนธรรม	ระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6
เรื่อง สวนสมรมเศรษฐกิจแบบพอเพียง	เวลา 3 ชั่วโมง

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง เข้าใจลักษณะการทำสวนสมรมของชาวคีรีวงซึ่งเป็นไปตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของชาวคีรีวงตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

จุดประสงค์การเรียนรู้

จุดประสงค์การเรียนรู้ปลายทาง นักเรียนสามารถอธิบายลักษณะวิถีชีวิตแบบพอเพียงของชาวคีรีวงกับการทำสวนสมรมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้

จุดประสงค์การเรียนรู้นำทาง

1. นักเรียนสามารถอธิบายลักษณะการทำสวนสมรมแรกเริ่มจนถึงปัจจุบันได้
2. นักเรียนสามารถอธิบายลักษณะเศรษฐกิจแบบพอเพียงกับการทำสวนสมรมของชาวคีรีวงได้

สาระการเรียนรู้ ลักษณะการทำสวนสมรมของชาวคีรีวง เป็นระบบของการทำสวนแบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง ซึ่งเป็นกระแสพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ได้พระราชทานเพื่อให้ประชาชนพึ่งตนเอง ใช้จ่ายอย่างประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย ซึ่งเป็นแนวทางที่ประชาชนสามารถนำไปปฏิบัติได้ ทั้งนี้ลักษณะการทำสวนสมรมจึงมีความสอดคล้องกับกระแสพระราชดำริอย่างยิ่ง เพราะลักษณะการทำสวนสมรมเป็นการปลูกพืชหลายชนิดในสวนเดียวกัน เน้นผลผลิตเพื่อการดำรงชีวิตและเพื่อต้องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีกิจกรรมที่ก่อให้เกิดภูมิปัญญาอันหลากหลายตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จนส่งผลให้ชุมชนคีรีวงเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งอีกชุมชนหนึ่งในปัจจุบัน

กิจกรรมการเรียนรู้

1. ครูนำหนังสือ “บ้านพอ” วังสวนจิตรลดา มานำเสนอให้นักเรียน โดยการบรรยายเนื้อหาสาระถึงลักษณะการจัดการตามแนวเศรษฐกิจแบบพอเพียงที่มีอยู่ในหนังสือ โดยเฉพาะในหน้าแรกกว่าภายในบริเวณวังสวนจิตรลดาประกอบด้วยอะไร
2. แบ่งกลุ่มนักเรียนกลุ่มละ 10 คนให้นักเรียนแต่ละกลุ่มระดมความคิดช่วยกันทบทวนเกี่ยวกับการแบ่งพื้นที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงอย่างคร่าวๆ โดยตัวแทนกลุ่มช่วยทำหน้าที่เป็นผู้สรุป

3. ครุฑติดแผนภูมิเกี่ยวกับคุณสมบัติของชุมชนที่ดำรงชีวิตอยู่อย่างพหุมีพอกิน ซึ่งชุมชนจะต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้
 - 3.1 ยึดความประหยัด
 - 3.2 ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง สุจริต
 - 3.3 ขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้เกิดรายได้เพิ่มพูนจนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ
 - 3.4 ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี
4. นักเรียนศึกษาใบความรู้ เรื่อง สวนสวนสมรมเศรษฐกิจแบบพอเพียง จากนั้นช่วยกันเปรียบเทียบลักษณะการประกอบอาชีพการทำสวนสมรมในชุมชนที่ร่วกับเศรษฐกิจแบบพอเพียงตามกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
5. นักเรียนแต่ละกลุ่มช่วยกันเขียน โครงสร้างแบบจำลองแสดงลักษณะการจัดสวนสมรมในชุมชน
6. ตัวแทนกลุ่ม 3 คนช่วยกันนำเสนอผลงาน
7. นักเรียนร่วมกันสรุปข้อความรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงกับการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนและนำเสนอต่อวิทยากรด้านสวนสมรม เพื่อแลกเปลี่ยนข้อความรู้ที่ได้รับและตั้งข้อคำถามเพื่อนำไปสู่การริเริ่มค้นหาข้อความรู้ใหม่

การประเมินผล

1. สังเกตจากการทำงานกลุ่ม
2. การนำเสนอผลงาน

สื่อการเรียนรู้

1. สื่อหนังสือ ได้แก่ หนังสือเรื่อง บ้านพอ
2. สื่ออุปกรณ์ ได้แก่ แผนภูมิคุณสมบัติของชุมชนที่มีลักษณะการดำรงชีวิตแบบพอเพียง ใบความรู้เรื่อง สวนสมรมเศรษฐกิจแบบพอเพียง อุปกรณ์ในการเขียน โครงสร้างแบบจำลองแสดงลักษณะการจัดสวนสมรมในชุมชน ประกอบด้วย กระดาษวาดเขียนแผ่นใหญ่ สี
3. สื่อบุคคล ผู้รู้ด้านการประกอบอาชีพการทำสวนสมรม

ใบความรู้เรื่อง สวนสมรมเศรษฐกิจแบบพอเพียง

ระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอด นานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไข เพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงต่างๆ

ระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง หรือระบบเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น อาจมองได้ 2 ลักษณะ ใหญ่ๆ คือ

เศรษฐกิจแบบพอเพียง หมายถึง ความสามารถของชุมชน เมือง รัฐ ประเทศ หรือภูมิภาค หนึ่งๆ ในการผลิตสินค้า และบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้นๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่างๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ

เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล คือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างประมาณตนตามฐานะ ตามอัตภาพ ที่สำคัญไม่หลงไหลไปตามวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่พันพัวอยู่กับสิ่งใด

แนวคิดเรื่องเศรษฐกิจแบบพอเพียงของชาวจีรวังนั้น เน้นหลักการพึ่งตนเอง ช่วยตนเองให้มากที่สุด โดยใช้ชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ และเหลือออมไว้บ้าง จากนั้นก็ร่วมกันสร้างเศรษฐกิจของชุมชนให้มีความเข้มแข็ง โดยมีวิธีปฏิบัติ ดังนี้

1. ยึดความประหยัด
2. ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง สุจริต
3. ขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้เกิดรายได้เพิ่มพูนจนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ
4. ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี

จากข้อความข้างต้นแนวทางเศรษฐกิจแบบพอเพียงของชาวจีรวังที่มีความเด่นชัด คือ ลักษณะการประกอบอาชีพการทำสวนสมรม ซึ่งมีแนวทางการดำเนินการที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจแบบพอเพียงตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนี้

หมู่บ้านจีรวังเป็นหมู่บ้านทำการเกษตรแบบผสมผสานที่มีการผลิตที่ต้องพึ่งพิงธรรมชาติ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ อากาศ น้ำ ดิน ป่าไม้ เป็นปัจจัยตามธรรมชาติที่เกื้อหนุนให้ปัจจัยด้านความรู้ ภูมิปัญญาบรรพบุรุษของจีรวังในด้านการเกษตร การเพาะปลูกที่เรียกกันว่า “สวนสมรม” หรือสมลม เป็นคำภาษาถิ่น หมายถึง สวนที่ปลูกผสมปนเปกันของผลไม้มานานชนิดในพื้นที่เดียวกันและอาศัยธรรมชาติเกื้อกูลกันเอง (สวนผสมผสานแบบดั้งเดิม) หยั่งรากลึกและมีการพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง ทำให้ชาวจีรวังพึ่งพาและสืบทอดรูปแบบและวิธีการเพาะปลูกแบบนี้ตลอดมาได้จนถึงปัจจุบัน

สวนสมรมยุคแรก

จากการบอกเล่าของคนเฒ่าคนแก่ในชุมชนสรุปได้ว่า เมื่อเข้ามาตั้งหลักปักฐาน คนมีความรู้ความสามารถในการทำมาหากินคิดตัวมาด้วย บรรพบุรุษของชาวคีรีวงที่เข้ามาในยุคแรกมีความรู้เรื่องการทำสวน การเคลื่อนย้ายเข้ามาในพื้นที่เป็นแบบค่อยๆ เข้ามา เริ่มจากการเข้ามาสร้างสวนในพื้นที่ราบริมตลิ่ง ปลูกขน่าไว้พักตอนเข้ามาทำงาน ขยายพื้นที่ไปตามริมน้ำ จากสภาพป่าที่มีไม้ผล พืชผักพื้นบ้าน สมุนไพรขึ้นตามธรรมชาติ วิธีการเพาะปลูก คือการนำเมล็ดพันธุ์และต้นกล้าพันธุ์ไม้เข้าไปปลูกแซมป่า ไม้เนื้อแข็งบางต้นตัดโค่นลงมาปลูกขน่า ไม้เนื้ออ่อนบางต้นตัดโค่นลงมาใช้สอย เกิดพื้นที่ว่างตรงไหนปลูกไม้ทดแทนตรงนั้น กระบวนการทั้งหมดไม่ได้กระทำในครั้งเดียว คือ ตัดโค่นแล้วเพาะปลูกต้นไม้ใหม่ แต่ค่อยเป็นค่อยไป ชาวบ้าน เรียกว่า เพาะปลูกแซมป่า พื้นที่ใดมีการเพาะปลูกแซมป่าไว้ จะหมายถึง มีการจับจองและลงมือเพาะปลูกแล้ว จากที่ราบริมน้ำ ขยายพื้นที่ขึ้นไปตามสายน้ำ และตามไหล่เขาสองข้างลำน้ำ

ในการปลูกพืชครั้งแรก ชาวคีรีวงจะปลูกพืชผักสวนครัวและพืชสมุนไพรก่อน ได้แก่ ขิง ข่า ขมิ้น พริก เป็นต้น ทั้งนี้ เพราะพืชพวกนี้สามารถนำมาใช้ประกอบอาหารเพื่อใช้ในการดำรงชีวิตก่อน และนิยมปลูกพืชสมุนไพร เนื่องจาก การเดินทางขึ้นสวนมีความยากลำบากมาก ต้องมีการเดินเท้า บางสวนกว่าจะถึงต้องใช้เวลาถึง ๒ วัน ดังนั้นพืชสวนครัวและพืชสมุนไพรจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการปลูกพืชครั้งแรก และนอกจากนี้พืชพวกนี้สามารถให้ผลผลิตก่อน จึงสามารถนำมาขายแลกเปลี่ยนสินค้าก่อนได้ จากนั้นจึงปลูกพืชพวกเศรษฐกิจตามมา ได้แก่ หอม สะตอ ทูเรียน มังคุด เป็นต้น

ขน่าที่พักของชาวสวนสมรม ส่วนใหญ่
จะมีลักษณะเป็นเรือนไม้หลังเล็ก ๆ
ตั้งอยู่ท่ามกลางสวนสมรมของตนเอง

น้ำซับ

(ลักษณะการกักเก็บน้ำตาม
ธรรมชาติ ที่ไหลซึมผ่านจาก
น้ำตกเข้ามาในสวนสมรม)

ลักษณะการปลูกพืชในสวนสมรมปัจจุบัน ชาวสวนนิยมปลูกพืชชนิดเดียวกันเป็นแนวมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการดูแลรักษา

พันธูกรรมและการคัดเลือกพันธุ์ของชาวสวนสมรม

ความหลากหลายของพันธูกรรมพืชในพื้นที่ในพื้นที่ป่าราบชุมชนและลึกลงไปในป่าเขาหลวง คือ แหล่งทรัพยากรมหาศาลที่บรรพบุรุษของชาวศรีวังได้พึ่งพาอาศัยทั้งโดยการเก็บผลตามธรรมชาติ (ของป่า) เช่น ทุเรียน สะตอ เนียง มังคุด ส้มแขก พืชผักต่างๆ สมุนไพร การเข้าไปเก็บผลยังเป็นกระบวนการคัดสรรพันธุ์ จากธรรมชาติที่แข็งแรง ผลดก รสชาติดี ผลโตและมีคุณภาพ นำมาขยายเพาะปลูกในพื้นที่ของตนเอง กระบวนการนี้ดำเนินไปบนพื้นฐานของเหตุผลที่มีการเปลี่ยนแปลง โดยมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการ เช่น คุณค่า ความต้องการในการบริโภค ความนิยมและเทคนิคใหม่ๆ เช่น เมื่อยอดทุเรียนพันธุ์ดีเข้ามาในชุมชน ต้นตอของทุเรียนจึงเปลี่ยนพันธุ์ตามธรรมชาติที่มีเนื้อนุ่ม มาเป็นพันธุ์ที่ทนทานต่อโรค และหาอาหารเก่ง เมื่อมีการค้นพบว่าส้มแขกมีคุณค่าในการรักษาสุขภาพและรักษาโรค จึงมีการพันธุ์จากป่ามาเพาะปลูกแทนที่จากการหาเก็บจากธรรมชาติเพียงอย่างเดียว เมื่อพบสะตอป่าที่มีในธรรมชาติให้ผลนอกฤดูดูกล ก็นำมา

ขยายพันธุ์เพื่อให้มีผลผลิตสะตอในช่วงเวลาที่ยาวนานขึ้น เป็นต้น พันธุ์กรรมจากป่าธรรมชาติจึงเป็นรากฐานหนึ่งที่อยู่คู่กับระบบสวนสมรมคีรีวงมาตลอดพัฒนาการของชุมชน

พันธุ์กรรมใหม่จากภายนอกเริ่มเข้ามามีบทบาทในสวนสมรมมากขึ้น หลังจากวาทภัย เช่น ทุเรียนหอมทอง ชะนี ลองกอง โดยมีปัจจัยทางเศรษฐกิจมีอิทธิพลกำหนดการตัดสินใจ และเข้ามา มีอิทธิพลพร้อมๆกันกับความสัมพันธ์โลกภายนอกแบบใหม่ ชาวคีรีวงบางคนเปลี่ยนรูปแบบจาก สวนสมรมไปเป็นสวนพืชเดี่ยว เช่น สวนมังคุด สวนทุเรียน แต่เมื่อผ่านระยะเวลาไปช่วงหนึ่ง ก็หัน กลับไปสู่สวนสมรมแบบเดิม ชาวคีรีวงบางคนรับวิธีการทางการเกษตรแบบใหม่ เทคโนโลยีเข้ามา พร้อมกับพันธุ์พืชเศรษฐกิจแบบใหม่ เช่น ถางป่าแล้วเผาทำไร่จึง การใช้สารเคมี เป็นต้น แต่เมื่อทำ ได้ระยะหนึ่งก็รู้ถึงผลกระทบจากความไม่แน่นอนของผลตอบแทน ความอุดมสมบูรณ์ที่ลดลงอย่าง เห็นได้ชัดเมื่อเปรียบเทียบกับการทำสวนสมรม ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของตนเอง ก็ หันกลับไปสู่การพัฒนาบนฐานของสวนสมรมและค้นคว้าวิธีการใหม่ทดแทน เช่น ใช้เครื่องตัด หญ้า ใช้จุนทรีย์ รวมถึงการปลูกพืชชั้นล่าง เป็นต้น

เทคนิคและวิธีการของการทำสวนสมรม

นอกจากการเพาะปลูกแซมป่าบนพื้นที่ใหม่แล้ว ชาวคีรีวงและปลูกลงไปทุกแห่งที่ต้นเก่า หมดยุหรือล้มตาย ความถี่ ห่างในการปลูก การดูแลรักษาที่ยังคงทำแบบเดิมที่เคยทำมาตั้งแต่ครั้ง บรรพบุรุษ คือ ไม่กำหนดระยะแถว ระยะต้น ปลูกแทรกลงไปป่าตามแต่จะเห็นว่าเหมาะสม ไม่มี ใครทราบว่าการนำเอาพืชพันธุ์ใหม่เข้ามา ปลูกคละกับพันธุ์เก่าจะมีผลกระทบหรือไม่ จะมีวิธีการ เทคนิคเฉพาะอย่างไร ต้องดูแลรักษาเป็นพิเศษหรือมากกว่าที่ผ่านมาหรือไม่ เพราะไม่อาจหาแหล่ง ความรู้ได้

ชาวคีรีวงมีประสบการณ์ต่อการเปลี่ยนแปลงแบบแผนสวนผลไม้หลายอย่าง โดยการสังเกต และความเอาใจใส่ซึ่งแตกต่างกันไปตามคนถ่ายทอดความรู้กับสวนผลไม้จากหน่วยงานราชการสู่ ชุมชน ซึ่งในปัจจุบัน ในการทำสวนคีรีวงนิยมปลูกพืชเป็นแถวมากขึ้น

ชาวบ้านบางส่วนคิดว่า ต้นทุเรียนและมังคุดพันธุ์ใหม่ๆ อ่อนแอ เป็น โรคง่ายส่วนพันธุ์เก่า ไม่เป็นโรค หรือเป็นน้อย ขณะที่บางคนบอกว่า ต้นพันธุ์เก่าก็เป็นโรคมกเหมือนกัน ซึ่งอาจเข้าใจว่า อายุมาก หรือติดโรคมกจากพันธุ์ใหม่

ดังนั้นการรับพันธุ์กรรมใหม่ของชุมชนคีรีวง จึงเป็นการรับเข้ามาจัดวางอยู่บนพื้นฐานการ พึ่งตนเองและระบบสวนสมรมแบบเดิม เทคนิควิธีการต่างๆยังคงใช้แบบเดิมเป็นหลัก คือ ชาวคีรีวง บางส่วนบอกว่า การถางหญ้าลงดินจะช่วยให้อุดมสมบูรณ์ขึ้นและป้องกันกำจัดโรคพืชได้หลาย ชนิด ชาวคีรีวงบางส่วนบอกว่าต้นหญ้าช่วยคลุมดิน ทำให้น้ำไม่ชะหน้าดิน เป็นต้น

ชาวคีรีวงเห็นตรงกันว่า การปลูกพืชหลายๆชนิดปนกัน ช่วยให้การแพร่ระบาดของโรคพืชเป็นไปได้ยาก และบางกรณีก็ช่วยป้องกัน โรคพืชบางชนิดด้วย

ทำนองเดียวกับสัตว์ป่าบางชนิดที่กัดกินผลผลิต เช่นกระรอก ชาวคีรีวงบางส่วนจะกำจัดโดยการยิง ขณะที่บางส่วนปลูกขนุนรอบๆสวนเพื่อให้กระรอกกินแทนที่จะเข้ามากินทุเรียนและผลผลิตชนิดอื่นๆ หรือการใช้วัสดุธรรมชาติมาห่อหุ้มผลอ่อน เช่น ใช้โคระหรือรังจําปาที่สานจากใบมะพร้าวในท้องถิ่นมาห่อหุ้มขนุนหรือจําปาคะ เพื่อพรางตาไม่ให้แมลงกัดกิน และช่วยให้ผิวของผลสวย

ความรู้ทั้งหมดเป็นความรู้ที่ชาวคีรีวงสืบทอดและพัฒนาจากประสบการณ์ของตนเองปุ๋ย และสารเคมีมีความจำเป็นน้อยมาก การใช้ปุ๋ยมีบ้าง แต่เน้นมูลสัตว์และไม่ได้ใช้ตลอดปี และเมื่อต้นไม้เป็นโรคชาวบ้านก็ไม่นิยมใช้สารเคมี เว้นแต่ต้นอ่อนที่ต้องการดูแลเป็นพิเศษ เหตุผลสำคัญที่ชาวบ้านไม่นิยมใช้ปุ๋ยเคมีและยาปราบศัตรูพืช คือ

1. การใช้ปุ๋ยจะต้องเพิ่มปริมาณปุ๋ยขึ้นทุกๆปี และทำให้ดินสูญเสียความอุดมสมบูรณ์
2. มีตัวอย่างผลกระทบต่อสุขภาพเมื่อใช้สารเคมีเกิดขึ้นกับชาวคีรีวงที่ทดลองนำมาใช้
3. สวนบนเขาไม่สะดวกที่จะขนปุ๋ยขึ้นไปใส่ ต้องใช้เวลาและแรงงานมากเกินไป
4. ไม่มีความรู้ในเรื่องชนิดของสารเคมีและปุ๋ยเคมีและวิธีการใช้
5. ระบบสวนผสม การเพาะปลูกพืชหลายชนิดปะปนกัน ทำให้ไม่มีผลกระทบจากการที่ผลไม้บางชนิดไม่ให้ผลผลิตในบางปี ไม่มีเหตุผลที่จะต้องเร่งผลผลิตในไม้ผลชนิดใดชนิดหนึ่งเป็นพิเศษ
6. ทิศทางลมในสวนผลไม้ผันผวนไม่แน่นอน การฉีดพ่นยามาแมลงอย่างปลอดภัยต่อผู้ฉีดแทบทำไม่ได้ ชาวคีรีวงจึงไม่พ่นสารเคมีเพื่อรักษาชีวิต

โรคพืชในสวนผสมคีรีวงนั้นมียูอยู่ แต่ยังมีการทำลายต้นทั้งหมด หรือ ทำลายผลผลิตทั้งหมด อย่างมากก็เพียงครั้งเดียว เมื่อเปรียบเทียบกับปัจจัยธรรมชาติแล้ว พบว่าปัจจัยธรรมชาติส่งผลกระทบมากกว่าศัตรูพืชมากมาย ปีใดฝนตกในช่วงที่ผลไม้จะออกดอก ต้นไม้กลับแทงยอดอ่อนแทน หมายความว่า ปีนั้นไม่ได้ผลผลิตจากไม้ผลชนิดนั้น

การดูแลสวนของชาวคีรีวง คือ การตัดแต่งกิ่ง ถางหญ้า และต้นไม้ในสวนทิ้ง จะใช้เวลาในช่วงที่ขายผลผลิตหมดแล้ว ไปดูแลสวนของคนวันละประมาณ 2 – 3 ชั่วโมง ครอบครัวยุคใหม่มีแรงงานไม่พอ จะจ้างแรงงานในหมู่บ้านเพิ่มเติม ส่วนการดูแลอื่นๆ ไม่มีแม้แต่การให้น้ำ เพราะอาศัยน้ำฝนตามธรรมชาติ หากฝนมากไปก็จะได้ผลผลิตต่ำ หากแล้ง ต้นไม้บางชนิดจะไม่ให้ผลหรือตายบ้าง ต้นอ่อนที่ปลูกใหม่ๆ ชาวบ้านจะรดน้ำบ้างเป็นครั้งคราว พัฒนาการใหม่ในเรื่องระบบน้ำเกิดขึ้นในระยะหลัง คือ การวางระบบน้ำโดยท่อที่มีชาวคีรีวงบางคนนำมาใช้กับสวนของตนเอง

โดยใช้แหล่งน้ำเดิมที่อยู่ติดสวน หรือใกล้สวน หรือที่ชาวสวนคีรีวงเรียกว่า ระบบกัลกน้ำ สำหรับในปัจจุบันบางสวนเริ่มมีการใช้พลังงานจากน้ำเพื่อใช้ในการปั่นไฟแล้ว ซึ่งในขณะนี้บนสวนของชาวคีรีวงมีด้วยกันทั้งหมด 3 สวน

**การวางระบบท่อน้ำเพื่อใช้ในสวนสมรม ใช้แนววิธีการกัลกน้ำเพื่อส่งจ่ายน้ำไป
ยังพืชในสวน**

ระบบกัลกน้ำของชาวคีรีวง

การลำเลียงน้ำเข้าสู่สวนสมรม

ในการวางระบบท่อน้ำเข้าสู่สวนสมรมบนเขา (ภูเขา) ชาวสวนที่มีสวนอยู่ใกล้กันก็จะรวมกลุ่มกันช่วยกันวางระบบท่อน้ำเข้าสู่สวน โดยจะมีการทำกัลกน้ำจากแหล่งต้นน้ำ จากนั้นวางระบบท่อน้ำโดยจะทำระบบน้ำให้กับสวนที่อยู่ใกล้ก่อนจากนั้นจึงวางระบบท่อให้กับสวนที่อยู่ไกลออกไป ทั้งนี้ขนาดท่อน้ำที่ใช้จะต้องมีขนาดเท่ากันทั้งหมด

ภูมิปัญญาของการใช้ไฟฟ้าและพลังงานในสวนสมรม
พลังงานน้ำกับการผลิตกระแสไฟฟ้า เพื่อใช้ในการเกษตร โดยมีตาส่อง บุญเฉลยเป็นผู้นำ
ในการคิดค้น

“ตอนแรกไม่รู้เหมือนกันว่าทำปรี๊ดดี (ทำอย่างไรดี) ในการที่จะนำน้ำเข้ามาในสวนโดยไม่
ต้องหามน้ำมารดต้นไม้ แล้วก็ไม่มีไฟฟ้าไว้ใช้เพราะตอนนี้สวนสมรมคือบ้าน และบ้านคือที่พัก
มากกว่า พอมีเวลาว่างก็ลองทำไปเรื่อยๆ ลองผิดลองถูกอยู่ตั้งนาน กาลักน้ำรดน้ำได้แต่ผลิต
กระแสไฟไม่ได้ จึงต้องคิดใหม่” จากการบันทึกเทปในวันที่ 15 พฤษภาคม 2546

พลังงานน้ำแปรเป็นพลังงาน
ไฟฟ้าเพื่อใช้ในการฉีดปุ๋ยและ
รดน้ำให้กับต้นไม้ใน
สวนสมรม

พลังงานน้ำกับการผลิตกระแสไฟฟ้าเพื่อใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันบนสวนสมรมบนเขา

ไฟฟ้าให้แสงสว่างยาม
ค่ำคืน

พลังงานน้ำสามารถผลิตกระแสไฟฟ้าใน
สวนสมรมบนเขา ให้เพียงพอกับการใช้สอยของ
อุปกรณ์ไฟฟ้าชนิดต่างๆ ได้

ระบบน้ำที่ดี
ใช้สอยสะดวก
ในสวนสมรม
บนเขา

อุปกรณ์และเครื่องมือ

อุปกรณ์และเครื่องมือที่ชาวคีรีวงใช้ ได้แก่ พร้า จอบ เสียม เลื่อย และมีด ตั้งแต่เริ่มลงมือปลูกจนถึงขั้นการเก็บเกี่ยวและขนไปขาย การเก็บผลผลิตใช้แรงงานเป็นหลัก คือ ปีนไปเก็บ สอย ตัด หรือเด็ด ขนลงแข่งแล้วหาบลงมายังขายในหมู่บ้าน ต้นทุนในการทำสวนมีไม่มากนัก ได้แก่ ค่าใช้จ่ายในการซื้อพร้า จอบ เสียม มีด ถุงพลาสติกเพาะปลูกพันธุ์พืช เครื่องมือในการดูแลรักษาสวนในการถางหญ้านิยมใช้เครื่องตัดหญ้า ทั้งนี้เนื่องจากประหยัดเวลาในการทำงานมากขึ้น

ก่อนและหลังการเข้าสวนสมรม ชาวสวนจะให้ความสำคัญ
กับอุปกรณ์และเครื่องมือให้พร้อมกับการใช้งานอยู่เสมอ

ระบบแรงงาน

การพึ่งตนเองเป็นพลังการขับเคลื่อนของชุมชนคีรีวงมาตลอด ไม่เว้นแม้การผลิตในสวนสมรม เมื่อพื้นที่ที่ติดป่าเขา ซึ่งเป็นป่าดิบ มีโรคแลสัตว์ร้ายชุกชุม ตาส้อง บุญเฉลย เล่าว่า เมื่อตอนที่ไปทำสวนหลายๆวัน ต้องเตรียมเสบียงอาหารมากๆ ลูกก็ต้องทิ้งอยู่กับบ้านเพราะต้องเรียนหนังสือ เรื่องอาหารการกินนำไปแต่เครื่องปรุง เช่น เกลือ น้ำปลา กะปิ หอม กระเทียม ข้าวสาร เท่านั้น ส่วนเนื้อสัตว์สามารถหาได้ในป่า ในห้วย มีมากไม่อดตาย

แม้จะมีที่ดินที่อุดมสมบูรณ์ แต่มีความยากลำบากในอีกด้านหนึ่ง คือ การทำสวนในพื้นที่ ไร่ไร่เขา ต้องใช้แรงงานมากกว่าในที่ราบ เพราะไปเช้า เย็นกลับ ไม่ได้ จึงต้องไปอยู่ขนาบพร้อมๆกัน หลายครอบครัว เพื่อจะได้มีเพื่อนมีแรงงานช่วยเหลือกัน การพึ่งพาอาศัยกันในวิถีการผลิตเช่นนี้ได้ พัฒนาขึ้นมาเป็นระบบ เรียกว่า กลุ่มทำสวน เป็นการจ้ดระบบการแลกเปลี่ยนแรงงาน การช่วยเหลือกันอย่างเท่าเทียมกันในชุมชน ลดภาระการใช้จ่ายในส่วนที่จะเป็นค่าจ้างแรงงานในสวน กรณีที่มีแรงงานในครอบครัวไม่เพียงพอ หรือกรณีที่งานบางช่วง งานบางอย่าง ต้องในแรงงานหลายคน ช่วยกันทำ กลุ่มแรงงานมีพัฒนาการของตนเองมายาวนาน เริ่มจากการเกาะกลุ่มอยู่ในพื้นที่ทำกินด้วยกัน เน้นการทำงานร่วมกันในสวนของสมาชิกกลุ่ม จนถึงขั้นการพัฒนาพื้นที่ร่วมของกลุ่ม เช่น ลงแรงทำทางจากชุมชนลัดเลาะไปตามสวนบนไร่ไร่เขา เพื่อให้รถมอเตอร์ไซด์ขึ้นไปถึงขนาบในสวนได้ เป็นต้น

ทางขึ้นสวนสมรมบนเขา มีความลาดชันสูงมาก และหากสวนใดอยู่ไกล ชาวสวนก็ต้องใช้เวลาในการเดินเป็นเวลานาน ดังนั้นชาวสวนสมรมศิริวงจึงเป็นผู้ที่มีความขยันและความอดทนสูง และในปัจจุบันชาวสวนได้บุกเบิกสร้างทางใหม่เพื่อให้สามารถขับขี่รถมอเตอร์ไซด์ขึ้นสวนได้ ช่วยลดระยะเวลาในการเดินทางและสามารถลำเลียง

ผลผลิตสู่ตลาดได้ทันเวลา

การรวมกลุ่มกันทำงานของชาวสวนบ้านศิริวงมีหลายกลุ่มหลายลักษณะ ทั้งนี้เพื่อแก้ปัญหาพื้นฐานในการประกอบอาชีพทำสวนของตนเอง นอกจากปัญหาด้านแรงงานแล้ว ชาวสวนยังมีปัญหาในเรื่องคุณภาพของผลผลิต ปริมาณผลผลิตและราคาผลผลิตด้วย ทั้งนี้เพราะการทำสวนของชุมชนบ้านศิริวงนั้นจะมีพื้นที่สวนอยู่บนภูเขา การขนส่งยากลำบาก ต้องใช้การหาลงจากภูเขา ชาวบ้านศิริวงจึงร่วมมือกันแก้ปัญหาการขนส่งด้วยการบุกเบิกทางขึ้นไปบนภูเขา เพื่อเป็นเส้นทางลำเลียงผลผลิตจากสวนด้วยการใช้แรงงานอาสาของชาวบ้านด้วยกันเอง กล่าวคือ

ชาวสวนจะนำดินเพื่อพัฒนาเส้นทาง 3 สาย เรียกตามภาษาท้องถิ่นคือเส้นทางสายปลายงพัฒนา ทุกวันอาทิตย์เส้นทางสายท่าหาพัฒนาทุกวันพฤหัสบดี และเส้นทางสายท่าชายพัฒนาทุกวันจันทร์ เป็นต้นในการพัฒนาเส้นทางทั้ง 3 ทางที่กล่าวถึงนี้ชาวบ้านสละเงินเพื่อซื้อปูนซีเมนต์และสละแรง ทำกันเอง การพัฒนาเส้นทางนี้เป็นการแก้ปัญหาการประกอบอาชีพอย่างหนึ่งของชุมชนบ้านคีรีวง ซึ่งมีส่วนสำคัญในการทำให้ชาวสวนบ้านคีรีวงสามารถพึ่งตนเองได้ทางอาชีพ

การแปรรูปผลผลิต

วิธีการผลิตแบบสวน “สวนสมรม” และระบบความสัมพันธ์แบบ “อ้ายเกลอเขา อ้ายเกลอ เล”ของชุมชนคีรีวง มีพัฒนาการภายในระบบมันเอง ปราศจากการชักจูง หรือการแทรกแซงจาก ความคิดหรืออิทธิพลภายนอกชุมชน ชาวคีรีวงรู้จักการเก็บถนอมผลผลิตมาตั้งแต่อดีต มีความรู้ ความสามารถในการแปรรูปผลผลิตของตนเองหลายรูปแบบวิธีการ เช่น การทำหมากแห้ง การทำ สะตอดอง การทำทุเรียนกวน การทำปลาซึ่ม การทำซึ่มแขก การทำลูกปละดอง ซึ่งรูปแบบ ผลิตภัณฑ์เหล่านี้ยังเป็นที่ยอมรับเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**แผนการจัดการเรียนรู้ หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วม
ระหว่างชุมชนศิรวิงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรวิง)**

กลุ่มสาระการเรียนรู้ วิทยาศาสตร์

ระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6

เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศของสวนสมรม เวลา 3 ชั่วโมง

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง สืบสาวและอธิบายลักษณะความสัมพันธ์เชิงพึ่งพาเพื่อความอยู่รอดของพืชและสัตว์ในท้องถิ่น

จุดประสงค์การเรียนรู้

จุดประสงค์การเรียนรู้ปลายทาง นักเรียนสามารถสืบสาวและอธิบายความสัมพันธ์เชิงพึ่งพาเพื่อความอยู่รอดของพืชและสัตว์ในท้องถิ่นได้

จุดประสงค์การเรียนรู้นำทาง

1. นักเรียนสามารถดำเนินการสืบสาวความสัมพันธ์เชิงพึ่งพาเพื่อความอยู่รอดของพืชและสัตว์ในสวนสมรมได้
2. นักเรียนสามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างระหว่างแมลงกับดอกไม้ เห็ดรา กับเปลือกไม้ ดอกกล้วยไม้และกาฝากกับต้นไม้ใหญ่ในสวนสมรมได้

สาระการเรียนรู้ กลุ่มสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ร่วมกันในระบบนิเวศ ย่อมจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันในแต่ละลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ดังนี้ 1. ภาวะการพึ่งพา 2. ภาวะการได้ประโยชน์ร่วมกัน 3. ภาวะอิงอาศัยหรือภาวะเกื้อกูลและ 4. ภาวะปรสิต ซึ่งลักษณะความสัมพันธ์ในระบบนิเวศสวนสมรม จะมีลักษณะความสัมพันธ์เชิงพึ่งพาระหว่างพืชและสัตว์สูงมาก ทั้งนี้เนื่องมาจากสภาพแวดล้อมในสวนสมรมมีความอุดมสมบูรณ์ใกล้เคียงกับพื้นที่ป่าธรรมชาติแห่งเทือกเขาหลวง

กิจกรรมการเรียนรู้

1. ครูตั้งคำถามเร้าความสนใจนักเรียน ดังนี้
 - 1.1 นักเรียนคิดว่าในสวนสมรมประกอบไปด้วยพืชและสัตว์อะไรบ้าง
 - 1.2 พืชและสัตว์ในสวนสมรมมีความสัมพันธ์กันหรือไม่
 - 1.3 นักเรียนคิดว่าแมลงกับดอกไม้มีความสัมพันธ์กันอย่างไร
 - 1.4 ทำไมชาวสวนสมรมจึงต้องตัดต้นกาฝากทิ้งแต่ปล่อยให้ดอกกล้วยไม้ขึ้นตามต้นไม้ใหญ่ได้
 - 1.5 เห็ดราสามารถดำรงชีวิตอยู่ตามเปลือกไม้ได้อย่างไร

2. นักเรียนแบ่งกลุ่มๆละ 8 คน นักเรียนแต่ละกลุ่มดำเนินการสำรวจตามหัวข้อการสำรวจ ดังนี้ 1. ความสัมพันธ์ระหว่างแมลงกับดอกไม้ 2. ความสัมพันธ์ระหว่างต้นกาฝาก, ต้นกล้วยไม้กับต้นไม้ใหญ่ และ 3. ความสัมพันธ์ระหว่างเห็ดรากับเปลือกไม้
3. ครูและพี่เลี้ยงกลุ่ม ซึ่งเป็นแกนนำเยาวชนคีรีวงนำนักเรียนเข้าศึกษาสวนสมรมบริเวณใกล้โรงเรียน จากนั้นนักเรียนแต่ละกลุ่มช่วยกันสำรวจเพื่อค้นหาคำตอบ ดังนี้
 - 3.1 สำรวจความสัมพันธ์ระหว่างแมลงกับดอกไม้ มีขั้นตอนการสำรวจ ดังนี้
 - 3.1.1 สังเกตแมลงที่มีการมาตอมดอกไม้ (ชื่อแมลง พฤติกรรมในการตอม ระยะเวลาของการตอม พฤติกรรมของแมลงหลังจากตอมดอกไม้แล้ว)
 - 3.1.2 สังเกตลักษณะดอกไม้ในสวนสมรมที่แมลงชอบมาตอม
 - 3.1.3 บันทึกผลการเรียนรู้
 - 3.2 สำรวจความสัมพันธ์ระหว่างต้นกาฝาก, ต้นกล้วยไม้กับต้นไม้ใหญ่ มีขั้นตอนการสำรวจ ดังนี้
 - 3.2.2 นักเรียนสังเกตกิ่งต้นไม้ใหญ่ที่มีดอกกล้วยไม้อาศัยอยู่ บันทึกผลการสังเกต
 - 3.2.3 นักเรียนสังเกตกิ่งของต้นไม้ที่มีการฝากอาศัยอยู่ บันทึกผลการสังเกต
 - 3.2.4 นักเรียนสอบถามเพิ่มเติมจากพี่เลี้ยงกลุ่มซึ่งมีความชำนาญในการทำสวนสมรม
 - 3.2.5 นักเรียนสรุปผลที่ได้และบันทึกผลการเรียนรู้
 - 3.3 กลุ่มสำรวจความสัมพันธ์ระหว่างเห็ดรากับเปลือกไม้ มีขั้นตอนการสำรวจ ดังนี้
 - 3.3.2 สอบถามครู หรือพี่เลี้ยงกลุ่มเกี่ยวกับบริเวณที่มีเห็ดราขึ้นอยู่มาก
 - 3.3.3 ส่องกล้องขยายและสังเกตเห็ดราบนชิ้นเปลือกไม้
 - 3.3.4 ใ้ใช้ที่หยอดตาหยดน้ำลงบนเห็ดราจนกว่าจะเห็นว่าเปียก สังเกตผลที่ได้
4. ผู้แทนกลุ่มนักเรียนนำเสนอข้อสรุปของกลุ่ม
5. ครูคิดแผนภูมิลักษณะแสดงความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตในสวนสมรม ซึ่งมีลักษณะความสัมพันธ์ ดังนี้ 1. ภาวะการพึ่งพา 2. ภาวะการได้ประโยชน์ร่วมกัน 3. ภาวะอิงอาศัยหรือภาวะเกื้อกูลและภาวะปรสิต
6. นักเรียนช่วยกันสรุปลักษณะความสัมพันธ์จากผลการสำรวจ
7. นักเรียนนำคำตอบที่ได้เชื่อมโยงกับแนวการจัดชีวบริเวณที่เอื้ออำนวยต่อการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิตในสวนสมรม (ค้นคว้าเพิ่มเติมนอกเวลาเรียน)

การประเมินผล

1. สังเกตจากการปฏิบัติการสำรวจความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตในสวนสมรม
2. การรายงานผลสรุปของกลุ่ม

สื่อการเรียนรู้

1. สื่อบุคคล ได้แก่ กลุ่มผู้รู้ในสวนสมรม ได้แก่ แกนนำกลุ่มเยาวชนคีรีวงจำนวน 5 คน
2. สื่ออุปกรณ์ ได้แก่ เข็มทิศ เหนือราที่ขึ้นตามเปลือกไม้ ที่หยอดตา น้ำในแก้ว กล้องจุลทรรศน์หรือแว่นขยาย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ใบงานเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศของสวนสมรม

ชื่อกลุ่ม

วันที่บันทึกข้อมูล สถานที่บันทึก

หัวข้อ ความสัมพันธ์ระหว่างแมลงกับดอกไม้

สิ่งที่สังเกต	ผลการสังเกต
ชื่อแมลง / ลักษณะของแมลง	
พฤติกรรมแมลงในการตอมดอกไม้	
ระยะเวลาในการตอมดอกไม้ของแมลง	
พฤติกรรมของแมลงหลังจากตอมดอกไม้เสร็จ	

สรุปผลการเรียนรู้

.....

.....

.....

.....

หัวข้อ สำนวนความสัมพันธ์ระหว่างต้นกาฝาก , ต้นกล้วยไม้กับต้นไม้ใหญ่

สิ่งที่สังเกต	ผลการสังเกต
ลักษณะกิ่งไม้ที่มีต้นกาฝากอาศัยอยู่	
ลักษณะของกิ่งไม้ที่ต้นกล้วยไม้อาศัยอยู่	
ลักษณะของรากต้นกาฝากที่ยึดติดกับต้นไม้ใหญ่	
ลักษณะของรากต้นกล้วยไม้ที่ยึดติดกับต้นไม้ใหญ่	

สรุปผลการเรียนรู้

ความสัมพันธ์ระหว่างต้นกาฝากกับต้นไม้ใหญ่

.....

ความสัมพันธ์ระหว่างต้นกล้วยไม้กับต้นไม้ใหญ่

.....

หัวข้อ ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์กับผลที่ไม่

สิ่งที่สังเกต	ผลการสังเกต
<p>สิ่งที่อยู่บนเปลือกไม้ประกอบด้วย</p> <p>1.</p> 	<p>ลักษณะที่ปรากฏให้เห็น</p>
<p>2.</p> 	

สรุปผลการเรียนรู้

.....

.....สถาบันวิทยบริการ.....

.....คู่มือกิจกรรมโครงงานวิทยาศาสตร์.....

.....

.....

.....

.....

แผนการจัดการเรียนรู้ หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วม
ระหว่างชุมชนศิรัวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรัวง)

กลุ่มสาระการเรียนรู้ วิทยาศาสตร์

ระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6

เรื่อง พืชสมุนไพรกับวิถีการดำเนินชีวิตของชาวศิรัวง

เวลา 3 ชั่วโมง

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง สืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับพืชสมุนไพรในท้องถิ่นที่มีผลต่อการดำรงชีวิต

จุดประสงค์การเรียนรู้

จุดประสงค์การเรียนรู้ปลายทาง นักเรียนสามารถสืบค้นและอภิปรายเกี่ยวกับพืชสมุนไพรในสวนสมรมที่มีผลต่อการดำรงชีวิตประจำวันของคนในชุมชนได้

จุดประสงค์การเรียนรู้นำทาง

1. นักเรียนสามารถสืบค้นรายชื่อพืชสมุนไพรในสวนสมรมที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวันของคนในชุมชนได้
2. นักเรียนสามารถอธิบายสรรพคุณของพืชสมุนไพรได้
3. นำเสนอข้อความรู้ต่อชุมชนด้วยรูปแบบที่น่าสนใจ

สาระการเรียนรู้ พืชสมุนไพรในสวนสมรมมีหลายชนิด เช่น คาหระ สาบเสือ หมากรอก กระเทียม กลัวยป่า ขมิ้นชัน ซึ่งชาวสวนสมรมนิยมปลูกไว้ในสวนสมรม ทั้งนี้เพื่อนำพืชเหล่านี้มาใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน ได้แก่ การบริโภคเป็นอาหาร การนำมาใช้รักษาไข้เบื้องต้น

เตรียมการเรียนรู้ (ใช้เวลาเรียน 1 คาบ)

1. ครูสมมุติสถานการณ์ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ

“ช่วงฤดูผลไม้ ในสวนสมรมของนักเรียนมักจะมีผลผลิตออกเป็นจำนวนมาก นักเรียนจำเป็นต้องขึ้นสวนสมรมเพื่อไปช่วยงานคุณพ่อคุณแม่ และจะต้องค้างคืนที่นั่น แต่คืนหนึ่ง น้องของนักเรียนรู้สึกปวดฟันมาก คุณพ่อและคุณแม่ออกไปเฝ้าเก็บทุเรียนในสวน ซึ่งมีระยะทางไกลไปจากหน้าที่พักมาก นักเรียนไม่สามารถตามคุณพ่อคุณแม่ได้ นักเรียนจะช่วยน้องเพื่อบรรเทาความเจ็บปวดได้อย่างไร ระหว่างที่รอคุณพ่อและคุณแม่กลับมาซึ่งที่พัก”

2. นักเรียนแต่ละคนทำการสืบค้นเกี่ยวกับพืชสมุนไพรต่างๆ ในชุมชนจากการสัมภาษณ์ข้อมูลจากชาวบ้าน โดยมีแนวการสัมภาษณ์และการสังเกตลักษณะพืชสมุนไพรจากแบบบันทึก เรื่อง พืชสมุนไพรกับวิถีการดำเนินชีวิตของชาวคีรีวง (ให้นักเรียนทำเป็นการบ้าน)

กิจกรรมการเรียนรู้ (ใช้เวลาเรียน 2 คาบ)

1. ครูคิดแถบประโยคพืชสมุนไพรกับวิถีการดำเนินชีวิตของชาวคีรีวง
2. นักเรียนแบ่งกลุ่ม โดยดูจากข้อมูลสรรพคุณของพืชสมุนไพรที่ได้ทำการสืบค้นมา เช่น ระบบทางเดินหายใจ ระบบทางเดินอาหาร ระบบทางเดินปัสสาวะ ใช้รักษาโรคผิวหนัง หรือโรคอื่นที่ไม่เกี่ยวกับหัวข้อสรรพคุณที่กำหนดให้
3. นักเรียนแต่ละกลุ่มช่วยกันสรุปคำตอบจากข้อมูลที่ได้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรในสวนสมรม (นักเรียนนำเสนอหลักฐานและเหตุผลของชุมชนที่ได้จากการสืบค้น)
4. ผู้แทนกลุ่มนักเรียนนำเสนอข้อสรุปของกลุ่ม
5. นักเรียนแต่ละกลุ่มบันทึกสรุปและนำเสนอข้อมูลของตนเองต่อชุมชนด้วยการทำแผ่นพับ เรื่อง พืชสมุนไพรกับวิถีการดำเนินชีวิตของชาวคีรีวง

การประเมินผล

1. สังเกตจากการทำกิจกรรมกลุ่ม
2. สังเกตจากการเก็บข้อมูลเรื่อง พืชสมุนไพรกับวิถีการดำเนินชีวิตของชาวคีรีวง
3. ผลงานกลุ่ม การทำแผ่นพับให้ความรู้ เรื่อง พืชสมุนไพรกับวิถีการดำเนินชีวิตของชาวคีรีวง

สื่อการเรียนรู้

1. สื่อบุคคล ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้านด้านสมุนไพร ได้แก่ ตาแจ้ง แต่งอ่อน ตาส่อง บุญเฉลย หรือผู้ปกครองที่มีประสบการณ์ในการนำพืชสมุนไพรมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน
2. สื่ออุปกรณ์ ได้แก่ แบบบันทึก เรื่อง พืชสมุนไพรกับวิถีการดำเนินชีวิตของชาวคีรีวง อุปกรณ์ในการทำแผ่นพับ ได้แก่ กระดาษสี

แผนการจัดการเรียนรู้ หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วม
ระหว่างชุมชนศิรีวังกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวัง)

กลุ่มสาระการเรียนรู้ วิทยาศาสตร์

ระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6

เรื่อง สารสีธรรมชาติกับกลุ่มธุรกิจเชิงเกษตร

เวลา 3 ชั่วโมง

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ทดสอบความเป็นกรดเป็นด่าง ค้นหาสารเคมีที่มีประสิทธิภาพในการเคลือบผ้าข้อมสีย

จุดประสงค์การเรียนรู้

จุดประสงค์การเรียนรู้ปลายทาง นักเรียนสามารถทดสอบความเป็นกรดเป็นด่าง และ ค้นหาสารเคมีที่มีประสิทธิภาพในการเคลือบผ้าข้อมสียในชุมชนได้

จุดประสงค์นำทาง

1. นักเรียนสามารถบอกสารสีจากธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนได้
2. นักเรียนสามารถทดสอบและทำความเข้าใจกับสมบัติความเป็นด่างของสารเคมีและวัสดุทางธรรมชาติที่นักเรียนพบอยู่ในชีวิตประจำวันได้
3. นักเรียนสามารถค้นหาสารเคมีและวัสดุที่มีความเป็นด่างที่มีประสิทธิภาพในการเคลือบผ้าข้อมสียของคนในชุมชนได้
4. นักเรียนสามารถตั้งสมมุติฐานทางวิทยาศาสตร์ พิสูจน์สมมุติฐานได้
5. นักเรียนสามารถเชื่อมโยงข้อค้นพบที่ได้กับประโยชน์ที่สามารถนำไปใช้ปรับปรุงการเคลือบสีผ้าการข้อมสียของชุมชนได้

สาระการเรียนรู้

1. สารเคมีและวัสดุธรรมชาติที่มีสมบัติเป็นด่าง ได้แก่ จี๊เจ้า ผงฟู ปูนขาว โซดาซักผ้า
2. ด่างมีฤทธิ์ทำให้สีเคลือบผ้าได้ติดทนนาน
3. กระบวนการข้อมผ้าและการใช้จี๊เจ้าในการเคลือบผ้า ข้อมสียของชาวศิรีวังมีความเป็น เอกลักษณะมานานแล้ว

กิจกรรมการเรียนรู้

1. ครูตั้งประเด็นคำถามเร้าความสนใจนักเรียน ดังนี้
 - 1.1 เราใช้สีอะไรในการทำผ้ามัดย้อม
 - 1.2 สารสีจากธรรมชาติที่ใช้ในการทำผ้ามัดย้อมได้แก่อะไรบ้าง และให้สีอะไร (ในขั้นตอนนี้ครูนำตัวอย่างพืชที่ให้สารสีมาให้นักเรียนดู ได้แก่ เปลือกมังคุด แคนหลุมพอ ใบหูกวาง เป็นต้น)
 - 1.3 นักเรียนทราบหรือไม่ว่าปัญหาที่พบเกี่ยวกับผ้ามัดย้อมในครัวปัจจุบัน คือปัญหาอะไร และเราจะแก้ไขปัญหานั้นที่เกิดขึ้นได้อย่างไร
2. ครูแนะนำสารเคมีและวัสดุธรรมชาติ ตลอดจนเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์พร้อมกับแจ้งเป้าหมายการเรียนรู้ในคาบนี้ให้กับนักเรียน (นักเรียนจะตอบได้ว่าสารเคมีตัวใดมีสมบัติความเป็นด่าง นักเรียนจะค้นพบได้ว่าด่างตัวใดมีประสิทธิภาพในการทำให้สีผ้าคงทนที่สุด)
3. นักเรียนแบ่งกลุ่มๆละ 5 – 8 คน ทดลองความเป็นด่างของสารเคมี ที่มีคุณสมบัติเป็นตัวช่วยให้สีติดทนนานที่พบในชีวิตประจำวัน (ตัวอย่าง เกลือแกง โซดาซักผ้า NaHCO_3 โซดาซักผ้า Na_2CO_3) ปูนขาว $\text{Ca}(\text{OH})_2$ น้ำส้มสายชู โดยใช้แผ่นกระดาษลิตมัสสีน้ำเงินจุ่มลงในสารละลาย
4. ครูอธิบายสมบัติของด่างและการใช้สารที่เป็นด่างประเภทโซดาซักผ้า เกลือบ้าย้อมสีของชาวคีรีวง แสดงถึงความฉลาดของชาวบ้าน
5. ครูเขียนสมการตั้งสมมุติฐานทางวิทยาศาสตร์ แล้วให้นักเรียนแทนค่าตัวแปรสารเคมีที่มีสมบัติเป็นด่างที่คาดเดาว่ามีประสิทธิภาพในการเคลือบผ้าย้อมสี
6. นักเรียนแบ่งกลุ่มทดลองประสิทธิภาพของด่างที่คาดเดาไว้ ตามใบงานที่ครูแจกให้ พร้อมทั้งสังเกตปรากฏการณ์และบันทึกปรากฏการณ์ในแบบบันทึก
7. นักเรียนนำผลที่ได้จากการทดลองมารายงาน พร้อมทั้งอธิบายผลจากแบบบันทึกปรากฏการณ์ระหว่างการทดลอง
8. ครูแนะนำการรับหรือปฏิเสธสมมุติฐานทางวิทยาศาสตร์ที่นักเรียนตั้งไว้
9. นักเรียนนำเสนอข้อมูลที่ได้อต่อผู้นำและสมาชิกกลุ่มผ้ามัดย้อมคีรีวงเพื่อนำเสนอเรื่องที่ศึกษาค้นคว้า และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างนักเรียนกับชุมชน

การประเมินผล

ประเมินจากความสามารถในการตั้งสมมุติฐานทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียน ทักษะการใช้เครื่องมือทดลองและรายงานผลการทดลองของนักเรียน

แหล่งการเรียนรู้

สื่ออุปกรณ์ ได้แก่ วัสดุที่ให้สารสีจากธรรมชาติ สารเคมี แผ่นกระดาษลิตมัส แถบประโยคสมการ สมมุติฐานทางวิทยาศาสตร์ ใบงานขั้นตอนการทดลองและแบบบันทึก บีกเกอร์ ฝ้าย้อมสี เต้า ถัง คีบผ้า ไลน์เป่าลม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ใบงาน เรื่อง สมบัติของสารที่มีประสิทธิภาพในการเคลือบผ้าย้อมสี

กลุ่มที่

ขั้นตอนการทดลอง

1. ให้นักเรียนเลือกสารเคมีหรือวัสดุธรรมชาติที่มีความเป็นด่างแล้วตั้งสมมุติฐานทางวิทยาศาสตร์ สาร มีคุณสมบัติในการเคลือบผ้าย้อมสีได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด
2. ให้นักเรียนต้มน้ำในบิกเกอร์ที่เตรียมไว้ให้ ที่ปริมาณน้ำ 200 ลูกบาศก์เซนติเมตร ตวงสาร 15 ช้อนตวง ต้มน้ำจนเดือด ให้สังเกตปรากฏการณ์ทางเคมีที่เกิดขึ้นแล้วบันทึกสิ่งที่สังเกตเห็นลงในตารางบันทึก (กรณีที่นักเรียนใช้น้ำละลายขี้เถ้าเป็นสารที่ต้องการทดลอง ให้ใช้น้ำตกตะกอนขี้เถ้าที่เตรียมไว้ในปริมาณ 200 ลูกบาศก์เซนติเมตรต้ม)
3. ให้นักเรียนใส่ผ้าย้อมสีที่เตรียมไว้ให้ลงในน้ำเดือด ทิ้งไว้ประมาณ 10 นาที ให้สังเกตปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วบันทึกสิ่งที่สังเกตเห็นลงในตารางบันทึก
4. นำผ้าขึ้นจากบิกเกอร์แล้วไปแช่น้ำ 2 นาที สังเกตน้ำและสีของน้ำในบิกเกอร์และในอ่างแช่น้ำ บันทึกสิ่งที่สังเกตเห็นลงในตารางบันทึก
5. นำผ้าขึ้นมาเป่าให้แห้ง ให้สังเกตลักษณะของผ้าและสีของผ้า
6. นำผ้าที่ได้มาเปรียบเทียบกับนักเรียนในกลุ่มที่ใช้สารอื่นๆละลายในน้ำเดือด
7. นำผลที่ได้มาตรวจสอบกับสมมุติฐานทางวิทยาศาสตร์ที่ตั้งไว้ เพื่อรับหรือปฏิเสธสมมุติฐาน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางบันทึกการสังเกตระหว่างทดลอง

ขั้นตอนการทดลองที่	ขั้นตอน	ข้อค้นพบ
1	ต้มน้ำในบิกเกอร์ใส่น้ำลงไป 15 ซ้อนตวง	
2	ใส่ผ้าข้อมลีต้มน้ำ 10 นาที	
3	นำผ้าขึ้นมาแช่น้ำเย็น 2 นาที	
4	เป่าผ้าให้แห้ง	
5	เปรียบเทียบผ้าและสีของผ้ากับนักเรียนกลุ่มอื่น	

สรุปผลการทดลอง

รับรองสมมุติฐาน	ปฏิเสธสมมุติฐาน	การนำไปใช้ในชุมชน
อธิบาย	อธิบาย	อธิบาย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางบันทึกคุณสมบัติของสาร

สาร	สีกระดาษลิทมัส	คุณสมบัติของสาร
เกลือแกง		
ขี้เถ้า		
ผงฟู		
โซดาซักผ้า		
ปูนขาว		
น้ำส้มสายชู		

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนการจัดการเรียนรู้ หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วม
ระหว่างชุมชนศิรัวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรัวง)

กลุ่มสาระการเรียนรู้ ภาษาไทย

ระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6

เรื่อง สำนวนภาษาถิ่นใต้ที่สัมพันธ์กับการประกอบอาชีพการทำสวนสมรม เวลา 3 ชั่วโมง

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง สืบค้นสำนวนภาษาถิ่นใต้ที่สัมพันธ์กับการประกอบอาชีพการทำสวนสมรม

จุดประสงค์การเรียนรู้

จุดประสงค์การเรียนรู้ปลายทาง นักเรียนสามารถสืบค้นและจำแนกสำนวนภาษาถิ่นใต้ได้

จุดประสงค์การเรียนรู้นำทาง

1. นักเรียนสามารถสืบค้นสำนวนภาษาถิ่นใต้ที่ใช้ในชุมชนได้
2. นักเรียนสามารถอธิบายสำนวนภาษาที่สืบค้นได้
3. นำเสนอข้อความรู้ที่ได้เป็นหนังสือเล่มเล็ก เรื่อง สำนวนภาษาถิ่นใต้ที่สัมพันธ์กับการประกอบอาชีพการทำสวนสมรม

สาระการเรียนรู้ สำนวนเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมในการใช้ภาษา ผู้ใช้ภาษาสามารถคิดค้นถ้อยคำสั้นๆ เพื่อใช้ความหมายที่กว้างและลึกซึ้งได้เป็นอย่างดี และสำนวนยังเป็นภาพสะท้อนวิถีชีวิตและค่านิยมในสังคมได้เป็นอย่างดี สำนวนภาษาถิ่นใต้ได้แก่

1. สำนวนทั่วไป เป็นถ้อยคำสั้นๆ ที่สร้างขึ้นเพื่อใช้สื่อความหมายเฉพาะในภาษาถิ่นใต้
2. สำนวนเปรียบเทียบ เป็นถ้อยคำที่เปรียบเทียบสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่งโดยตรง เพื่อให้เกิดภาพชัดเจน
3. สำนวนขยายความ เป็นถ้อยคำที่ใช้เป็นวิเศษณ์ขยายความ ช่วยเน้นความหมายให้ได้อารมณ์ความรู้สึก ให้ได้ความรู้สึกชัดเจนมากยิ่งขึ้น
4. สำนวนคำคล้องจอง คือ ถ้อยคำที่ผูกขึ้นเป็นสำนวนพุดอย่างมีสัมผัสคล้องจอง เพื่อบันทึกข้อสังเกตเรื่องใดเรื่องหนึ่ง
5. สำนวนคำพังเพย คือ คำกลางๆ ที่กล่าวไว้ให้ตีความเข้ากับเรื่องมีลักษณะเป็นอุทาหรณ์ ข้อคิด แต่ไม่ใช่คำสอนให้กระทำหรือข้อห้าม

6. คำนวนสุภาพิต คือ คำนวนที่ให้ ความหมายในเชิงตั้งสอน เป็นข้อห้าม หรือข้อแนะนำให้ปฏิบัติ ทั้งยังเป็นภาพสะท้อนให้เห็นค่านิยมและวิถีชีวิตของสังคมภาคใต้อีกด้วย

เตรียมการเรียนรู้

นักเรียนแต่ละคนทำการสืบค้นสำนวนภาษาถิ่นใต้ที่สัมพันธ์กับการประกอบอาชีพการทำสวนสมรมจากการสอบถามข้อมูลจากผู้รู้ในชุมชนคนละ 1 คำนวน

กิจกรรมการเรียนรู้

- ครูกล่าวสำนวน 1 คำนวนให้นักเรียนฟัง ดังนี้ “จั้นเขาไปเก็บกล้วยเถื่อน หลบถึงเรือนซุดเดือน ทงเบ็ด ถึงหนองเดือนพองแพ็ดแพ็ด มือซ้ายถือเบ็ด มือขวาเค็ดเดือน” (เป็นคำร้องเล่นในหมู่ชาวบ้าน ใช้เป็นเพลงราว มีเนื้อหาการสะท้อนการดำรงชีวิตส่วนหนึ่งของชาวชนบทภาคใต้ (กล้วยเถื่อน - กล้วยป่า) (เดือน - ไม้เดือน) (ทงเบ็ด - ปักเบ็ด วางเบ็ด) (พองแพ็ดๆ - เปื่อยยุ่ยเน่า) (เค็ด - เค็ด หยิกให้ขาด)
- ให้นักเรียนลองทายความหมายจากสำนวนที่ครูกล่าว
- ครูคิดแผนภูมิแสดงลักษณะสำนวนภาษาถิ่นใต้ 6 คำนวนบนกระดาน และอธิบายความหมายลักษณะสำนวนแต่ละสำนวนให้นักเรียนฟังดังนี้
 - สำนวนทั่วไป เป็นถ้อยคำสั้นๆ ที่สร้างจั้นเพื่อใช้สื่อความหมายเฉพาะในภาษาถิ่นใต้
 - สำนวนเปรียบเทียบ เป็นถ้อยคำที่เปรียบเทียบสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่งโดยตรง เพื่อให้เกิดภาพชัดเจน
 - สำนวนขยายความ เป็นถ้อยคำที่ใช้เป็นวิเศษณ์ขยายความ ช่วยเน้นความหมายให้ได้ อารมณ์ความรู้สึก ให้ได้ความรู้สึกชัดเจนมากยิ่งขึ้น
 - สำนวนคำคล้องจอง คือ ถ้อยคำที่ผูกจั้นเป็นสำนวนพูดอย่างมีสัมผัสคล้องจอง เพื่อบันทึกข้อสังเกตเรื่องใดเรื่องหนึ่ง
 - สำนวนคำพังเพย คือ คำกลางๆ ที่กล่าวไว้ให้ตีความเข้ากับเรื่องมีลักษณะเป็นอุทาหรณ์ ข้อคิด แต่ไม่ใช่คำสอนให้กระทำหรือข้อห้าม
- ครูคิดแถบประโยคหัวข้อสำนวนทั้ง 6 คำนวนไว้ตามมุมห้อง จากนั้นให้นักเรียนแต่ละคนอ่านสำนวนของตนเอง และพิจารณาว่าสำนวนของตนน่าจะจัดอยู่สำนวนประเภทใด จากนั้นนักเรียนเข้ากลุ่มตามมุมห้องที่ครูได้ติดประโยคไว้
- นักเรียนแต่ละคนในกลุ่มอ่านสำนวนของตนให้เพื่อนๆ ในห้องฟัง พร้อมทั้งอธิบายความหมายที่ได้จากการสอบถามข้อมูลจากชุมชน

6. นักเรียนแต่ละกลุ่มช่วยกันทำหนังสือเล่มเล็กเพื่อนำเสนอสำนวนของกลุ่ม โดยสมาชิกในกลุ่มช่วยกันทำหน้าปกหนังสือ เขียนคำนำ สารบัญ และตกแต่งแผ่นใบงานให้สวยงาม จากนั้นเขียนเล่มเป็นสมุดเล่มเล็ก

การประเมินผล

1. สังเกตจากข้อมูลการสอบถามเรื่องสำนวนภาษาถิ่นใต้ที่สัมพันธ์กับลักษณะการประกอบอาชีพ การทำสวนสมรม
2. สังเกตจากการตอบคำถามและการทำกิจกรรมกลุ่ม
3. ผลงานกลุ่ม หนังสือเล่มเล็กเสนอสำนวนภาษาถิ่นใต้ 6 เล่ม 6 สำนวนที่สัมพันธ์กับลักษณะการประกอบอาชีพการทำสวนสมรม

สื่อการเรียนรู้

1. สื่อบุคคล ได้แก่ ผู้ปกครองนักเรียน
2. สื่ออุปกรณ์ ได้แก่ ใบงาน เรื่อง สำนวนภาษาถิ่นใต้ที่สัมพันธ์กับการประกอบอาชีพการทำสวนสมรม อุปกรณ์ในการทำหนังสือเล่มเล็ก ได้แก่ กระดาษ สี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ใบงาน เรื่องตำนานภาษาถิ่นใต้ที่สัมพันธ์กับการประกอบอาชีพการทำสวนสมรม

ชื่อนามสกุล.....

<p>ตำนาน</p>
<p>ความหมาย</p>

ที่มาของข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูล ชื่อ อายุ ปี

ที่อยู่

วันที่บันทึก สถานที่บันทึก

**แผนการจัดการเรียนรู้ หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วม
ระหว่างชุมชนศิรัวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรัวง)**

กลุ่มสาระการเรียนรู้ ภาษาไทย

ระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6

เรื่อง การใช้ภาษาเพื่อการเขียนโฆษณาสินค้าในชุมชน

เวลา 3 ชั่วโมง

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ใช้ภาษาเพื่อการเขียนโฆษณาสินค้าในชุมชน

จุดประสงค์การเรียนรู้

จุดประสงค์การเรียนรู้ปลายทาง นักเรียนสามารถใช้ภาษาเพื่อโฆษณาสินค้าที่มีอยู่ในชุมชนได้

จุดประสงค์การเรียนรู้นำทาง

1. นักเรียนสามารถบอกรายละเอียดของสินค้าหรือบริการที่มีอยู่ในชุมชนได้
2. นักเรียนสามารถเขียนโฆษณาสินค้าที่มีอยู่ในชุมชนได้

สาระการเรียนรู้ การโฆษณาสินค้า เป็นการนำเสนอ เผยแพร่สินค้าหรือบริการ เป็นกิจกรรมที่มีการสื่อสารสู่มวลชน โดยมีจุดประสงค์หลักคือ ให้ผู้นิยมในตัวสินค้า และต้องการทำอะไรเป็นเป้าหมาย ดังนั้น การใช้ภาษาในการเขียนโฆษณาสินค้า ควรใช้คำหรือข้อความที่กะทัดรัด สละสลวย อ่านชวนสนใจ จดจำง่าย อ่านแล้วรู้สึกได้ทันทีว่าเป็นสินค้าอะไร ใช้ประโยชน์อะไร ต้องใช้ศิลปะซึ่งในการจูงใจ เขียนอักษรให้อ่านง่าย เขียนสะกดการันต์ถูกต้อง และมีที่ข้อความ คำหนึ่งคือ ไม่โฆษณาเกินความเป็นจริงและให้ร้ายสินค้าอื่นๆ

เตรียมการเรียนรู้

นักเรียนแต่ละคนทำการสืบค้นสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่นักเรียนสนใจและมีอยู่ในชุมชนอย่างละเอียดชัดเจนคนละ 1 ผลิตภัณฑ์ (ตามใบงาน เรื่อง ผลิตภัณฑ์ในชุมชนศิรัวง)

กิจกรรมการเรียนรู้

1. ครูนำผลิตภัณฑ์ ที่เรียนกวนห่อกาบหามาให้นักเรียนดู จากนั้นครูโฆษณาสินค้า ดังนี้ “อร่อย สะอาด เก็บได้นาน ต้องทุเรียนกวนศิรัวง”
2. ให้นักเรียนร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับภาษาที่ครูได้ใช้ในการโฆษณา เกี่ยวกับประเด็นต่อไปนี้

- 2.1 การใช้ภาษาบ่งบอกหรือไม่ว่าเป็นสินค้าใด
- 2.2 ภาษาโน้มน้าวใจให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังเกิดความรู้สึกอยากได้สินค้าหรือไม่
- 2.3 ภาษาบ่งบอกรายละเอียดของสินค้าชัดเจนครบถ้วนหรือไม่ อย่างไร
3. ครูคิดแถบประโยคการใช้ภาษาเพื่อโฆษณาสินค้า พร้อมทั้งให้นักเรียนช่วยกันระดมสมองและตอบคำถามต่อไปนี้
 - 3.1 ความหมายของการโฆษณาสินค้า (การโฆษณาสินค้า หมายถึง การเสนอ เผยแพร่สินค้าหรือบริการ เป็นกิจกรรมที่มีการสื่อสารสู่มวลชน มีความต้องการให้มีผู้นิยม และต้องการกำไรเป็นเป้าหมาย)
 - 3.2 วัตถุประสงค์ของการโฆษณาสินค้า (เพื่อแนะนำสินค้าให้เป็นที่รู้จักแพร่หลาย เป็นที่ต้องการของประชาชน และเพื่อเชิญชวนให้ใช้บริการกิจกรรมหรือสินค้าที่เสนอ)
 - 3.3 หลักการเขียนโฆษณาสินค้า (ได้แก่ บอกเหตุผลของการใช้สินค้าหรือบริการ บอกรายละเอียดของสินค้าหรือบริการ เช่น คุณภาพ ราคา ความสะดวกสบาย เป็นต้น มีการโน้มน้าวใจให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังเกิดความรู้สึกอยากใช้สินค้าหรือบริการ และมีการใช้ภาษาจูงใจ เช่น การลดราคา ของแถม เป็นต้น)
 - 3.4 การใช้ภาษาเพื่อการเขียนโฆษณาสินค้า (ควรใช้คำหรือข้อความที่กะทัดรัด สละสลวย สำนวนชวนสนใจ จดจำง่าย อ่านแล้วรู้สึกได้ทันทีว่าเป็นสินค้าอะไร ใช้ประโยชน์อะไร ต้องใช้ศิลปะลีลาซึ่งในการจูงใจ เขียนอักษรให้อ่านง่าย เขียนสะกดการันต์ถูกต้อง ข้อควรคำนึงก็คือ ไม่โฆษณาเกินความเป็นจริงและให้ร้ายสินค้าอื่นๆ)
4. นักเรียนแบ่งกลุ่มตามผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการสัมภาษณ์ เช่น ผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อม ผลิตภัณฑ์จากการจักสาน กลุ่มและหวาย ผลิตภัณฑ์จากพืชสมุนไพร เป็นต้น
5. นักเรียนเขียนโฆษณาสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ตามข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จากไปงานเรื่องผลิตภัณฑ์ในชุมชนที่ร่วงลงในกระดาษพร้อมทั้งตกแต่งให้สวยงาม
6. นักเรียนแต่ละกลุ่มรวบรวมผลงานและนำเสนอต่อกลุ่มองค์กรธุรกิจเชิงเกษตรตามผลิตภัณฑ์สินค้า เพื่อให้ผู้นำกลุ่มองค์กรต่างพิจารณาประเมินผลงาน และเลือกข้อความโฆษณาสินค้าที่พึงพอใจ เพื่อนำไปลงโฆษณาสินค้าให้กับกลุ่มองค์กรต่างๆ ในเว็บไซต์ต่อไป

การประเมินผล

1. สังเกตจากข้อมูลการสัมภาษณ์เรื่องผลิตภัณฑ์ในชุมชน
2. สังเกตจากการตอบคำถามและการทำกิจกรรมกลุ่ม
3. ผลงาน ข้อความโฆษณาสินค้า

สื่อการเรียนรู้

1. สื่อบุคคล ได้แก่ กลุ่มองค์กรธุรกิจเชิงเกษตรในชุมชนคีรีวง เช่นกลุ่มแปรรูปน้ำผัก ผลไม้ของชุมชนคีรีวง กลุ่มหัตถกรรมพื้นบ้านคีรีวง กลุ่มแม่บ้านทุเรียนกวนบ้านคีรีวง กลุ่มผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติบ้านคีรีวง กลุ่มใบไม้บ้านคีรีวง และกลุ่มบ้านสมุนไพร
2. สื่ออุปกรณ์ ได้แก่ ใบงานเรื่อง ผลิตภัณฑ์ในชุมชนคีรีวง ทุเรียนกวนห่อกาบหมาก แถบประโยคการใช้ภาษาเพื่อการโฆษณาสินค้า

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ใบงานเรื่อง ผลิตภัณฑ์ในชุมชนที่เรียง

ชื่อ นามสกุล..... ชั้น

ชื่อผลิตภัณฑ์

จุดเด่นของผลิตภัณฑ์

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ที่มาของข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูล ชื่อ อายุ ปี

ที่อยู่

วันที่บันทึก สถานที่บันทึก

ภาคผนวก ค

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบบันทึกการสัมภาษณ์

เลขที่.....

ใช้ประกอบ

เทปหมายเลข.....

ภาพถ่ายหมายเลข

ผู้สัมภาษณ์

สถานที่สัมภาษณ์

วัน เดือน ปี / เวลาที่สัมภาษณ์

ประเด็นที่ 1

คำตอบโดยสรุป

.....

.....

.....

.....

.....

ประเด็นที่ 2, 3, 4,

คำตอบโดยสรุป

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อสังเกต

.....

.....

.....

.....

.....

แบบบันทึกข้อมูลภาพถ่าย

ชื่อผู้ถ่าย

บันทึกรายละเอียดที่เกี่ยวข้องหมายเลขที่

วันที่ สถานที่

สถานการณ์ / เหตุการณ์ช่วงบันทึกภาพ

.....

ภาพที่ เรื่อง.....

ภาพที่ เรื่อง.....

ภาพที่ เรื่อง.....

ภาพที่ เรื่อง.....

ภาพที่ เรื่อง.....

ภาพที่ เรื่อง.....

ภาพที่ เรื่อง.....

ภาพที่ เรื่อง.....

ภาพที่ เรื่อง.....

ภาพที่ เรื่อง.....

ภาพที่ เรื่อง.....

ภาพที่ เรื่อง.....

ภาพที่ เรื่อง.....

ภาพที่ เรื่อง.....

ภาพที่ เรื่อง.....

หมายเหตุ

.....

แบบบันทึกข้อมูลทะเบียนท้องถิ่น

ชื่อผู้บันทึก

.....

ทะเบียนที่

.....

ชื่อทะเบียน (ผู้ให้ข้อมูล / เหตุการณ์)

.....

บันทึกการประชุมครั้งที่แบบสัมภาษณ์

.....

ภาพประกอบเลขที่

.....

ข้อมูลที่บันทึกโดยย่อ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

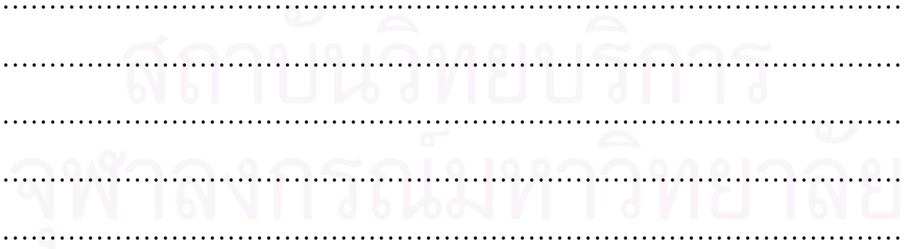
.....

.....

.....

.....

.....

แบบประชุมกลุ่มย่อยสมาชิกในชุมชนคีรีวงเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง)

วัน เดือน ปี เวลา

สถานที่ในการประชุม

รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุม

ตำแหน่งหน้าที่ในหน่วยงาน / ชุมชน / สังคม

1.....

.....

2.....

.....

3.....

.....

4.....

.....

5.....

.....

6.....

.....

7.....

.....

8.....

.....

9.....

.....

10.....

.....

11.....

.....

12.....

.....

13.....

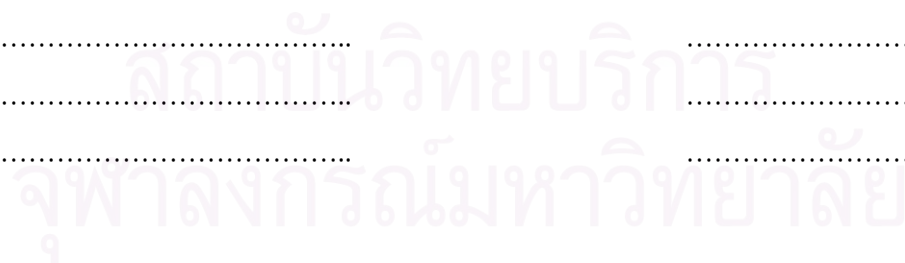
.....

14.....

.....

15.....

.....

1. ความรู้เกี่ยวกับชุมชน

คำถาม เยาวชนคีรีวงมีความรู้เกี่ยวกับชุมชนของตนเองมากน้อยเพียงใด

คำตอบ

เรื่องราวของชุมชน	ประเมินผลการเรียนรู้ของเยาวชนในชุมชนคีรีวง (กรุณายกตัวอย่างประกอบ)		
	รู้จริง	รู้เพียงบางส่วน (ผิวเผิน)	ไม่รู้เลย

2. สภาพปัญหาในชุมชนศิรีวง

คำถาม จากเรื่องราวของชุมชนข้างต้น ท่านคิดว่าเรื่องราวใดบ้างที่เป็นปัญหาของชุมชน

คำตอบ

ปัญหาของชุมชน	เยาวชนรู้ปัญหาที่มีในชุมชนหรือไม่ (กรุณาอธิบาย)		เยาวชนสามารถนำความรู้ที่เรียนมาแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้หรือไม่ อย่างไร (กรณายกตัวอย่างประกอบ)		
	รู้ปัญหา		ไม่รู้ปัญหา	สามารถแก้ปัญหาได้	ไม่สามารถแก้ได้
	รู้จากชีวิตประจำวัน	รู้จากโรงเรียน			

3. ความรู้เกี่ยวกับสังคมภายนอก

คำถาม ในยุคปัจจุบันที่วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีก้าวหน้า ท่านต้องการให้เด็กของท่านเป็นอย่างไร (กรุณายกตัวอย่างประกอบ)

คำตอบ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. ความคาดหวังของท่านที่มีต่อเยาวชนในชุมชนศิรีวง

คำถาม ท่านต้องการให้เยาวชนในชุมชนศิรีวงเป็นอย่างไร

คำตอบ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

แบบประเมินความสมบูรณ์ของหลักสูตร

คำชี้แจง โปรดพิจารณารายละเอียดของหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์
ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง)
โดยเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน และกรณเขียน
ลงในช่องสุดท้ายหากมีข้อเสนอแนะที่ควรปรับปรุง

1. เอกสารหลักสูตร

รายการประเมิน	เหมาะสม แล้ว	ควร ปรับปรุง	ข้อเสนอแนะที่ควรปรับปรุง
1.1 หลักการ			
1.2 วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และลักษณะอันพึงประสงค์			
1.3 จุดประสงค์ทั่วไป			
1.4 เนื้อหา			

1. เอกสารหลักสูตร (ต่อ)

รายการประเมิน	เหมาะสม แล้ว	ควร ปรับปรุง	ข้อเสนอแนะที่ควรปรับปรุง
1.5 โครงสร้างสาระการเรียนรู้			
1.6 ระยะเวลาเรียน			
1.7 การจัดการเรียนการสอน			
1.8 สื่อการเรียนรู้			
1.9 การวัดและประเมินผล			

2. เอกสารประกอบหลักสูตร

รายการประเมิน	เหมาะสม แล้ว	ควร ปรับปรุง	ข้อเสนอแนะที่ควรปรับปรุง
2.1 แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ตำนานวิถีชีวิตเรือเหนือ			
2.2 แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ลักษณะทางกายภาพ เชิงภูมิศาสตร์ของชุมชนคีรีวง			
2.3 แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ทรัพยากรทางธรรมชาติ แห่งคีรีวง			
2.4 แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง สวนสมรมเศรษฐกิจ แบบพอเพียง			
2.5 แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่าง สิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศ ของสวนสมรม			

2. เอกสารประกอบหลักสูตร (ต่อ)

รายการประเมิน	เหมาะสม แล้ว	ควร ปรับปรุง	ข้อเสนอแนะที่ควรปรับปรุง
2.6 แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง พืชสมุนไพรกับวิถีการ ดำเนินชีวิตของชาวศรีวิชัย			
2.7 แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง สารสีธรรมชาติ กับกลุ่มธุรกิจเชิงเกษตร			
2.8 แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง จำนวนภาษาถิ่นได้กับ การประกอบอาชีพ การทำสวนสมรม			
2.9 แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การใช้ภาษาเพื่อการเขียน โฆษณาสินค้าในชุมชน			

แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วม
ระหว่างชุมชนศิรัวงกับครูโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรัวง)

คำสั่ง จงทำเครื่องหมาย X หน้าข้อความที่ถูกต้อง

กลุ่มสาระการเรียนรู้

สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

1. เหตุใดชาวศิรัวงจึงสร้างบ้านเรือนอยู่บริเวณที่ราบเชิงเขา	ง. ความเร็วลม
ก. ต้องการสร้างบ้านเรือนใกล้ชิดธรรมชาติบนเทือกเขาสูง	4. เหตุการณ์อุทกธรณีภัยปี 2531 เกิดจากชาวชุมชนศิรัวงทำลายทรัพยากรใด
ข. สะดวกต่อการเข้าไปทำสวนสมรมบนภูเขา	ก. ดิน
ค. หลีกเลียงน้ำท่วมในฤดูน้ำหลาก	ข. ป่าไม้
ง. ต้องการอนุรักษ์ลักษณะความเป็นหมู่บ้านเชิงเขา	ค. แร่ธาตุ
	ง. สัตว์ป่า
2. ข้อใดไม่ใช่ลักษณะทางกายภาพเชิงภูมิศาสตร์ของชุมชนศิรัวง	5. ทรัพยากรใดในชุมชนศิรัวงที่มีอยู่อย่างจำกัด
ก. ชุมชนศิรัวงตั้งอยู่บริเวณที่ราบเชิงเขาหลวง	ก. ที่ดิน
ข. ลักษณะดินในพื้นที่เป็นดินร่วนปนทราย เหมาะต่อการปลูกพืชสวน	ข. ป่าไม้
ค. แหล่งน้ำธรรมชาติในพื้นที่เกิดจากเทือกเขาสูง	ค. แหล่งน้ำ
ง. ลักษณะภูมิอากาศมี 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน ฤดูหนาว และฤดูฝน	ง. ทิวทัศน์ที่สวยงาม
3. สิ่งใดไม่ปรากฏอยู่ในแผนที่ชุมชน	6. ข้อใดไม่ใช่วิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติของชาวศิรัวง
ก. สภาพการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน	ก. ก่อตั้งชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
ข. ลักษณะพืชพรรณ	ข. ปลูกป่าทดแทน
ค. แหล่งน้ำ	ค. ขยายพื้นที่ในการทำสวนสมรม
	ง. ไม่จับสัตว์ป่าในฤดูผสมพันธุ์

7. ต้นไม้ใดเป็นสัญลักษณ์ของชุมชนคีรีวง
ที่แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์

- ก. ลิงโตพัดเหลือง
- ข. ต้นมหาเสด้า
- ค. บัวแดงใบใหญ่
- ง. หวาย

8. พืชเศรษฐกิจของชุมชนคีรีวง คือ ข้อใด

- ก. หมาก ทุเรียน สะตอ
- ข. กล้าย ส้มแขก ระกำ
- ค. มังคุด พริก ลางสาด
- ง. จิง ข่า ขมิ้น

9. สิ่งใดที่แสดงถึงภูมิปัญญาในการป้องกัน
การแพร่ระบาดของโรคพืชในสวนสมรม

- ก. การทำระบบกักน้ำ
- ข. การปลูกพืชหลายๆชนิดปนกัน
- ค. การนำพลังงานน้ำมาใช้ในการผลิต
กระแสไฟฟ้า
- ง. การแปรรูปผลผลิตจากสวนสมรม

10. แนวคิดใดไม่สอดคล้องกับเศรษฐกิจ

แบบพอเพียงของชาวคีรีวง

- ก. พึ่งตนเอง
- ข. ยึดความประหยัด
- ค. ประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง
สุจริต
- ง. ขวนขวายหาความรู้เพื่อการเป็นผู้นำ

กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์

1. สิ่งมีชีวิตในสวนสมรมชนิดใดมีความสัมพันธ์แบบภาวะปรสิต
 - ก. ดอกไม้กับแมลง
 - ข. ต้นกล้วยไม้กับต้นไม้ใหญ่
 - ค. กาฝากกับต้นไม้ใหญ่
 - ง. มดกับเพลี้ย
2. กระเช้าสีดา , พลุค้าง ที่อาศัยเกาะอยู่ตามต้นไม้ใหญ่มีลักษณะความสัมพันธ์แบบใด
 - ก. ภาวะปรสิต
 - ข. ภาวะที่ต้องพึ่งพา
 - ค. ภาวะอิงอาศัยหรือภาวะเกื้อกูล
 - ง. ภาวะการได้ประโยชน์ร่วมกัน
3. “แกนหลุมพอ” ให้สารสีใด
 - ก. เขียวเข้ม
 - ข. เหลืองสด
 - ค. น้ำตาลอ่อน
 - ง. ชมพู
4. เปลือกพืชชนิดใดไม่สามารถนำมาสกัดสารสีเพื่อใช้ในการทำผ้ามัดย้อมได้
 - ก. เปลือกสะตอ
 - ข. เปลือกลูกเนียง
 - ค. เปลือกมังคุด
 - ง. เปลือกทุเรียน
5. สมบัติของสารเคมีชนิดใดที่มีฤทธิ์ทำให้สีเคลือบผ้าติดทนนาน
 - ก. กรด
 - ข. ด่าง
 - ค. เป็นกลาง
 - ง. กรดและด่าง
6. ชาวคีรีวงใช้สารใดเพื่อการเคลือบผ้าย้อมสี
 - ก. จี๊ถั่ว
 - ข. ปูนขาว
 - ค. เกลือแกง
 - ง. น้ำส้มสายชู
7. “ใบสาบเสือ” เป็นพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณด้านใด
 - ก. บรรเทาอาการลมพิษ
 - ข. ห้ามเลือด
 - ค. รักษากลากเกลื้อน
 - ง. ช่วยเจริญอาหาร
8. พืชชนิดใด ไม่สามารถบรรเทาอาการปวดฟันได้
 - ก. กานพลู
 - ข. ผักคราดหัวแหวน
 - ค. ข่อย
 - ง. บอระเพ็ด

9. ส่วนใดของต้นหนุมานนั่งแทนที่มีฤทธิ์ใน

การช่วยห้ามเลือด

- ก. ใบ
- ข. ผล
- ค. ดอก
- ง. น้ำยาง

10. รูปร่างแผ่นใบของหูก้าคา เป็นอย่างไร

- ก. รูปไข่
- ข. รูปช้อน
- ค. รูปใบหอก
- ง. รูปเคียว

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

1. ข้อใดไม่ใช่ประโยคคำถาม

- ก. ใครๆก็ชื่นชมกับตำนานวิถีชีวิตการ
ล่องเรือเหนือของชาวคีรีวง
- ข. ทำไมชาวคีรีวงต้องเดินทางด้วย
เรือเหนือ
- ค. ชาวคีรีวงใช้เส้นทางใดในการ
ล่องเรือเหนือ
- ง. คำว่า “เรือเหนือ” เกิดขึ้นได้อย่างไร

2. ข้อใดคือสาเหตุของการล่องเรือเหนือของ
ชาวคีรีวง

- ก. ชาวคีรีวงต้องการผูกมิตรสัมพันธ์กับ
ผู้คนนอกพื้นที่
- ข. พื้นที่ในคีรีวงตั้งอยู่บริเวณเชิงเขาสูง
ไม่สามารถปลูกข้าวได้
- ค. ชาวคีรีวงต้องการสร้างสม
ประสบการณ์ในการเดินเรือเหนือ
- ง. ชาวคีรีวงต้องการนำผลไม้ที่ได้จาก
สวนสมรมไปขาย

3. ชาวคีรีวงเรียกตนเองว่าอะไร

- ก. ชาวเมือง
- ข. ชาวนอก
- ค. ชาวเหนือ
- ง. ชาวนอกเขา

4. ข้อใดคือสำนวนสุภาษิต

- ก. อยากมืออย่าจี๋คร้าน อยากทำงานอย่า
ตื่นสาย
- ข. จีบนขอนแก่น นอนหัวนสาย
- ค. ฝนตกเส็กเส็ก
- ง. นครพุงปลา สงขลาผักบั้ง
พัทลุงลอกอ

5. เวลาเช้าตรู่ประมาณ 4.30 – 5.00 น. ตรง
กับสำนวนใด

- ก. พอก่อนไก่ขันน้ำขึ้น
- ข. พอก่อนไก่
- ค. พอไก่ขัน
- ง. พอไก่ขึ้นร้าน

6. ข้อใดไม่ใช่ความหมายของสำนวน
“ได้แรงอก”

- ก. สะใจ
- ข. ถึงใจ
- ค. มั่นใจ
- ง. ชื่นใจ

7. สำนวน “จี๋คร้านเหมือนเรือค” จัดเป็น
สำนวนประเภทใด

- ก. สำนวนเปรียบเทียบ
- ข. สำนวนขยายความ
- ค. สำนวนคำพังเพย
- ง. สำนวนทั่วไป

8. ข้อใดต่อไปนี้ไม่ใช่หลักการเขียนโฆษณา
สินค้า

- ก. บอกรายละเอียดของสินค้าหรือ
บริการ
- ข. โน้มน้าวใจให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึก
อยากใช้สินค้า
- ค. บอกเหตุผลของการใช้สินค้าหรือ
บริการ
- ง. บอกประโยชน์และโทษของสินค้า

9. ในการเขียนโฆษณาสินค้าควรใช้คำหรือ
ข้อความต่อไปนี้ยกเว้นข้อใด

- ก. ควรใช้คำหรือข้อความที่กะทัดรัด
ได้ใจความ
- ข. คำหรือข้อความควรกล่าวเกินความ
เป็นจริงมากๆ
- ค. คำหรือข้อความชวนน่าสนใจ
- ง. คำหรือข้อความที่ง่ายต่อการจดจำ

10. “หลากหลายสีต้นจากสารสีธรรมชาติ” น่าจะ
เป็นข้อความที่อยู่ในโฆษณาสินค้าชนิดใด
ของชุมชนคีรีวง

- ก. สบู่เปลือกมังคุดบ้านคีรีวง
- ข. ผ้ามัดย้อมบ้านคีรีวง
- ค. ผลิตภัณฑ์จักสานด้วยคลุ้ม – ไม้ไผ่
บ้านคีรีวง
- ง. ทุเรียนกวนบ้านคีรีวง

แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน

ชื่อ ชั้น โรงเรียน.....

ตอนที่ 1 ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับความพึงพอใจในหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
แบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับครูโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง)

1 ด้านสาระการเรียนรู้

รายการประเมิน	อันดับคุณภาพ				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
1.1 นักเรียนสนใจเนื้อหาที่เรียน					
1.2 นักเรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของชุมชนศิรีวงกับการประกอบอาชีพการทำสวนสมรมจากสาระที่เรียน					
1.3 นักเรียนได้แนวคิดหรือแนวทางการปฏิบัติตนจากเรื่องที่เรียน					
1.4 เนื้อหาของเรื่องที่เรียน ทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจและรักท้องถิ่นของตนเอง					
1.5 เนื้อหาที่เรียนให้ความรู้และมีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของนักเรียน					

2. ด้านกิจกรรมการเรียนรู้

รายการประเมิน	อันดับคุณภาพ				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
2.1 นักเรียนชอบและสนใจในกิจกรรมที่ทำ					
2.2 นักเรียนสนุกสนานกับกิจกรรมที่ทำ					
2.3 นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ					
2.4 กิจกรรมที่ได้ทำเหมาะสมกับความสามารถของนักเรียน (นักเรียนสามารถทำได้)					
2.5 นักเรียนสามารถนำความรู้และประสบการณ์จากการเข้าร่วมกิจกรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้					

3. สื่อการเรียนรู้

รายการประเมิน	อันดับคุณภาพ				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
3.1 สื่อที่ใช้ทำให้นักเรียนสนใจที่จะเรียน					
3.2 สื่อที่ใช้ทำให้นักเรียนได้รับความรู้เรื่องที่เรียน					
3.3 สื่อที่ใช้ในการทำกิจกรรมมีประโยชน์ต่อนักเรียน					
3.4 สื่อมีความหลากหลายและมีความเหมาะสมต่อการทำกิจกรรม					

ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะของนักเรียน

คำชี้แจง ให้นักเรียนเขียนเครื่องหมาย / ลงในช่อง () ที่ตรงกับความคิดเห็นของนักเรียน และเขียนแสดงความคิดเห็นเติมลงในช่องว่าง (หากมี)

นักเรียนต้องการให้ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมหรือลดเรื่องอะไรบ้าง เกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับ โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74

() ต้องการให้ปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาที่เรียน โดย

.....

.....

() ต้องการให้ปรับปรุงแก้ไขกิจกรรมที่ให้นักเรียนทำ

.....

.....

() ต้องการให้ปรับปรุงแก้ไขสื่อการเรียนการสอน

.....

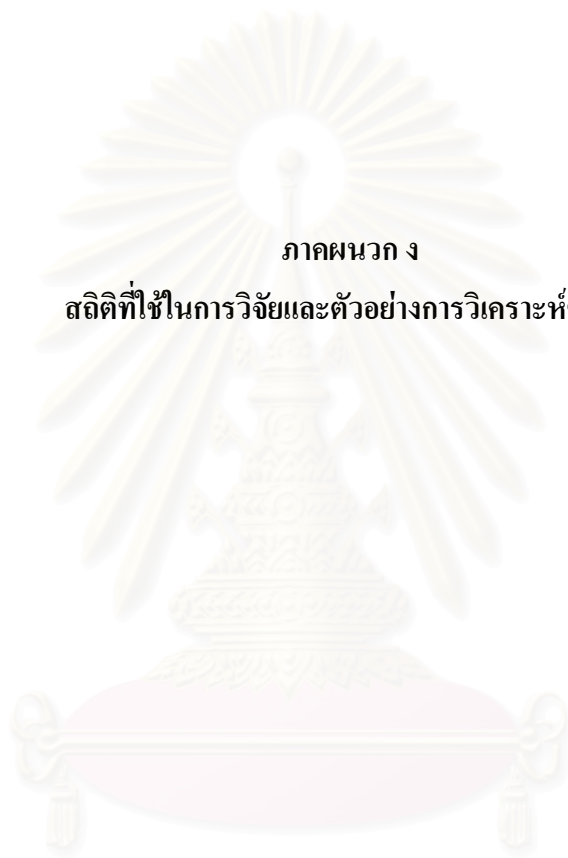
.....

() อื่นๆ (ถ้ามี)

.....

.....

.....

ภาคผนวก ง

สถิติที่ใช้ในการวิจัยและตัวอย่างการวิเคราะห์ข้อมูล

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1.1 สถิติที่ใช้ในการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรวิงกับ โรงเรียน ไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรวิง)

1.1.1 การคำนวณหาค่ามัชฌิมเลขคณิต (Mean)

$$\frac{\sum X}{N} = \frac{\sum x}{N}$$

$$\bar{X} = \text{ค่าเฉลี่ย}$$

$$\sum x = \text{ผลรวมของคะแนนทั้งหมด}$$

$$N = \text{จำนวนผู้ตอบแบบประเมินทั้งหมด}$$

(ประคอง วรรณสูตร, 2538)

1.1.2 การคำนวณค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

$$S.D. = \sqrt{\frac{N \sum x^2 - (\sum x)^2}{N(N-1)}}$$

$$S.D. = \text{ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน}$$

$$N = \text{จำนวนคนในกลุ่ม}$$

$$\sum x = \text{คะแนนแต่ละจำนวน}$$

$$\sum x^2 = \text{ผลรวมของคะแนนทั้งหมด}$$

$$\sum x^2 = \text{ผลรวมกำลังสองของคะแนนทั้งหมด}$$

(ประคอง วรรณสูตร, 2538)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.2 สถิติที่ใช้หาคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย

1.2.1 การคำนวณหาค่าระดับความยากของแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง)

$$\text{ใช้สูตร } p = \frac{R_H + R_L}{N_H + N_L}$$

เมื่อ P = ค่าระดับความยาก

R_H = จำนวนนักเรียนในกลุ่มสูงที่ตอบถูก

R_L = จำนวนนักเรียนในกลุ่มต่ำที่ตอบถูก

N_H = จำนวนคนทั้งหมดในกลุ่มสูง

N_L = จำนวนคนทั้งหมดในกลุ่มต่ำ

(ศิริชัย กาญจนวาสี, 2544)

1.2.1 การหาค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง)

$$\text{ใช้สูตร } r = \frac{R_u - R_e}{N/2}$$

เมื่อ r = ค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ

R_u = จำนวนผู้ที่ตอบถูกในข้อนั้นในกลุ่มเก่ง

R_e = จำนวนผู้ที่ตอบถูกในข้อนั้นในกลุ่มอ่อน

N = จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

(ศิริชัย กาญจนวาสี, 2544)

2. ตัวอย่างการวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 การหาคุณภาพของเครื่องมือ

2.1.1 การหาค่าระดับความยากของแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) ข้อที่ 1

$$\text{จากสูตร } p = \frac{R_H + R_L}{N_H + N_L}$$

ในข้อที่ 1 กลุ่มสูง (R_H) มีผู้ตอบถูกจำนวน 7 คน

กลุ่มต่ำ (R_L) มีผู้ตอบถูกจำนวน 3 คน

จำนวนคนทั้งหมดในกลุ่มสูง	N_H	11	คน
จำนวนคนทั้งหมดในกลุ่มต่ำ	N_L	11	คน

$$\begin{aligned}
 P &= \frac{7+3}{11+11} \\
 &= \frac{10}{22} \\
 &= 0.45
 \end{aligned}$$

ดังนั้น แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
แบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับ โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) ในข้อที่ 3
มีค่าระดับความยากเท่ากับ 0.45

2.1.2 การหาค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตาม
หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับ โรงเรียนไทยรัฐวิทยา
74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) ข้อที่ 3

$$\text{จากสูตร } r = \frac{R_u - R_e}{N/2}$$

ในข้อที่ 2 กลุ่มสูง (R_u) มีผู้ตอบถูกจำนวน 7 คน

กลุ่มต่ำ (R_e) มีผู้ตอบถูกจำนวน 3 คน

จากจำนวนผู้เข้าสอบทั้งหมด 22 คน (N) แทนค่าในสูตร

$$\begin{aligned}
 r &= \frac{7-3}{22/2} \\
 &= \frac{4}{11} \\
 &= 0.36
 \end{aligned}$$

ดังนั้น แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
แบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับ โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) ในข้อที่ 2
มีค่าอำนาจจำแนกเท่ากับ 0.36

ตารางที่ 20 ค่าระดับความยากและค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง)

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม			กลุ่มสาระการเรียนรู้ วิทยาศาสตร์			กลุ่มสาระการเรียนรู้ ภาษาไทย		
ข้อ	ค่าระดับ ความยาก	ค่าอำนาจ จำแนก	ข้อ	ค่าระดับ ความยาก	ค่าอำนาจ จำแนก	ข้อ	ค่าระดับ ความยาก	ค่าอำนาจ จำแนก
1	0.50	0.45	1	0.32	0.27	1	0.41	0.45
2	0.59	0.45	2	0.50	0.27	2	0.32	0.27
3	0.45	0.36	3	0.41	0.27	3	0.27	0.36
4	0.55	0.36	4	0.32	0.27	4	0.60	0.60
5	0.59	0.45	5	0.23	0.27	5	0.32	0.27
6	0.32	0.45	6	0.50	0.45	6	0.45	0.36
7	0.41	0.45	7	0.55	0.36	7	0.36	0.36
8	0.41	0.27	8	0.50	0.45	8	0.50	0.27
9	0.27	0.36	9	0.36	0.55	9	0.32	0.27
10	0.27	0.36	10	0.27	0.36	10	0.45	0.55

2.1.3 การหาค่าสัมประสิทธิ์แห่งความเที่ยงของแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) ใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Method) คำนวณโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ SPSS- PC⁺ (Statistical package for social science) ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงเท่ากับ .81

2.2 สถิติที่ใช้ในการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง)

2.2.1 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ในหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง) โดยทดสอบค่าที (dependent t – test) คำนวณโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ SPSS- PC⁺ (Statistical package for social science)

ตารางที่ 21 คะแนนความรู้ในหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่าง
ชุมชนศิรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรีวง)

คะแนนในกลุ่ม สาระการเรียนรู้ นักเรียน คนที่	สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม		วิทยาศาสตร์		ภาษาไทย	
	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง
1	3	6	1	6	3	7
2	7	9	5	6	3	7
3	8	8	7	10	5	7
4	3	9	3	6	4	6
5	7	9	7	7	5	8
6	5	9	6	7	4	7
7	4	7	0	6	3	7
8	7	8	3	7	3	6
9	6	8	5	9	5	7
10	5	9	6	7	1	7
11	7	9	5	8	5	6
12	6	9	6	8	5	7
13	4	9	6	8	4	8
14	7	10	2	7	4	8
15	5	10	4	7	8	7
16	9	10	6	7	6	7
17	8	9	7	8	4	6
18	6	9	6	8	5	8
19	9	10	7	8	5	8
20	3	7	8	7	5	7
$\sum x$	55	199	47	173	54	188
\bar{X}	5.95	8.70	5.00	7.35	4.35	7.05
S.D.	1.90	1.08	2.17	1.03	1.42	.68

2.2.2 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ในหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง) หลังการทดลองกับเกณฑ์ที่กำหนดคือ 60% โดยการทดสอบค่าที (one sample t – test) คำนวณโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ SPSS- PC⁺ (Statistical package for social science)

ตารางที่ 22 ระดับคะแนนความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อสาระการเรียนรู้ในหลักสูตรหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนคีรีวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคีรีวง)

ข้อที่	ระดับความคิดเห็น					ค่าสถิติ	
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	\bar{X}	S.D.
1	7	9	3	1	0	4.10	0.83
2	9	9	2	0	0	4.35	0.65
3	4	9	7	0	0	3.85	0.73
4	12	7	1	0	0	4.55	0.59
5	7	9	4	0	0	4.15	0.73
รวม	39	43	17	0	0	21.00	3.53
						4.2	0.70

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 23 คะแนนความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ในหลักสูตรหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรัวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรัวง)

ข้อที่	ระดับความคิดเห็น					ค่าสถิติ	
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	\bar{X}	S.D.
1	4	15	1	0	0	4.15	0.48
2	7	12	1	0	0	4.30	0.56
3	6	13	1	0	0	4.25	0.54
4	3	15	2	0	0	4.05	0.50
5	4	9	7	0	0	3.85	0.73
รวม	24	64	12	0	0	20.60	2.79
						4.12	0.56

ตารางที่ 24 คะแนนความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับสื่อการเรียนรู้ในหลักสูตรหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเน้นวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างชุมชนศิรัวงกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศิรัวง)

ข้อที่	ระดับความคิดเห็น					ค่าสถิติ	
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	\bar{X}	S.D.
1	6	12	2	0	0	4.20	0.60
2	5	15	0	0	0	4.25	0.43
3	9	10	1	0	0	4.40	0.58
4	12	8	0	0	0	4.60	0.49
รวม	32	45	3	0	0	17.45	2.11
						4.36	0.5

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวปิยนัตร์ ช้างมะ เกิดเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2521 ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช สำเร็จการศึกษาปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ2) เอกการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เมื่อปีการศึกษา 2543 และเข้าศึกษาต่อหลักสูตรในระดับ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประถมศึกษา ภาควิชาหลักสูตร การสอน และเทคโนโลยีการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2544

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย